

1924131
123
14

MANUAL

DE

PRACTICA LITURGICĂ

CUPRINZÂND

DUMNEZEESTILE LITURGHII

ALE

SFÂNTULUI IOAN GURĂ DE AUR

SFÂNTULUI VASILIE CEL MARE

SFÂNTULUI GRIGORIE DIALOGUL

(MAINAINTE SFINȚITĂ)

CU

SĂVÂRȘIREA CELOR ȘAPTE LAUDE

ÎN ZILELE DE RÂND

SĂMBĂTA, DUMINECA, SĂRBĂTORILE, PRAZNICELE,

MINOLOGIA CU EXCEPȚIILE PREVĂZUTE

TRIODUL ȘI PENTICOSTARUL

TOATE OFICIAȚE ÎN CAZURILE:

PREOT FĂRĂ DIACON ȘI CU DIACON

SOBOR FĂRĂ DIACON ȘI CU DIACON

CU FIGURI LA TEXT

ALCĂTUIT DE

ICONOMUL DIMITRIE LUNGULESCU

PREOT AL BISERICII „MAICA DOMNULUI DUDU”
CONFESOR AL GARNIZOANELOR MILITARE

Teologia Universitatii Buc.
cl. 1004

BIBLIOTECA	
Nr. 19507	
Inventar	Registrul 10

BUCUREȘTI ♦ ♦ 1926 ♦ ♦ TIP. ROM.

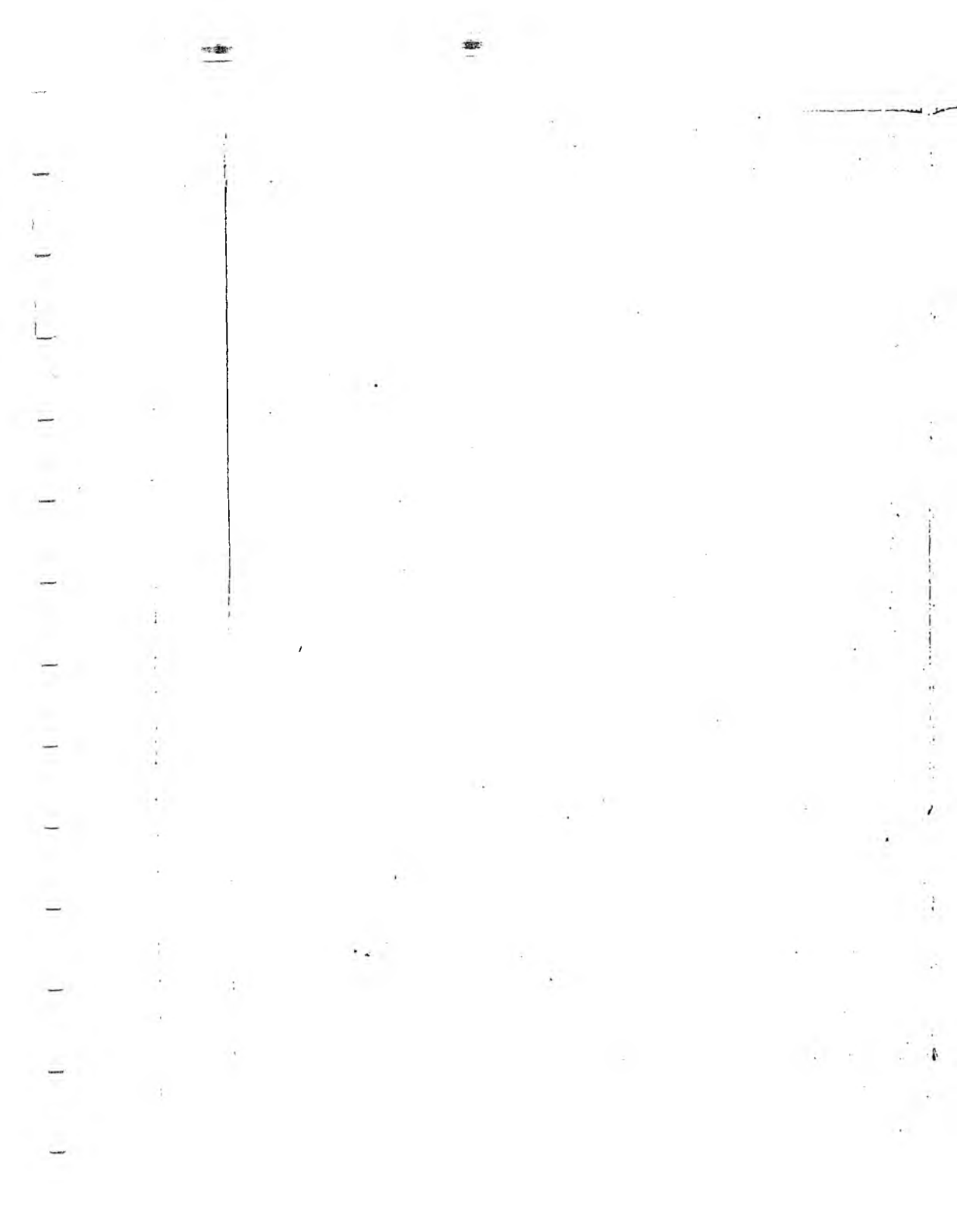
De acelaș:

Tipic pentru școalele de Cântăreși	(Epuizat)
O excursiune în Ardeal	(Idem)
Priviri asupra Biserici Madona Duda	(Idem)
Actualități	(Idem)
Explicații asupra Tipicului Dumnezeieștilor servicii, cu rânduiala din Triod și Penticostar	(Idem)
Datoriile Preotului la Armată, în timp de pace și în război . .	(Idem)
Cuvântări Patriotice — Broșura I-ia	(Idem)

ERATA

Pag.	rândul	a se celi:	In loc de:
3	14	<i>și</i>	ci
11	1	<i>ca</i>	cu
12	8	<i>stihiri</i>	stihuri
15	37	<i>din Paternic</i>	unele chinovii
24	11 și 12	<i>Calisma 1-ia</i>	Calisma Slava 1-ia
27	28	<i>Treimea</i>	Treime
29	25	<i>Sfânt</i>	Sfântul
31	29	<i>speciale</i>	special
32	5	<i>cinstindu-l</i>	cinstindu-i
32	30	<i>27</i>	72
35	21	<i>Nască</i>	Sfântu
42	2	<i>când e de rând</i>	1-ii e de rând
54	17 și 18	<i>Binecuvântată</i>	Binecuvântat
80	23	<i>cădesc</i>	cădește
109	15-16-17	<i>A se celi:</i>	apoi intră în Altar pe ușile împărătești, etc.

CUPRINSUL:

	Pag.
Introducere	1
Preparativele și Tuncu	4
Partea întâia	
Serviciul peste săptămână, în zilele de rând	7
Serviciul de Sămbătă	21
Serviciul de Duminică	23
Serviciul Sfântului cu Doxologie mare	33
Serviciul Sfântului cu Policleu, peste săptămână, fără Priveghere și fără Litie	34
Serviciul Sfântului cu Priveghere mică și Litie	55
Serviciul Praznicelor Împărătești cu Priveghere mare	40
Serviciul Sfântului cu Priveghere, când se întâmplă Duminică	41
Serviciul Praznicelor Împărătești când se întâmplă Duminică	42
Sărbători cu excepții importante	44
Pentru Stâlpi	49
Apostolul și Evanghelia la Sfinți mari și Praznice, când se întâmplă Duminică	60
Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur	52
Liturghia Sfântului Vasile Cel Mare	78
Serviciul în Sobor; Vecernia cu Priveghere și Liturghia	78
Partea a doua	
Triodul	93
Serarea (Vecernia)	101
Ultenia, Luni întâia săptămână a Postului	104
Liturghia mai înainte Sfinjita	112
Mercuri a 5-a: Canonul cel Mare	113
Vineri a 5-a: Acalistul	114
Duminică Stâlpărilor	115
Săptămâna Sfințelor Patimi	117
Joița cea Mare — Privegherea	118
În Sfânta și Marea Vineri	123
În Sfânta și Marea Sămbătă	123
Partea a treia	
Penticostarul	}
În Sfânta și Luminata zi a Învierii	
Introducere	

	<u>Paș.</u>
Esirea cu „Invierea” și Utrenia	127
Vecernia — A doua Inviere	132
Săptămâna Luminată	134
Duminica Tomei	135
Duminica Pogorării Sfântului Duh	136
Cetirea Evangheliei în cursul anului și așezarea Evangheliilor de după Botezul Domnului, până la începerea Trisodului	138
Prerogativele Arhierelui, când asistă la Serviciul Divin	139
„Cum slujăște Arhiercul. La sărbători mari”	141
Cum se primește Episcopul și Regele	165
Când se deschide și se închide perdeaua dela ușile împărătești	167
Când se deschid și se închid ușile împărătești	167
Aprinderea lumânărilor și candelelor	170

Partea a patra

Observații asupra practicei la unele Sfinte Taine la ierugii, procesiuni, etc.

Sfântul Botez și Mir-ungere. Cum începearea	171
Nunta	175
Note canonice asupra Nunții	177
Maslu	178
Maslu de obștie, cu Arhiercu și 6 Preoți	180
Molifta în 40 de zile	183
Serviciul înmormântării: Mireni și Prunci	184-86
Înmormântarea Preoților mireni și Diaconilor	187
Serviciul înmormântării la Sfintele Paști și în săptămâna luminată	189
Parastasul în zilele obișnuite	190
Sărindur și Sorocac	191
Te-Deumul	191
Procesiunile religioase	195
Despre Posturi, Dezlegări, Ingenuchere (metani)	199
Cum se face semnul Crucii, Privirea către Răsărit	201
Cântarea și Cetirea în biserică și-nșură	205
Sorotarea la Vohodul mic, la cel mare și Crucer, în timpul Liturghiei	207
Cântăreții și Paracliserul	208
Incheiere	211
Figuri intuitive	211

P R E F A Ț A

Cărțile didactice: „*Tipic*” tipărit în 1908, și „*Explicații asupra Tipicului Dumnezeceștilor Servici*” tipărită în 1914 — au fost lipsite de dezvoltări asupra rolului Preotului, fiind cerute grabnic, de împrejurări.

Epuizându-se acelea, m'am decis să fac lucrarea de față, cu dezvoltări și explicații asupra *Practicei Liturgice*, adică a tuturor oficiilor de cult, observând această hotărîre și cu prilejul oficierii în Sobor la diferite ocaziuni.

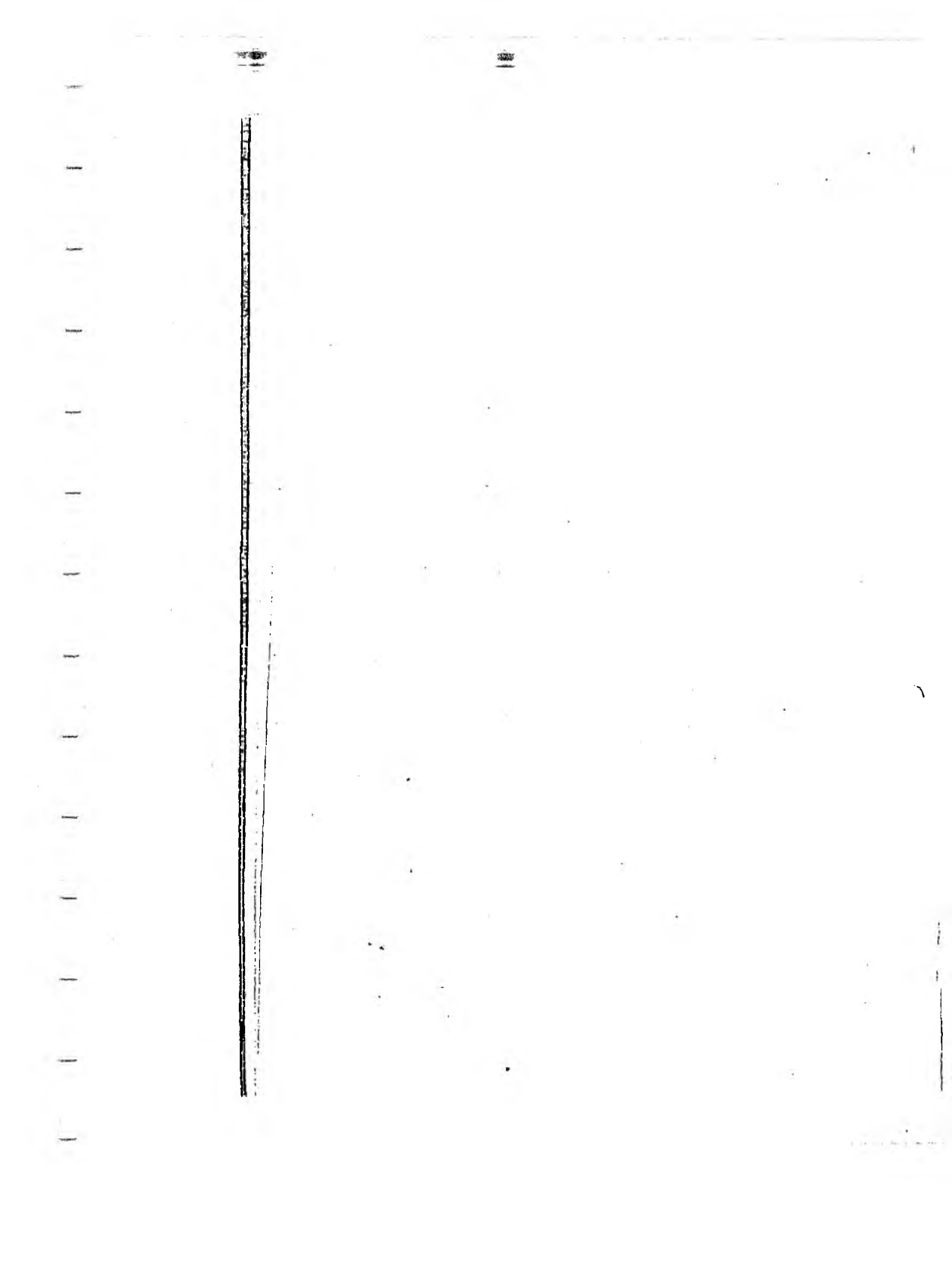
Nu am pretenția să dau o lucrare deplină. M'am silit însă să lămuresc pe cât posibil — părțile confuze din cauza nepotrivirilor sau tăcerilor, care se întâlnesc pe ici colo, în cărțile de ritual. Am avut în vedere manualele „*Tipice bisericești*” și învățăturile din cărțile de ritual, cum și practica dela Sfânta Episcopie a Râmnicului Nou-Șeverin, unde am avut onoarea a sluji mai mulți ani ca Proto-Diacon.

Am investit lucrarea și cu câteva figuri, ce le-am crezut absolut necesare.

Rog cu toată smerenia pe frații slujitori — Preoți, Diaconi și cântăreți — care vor binevoi să o primească, să ne ierte orico greșeli, nedumeriri sau scăpări din vedere, ținând seama de greutatea ce se întâmpină la alcătuirea unei astfel de lucrări.

Econom D. Lușculescu.

Orășova. 31 Martie. 1920.

INTRODUCERE.

Serviciul Divin, după timpul în care se săvârșește, are două împărțiri principale :

I. Serviciul Divin de seară.

II. Serviciul Divin de dimineața,

Serviciul divin de seară cuprinde trei părți :

a) *Ceasul al 9-lea*; b) *Vecernia* și c) *După Cînearea (Pavecernița, care este de două feluri : „Mică” și „Mare”.*

Serviciul divin de dimineață cuprinde patru părți :

a) *Mezinoptica, care este de trei feluri : De toate zilele, a Sămbetei și a Duminicii*; b) *Utronia cu Ceasul I-ii*; c) *Ceasul al 3-lea, și d) Ceasul al 6-lea.* Acestea sunt cele șapte Laude coîncungiură Dumnezească Liturghie *).

Cărțile de ritual sunt : Pentru Preot în Sfântul Altar, necesare săvârșirii Dumnezeștilor Liturghii și celor șapte Laude : a) *Extinghelia, care stă totdeauna pe Sfântul Prestol*; b) *Liturghierul.*

Pentru săvârșirea Sfințelor Taino și a Ierurgiilor, sunt : *Aghiazmatorul și Molitfelnicul sau Evhologhiul, care conțin rânduiala săvârșirii a șase Sfințe Taino : Botezul, Mîr-Ungerea, Cuminecarea sau Împărlățirea, Mărturisirea (Spovedania), Maslul și Niula. Rânduiala Preoției este în Tipicul Arhieresc. Mai conțin rânduiala Ierurgiilor și tot felul de rugăciuni. Carța de Te-Deumuri, Ceastorul mic (Orologhiul), care conține Mezinop-*

*) La mănăstiri, unde se păstrează încă rânduiala vieții chinoviale, după celirea Pavecerniței „Frații” se retrag la chili, în desăvârșită liniște. După puțin timp, se aude sunând clopotul, rar, de 7 ori: că s'au săvârșit cele șapte Laude.

În Olenia această regulă se păstrează riguros la Schitul Frâsinei din județul Vâlcea.

țiele, Ceasurile, Troparele zilelor săptămânci, Condacele de peste săptămână. După-Cinările, Sinaxarul, și altele.

Pentru străună:

Octoicul mic sau *Catavasierul*, care conține psalmi și stihuri cu caracter general, ca Psalmul de seară, Doamne-Strigatam, cu stihurile cuvenite, Psalmii Utrenici, Serviciul pe scurt de Duminecă al celor opt glasuri, Catavasiile tuturor praznicilor, etc.; *Octoicul Mare* care conține serviciul complet al celor opt glasuri, de Duminecă și peste săptămână; toate Troparele și Condacele, în legătură cu serviciile amintite, Svetilnele, etc.; și un tipic la sfârșit. *Mineicul*, care conține slujba sfinților zilelor luni. Mineele sunt 12, dupe numărul și numirea celor 12 luni ale anului. *Apostolul*, conține epistolele și Faptele Sfinților Apostoli, rânduite pe pericope, pentru fiecare Duminecă, Praznic, serbători ale Sfinților și zilelor de peste an.

Psallirea, conține cei 150 psalmi așezați pe 20 catisme, cu învățătură la început, cum trebuie a se citi în tot cursul anului.

Triodul, conține, Slujba Sfântului și Marelui Post, care începe cu Dumineca Vameșului și Fariseului, cea cu trei săptămâni înaintea Lăsăturii Post de brânză, sau cu opt săptămâni înainte de Paști. Marele Post se socotește numai în cele șase săptămâni, adică de Luni dupe Lăsatul de brânză și până la Dumineca Floriilor inclusiv, Săptămâna de lângă Paști este numită a Patimilor, având și slujbă specială, dupe cum s'a și tipărit un supliment deosebit de Triod, pentru Săptămâna Patimilor.

Penticostărul, conține slujba din ziua Sfintei Invieri, Duminecă Paștilor, și până la Dumineca tuturor Sfinților, cea din-tăi după Dumineca Pogorârei Duhului Sfânt, — a Rusalțiilor. *Ceaslovul Mare* sau bogat, întrebuințat foarte rar,

Pentru buna îndrumare, atât a Preotului, în cazuri excepționale, ce se vor notifica la locuri cuvenite, — cât mai cu seamă pentru cântăreți, este absolut necesar în fiecare biserică, *Tipicul Bisericesc*, manual special ce se poate număra tot între cărțile de ritual. Acest Tipic, mai înainte vreme s'a editat la Metropoli și Episcopii, cu bine-cuvântarea și sub oblăduirea Chiriarhului, cum este cel tipărit în București la 1851 și cel din Râmnicu Vâlcea la 1861, și altele; iar mai în urmă s'a editat de Sfântul Sinod. Textele Tipicului date la lumină de particulari, ca cele ale P. S. Ghorasim fost Episcop al Romanului și altele, sunt

texte cu caracter didactic, dând îndrumări asupra practicei în săvârșirea Dumezeceșilor Slujbe, ceace nu s'a putut consemna în Tipicul Bisericesc, cum este și obiectivul textului de față.

Tipicul trebuie consultat din vreme, atât de Preot cât și de Cântăreși, pentru cazuri complicate și excepționale, iar nu chiar în timpul slujbei, ceia ce ar produce ineurcături sau întreruperi cu efect neplăcut.

Studierea Tipicului produce un deplin acord, cu o frumoasă alternativă, între Preot și Cântăreși, contribuind la frumusețea Cultului public; pe când altfel au loc așa numitele „Cacofonii“.

Așa numitul „Obicei“, nu are loc în Oficierea Cultului public, al celor șapte Laude și al Dumezeceșilor Liturghii, bine stabilite în cărțile de ritual sintetizate în Tipic, ci mai mult în cărțile respective. Totuși și acelea, ar fi de un mai frumos efect, dacă s'ar săvârși uniform cu o regulă bine studiată: frumos și cât mai simplu, tinzând la un ansamblu desăvârșit — în „Sobor“, înălțurând cu încetul și cu tact multe inovații introduse de anumite bătrâne, cu pretenții de a ști toate.

Din punctul de vedere al însemnătății zilelor și Sărbătorilor, Serviciul divin se împarte :

1. În zilele de rând, poste săptămânii, când stihirile de la Doamne Strigatam sunt pe 3 sau pe 6.
2. Serviciul Divin de Sâmbătă.
3. Serviciul Divin de Duminecă.
4. Serviciul Sfântului cu Doctologie Mare.
5. Serviciul Sfântului cu Polieleu.
6. Serviciul Sfântului Cu Priveghero Mică și
7. Serviciul cu Priveghere mare sau al Praznicilor Impărătești.

Cu privire la cazuri excepționale, se împarte:

1. Serviciul Sfântului cu Polieleu sau Priveghere, când se întâmplă Dumineca.
2. Serviciul Praznicilor, când se întâmplă Dumineca.

TRIODUL ȘI PENTICOSTARUL au TIPICE speciale.

PREPARATIVELE ȘI TOACA.

Înainte de începerea serviciului de seară ori de dimineață, trebuie pregătiri. Seara se aduce foc pentru căldire; asemenea dimineața, când nu se săvârșește Liturghie¹⁾.

Când are a se săvârși Liturghie, afară de foc se mai pregătește apa, vinul și prescurile necesare. După aceea se aprind candelile apoi se duce la toacă, (a se vedea aprinderea candelilor și lumânărilor la pagina...).

Toaca este de două feluri: mică și mare. Toaca se cheamă mică, când se bate odată toaca de lemn, și se trage odată clopotul. Dacă sunt două clopote, trage pe cel mic. Dacă sunt trei sau mai multe, trage pe cel de mijloc. Această tocare se face în zilele de rând, seara și dimineața, când slujba Sfântului este pe 3 sau pe 6, la „Doamne strigat-ai“.

Tot odată se bate toaca și la Sfinții cu Dascălogie mare și Polieleu; dar se trage clopotul cel mai mare. Când însă este Hramul bisericii, ori caro Sfânt ar fi, se, face Toacă mare, cum se arată mai jos.

¹⁾ Focul se prepară într'un mangal sau vas mai mare de pământ, în care se pune mai întâi cenușe: el stă în Altar. În cădelniță mai întâi se pune puțină cenușe, după aceea foc, nu cu clește ci cu o lingură de metal, care iea și spuza.

Când cărbunii sunt mari și vii, după ce se pune un bob de tămăe, de mărimea unui bob de porumb, se presară peste cărbuni puțină cenușe ca să nu facă fum prea mult.

Focul pentru cădelniță se poate înlocui cu cărbune de viță de vie în modul următor: se arde vița uscată într'o groapă, cum fac fierarii cărbuni, până ce vița devine cărbuni roșii aproape fără flacără. Se stropesc cu puțină apă, apoi cu ceva apă de trandafiri și imediat se acopăr cu o tînichea peste care se pune pământ spre a fi bine înfundată. Se scot după 24 ore, se pisează bine și se păstrează într'o cutie care stă în Altar. La întrebuițare se pune mai întâi cenușe în cădelniță, se face într'însa o gropiță și în gropiță se pune, la serare, ca o jumătate lingură de cărbune, dănduse cenușea peste el de jur împrejur, lăsând să se vadă la mijloc, cărbunele cât o monedă de 50 bani. Se aprinde cu chibritul, cărbunele, și se pune bobul de tămăe. Dimineața, chiar când se face Liturghie, o lingură plină de cărbune întrebuințată astfel ajunge până la sfârșit. La fie care căldire se face mai întâi Cruce cu un beșor în locul unde a ars cărbunele, spre a se înlătura cenușea formală și se pune din nou un bob de tămăe, căci cărbunele este tot aprins sub cenușe.

Toaca mare pentru Sfinții cu Priveghere mică ca și la Praznice, se face astfel: Dacă este un singur clopot — cum e mai cu seamă pe la sate — se bate toaca de fier, dacă este; iar dacă nu este cea de lemn; apoi se sună clopotul. Tot astfel a doua și a treia oară, când clopotul se sună mai mult. Dacă sunt 3 sau mai multe clopote, se sună mai întâi scurt clopotul cel mic, apoi se bate în toaca de fier și se sună clopotul al doilea; se bate a doua oară în toacă și se sună clopotul al treilea. Se bate a treia oară în toacă, după care se sună toate clopotele de odată în delung.

Când are să vină Arhiepiscopul în Biserică, fie de la început fie la Laude, se sună a treia oară clopotele cu trei intreruperi sau stări, iar a treia stare se prelungește până ce Arhiepiscopul a intrat în Biserică.

De la aceste reguli nu este nici o abatere pentru zilele de rând și sărbători, de cât la Priveghere mare, când pentru Serarea cea mică se sună numai clopotul cel mare odată, iar toaca mare se face la Serarea cea mare unită cu Utrenia — adică Privegherea — și la Dumineca Invierei, când este învățatură specială, pentru toate momentele și în săptămâna Luminată.

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

PARTEA ÎNTĂIA.

Serviciul peste an afară de Liturghii

CAPITOLUL I.

Serviciul peste săptămână — zilele de rând

SERVICIUL DIVIN DE SEARĂ.

Ceasul al 9-lea. La timpul convenit venind Preotul dă binecuvântarea pentru toacă. Intrând în biserică zice în sine: „*Intravoi în Casa Ta, închinămăvoi spre Sfânta Biserică Ta, întru frica Ta. Doamne porălucește-mă întru dreptatea Ta, pentru vrăjmașii mei îndreplează înaintea Ta calea mea*“. Se oprește cam în dreptul Scaunului Domnesc, face trei închinăciuni, zicând de trei ori: „*Dumnezeule curățește-mă pe mine păcătosul și mă miluește*“. Se pleacă puțin la dreapta și la stânga și intră în Altar pe ușa despre miază zi, trecând printre Iconostas și Strana dreaptă. Venind înaintea Sfântului Prestol, face două închinăciuni, descoperă capul, sărută Sfântul Prestol, și mai face o închinăciune².

După aceea pune Epitrahilul pe palma mânei stângi, pe cele patru degete, lăsând degetul cel mare ca sprijin; cu Crucea cea de la spate deasupra, unde 'l binecuvîntează, zicând: *Bine este căcutat Dumnezeuul nostru...*, îl sărută și 'l pune după gât, ținând mâna stângă la piept sub Epitrahil, iar pe cea dreaptă lăsată în jos, ese pe ușa despre Miază-Noapte, vine înaintea Ușilor Impărătești, face o închinăciune și intonează: „*Binecuvîntat este Dumnezeuul nostru, totdeauna acum și pururea și în veceă vecilor*“.

²) Acoperirea și descoperirea capului, împune purlarea la servicii a Călugărilor sau Potcapiului.

La strană răspunde *Amin*, și se citește ora 9. după rânduiala din orologiu.

După răspunsul „*Amin*“, citețul va fi atent : dacă începutul cu *Mărire Tie... Impărate Cereșe...* îl va face însuși Preotul sau alt Preot mai mare în rang, ce se va afla în Strană : urinzând citețul — cu *Sfinte Dumnezeule...* sau de nu, începe el după rânduială. De va fi arhieru de față asistând, după „*Amin*“, începo Arhieruul „*Mărire Tie Impărate Cereșe*“²⁾; iar citețul urmează începând cu „*Intru mulți ani Stăpâne Sfinte, ...când se și pleacă către Arhieru de la locul seu; apoi Sfinte Dumnezeule*“ și c. l. În acest timp Preotul stă pe loc făcând o închinăciune la voșglasul „*Că a ta este împărăția*“, de după *Tatăl Nostru*, și trei închinăciuni la „*Veniți să ne închinăm*“, după care intră în altar pe ușa despre miază zi.

La Monastiri ceas al 9-lea se citește în tindă, după regula chinovială, făcându-se și *Ōtpustul mic*.

Intrând Preotul în Altar, ascultă cu atenție citirea spre a răspunde la locul cuvenit; în timpul citirei stă pe scaun, sculându-se la voșglasuri. După psalmi se așează *Troparul Sfântului de la Minei*, din acea zi. Dacă sunt două *Tropare*, se pune după „*Doamnă Miluește*“, de trei ori, primul *Tropar*; *Mărire cel de al doilea* „*Și acum*“ *Cela ce pentru noi Te ai născut. Asemenea după „Că a Ta este împărăția*“, *Condacul aceluiași sfânt*. Intonând citețul „*În numele Domnului bine cuvintează părinte*“ Preotul intonează : „*Dumnezeule miloșlivește-te spre noi și ne bine cuvintează, luminează fața Ta peste noi și ne miluește*“. În timp ce la strană se citește rugăciunea „*Stăpâne Doamnă Iisuse Christoase*“... Preotul lasă imediat *Epitrahilul* pe *Sfânta Masă*, vine în mijlocul bisericii, sub policandru, face trei închinăciuni, merge la scaunul Arhieresc unde pune metanie fără a se înclina. Dacă este Arhieru de față în Scaun, face o metanie, sărută mâna Arhieruului și mai face o metanie — intră în Altar pe ușa despre *M. Z.*; ia *epitrahilul* din nou, așteptând terminarea rugăciunii sau a ceasului al 9-lea.

²⁾ Pentru știința Preotului: cum are a urma, sau care sunt prerogativele Arhierului când asistă în biserică, fără a oficia, se vor da lămuriri la pag.... după *Tipicul Arhieresc*.

Secura. (Vecernia).

Terminându-se Cămas al 9-lea. Preotul nu face Otpustul, și îndată, deschizând perdeaua ușilor împărătești, intonează: „*Binecuvântul este Dumnezeu nostru, totdeauna acum și pururea și în veșii veșilor*“.

La strana dreaptă răspunde: *Amin. Veniți să ne închinăm...* și se citește Psalmul de seară — 103: *Binecuvântează sufletele al meu pre Domnul*. Dacă asistă Arhieru sau altă persoană bisericască și voește a-l ceti, cântărețul va fi atent: să nu înceapă. Cui Psalmul de seară se începe Vecernia propriu zisă.

Preotul îndată, luând Liturgiarul, ese pe ușa despre M. N., vine înaintea ușilor împărătești, face o închinăciune, descoperă capul și citește în taină cele șapte rugăciuni ale Vecerniei.

Terminându-se psalmul 103, Preotul stând în acelaș loc, după ce 'și acopere capul, intonează ectenia mare „*Cu Pace Domnului să ne rugăm*“. Când zice Prea Sfânta Curată ș. c. 1., la cuvintele „*Cu toți Sfinții pomeninduo*“ să pleacă puțin către Icoana Maicii Domnului; când intonează „*Lui Christos Dumnezeu să o dăm*“, să pleacă către Icoana Mântuitorului. Intonând vosglasul, face închinăciune la cuvintele „*Tatălui și Fiului și Sfântului Duh*“..., apoi intră în Altar pe ușa despre M. Z., răspunsurile: „*Doamne Miluește*“ câte odată, Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu... și *Tie Doamne*“, să dau la strana dreaptă. Unii cântăreți răspund „*Tie Doamne*“ când Preotul intonează „*Apără. Mântuește... pre noi cu Darul Tău*“; e o greșeală: se răspunde tot „*Doamne Miluește*“.

În timpul ecteniei, paracliserul așează analogul, fără acoperământ, în mijlocul bisericii; pune Psaltirea pe el, deschisă la Catisma rândului. Îndată după vosglas citețul trece și citește Catisma rândului, cu următoarea regulă: La întâia stare, cel ce citește intonează: „*Mărire Tatălui și Fiului și Sfântului Duh*“; la strana dreaptă răspunde: „*Și acum și Pururea... Doamne Miluește*“, de trei ori; *Mărire...* iar citețul răspunde „*Și acum și Pururea*“ și urmează cu cetirea stării a doua. Tot astfel se face și la finele stării a doua, răspunzând însă la strana stângă. După starea a treia sfârșitul deplin-îl face citețul, intonând după al treilea „*Aliluia*“: *Mărire Tie Dumnezeu nostru Mărire Tie*. În acest timp Preotul

în Altar își termină rugăciunile, dacă nu le-a terminat afară, apoi ascultă citirea, stând jos ⁴.

Dupe Cătismă, ectenia mică : „Doamne miluește” ș. c. l. răspunde la strana 2-a Vosglasul „Că a la este „*Slopătirea*”. La strana dreaptă răspunde „Amin”, și cântă „Domane Strigatam”, „în timp ce paracliserul pregătește cădelnița”.

C Ă D J R E A.

Preotul în Altar, primind cădelnița pregătită când se cântă „Doamne Strigatam”, Binecuvintează tămăcea cu rugăciunea „*Tămăcie li aducem Tie Christoase Dumnezeuul nostru, intru mirros de bună Mirăsmă Duhovnicească, pre care primindu-o intru Jertfelnicul Tău cel mai presus de Ceruri, Irimele-ne nouă Darul Prea Sfântului Tău Duk*”. (Vezi, când se acopere la Proscomedie). Ținând apoi mâna stângă la piept sub Epitrahil, iar pe cea dreaptă cu cădelnița, liberă în jos, așteaptă până ce la strană cântă „să se îndrepteze rugăciunea mea”... și când aude cântându-se „*Ca tămăcea înaintea ta*”, cădește astfel : laturile Sfintei Mese, începând cu cea despre apus, de jur împrejur, cîndind de 3 ori fie care latură ; la a doua cădăro se pleacă pușin, iar la a treia și reia poziția drept, mînuind cădelnița în semnul Crucii. După căderea laturii de M. N., se întoarce pe dreapta spre Proscomedie ; o cădește cu aceeași regulă ; apoi locul cel de sus, pe Sfintii din dreapta, „Locului de sus”, pe cei din stînga și pe cine va fi în Altar începând cu cel mai mare în rang și terminând cu cel mai mic. Așteaptă până se citească stihurile ; și la stihul „*Scote din temniță sufletul meu*”, ese pe ușa despre M. N., avînd grija să țină totdeauna în mers, când nu cădește, mâna cea cu cădelnița liberă în jos iar nu ridicată cum ar purta un vas plin. Vine înaintea ușilor Împărătești pe care le cădește, fiind închiso ; cădește Icoanele Împărătești — Domnul Christos și Maica Domnului, apoi Icoanele cele despre M. Z. și despre M. N. de dănselle, cu regula arătată. De aci se întoarce pe dreapta, vine înaintea Iconostasului, cădește Icoana de pe el ; tot pe dreapta întorcându-se, vine la Scaunul Arhieresc, îl cădește de trei ori,

⁴) La toate celirile din Vechiul Testament ca Psaltirea, Psalmii de la ceasuri, parimii cum și la canoane se stă jos ; numai la ectenii și vosglasuri se secolă.

fiind departe cu un pas și ceva. Pășește încet pe stânga, cădînd pe fiecare la locul său în strane, până la cîntărețul din dreapta. După aceea vine cu fața în dreptul ferestrei și cădește, de trei ori, însemnînd peste toți cu semnul Crucii la a treia cădere. De aci întorcîndu-se pe dreapta, vine la sînul stîng și cădește cu aceeași regulă. Terminînd sînul stîng, întorcîndu-se spre stînga, cădește laturea de apus, începînd dela Scaunul Regal spre sînul stîng; apoi cădește spre apus, în mijlocul laturei, de trei ori, făcînd semnul Crucii a treia oară; se întoarce pe stînga, cădește spre răsărit din mijlocul Bisericii de trei ori. (Totdeauna cînd are a cădi de trei ori în loc, păstrează regula arătată la Icoanele Impărătești). Se întoarce pe dreapta și trece în tindă, unde cădește Icoanele ca și pe cele de la Tîmplă. După aceea începe de la Icoanele din dreapta a cădi dearîndul pe dreapta până termină la Icoana de la stînga. Intorcîndu-se pe stînga, vine cu fața spre ușa Bisericii în mijloc, cădește spre apus de trei ori. Iarăși pe stînga întorcîndu-se, vine în mijlocul Bisericii, cădește spre răsărit de trei ori, Scaunul Arhieresc, Iconostasul, Ușile Impărătești, Icoana Mîntuitorului și a Maicii Domnului: intră în Altar pe ușa despre M. Z., vine înaintea Sfintei Mese, cădește de trei ori, apoi Proscomidia și pe paracliser de două ori și dă cădelnița.

Accasta se numește căderea mare³⁾.

„Stihirile la Doamne Strigatam”, și c. l.

³⁾ Căderea trebuie să armonizeze cu momentul serviciului. Astfel: La Serare, cînd se cîntă stihirile la „Doamne Strigatam”, Preotul va cădi cu puțin sunet al clopoșilor, mai rar sau mai des, după tactul cîntărei: Dacă stihirile se cîntă pe însuși glasul, sau dupe Podobii.

La Vohodul Serărei și la Litie, cîntarea fiind în tact stihiraric, se cădește mai rar, iarăși cu puțin sunet.

La Psalmii Utreniei se cădește fără cel mai mic zgomot, cu toți clopoșii prinși în mînă, armonizînd cu cetirea lină și dulce a Psalmilor, în care timp nici înclinăciunii nu se fac.

La Polieleu, ca la Vohodul Serărei.

La „Cîntarea a 9-a”, se cădește mai repejor, luînduse cădelnița de sub rozeta ce ține lanțurile, și cu puțin sunet al clopoșilor.

La Apostol, foarte ușor, rar, fără zgomot, spie a se înțelege cetirea Apostolului. Cădelnița se apucă, introducînd degetul mijlociu pe veriga de asupra rozetei, iar pe cel mare sau arătătorul, pe veriga lanțului ce ține capacul cădelniței, ridicîndu-l mai sus spre a evita ori ce sunet.

Norma acestei cădiri este aceea de la Apostol, cînd slujește Arhiercul: Indată ce Arhiercul se așază în „Locul cel de sus”, Arhidiaconul des-

Se pun pe șeșe : de la Octoii și de la Minei.

Ca să știe cântărețul cum să le așeze și pe ce glas trebuie să cânte „Doamne Strigatam“, caută mai întâi la Minei. Dacă acolo sunt șeșe stihiri sau și numai trei dar învătă „Stihirile pe 6“, cântă „Doamne Strigatam“ pe glasul stihirilor din Minei, punând toate stihirile de la Minei, începând cu stihul „De te voi uita la fără de legi“; până la acesta, celelalte se citește. Iar dacă la Minei sunt numai trei stihuri, fără nici o învățătură, se cântă „Doamne Strigatam“ pe glasul de rând, punând întâi trei stihiri de la Octoii, și în urmă cele trei de la Minei : Mărire... Și acum...“ de la Minei ; luând seama ca Marți seara și Joi seara să se cânte „Și acum a Crucii“. Vineri seara, chiar de vor fi numai trei stihiri la Minei, „Doamne Strigatam“ să cântă pe glasul stihirilor din Minei, punându-se toate de acolo cu repetire : „Mărire“ a Sfântului din Minei dacă are ; „Și acum“ a Născătoarei de Dumnezeu — a Invierei din Octoii. Dacă Sfântul nu are „Mărire“ se pune „Mărire și Acum“ a Invierei. Indată cel mai mare sau cântărețul citește „Lumină lină“. Preotul, întorcându-se cu fața spre Apus intonează : „Să luăm aminte ! „Pace tutilor !“ plecându-se puțin când zice „Pace tutilor“. La Strana Dreaptă răspunde : și Duhului Tău ; și îndată se cântă Prohimenul zilei, de trei ori, pe glasul lui. După Prohimen îndată se citește : Invrednicește-ne Doamne în seara aceasta.

Spre sfârșitul acestei rugăciuni, Preotul vine înaintea ușilor Impărătești, face o închinăciune ; și când s'a terminat" Invrednicește-ne Doamne" intonează cetenia : „Să plinim rugăciunile noastre cele de seara Domnului“ și c. l. cu voșglasul „Că bun și iubitor de oameni Dumnezeu ești“... La strană răspunde „Doamne miluește“ la cele dintâi două cereri, iar la cele lalte :

face Omoforul mare, îl îndoește cu fața care are Engolpionul, afară, îl pune îndoit pe mâna stângă, și astfel avându-l cu sine, cădește singur în cea mai mare liniște. La Apostol nu cădesc nici odată doi Diaconi, ci numai Protodiaconul.

La Heruvic, fiind cântare papadică — în cel mai rar tact. — se cădește foarte rar, ca la Apostol, dar cu sunetul clopoșelor.

În toldeauna va fi grijă să se rădice capacul cădelniței mai sus, ca nu în timpul cădării să se producă clevănăire, lovinduse de partea de jos a cădelniței.

Mersul de la un loc la altul, va fi cu pas rar, elegant și cadențat. Toldeauna se iea întâi poziție, apoi începe a cădi.

„Dă Doamne“⁴⁾ După vosglas, întorcându-se pe dreapta cu fața către apus, intonează „Pace tuturor“, plecându-se puțin. Strana răspunde: „Și Duhului Tău“. Apoi, pe stânga, reluându-și poziția către răsărit, intonează „Capetele noastre Domnului să le plecăm“.

La strană cântă „Ție Doamne“, mai pe larg, în timp ce Preotul, cu capul descoperit, cetește rugăciunea: „Doamne Dumnezeu nostru celu ce ai plecat Cerurile“... pe care terminând-o își acopere capul și intonează vosglasul: „ Fie slăvâuirea Impărăției tale binecuvântată și prea mărită“, la finele căruia închinându-se, intră în Altar pe ușa despre M. Z.

S T I H O V N A.

Se cântă de la Minei dacă este; iar de nu, se cântă de la Octoih, cu „Mărire și acum“ tot din Octoih. Când se cântă de la Minei, se află de față și stihurile ce trebuie puse înaintea fie cărei stihiri; iar când se cântă din Octoih, stihirea întâi se cântă fără stih; a 2-a cu stihul „Către tine am ridicat ochii mei, Doamne“; a 3-a cu stihul „Miluește-ne pe noi Doamne“, (Se găsește în orologiu, la serare). „Mărire“ a Sfântului din Minei dacă are; „Și acum“ a Născătoarei tot din Minei, punând Marți seara și Joi seara a Crucii. Dacă nu are la Minei, se cântă „Mărire... Și acum“ a Născătoarei din Octoih. Apoi îndată „Acum Slobozește“, pe care iarăși cel mai mare ce va asista îl citește, urmând citețul cu „Sfinte Dumnezeule“ și c. l. După „Tatăl nostru“ și vosglasul“ Că a ta este Impărăția“ se cântă Troparul Sfântului din Minei; „Mărire Și acum al Născătoarei de Dumnezeu. Mai toate Troparele Sfinților de rând numai se anunță la sfârșitul serarei; ele se găsește la sfârșitul Mineiului sub titlul „Troparele Sfinților de Obște“. Dacă sunt 2 Tropare, se cântă cel dintâi, „Mărire la cel de al doilea „Și acum“ al Născătoarei de Dumnezeu pe glasul celui de-al doilea. Troparele Născătoarei de Dumnezeu se găsește tot la sfârșitul Mineiului, dupe Troparele Sfinților de obște, pe glasuri și zile.

Terminându-se Troparele, Preotul vine înaintea ușilor Impă-

⁴⁾ În Liturgiul tipărit la R. Vâlcea, în timpul Episcopului Filaret — 1787 — spune „Dă-ne Doamne“. În cel de Neamț și de R. Vâlcea în timpul Episcopului Calinic — 1861, — spune „Dă Doamne“, răsmâns ce rămâne hotărâtor.

rătești, intonează ectenia „*Miluește-ne pe noi: Dumnezeu!*”, cu voșglasul „*Că milostiv!*” — la această ectenie răspunde cântărețul al doilea „*Doamne Miluește!*”, de câte trei ori. Preotul: „*Intelecțiune!*” și închide perdeaua ușilor Impărătești. Strana I-a „*Binecuvăntează!*”. Preotul: „*Cel ce este binecuvântat Christos Dumnezeuul nostru!*”... Strana, sau cel mai mare: „*Intărește Dumnezeule Sfânta și dreapta Credință a drept mărritorilor creștini, împreună și Sfânt locașul acesta în veacul veacului!*”. Preotul: „*Prea Sfântă Născătoarea de Dumnezeu mântuește-ne pe noi!*”. La strana II-a răspunde: „*Cela ce ești mai cinstit!*”... Preotul, întorcându-se cu fașa spre apus, intonează: „*Mărire Tie Christoase Dumnezeule. Nădejdea noastră, Mărire Tie!*”. Strana I-a „*Mărire Tatălui!... Și acum!...*”. Doamne miluește de trei ori, Părinte binecuvăntează”. Preotul face otpusul, după cum se arată în Liturghiare, la otpusturile obișnuite. Incheie cu „*Pentru rugăciunile!...*”, dacă nu se citește imediat după Cîmărea; iar de se citește, după otpust se întoarce pe stînga cu fașa spre răsărit și intonează „*Binecuvântat este Dumnezeuul nostru!*”, iar citețul începe După-Cîmărea „cu rânduiala din orologiu”.

DUPĂ CÎMĂREA SAU PAVEGERNITA CEA MICĂ.

La bisericile de mir se citește îndată după otpustul vecernici. La chinovii se citește dupe masa de seară.

Dănd Preotul Binecuvăntarea, în cazul întâi se începe cu „*Veniți să ne închinăm!*”; în cazul al doilea cu „*Mărire Tie... Impărate Cereșe!*” și urmează dupe rânduiala din Ceaslov.

În timpul rugăciunii „*Cela ce în toată vremea!...*” paracliserul așază câte un sfeșnic cu lumânarea aprinsă, înaintea Icoanei Măntuitorului și a Maicei Domnului. După: „*Întru numele Domnului binecuvăntează Părinte!*”, Preotul intonează: „*Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri!...*”. Citețul răs-

⁷⁾ Pe la Catedralele Eparhiale și Monastiri dupe otpustul serărei, la stana dreaptă zice „*Pe Prea Înălțatul Regele nostru (N.) soția sa, Doamna și Regina (N.) etc. Pe Prea Sfințitul Episcopul nostru (N.) Pre toți părinții și frații Sl. Locașului acestuia, Doamne Miluește și-i păzește întru mulți ani!*”

La strana stîngă „*O Prea Sfântă Slăpănză, de Dumnezeu Născătoare, ajută nouă și tutulor drept mărritorilor creștini și ne mântuește pre noi!*”. Apoi Preotul intonează „*Pentru rugăciunile!*”... ..

punde „Amin“ : vine înaintea Icoanei Maicii Domnului, face o închinăciune și citește rugăciunea „*Nespurcată, Neîmînată*“. După terminare, mai face o închinăciune, și trece înaintea Icoanei Mântuitorului, unde citește rugăciunea „*Și ne dă nouă stăpîne*“... Păstrează acciași regulă cu închinăciunea, la schimbări. Apoi iarăși înaintea Icoanei Maicii Domnului : „*Prea Slăvită Pururea Fecioară*“...; iar înaintea ușilor împărătești * „*Nădejdea mea este Tatăl*“...: se închină și trece la strană, după ce pune sfeșnicile la locul lor ; se cântă troparele — pe glasul 2-lea irmologicește : „*Milueștene pe noi Doamne*“... Mărire „*Doamne milueștene pe noi*“... Și acum „*Ușa milostivirei*“, făcând sfârșitul mai îndelung.

Preotul venind din Altar sau din strană, unde își va fi ales locul de așteptare — înaintea ușilor împărătești, intonează ecletnia : „*Milueștene pe noi Dumnezeu după marea mila Ta*. Cântărețul : „*Doamne Miluește*“ de 3 ori. Preotul : *Încă ne rugăm ca să se păzească sfânt locașul acesta și c. l.* : Cântăreții răspund, cântând dulce și repejor, alternativ, de câte 10 or fie care, „*Doamne miluește*“ până se face de 40 ori. Preotul : *Auz-ne pe noi noi Dumnezeu*... Cântărețul „*Doamne miluește*“ de 3 ori. Preotul : „*Că milostiv și iubitor de oameni ești*“... Cântărețul „*Amin*“.

Preotul, plecîndu-se către Icoana Mântuitorului, intonează : *Mărire Tie Christose Dumnezeu, nădejdea noastră, Mărire Tie*. Cântărețul : „*Mărire... Și acum*“ și c. l. „*Părinte binecuvîntează ; și Preotul se întoarce cu fața spre Apus și dă Otpustul mic : „Christos adevăratul Dumnezeuul nostru, pentru rugăciunile Prea Curatei Maice; Sale, ale Prea Curioșilor și de Dumnezeu purtătorilor Părinților noștri și ale tuturor Sfinților, să ne miluească și să ne mîntuească pe noi*“. Se pleacă pușu către Apus“. Apoi, se întoarce spre stînga către Răsărit, face o

*) A se observa cu toată atenția Otpusturile și a se învăța pe de rost în chip desăvârșit, spre a se dosebi bine, la timpul când se restesc. Se găsește în Liturgiăr, după Liturgia mai înainte Sfințită și dușă cele câte-va rugăciuni ocazionale.

*) Când se pleacă, zice în șoaptă „*Binecuvîntăți frați Sfinți și mă ertați pre mine păcătosul*“. (Tipicul P. S. Gherasim al Romanului 1905). După Otpust, la chinovii se citește câte un pasagiu din unele chinovii, cum este Schitu Frăsneii din Valea, unde se păstrează neștirbită regula de la Sfantul Munte după ce părinții și frații se retrag în chilii, se sună clopotul de șapte ori despre care profetul David zice : „*De șapte ori în zi Te-am laudat Doamne, pentru judecățile dreptăței Tale*“.

închinăciune și întonează ectenia : *Să ne rugăm pentru prea Înălțatul Regele... Pentru Prea Sfințitul Episcopul nostru*, ș. c. l.; la fiecare cerere Cântărețul răspunde „Doamne miluește” pe glas al 2-lea, repejor cu dulceață, nu prea tare. Această ectenie se găsește în Liturghiar dupe învățătura de la sfârșitul Serărei, înaintea Utreniei... Când Preotul întonează ultima cerere : Să zicom și pentru aceștia „Doamne miluește”, Cântărețul cântă „Doamne miluește de trei ori, făcând a 3-a oară sfârșitul mai îndelung. Preotul : „*Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri...*”, face o închinăciune, pune epitrahilul la locul lui *) și se retrage fie care la locuința sa.

2. MĂNECAREA.

După ce s'a pregătit focul, dacă se săvârșește numai Utrenia, Preotul dă binecuvântarea ; iar la strana stângă se citește Mozi-Noptica de toate zilele, după rânduiala din ceaslov, începând ea și la ora 9-a, cu : „Mărire Tie... Împărate cerese... etc.

După rugăciunea „Pomenește Doamne pre cei ce întru nădejdea Invierii“..., se cântă, pe glas al 6-lea troparele : „Miluește-ne pre noi Doamne, miluește-ne pre noi, că nepricepându-ne de nici un răspuns.. „Mărire“... Doamne miluește-ne pre noi că întru Tine am nădăjduit“... Și acum, „Ușa milostivirei“... Preotul întonează ecteniile obișnuite, cum s'a arătat la sfârșitul Pa-vecerniței. Această regulă este după tipicul din Muntele Athonului, după cum se vede învățătura chiar din ceaslov.

Mărire... Și acum... „Aliluia (de 3 ori) Mărire Tie Dumnezeu ; Aliluia, Aliluia, Aliluia, Mărire Tie Dumnezeu ; Aliluia, Aliluia, Aliluia, Mărire Tie Dumnezeul nostru, Mărire Tie“.

În timpul acestei ectenii, Paracliserul pregătește cădelnița pe care o prezintă Preotului când intră în Sfântul Altar. Preotul luând în mână cădelnița, bine-cuvintează tămâia ; și deschizând perdea ușilor împărătești, întonează „*Bine este cuvântat Dumnezeul nostru*“... iar la strana dreaptă, sau cel mai mare răspunde „Amin“ și citește Psalmii Utreniei, începând eu „*Veniți să ne închinăm*“. Cel ce citește are grija ca să nu termine „*Tatăl*

*) Locul Epitrahilului, pentru începutul și sfârșitul celor 7 laude, este la stâlpul Catapetesmei, cel dintre Icoana Mântuitorului și Ușile împărătești. Aci se pune un cuiu, în care Preotul pune Epitrahilul și-l icoa la timp. Numai la rugăciunea Ceasului al 9-lea îl lasă în Altar, urmând al luă imediat, la înapoiere.

nostru" mai înainte de a se afla Preotul în mijlocul bisericii cu căderea — înapoiat din tindă. Psalmii Utreniei se citesc după rânduiala din ceaslov sau catavasier. După „Că a Ta este împărăția“, care se zice din mijlocul bisericii, la strană se urmează cu citirea troparelor : „Mântuește Doamno Poporul Tău... Mărire „Cel ce Te ai înălțat pe Cruce“... Și acum, „Folositoare, Infricoșată“... făcând la aceasta un sfârșit mai lung intonat, ca Preotul să înțeleagă, spro a intonă ectenia cuvenită.

După vo Glasul „Că milostiv“..., citețul răspunde „Intru numele Domnului binecuvintează Părinte“, Preotul, „Slavă Sfinților“... iar citețul răspunde „Amin“ și urmează cu citirea celor șase Psalmi, cu ton duos și rărișor. După cei trei psalmi zice : Mărire... și acum Aliluia de trei ori. După „Aliluia și c. II, Preotul iese *Liturghiarul*, vine înaintea ușilor Impărătești, cu aceeași regulă ca la Serare, și citește cele 12 rugăciuni ale Utreniei. În timpul citirii Psalmilor Utreniei nu se fac închinăciuni, ca să nu se producă nici cel mai mic șgomot. Psalmii Utreniei se termină ca și Psalmul de seară :

După Psalmii Utreniei Preotul intonează ectenia mare, la strana dreaptă răspunde : „Doamno miluește, etc. Apoi se cântă „Dumnezeu este Domnul“ de 4 ori cu stihurile lui, pe glasul troparului Sfântului de la Minoiu. Se așează troparele cum s'a arătat la Vecernie.

După tipicul cel mare¹⁰ La „Dumnezeul este Domnul“, troparul sfântului de 2 ori, Mărire... Și acum al Născătoarei de Dumnezeu. „Doamne miluește“ de trei ori, Mărire... Și acum, și se citește Catisma de rând, pe analog în mijlocul bisericii, unde s'a așezat în timpul cântărei troparelor.

După sfârșitul Catismei, se cântă¹¹ primul rând de șezănde din Octoie, cea dintâi fără stih ; a doua cu stihul : pentru Luni și Marți „Doamno nu cu mânia Ta să mă mustri, nici cu justiția Ta să mă cerși“. Pentru Miercuri și Vineri : Înălțați pre Domnul Dumnezeu nostru și vă Închinați Așternutului picioarelor Lui „că Sfânt este“. Pentru Joi : „In tot pământul a eșit

¹⁰) A se vedea tipicul de la finele Octoihului mare, tipăr. în București 1954, pag. 550 cum trebuie să se și urmeze.

¹¹) În tipicul Protosincelului Gerăsim Saffirin, ediția I-a 1878 și ediția 2-a 1905, se arată a se citi Șezăndule, cu Doamne miluește de 3 ori, Mărire... Și acum... înaintea fiecărui rând de Șezănde.

vestirea lor și la „marginile Lumii cuvintele lor“, Mărire... Și acum al Născătoarei. Apoi la strana stângă „Doamne miluește de 3 ori, Mărire Tatălui... iar citețul, aflându-se înaintea analogului răspunde. Și acum... și urmează cu citirea Catisnei a doua a rândului, cu regula știulă.

După a doua Catismă, al doilea rând de Sezände, cu acciași regulă ca primul rând, cu stihurile, pentru Luni și Marți tot cele de la primul rând; pentru Miercuri și Vineri: „Iară Dumnezeu Împăratul nostru, mai înainte de „veci a făcut mântuire în mijlocul pământului“. Pentru Joi: „Cercurile spun Mărirea lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria“. „Doamne miluește de 3 ori, Mărire... Și acum... și „Miluește-mă Dumnezeule“, după care se citesc.

§ 3. *Canoanele.*

Se așează pe 14: de la Octoih și de la Mineiu. Se va observa, mai întâiu, învățătura din Mineiu, la începutul Canoanelor, spre a se vedea dacă la Mineiu este un Canon sau două. Când este unul, se pun de la Octoih două, cu irmosul pe 10 și de la Mineiu al sfântului pe 4 — nepunându-se la socoteală irmosul. Când la Mineiu vor fi două Canoane, se lasă unul (în Octoih și se celește numai unul, cu irmosul pe 6 și ale sfinților din Mineiu pe 8. Când este „Înainte“ sau „După serbare“ nu se pune de la Octoih Canon.

Prin urmare:

Luni dimineața va fi: Din Octoih Canonul pocăinței pe 6 și al ingerilor, pe 4; iar din Mineiu al sfântului pe 4. Dacă la Mineiu sunt două, se lasă al Ingerilor.

Marți: al pocăinței (umilinței) și al Mergătorului Înainte, sau se lasă al Mergătorului Înainte, de sunt două la Mineiu.

Miercuri: al Crucii, cu cele două tropare ale Mucenicilor pe 6, și al Născătoarei de Dumnezeu pe 4; iar de sunt la Mineiu 2, se pune numai al Crucii pe șase și cele din Mineiu pe 8.

Joi: din Octoih al Sfinților Apostoli pe 6, al Sfântului Nicolae pe 4, și al Sfântului din Mineiu. De sunt în Mineiu 2, se lasă al Sfântului Nicolae.

Vineri, întocmai ca Miercuri. Când la Mineiu învață ca să se cânte Canonul Sfântului pe 6, atunci cele din Octoih se pun am-

bele pe 8, adică cel dintâi Canon pe 5, al doilea pe 3 în ori care zi ar fi¹².

După cântarea (Peasna) a 3-a se cântă Irmosul, pe glasul Canonului respectiv, după Mineiu. Irmosele ce urmează a se cânta, adică la cântarea a treia, a șasea, a opta și a nouă se găsesc totdeauna la finele Canonului; dacă sunt 2 Canoane, se găsesc la finele celui de al doilea. Preotul după cântarea irmosului — intonează ectenia mică, cu vosglasul, la 3-a; „*Că Tu ești Dumnezeu nostru*“... Strana „Amin“ și cetește Șezănda Sfântului din Mineiu Slavă... Și acum... Apoi urmează ectirea Cântărilor a 4-a, 5-a și 6-a, după care se cântă Irmosul Cântărei a 6-a. Ectenia mică, cu vosglasul „*Că tu ești Impăratul păcii*“... Strana cetește Condacul și Icosul Sfântului din Mineiu, și Sinaxarul pe care îl termină, intonând ultimele rânduri: „*Cu ale lor sfinte rugăciuni; Doamne miluește-ne și ne mântuește pre noi Amin*“. După Cântarea 8-a, înainte de a cânta Irmosul, intonează stihul: „*Să laudăm, bine să cuvântăm, și să ne înclînăm Domnului, cântând și prea înălțându-L, întru toți veci*“. Preotul intonează — având cădelnița în mână — „*Pre Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii, întru cântări cinstindu-O să O mărim*“. La strano se cântă: „*Ceia ce ești mai Cinstită*“... de 6 ori, pe glasul Irmosului, cu stihurile cuvenite, apoi Irmosul Cântărei a 9-a. După care în dată: „*Cuvine-se cu adevărat*“... Preotul ectenia mică cu vosglasul: „*Că pre Tine Te laudă toate puterile Cerești*“... Strana „Amin“ și Luminândelo sau Svetilnele.

Notă: La canoanele de umilință, din Octoic, se zice stihul: „*Milueștemă Dumnezeu, milueștemă*“¹³. La al Născătoarei de Dumnezeu: „*Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuește-ne pre noi*“. La al Crucii: „*Slavă Doamne Cinstitei Crucii Tale*“. La al Ingerilor Apostolilor, Mucenicilor: „*Sfinților Ingeri... Sfinților Apostoli... Sfinților Mucenici... rugăzivă lui Dumnezeu pentru noi*“. La al Mergătorului înainte: „*Sfinte Ioane Prooroce și înainte Mergătorule, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi*“. La un Prooroc, sau Apostol, Ierarh, Cuvios, Mucenic, Cuvioasă ori Muceniță: „*Sfinte Prooroce... Sfinte Apostole... Sfinte Ierarhe... Sfinte Prea Cuvioase Părinte... (la Marii Cuvioși, ca Antonie, Teodorie). Cuvioasă Maică... Sfinte Mucenice... Sfinte Mare Mucenice... Sfântă Mare Muceniță... roagă-te lui Dumnezeu pentru noi*“. Dacă sunt mai mulți, se zice în plural.

¹²) A se vedea învățăturile acestea pentru Canoane, în tipicul de la finele Octoicului mare, tipărit în București la 1854, p. 550-551.

¹³) Tipicul Protos. Gerasim Saffirin, pag. 24.

§ 4. Luminându-le¹⁴⁾ și Laudele.

Se observă mai întâi la Mineiu, dacă sunt Luminându-le, și câte sunt. Dacă nu sunt, se cântă din Octoich.

Dacă la Mineiu este o Luminându-le și cu a Născătoarei de Dumnezeu, se cântă întâi cele două din Octoich, fără a Născătoarei de Dumnezeu. Apoi, *Mărire* a Sfântului, și acum a Născătoarei tot din Mineiu. Dacă la Mineiu sunt două Luminându-le, afară de a Născătoarei ori a Crucii, se cântă după cele din Octoich, cea dintâiu din Mineiu fără a pune *Mărire*: la cea de a doua se pune *Mărire*, apoi și acum a Născătoarei, tot din Mineiu. Această regulă este pentru Luni și Marți. Joi se pune și acum din Octoich. Mercuri și Vineri, și Acum a Crucii.

Indată se citește Laudele: Psalmii 148, 149, și 150, din Ceaslov, dacă nu are Sfântul Laude; iar de are, se cântă „Toată suflarea să laude pro Domnul”, pe glasul Laudeilor din Mineiu, apoi Laudele. La chinovii, după ce se cântă „Toată suflarea”... și „Lăudați pre El toți Ingerii Lui”... se cetește psalmii menționați mai sus până la stihul cu care se leagă stihira primă a Laudeilor. După „și acum”... Preotul intonează „*Mărire Ție celui ce ne ai arătat nouă lumină*” și se citește „*Mărire întru cej de sus lui Dumnezeu*”... „*Invrednicește-ne Doamne*”... etc. după rânduiala din Ceaslov. Preotul vine înaintea ușilor împărătești și intonează ectenia: „*Miluește-ne pre noi Dumnezeu*”...

Din Altar numai ectenia mică se intonează iar toate celelalte — atât la Vecernie cât și la Utrenie, când nu e serbare, le intonează dinaintea ușilor Impărătești: Vine din Altar și pleacă în Altar cu regula arătată la începutul Ceasului al 9-lea. După „*Pace tuturilor*” și vosglasul „*Că Ție se Cuvine a ne milui*”... se cântă, din Octoich,

§ 5. Stihovna Laudeilor.

Prima stihiră fără stih; a doua cu stihul: „Umplutuncam dimineața de mila Ta”...; a treia cu stihul „Și fie lumina Domnului Dumnezeu nostru”... *Mărire*... a Sfântului din Mineiu, și acum... a Născătoarei tot din Mineiu. Dacă nu are la Mineiu „Mă-

¹⁴⁾ Iși vor avea numirea din faptul, că la Privigherea mare — de toate nopțile în această cântare se luminează de ziua.

rire,” se cântă tot din Octoich. — Citețul citește: „Bino este a se mărturisii Domnului: Sfinte Dumnezeule” și după „Tatăl nostru” Preotul intonează „Că a Ta este împărăția”. Strana „Armin” și cântă troparul sfântului, *Mărire*... Și acum, al Născătoarei pe glasul troparului. Dacă sunt două tropare, se cântă cel dintâiu, *Mărire* al 2-lea, și acum al Născătoarei pe glasul celui de al doilea, cel care are învățătura „La sfârșitul Utreniei”.

Preotul intonează ectenia „*Miluește-ne pre noi Dumnezeule*”... cu vosglasul „*Că milosliv și iubitor de oameni*”. Intelep-ciune, și c. l. și Otpustul.

După Otpust se citește imediat Ceas I-iu, apoi se face Otpustul mic, și, „Pentru rugăciunilo”.

Când se face Liturghie, Ceasurile se citește toate la rând, după rânduiala din Ceaslov, punându-se la ceas I-iu și al 3-lea Troparul și Condacul Sfântului din Mineiu, iar la al 6-lea ale hramului.

CAPITOLUL II

Serviciul de Sâmbătă

§ 1. Vecernia.

Serviciul de Sâmbătă se face ca și cel din zilele de rând, cu deosebiri următoare:

Vineri seara „Doamne strigatam” se cântă pe glasul stihirilor din Mineiu. Stihirile se cântă numai cele de la Mineiu pe 6; *Mărire*... a Sfântului din Mineiu, și acum... Dogmatica glasului, din Octoich.

Stihovna se cântă din Octoich; stihirile mucenicești (martirice), cu stihurile arătate la serviciu de peste săptămână. Să se observe însă că stihirile mucenicești ce trebuie a se cânta la Stihovna, se află la glasul al 2-lea, al 3-lea și al 4-lea de față la Stihovna; ale glasului al 5-lea și al 6-lea sunt la „Doamne strigatam”. *Mărire*... a Sfântului, dacă are, iar dacă nu *Mărire*... și acum a Născătoarei de Dumnezeu din Octoich.

La *Pavecerniță*, Vineri seara, după „Cuvinesc” cu adevărat... Sfinte Dumnezeule... și c. l. se citește troparul hramului — dacă este hramul Mântuitorului Christos sau Maica Domnului: *Mărire*... „Că Sfinți fă odihnă”, și acum... „Ca niște pargă a Fi-

rei..." Dacă este înainte prăznuire sau după prăznuire, se citește Condacul praznicului. De va fi, pe lângă înainte sau după praznic și un Sfânt cu Doxologie mare, se citește Condacul Sfântului, Mărire, Și acum", al Praznicului.

§ 2. Măncarea. (Urenia)

Mezinoptica Sâmbotei, după rânduială.

De la învățătura din Ceaslov, se face excepție numai la tropar și condac. Adecă: când este „Praznicul Mântuitorului sau al Născătoarei de Dumnezeu, sau Nașterea Mergătorului înainte, Tăierea Capului sau Sfinții Apostoli Petru și Pavel, sau Hramul Sfântului, sau Soborul Sfântului Ioan înainte Mergătorul, se citește Troparul și Condacul Sfântului sau al Serbării.

La „Dumnezeu este Domnul" troparul Sfântului de două ori, Mărire... Și acum al Născătoarei de Dumnezeu pe glasul troparului. Se observă regula arătată la Vecernie.

După fie care stihologie, Preotul intonează ectenia mică.

Canoanele¹⁵⁾: Dacă hramul este Sfânt sau Sfântă, se citește I-iu canonul Sfântului din Mineiu, pe 6, apoi al hramului bisericeii pe 4, al Mucenicilor din Octoih pe 4, al morților se citește Vineri scara Pevecernișă, după „Crez într'unul Dumnezeu". Dacă la Mineiu sunt doi Sfinți și deci două canoane, se pune Canonul celui dintâiu pe 6, al 2-lea pe 4, și al Mucenicilor din Octoih pe 4; al hramului se lasă.

Dacă este hramul Mântuitorului Christos sau Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, se citește I-iu al hramului pe 6, al Sfântului din Mineiu pe 4 și al Mucenicilor pe 4. Dacă la Mineiu sunt două canoane, se citește al hramului pe 4 al Sfinților din Mineiu pe 6 și al Mucenicilor pe 4.

După cântările 3-a, 6-a și a 9-a, irmosul dela începutul Cântărei, respective.

Laudele nu se cântă, ci se citesc psalmii cuveniți. Stihurile dela Laude, adecă 3, ale Mucenicilor, se cântă la Stihovna Laudelor, cu stihurile arătate la pag. 20; a morților se lasă. Mărirea Sfântului, de are, iar de nu, Mărire... Și acum a Născătoarei de Dumnezeu, tot din Octoih.

Stihovna din Octoih se cântă numai în cele d'antăi trei Săm-

¹⁵⁾ A se vedea tipicul din Octoihul mare.

lete ale Postului Mare, și în Sâmbetele în care cel mai mare ar voi să se cânte „Și Aliluia“ în loc de „Dumnezeu este Domnul“. dacă nu va fi unul din cele trei Praznice: Sf. Ioan Botez., Sf. 40 Mucenici și Buna-Vestire.

CAPITOLUL III.

Serviciul de Duminică

§ 1. Sâmbătă seara. Toacă mare.

Până la „Mărire“, de la „Doamne strigat-am“, serviciul urmează ca și în zilele de rând, peste săptămână, cum s'a arătat, în cazul când nu este Diacon.

De este Diacon, în timpul rugăciunii „Stăpâne Doamno. Isuse Christoase“ de la finele orei a 9-a, Preotul și Diaconul fac o închinăciune înaintea Sfintei Mese, stând Diaconul la dreapta Preotului, apoi ies din Altar: Preotul pe ușa despre M. N., iar Diaconul pe ușa despre M. Z.; vin în mijlocul Bisericii cu fața spre Răsărit — Diaconul păstrând totdeauna locul din dreapta Preotului, afară de cazuri excepționale care se vor arăta la locul cuvenit, fac trei închinăciuni, se întorc spre dreapta, vin înaintea Scaunului Arhieresc unde pun metanie; intră în Altar — Preotul pe ușa de M. Z., iar Diaconul, trecând pe dinapoia Preotului, pe ușa de M. N. — Preotul urmează cum s'a arătat la Serarea peste săptămână, iar Diaconul îndată ce a intrat în altar prezintă Preotului stiharul imbetit și orarul asemenea pus deasupra, zicând: „Bine cuvintează Stăpâne stiharul cu orarul“. Preotul, binecuvântându-le, zice: „Binecuvântat este Dumnezeu! nostru“... după care Diaconul îi sărută mâna și se îmbracă.

Terminându-se Psalmul de seară, Preotul intră în Altar, cu regula știuță, pe când Diaconul iese din Altar pe ușa de M. N., vine în mijlocul Bisericii, face o închinăciune și intonează ectenia mare, stând în ținută dreaptă, majestoasă¹⁶. Când intonează

¹⁶) Orarul se pune pe umărul stâng, lăsând capătul de la spate în jos până la marginea stiharului; iar pe cellalt îl trece pe sub mâna dreaptă, îl întoarce pe la spate iarși diante peste umărul stâng. De la capătul acesta ce vine dinainte, îl prinde cam de la 20 c. m., cu cele 8 degete ale mâncii drepte: cel mare, arătătorul și mijlociul astfel, că trecând peste arătător, se petrece înăuntrul palmei după col mijlociu, sco-

„Prea Sfântă Curată“..., la cuvintele „Cu toți sfinții pomenind-o“..., pune și mâna dreaptă cu orariul la piept peste cea stângă și se pleacă ușor spre Icoana Maicii Domnului, în timp ce la strană cântă „Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu“..., reluându-și iarăși ușor poziția dreaptă până la finele răspunsului. Tot astfel și când intonează: „lui Christos Dumnezeu să o dăm“. Când Preotul intonează voșglasul, Diaconul se închină, la cuvintele: „Tatălui și Fiului și Sfântului Duh“... și intră în Altar pe ușa despre M. Z. Spre sfârșitul ecteniei, paracliserul așează analogul în mijlocul bisericii, fără acoperământ, cu psalirea deschisă la catisma a 1-a; și îndată după voșglas începe a citi catisma — Slava întâia — făcând sfârșitul cum se face la finele catismei. Preotul și Diaconul așteaptă în Altar, stând pe scaune — Diaconul șede numai cu binecuvântarea Preotului — până la terminarea ecterei. Când citețul face sfârșitul, Diaconul vine înaintea ușilor împărătești¹⁷. Intonează ectonia mică; iar Preotul voșglasul: „Că a Ta este Stăpânirea și a Ta este împărăția“... Diaconul intrând în Altar, primește cădelnița dela paracliser, o prezintă Preotului, zicând: „Binecuvântează Stăpâno Tămăia“. Preotul, binecuvântând, zice rugăciunea tîmăiei; și când la strană cântă: „Ca tămăia înaintea Ta“, Diaconul începe a cădi Altarul, după cum s'a arătat¹⁸. Așteaptă apoi, înaintea Sfintei Mese, cu fața spre Răsărit, până ce cântărețul cântă stihul „Scoate din temniță sufletul meu“... și atunci iese din Altar spre a urmă cu căderea mare, după rânduială.

§ 2. Stihurile la Doamne Strigat-am.

Doamne strigat-am se cântă pe glasul do rând; stihurile se pun pe zece, astfel: de sunt la Mineiu 6 stihuri, se pun 6 dela

[and capătul afară, ca să fie liber peste inelar și cel mic iar cel mare îl alătură peste orar, în felul cum s'ar închina. Apucat astfel orarul, ridică mâna cam la dreapta, până în dreptul gurei și o ține așa tot timpul cât intonează ectenia.

¹⁷) Regula: De câte ori iese din Altar, preotul sau diaconul, iese pe ușa de M. N., fie în mijlocul bisericii; fie înaintea ușilor împărătești, pentru ectenie și intră pe ușa de M. Z., păstrând aceeași regulă cu închinămintele, cum s'a arătat la începutul Serărei peste săptămână. Aceasta afară de Vohoduri sau cazuri excepționale, când se va și specifica.

¹⁸) În timpul căderei ca și la Vohodul Serărei, Diaconul pune capătul orarului pe mâna stângă, pe care o ține la pept, lăsându-l peste mână cu de o palmă.

Octoih și 4 dela Mineiu; iar de sunt la Mineiu numai 3, se pun dela Octoih toate șapte și dela Mineiu trei. Măriro dela Mineiu, dacă aro; iar dacă nu are, Mărire... Și acum Dogmatica glasului.

Vohodul sau Eșirea și c. l. In timpul când se cântă ultima stihiră sau la stihul „Că s'a întărit mila Lui spre noi“... Preotul îmbracă și felonul pentru Vohod.

Când nu e diacon, începând la strană „Mărire“, Preotul deschide ușile împărătești, ia cădelnița și începe a cădi Altarul. In acest timp se așează înaintea ușei de M. N., unul sau două sfeșnice cu lumânări aprinse. Preotul așteaptă înaintea sfinte mese, până se începe: „Și acum“ Dogmatica, când pleacă po dreapta, ocolind Sfânta Masă; ieso po ușa despro M. N. Paracliserul mergând înainte cu sfeșnicul. Venind în mijlocul bisericii, zice în șoaptă rugăciunea Vohodului „*Seara și dimineața și amiază-zi*, pe care o începe de cum pleacă din Altar. Ajuns în mijlocul bisericii se pleacă; in timpul plecării mută cădelnița din dreapta în stânga și și reia poziția drept, având mâna dreaptă liberă spre a se închina când zice vuglasul: Că Tie se cade toată Măvirea, cinstea și închinăciunea“...

Apoi binecuvântând Intrarea spre Răsărit, zice: „Binecuvântată este Intrarea Sfinților Tăi, totdeauna acum și pururea și in vece vecilor, Amin¹⁹⁾“.

Apoi începe căderea mică care se face fără a mai trece in tindă. După ce cădește la sfârșit Icoanele împărătești — pe Domnul Christos și Maica Domnului — așteaptă înaintea ușilor împărătești până se termină cântarea Dogmaticii, când intonează: „Cu înșelociune, drepți“, și intră in Altar pe ușile împărătești; cădește Sfânta Masă — latura de Apus, Proscomidia, pe paracliser și dă cădelnița. La strană se citește „Lumină lină“. Preotul: Să luăm aminte! Paco tutului!, plecându-se puțin către popor, din ușile împărătești; la Strana dreaptă răspunde: „Și Duhului Tău“. Se cântă de 4 ori Prochimenul „Domnul s'au împărțit“... cu stihurile lui. După Prochimen Preotul închide ușile împărătești și intonează celenia: „Să zicem toți din tot sufletul“..., la care strana dreaptă răspunde: „Doamne miluește“, câte odată, la prima și cea de a doua cerere; iar „Doamne miluește“ de trei

¹⁹⁾ A se urmări și rânduiala din Liturgiari, cu toate învățăturile. Despre binecuvântarea intrărei nu arată la rând in toate Liturgiarele ci numai in cea de la Mănăstirea Neamțu, dar in tipicul de la începutul Liturgiarelor, arată in toate.

ori, răspunde numai dela cererea „Milueștene pre noi Durunezoule, după mare mila Ta“, înainte. Când este diacon : Incepând la strană „Mărire“. Diaconul deschide ușile împărătești, și tot el face cădirea. Când începe Dogmatica, Diaconul merge înaintea Preotului, spre a veni în mijlocul bisericii ; aci el ocupă poziție la dreapta Preotului, la un pas spre Răsărit, cu fața spre M. N. și se pleacă odată cu Preotul, schimbând în timpul plecării cădelnița în mâna stângă și luând capătul orarului cu cele trei degete ale dreptei ; astfel, reluându-și poziția, drept, Diaconul arătând cu orarul spre Răsărit și cu privirea la Preot, zice încet în cât să audă numai Preotul : „Binecuvîntează Stăpâne Sfânta Intrare“.

Preotul binecuvîntează intrarea zicând : „Binecuvîntată este intrarea Sfinților, Doamne...“, Diaconul începe cădirea mică. Când trece dela sânul drept la cel stîng, pe dinaintea Preotului, la distanță de un pas și ceva, se oprește în fața lui și-l cădește de trei ori. Cădirea spre Apus o face mergând pe dinapoia Preotului. Cădește, la inapoiere spre Răsărit, Scaunul Arhierese, Iconostasul, și cele două Icoane împărătești. În timpul acesta Preotul stă pe loc, iar Diaconul așteaptă înaintea Iconostasului până aproape de terminarea cântărei Dogmaticii. Atunci vine înaintea ușilor împărătești și intonează : „Cu înțelepciune ! Dropși“. Apoi intră în Altar urmând cu cădirea. Preotul face o închinăciune și pleacă în Altar. Diaconul îl întâmpină în Altar cădindu-l de trei ori : dă cădelnița paracliserului. La strana dreaptă citește : „Lumină lină“.

După „Lumină lină“ Diaconul venind în ușile împărătești, cu fața spre Apus, intonează : „Să luăm aminte“ ; apoi imediat se dă la o parte și Preotul, iarăși cu fața către Apus intonează : „Pace tuturilor“ plecându-se pușin. Strana : „Și Duhului, Tău“, și cântă Prochimenul, cum s'a arătat.

În timpul cântărei Prochimenului a 4-a oară, Diaconul închide ușile împărătești, apoi vine în mijlocul bisericii și intonează ectenia „Să zicem toți din tot sufletul“ ; Stă pe loc, până ce la strană citește : „Invrednicește-no Doamne“, după care îndată ectenia „Să plinim rugăciunile noastre cele de seară Domnului“, s'c. l. După vosglasul „Că Bun și iubitor de oameni Dumnezeu ești“, și : „Pace Tuturilor“, Diaconul intonează : „Capetele noastre Domnului să le plecăm“, Preotul vosglasul : „Fie Stăpânirea Împărăției Tale“ — Diaconul se închină și pleacă în Altar.

Stihovna. Indată după vosglasul „Fie Stăpânirea Impără-
ției Tale“... la strana stângă începe Stihovna din Octoih.

Mărire a Sfântului, dela Minciu, dacă are, și acum a Născătoarei de Dumnezeu, din Octoih, dela Stihovna, glasului ce corespunde cu glasul „Mărire“ ce s'au cântat; iar dacă la Minciu nu este „Mărire“ se cântă „Mărire și acum“ a Născătoarei din Octoih, dela Stihovna glasului de rând. Indată: „*Acum slobozește pre robul Tău*“. Dacă este de față un Preot asistent sau Arhimandrit, are prerogativa a zice tropar. Asemenea, de va fi Arhiepiscopul. Cîtețul: „Sfinte Dumnezeule și c. l. După vosglasul Că a Ta este Impărăția“... se cântă Troparul Inviării glasului de rând: Mărire al Sfântului din Minciu; și acum al Născătoarei de Dumnezeu pe glasul troparului Sfântului. Se gusește la finele Minciuului pe fiecare glas unde învață — Vineri seara și Sămbătă la „Dumnezeu este Domnul“. Dacă sunt 2 tropare, Mărire la cel de al 2-lea; și acum al Născătoarei pe glasul celui de al 2-lea. După accia Preotul, sau Diaconul de este, intonează: „Ințelepciune“ în care timp deschide ușile Impărătești și celelalte, cum s'a arătat la Serarea peste săptămână.

§ 2. Utrenia sau Mănecarea.

Toacă mare.

Meznoplica. Până la „Miluește-mă Dumnezeule“, (Ps. 50) acciași rogulă ca în zilele de rând. După Psalmul 50, se cântă Canonul Sfintei Treimi, zicând înaintea celor două tropare stihul „Prea Sfântă Treime Dumnezeul nostru, Mărire Tie“²⁹⁾. După terminarea Canonului, indată se cântă pe glasul al 2-lea, melodie specială, — troparele: „Cuvine-se cu Adevărat a Lăudă pe Treime“... și celelalte „Sfinte Dumnezeule“ După vosglasul „Că a Ta este Impărăția“ Strana: Ipacoș al glasului, sau se cântă troparele „Miluește-ne pro noi Doamne“ și c. l. Cum s'a arătat la Mezinoplica de toate zilele.

Sau, — cum va dispune cel mai mare — după Ipacoș, „Doamne miluește“ de 40 do ori, Mărire și acum: „Ceiace ești mai cin-“

²⁹⁾ Se obicinuește pe unele locuri a se pune în mijlocul bisericii un sfeșnic cu trei lumânări aprinse, care stă acolo în tot timpul cântărilor Treinice.

stită... Intru numele Domnului binecuvintează Părinte". Preotul : „Dumnezeule milostivește-te“ — și îndată citește rugăciunea : „*A tot puternică și de vicașă făcătoare Prea Sfântă Treime*“²¹⁾ „Mărire Te“ și Otpustul. Ectenia, cum s'a arătat la pag 15.

Psalunii Utreniei, cu rânduiala arătată.

La „Dumnezeu este Domnul“ troparul Invierii de 2 ori ; Mărire al Sfântului din Mineiu, și acum al Născătoarei : ca la Vecernie. „Doamne miluește“ de 3 ori, Mărire... Și acum, și catismelo cu regula arătată la pag. 17.

Notă. La bisericile de mir și chiar la unele Catedrale Eparhiale, se obișnuiește a se ceti, fără întrerupere cu ectenii, catismele, canoanele și Ceasurile.

§ 3. Canoanele și Ceasurile.

Canoanele : Se pun pe 14. Dacă la Mineiu este un singur canon, se citesc din Octoih : al Invierii pe 4, ale Crucii — Invierii pe 3, al Născătoarei pe 3 ; iar al Sfântului din Mineiu pe 4. Dacă la Mineiu este slujba pe 6 la „Doamne Strigat-am“, Canoanele se pun astfel : al Invierii pe 4, al Crucii Invierii pe 2, al Născătoarei pe 2 și al Mineiului pe 6. Dacă la Mineiu este Sfânt cu Policleu și are două canoane, se pun pe 8 și se lasă al Crucii din Octoih.

După cântarea a treia se citesc sedelnele din Octoih ; după a. 6-a, Condacul și Icosul Invierii și al Sfântului, Sinaxarul Sfinților din Mineiu, făcând finalul : „Cu ale lor Sfinte rugăciuni“... apoi cântarea 7, 8 și a 9-a.

Stihurilo ce se pun la Canoano Dumineca ; la al Invierii, „Mărire Doamne Sfinte Invierii Tale“. La „Crucii — Invierii“, Mărire Doamne Cinstitei Crucii Tale și Invierii. La celelalte s'a arătat la Măncare peste săptămână.

După terminarea Canoanelor se încep Ceasurile. La Ceas 1-iu se pune troparul și Condacul Invierii ; la al 3-lea, al Sfântului din Mineiu și la al 6-lea al Hramului.

In timpul cetirei Catismelor, Canoanelor și Ceasurilor, perdeaua ușilor împărătești stă închisă : se închide cum se începe prima Catismă și se deschide la finele Ceasului al 6-lea, când se cântă : „Cuvino-se cu adevărat“.

²¹⁾ Tipicul tipărit în București 1854. pag. 947.

§ 4. Cântările Utreniei.

După ora a 6-a se cântă irmologic, pe glasul de rând : „Cuvine-se cu adevărat!... Ectenia mică cu vosglasul : „Că a Ta este Stăpânirea“... Se cântă primul rând de șezânde. Cea dintâi fără stih, cea do a doua cu stihul : „Scoală-te Doamne Dumnezeu meu, înalță-se mâna Ta și nu uită pe săracii Tăi până în sfârșit“. Slavă... Și acum a Născătoarei. Preotul ectenia mică ; la strana a doua începe al doilea rând de Șezânde, cu stihul la cea de a doua : „Mărturisimă-voiu Ție Doamne cu toată inima mea, spune-voiu toate minunile Tale“. Slavă... și acum a Născătoarei. Indată se cântă : „Bine ești cuvântat Doamne“... *Soborul ingereșc s'a mirat văzându-le*... în care timp Preotul cădește și se sună clopotul pentru Policieu : După Aliluia de 3 ori, Preotul intonează ectenia mică cu vosglasul : „Că s'a binecuvântat numele Tău“... La strana stângă citește Ipacoj al glasului, după care la strana dreaptă se încep imediat Antifoanele glăsului.

După ultimul Antifon, Diaconul deschizând ușile Impărătești intonează : „Să luăm aminte cu înțelepciune“. La strana dreaptă cântă Prochimenul de după Antifoane, apoi la stânga cu stihul respectiv, și iarăși la dreapta, făcând sfârșitul cel dela stânga. Diaconul : „Domnului să ne rugăm“; la strană : „Doamne miluește“. Preotul vosglasul : *Că sfânt ești Dumnezeu nostru*... La strana 1-a cântă : „Toată suflarea să laude pe Domnul“²². Strana a 2-a iarăși : Toată suflarea...; apoi la dreapta : „Suflarea toată și făptura“, iar la stânga : „Să laude Sfântul numele Domnului“. Diaconul : *Și pentru ca să ne încrednicim a ascultă Sfânta Evanghelie, pre Domnul Dumnezeu să-l rugăm* : „Strana 1-a : „Doamne miluește“ de trei ori. Diaconul : „Cu înțelepciune dreaptă să ascultăm Sfânta Evanghelie“. Preotul : „Pacea tuturor“, strană : „Și Duhului Tău“. Preotul : Din Sfânta Evanghelie dela (N.), cetire. Strana : „Măriro Ție Doamne Măriro Ție“. Diaconul : „Să luăm aminte“ și Preotul stând în partea despre M. N. a Sf. Mese, cu fața spre M. Z., citește Evanghelia Utreniei adică a rândului, din cele 11 Evanghelii

²²) Dacă este Diacon anunță din ușile Impărătești... Toată suflarea să laude pre Domnul. După ce la strana dreaptă cântă. Diaconul căutând spre strana strângă, intonează stihul „Lăudați pe Domnul intru Sfinții Lui“. Apoi spre dreapta „Lăudați-l pre El intru tăriia puterii lui.“

ale Invierei. După sfârșit, la strana dreaptă cântă : „Mărire Tie“. Preotul în Altar dacă voește, cântă : „Invierea lui Christos“ dacă nu, se citește la strana dreaptă. La strana stângă citește: „Miluește-mă Dumnezeu!“. În timpul când se cântă „Invierea lui Christos“ paracliserul așează analogul în mijlocul bisericii cu acoperământul pe el. Îndată ce se termină această cântare, Preotul iese din Altar cu Evanghelia la piept, precedat de doi anagnoști, cu sfeșnicile — unde sunt anagnoști — sau de paracliser cu un sfeșnic; vino la analog, pune Evanghelia, face două închinăciuni, o sărută; mai face o închinăciune, se pleacă, puțin, în dreapta²² și stânga și se retrage în Altar²¹. După ce la strana stângă se termină : „Miluește-mă Dumnezeu!“, se cântă la dreapta : Mărire... „Pentru rugăciunile Sfinților Apostoli“... iar la stânga : Și acum „Pentru rugăciunile Născătoarei“... pe glas al 2-lea. Apoi la dreapta stihul : „Miluește-mă Dumnezeu!“... și stihira Invierei : „Inviind Isus din mormânt“... pe glas al 6-lea.

După sfârșitul stihirei Invierei, Diaconul, venind înaintea Icoanei Maicii Domnului, intonează cererea : „Mântuește Dumnezeu poporul Tău“... după care la strane se cântă alternativ, „Doamno miluote“ de câte 3 ori pe glasul 2-lea, de 4 ori. Preotul vosglasul : „Cu mila și cu îndurărilor“. La Bisericile ce nu au Diacon și s'a făcut Scara litie, dimineața Preotul nu mai intonează cererea „Mântuește Dumnezeu!“... ci numai vosglasul : „Cu mila și cu îndurărilor“, după care îndată urmează :

§ 5. Catavasiile.

Y. Catavasiile se cântă astfel : Dela 29 August până la 21 Septembrie inclusiv Catavasiile Înălțării Cinstitei Cruci „Crucea însemnând Moisi“.

Dela 21 Septembrie până la 2 Noembrie, catavasiile Bunei Vestiri : „Deschide-voiu gura mea“.

²²) Dacă este Arhiepiscopul în Biserică, Preotul îndată ce a pus Evanghelia se retrage puțin mai de o parte până ce vine Arhiepiscopul de se închină, apoi se închină Preotul slujitor și se pleacă numai la dreapta, Arhiepiscopului. Arhiepiscopul, după sărutare, binecuvintează poporul, iar cântăreții cântă : „Întru mulți ani Slăvâne“ până se retrag în jețul Arhiepiscopesc.

²¹) Dacă este Diacon merge cu lumânarea aprinsă înaintea preotului când scoate Evanghelia, se închină amândouă, o sărută se pleacă în dreapta și în stânga, apoi unul către altul și se retrag în Altar cu aceeași ordine.

Dela 8 până la 20 Noembrie, catavasiile Intrării în Biserică, care sunt tot ale Bunei Vestiri cu schimbările următoare: la 1-a Catavasio „și voi cânta Intrării Ei în Biserică, bucurându-mă“; la a treia „Și în luminata Intrarea Ta în Biserică, Cunumiilor Măririi învrednicește“; la a 5-a: „Spăimântatu-sau toate“ sfârșitul: „Dăduște pace tutulor celor ce te laudă în Biserică Ta, ca pre o curată Biserică“; la a 9-a, în loc de cinstind Sfânta prăznuire a Maicei lui Dumnezeu zicem: „Cinstind Sfânta intrare în Biserică a Maicei lui Dumnezeu“, și c. l.²².

Dela 21 Noembrie până la 30 Decembrie, Catavasiile Nașterii Mântuitorului: „*Christos se naște, măriți-l!*“.

Dela 1-iu Ianuarie până la 14, Catavasiile Dotezului: „*Fundul adâncului l'a descoperit!*“...

Dela 16 Ianuarie la 9 Februarie, catavasiile Intâmpinării Domnului: „*Pământul cel roditor!*“. Iar dacă începe Triodul în aceste zile, se cântă Catavasiile praznicului numai în ziua de 2 Februarie, iar în celelalte zile se cântă Catavasiile Triodului.

Dela 10 Februarie până la Dum. Stâlp. Catavasiile Bunei Vestiri. Se va avea în vedere însă întotdeauna învățătura din tipicul special al bisericeii, din Triod și din Mineiu pentru anumite zile. Așa de exemplu: chiar Buna-Vestire de va cădea în Dumineca a 3-a din Sfântul Post, când se face închinarea Cinstitei Cruci, nu se cântă Catavasiile praznicului. „Deschide-voiu gura mea“ ci ale Triodului; *Dumnezeescul Moisi a inseminat!*... Pentru aceea în timpul cât ține Triodul și Pentecostarul, se va observa tipicul în fiecare sărbătoare, în deosebi în timpul Postului mare.

Așa dar dela începerea Triodului și până la Dumineca Tuturor Sfinților ne conduc învățături special din Triod și Pentecostar; iar dela Dumineca tuturor Sfinților înainte se cântă Catavasiile Bunei Vestiri, până la August 1-iu.

Dela 1 August, Catavasiile Crucii sunt de față în Mineiu, — până la 14 August când se sfârșește praznicul Schimbării la față.

Dela 15 până la 23 August, Catavasiile Adormirii Maicei Domnului: „*Cea împodobită!*“.

²²) Tipicul bisericesc tipărit în R.-Vâlcea la 1861. pag. 45.

La 29 August Catavasiile Crucei²⁶.

La catavasia cântăreii a 8-a se intonează stihul : „Să lăudăm bino să cuvântăm“... apoi se cântă catavasia făcându-se un sfârșit indelung. Preotul intonează : „Pre Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminei întru cântări cinstindu-i să O mărim“. Iar la strane să cântă : „Ceia ce ești mai cinstită“ cu stihurile convenite, apoi Catavasia Cântăreii a 9-a²⁷. Preotul intonează ectenia mică cu vosglasul : „Că pre tine Te laudă toate Puterile Cerești“. La strano se cântă pe glas al 2-lea : „Sfânt este Domnul Dumnezeu nostru“²⁸, odată la dreapta, odată la stânga ; apoi la dreapta : „Înălțați pe Domnul Dumnezeu nostru și vă închinați așternutului picioarelor Lui“, iar stânga face sfârșitul : „Că sfânt este. Strana dreaptă îndată cântă Svetilnă, Exapoștilaria, de rând ; la stânga se cântă Slavă... a Sfântului din Mineiu, dacă are, iar dacă nu, Slavă... și acum Bogorodicina Invierei.

§ 6. Laudele.

Imediat după Bogorodicina dela Svetilnă, se cântă Laudele glasului de rând. Când se încep „Laudele“, toacă pentru Liturghie ; aceasta când nu e privighere, și Liturghia se săvârșește îndată dupe Utrenie... Dacă și Sfântul dela Mineiu are Laudo, se pun pe 8 : 4 dela Octoih și 4 dela Mineiu, unindu-se și slava. La stihurile dela Mineiu se pun stihurile dela Stihovna Serărei. Slavă Stihira Evangheliei, și acum „Prea binecuvântată ești de Dumnezeu Născătoare“, pe glasul Slavei, însă irmologie. Preotul, sau Diaconul dacă este, deschide ușile împărătești și intonează :

²⁶) La Disericile de poliție (care nu sunt chinovii) Catavasiile se cântă neîntrerupt, fără ectenii la cântările a 3-a și a 6-a : la Catavasia Cântăreii a 4-a, face sfârșitul strana dreaptă, apoi începe iar stânga și de aci urmează regulat alternativa.

²⁷) În timpul cântăreii a 9-a cădește Diaconul. În lipsă cădește Preotul.

²⁸) După vosglasul : Că pre Tine Te laudă Puterile Cerești... Diaconul căutând din ușile împărătești spre strana 1-ia intonează : „Sfânt este Domnul Dumnezeu nostru“. După ce Cântărețul I cântă : Sfânt este Domnul... Diaconul caută spre strana stângă, intonând : „Că Sfânt este Domnul Dumnezeu nostru“. Cânt. II-lea cântă : „Sfânt este Domnul... Diaconul caută iarăși spre strana dreaptă, intonând : „Prește toate popoarele Dumnezeu nostru“ ; și Cânt. 1-ia cântă : Înălțați pre Domnul Dumnezeu nostru și vă închinați așternutului picioarelor Lui. Cânt. 2-lea face sfârșitul : „Că

„Măriro Tie celui ce ne ai arătat lumină“ ; iar la strane se cântă Doxologia mare, pe acelaș glas.

La ultimul „Sfinte Dumnezeulo“, Preotul merge de aduce Sfânta Evanghelie, de pe analog, cu același ceremonial.

După Doxologie se cântă la strana stângă troparul respectiv al Invierii, care se arată în Octoihul mic, după Doxologie. Ecteniile și Sfârșitul Utreniei. (Otpustul cuvenit).

Observația 1. Când se întâmplă Dumineca înainte sau după serbare, serviciul divin se așează conform învățătorei din Mineiu pentru asemenea cazuri : al Invierii întâi.

Observația 2. Dumineca Scara nici odată nu se citește stihologie, adică catisma, dar se cântă : „Doamne strigat-am, cu toate celelalte stihuri, asemenea și în sărbătorile împărătești și la Sfinții mari și în ziua Patronului. Bisericei, Sfânt sau Sfântă, la care arată să se facă priveghero. De se va întâmpla Luni, vreuna din aceste sărbători, Dumineca scara se citește, sau se cântă „Fericit bărbatul“ Slava 1-a”.

CAPITOLUL IV

Serviciul Sfântului cu Doxologie mare

Scara : Serviciul esto acelaș, ca și în zilele de rând, până la ectenia mică de după Catismă.

„Doamne strigat-am“, se cântă pe glasul stihurilor din Mineiu, asemenea și stihurile până la „De to vei uită la fără de legi“. De aci același rânduială până la sfârșit, ca în zilele de rând.

La mâncare : So deosebește Serviciul de cel din zilele de rând prin următoarele : după fiecare stihologie se intonează ectenia mică ; după cântarea 9-a nu se mai cântă „Cuvine-se cu adevărat“, ca în zilele de rând ci îndată se intonează ectenia mică.

Laudele. După Bogorodicină, Preotul intonează : „Măriro Tie celui ce ne-ai arătat lumină“ și se cântă Doxologia mare. După ce cântă Troparul Sfântului, Slavă și acum Borogodicina Invierii pe glasul troparului, se intonează ecteniile cuvenite și se dă Otpustul.

De se întâmplă Sâmbăta, să se știe că Vineri seara după

²⁹⁾ Aceste două Observații se văd în tipicul de Protosincelul Gerasim Safirin, fost Episcop al Romanului, tipărit în R. V. în anul 1878.

troparul sfântului, se cântă Bogorodicina Invierii glasului de rând. asemenea și Sămbătă dimineața la „Dumnezeu este Domnul”: iar după Doxologie, troparul Sfântului și Bogorodicina.

CAPITOLUL V.

Sfântul cu polieleu peste săptămână fără privighere și Litie

§ 1. *La Serave.*

Până la Catismă Serviciul urmează cu și peste săptămână. După ectenia mare, „Fericit bărbatul”, Mărirea 1-a „Doamne strigatam” pe glasul stihirilor din Mineiu; stihirile pe 8.

Dacă nu sunt de față 8 stihiri, și nu se face privighere, nici binecuvântarea pâinilor, se unesc și ale Litiei cu ale Serărei, făcându-lu pe 8. Serarea mică, dacă are, rămâne. Slavă a Sfântului și acum Dogmatica pe glasul Slavei, care se găsește totdeauna de față. Căderea și Vohodul, până după Prochimen, cum s'a arătat la serviciul de Duminecă. După Prochimen Diaconul „Cu înțelepciune”!; citețul sau cel mai mare, anulă citirea pariniei: „De la... cetire”. Diaconul: „Să luăm aminte”! și se citește, pe analog, în mijlocul bisericii prima parinie; apoi a 2-a și a 3-a, cu aceeași regulă terminând pe a 3-a, cu un sfârșit mai îndelung. La a 3-a parinie închid ușile.

În timpul cetirei Pariniilor, clerul ce oficiază șade pe scaune, în Altar, iar credincioșii în strane și pe scaune.

Diaconul eșind în mijlocul bisericii intonează ectenia „Să zicem toți”... Preotul vosglasul: „Că milostiv”. La strană se citește „Invredniceșteno Doamnă”, după care Diaconul, stând pe loc, imediat intonează ectenia: „Să plinim rugăciunile noastre cele de seară”, în timpul cărora se răspunde la strana stângă cele cuvenite. După ultimul vosglas „Fie Stăpânirea Impărăției”, Diaconul pleacă în Altar, iar la strană începe Stihovna. După „Și acum” dela Stihovna „Acum slobozește” și c. l. Preotul: „Că a Ta este împărăția”... Troparul Sfântului, Slavă și acum al Născătoarei de Dumnezeu... și c. l. cu Otpustul.

Observație. Întru înainte și după serbare, Sămbătă sau în ori ce altă zi de peste săptămână Preotul urmează tot cum se arală mai sus, iar cântărețul esecută serviciul Sfântului unit cu al Serbarei întocmai cum este așezat în Mineiu.

(Tipicul de Protos. Gerasim Saffirin, tipărit în 1878).

§ 2. DIMINEAȚA.

Mezinoptica de toate zilele, sau a Sâmbetei, dacă se întâmplă Sâmbăta. cu regula arătată la serviciul de toate zilele. sau Litia Sfântului după : „Miluește-mă Dumnezeu“²¹. După Litie. „Sfinte Dumnezeule“... și vosglasul : „Că a Tu este împărăția“, ecteniile cuvenite, cu Otpustul Mezinopticii. De aci înainte urmează aceeași regulă ca Dimineața. până la polieleu, cântându-se Șezănde de stihologhielor, din Mineiu.

După al 2-lea rând de Șezănde, îndată se cântă polieleul în stihuri alese, astfel : În mijlocul bisericii, se citesc psalmii „Robii, robii, Domnului“ și „Mărturișiți-vă Domnului“ anunțând sau întonând stihurile ce trebuie a se cânta de cântăreși. După ultimul stih se cântă Mărimurile. Ectenia mică : cântăreșii cântă șezănde de după polieleu. Antifonul 1-iu al glasului al 4-lea : „*Din țărâțele mele*“ și „*Cei ce urși Sionul*“ iar la „Și acum“, strana 2-a cântă : „Prin Sfântul Duh isvorăsc izvoarele darului“, dela al 2-lea Antifon. Diaconul : „Să luăm aminte cu înțelepciune“ ! și se cântă Prochimenul de față, din Mineiu, și c. l. cu cetirea Evangheliei de către Preot, din ușile împărătești. După Evanghelie, psalmul 50 ; strana 1-a : Slavă „Pentru rugăciunile Sfântului, (N). Milostive“... a 2-a : Și acum „Pentru rugăciunile Sfântotearei de Dumnezeu“... apoi stihul „Miluește-mă Dumnezeu“ și stihira sau melodia sfântului, de față. Ectenia : „Mântuiește Dumnezeule poporul Tău“ și c. l. ; după vosglasul „Cu mila și cu îndurările“, Catavasiile rândului, care se văd arătate la finele cântărei sau Pesnei a 3-a. cu regula arătată la serviciul de Diminecă, până la Svetilnă.

După cântarea 9-a, Svetilna Sfântului. cu Slavă, Și acum tot din Mineiu Laudele Sfântului și celelalte cum s'a arătat la serviciul cu Dohologie mare, pag. 33 și 34.

CAPITOLUL VI.

Serviciul Divin cu Priveghere mică și Litie

§ 1. Scara mică.

Pe la ora 3 p. m., se sună clopotul cel mare, și se face Vecernia sau Scara mică, astfel : Ora 9 ; cum s'a arătat la servi-

²¹) Tipicul tipărit în R. V. la 1861, p. 6.

ciul peste săptămână. Psalmul de seară. Doamne miluește de 3 ori, Mărire. Și acum, Doamne strigatam pe glasul stihirilor din Minciu; stihirile pe 4. După Slavă, și acum, „Lumină lină; apoi îndată Invrednicește-ne Doamne”; Stihovna. „Acum slobozește“... După „Tatăl nostru“... Preotul intonează Vosglasul: „Că a Ta este Impărăția. La strane se cântă troparele, cum se văd la sfârșitul Serărei mici. Ectenia: „Miluește-ne pro noi Dumnezeuule“, și c. l., și Otpustul ²²⁾).

§ 2. SERAREA (VEČERNIA) MARE.

(Cu un Preot și Diacon).

După apunerea soarelui, la ora 7 Paracliserul aprinde toate candelile. Toacă maro și trage clopotelo mult. Aduce foc la mangal.

Venind Preotul în biserică, însoțit de Diacon, fac cuvenitele închinăciuni în mijlocul bisericii, și intră în Altar, cum s'a arătat la Ceasul al 9-lea. Se îmbracă: Preotul cu Epitrahil și Felon, iar Diaconul cu Stihar și Orarul. Diaconul primind cădelnița dela paracliser, o prezintă Preotului, care binecuvintează tămâia și o iese pentru cădere. După ce a dat Preotului cădelnița, având în mână lumânarea aprinsă, deschide ușile împărătești, apoi iese în mijlocul bisericii. Preotul începe căderea din Altar. Când iese pe ușile împărătești, Diaconul intonează „Sculași-vă“. După ce Preotul cădește Iconostasul, când merge la Scaunul Arhieresc, se alătură și Diaconul și însoțește pe Preot până ce termină Căderea maro ²³⁾.

Când Preotul s'a înapoiat din tindă, în mijlocul bisericii, intonează: „Doamne binecuvintează“, și și urmează căderea. La

²²⁾ Serviciul cu Privighere mare este al Praznicilor sau sărbătorilor împărătești, iar cu Privighere mică al sfinților cu Serare mică.

Se face Privighere mare și la prăznuirea unui Sfânt, dacă este Hramul bisericii, sau se află Sfinte Moaște la acea biserică, cum sunt: Sf. Grigorie Decapolitul la Bistrița, Valcea, Sf. Nicodim, Tismana, Sf. Filoteia Curtea de Argeș, Sf. Dimitrie Basarabov, București, Sf. Cuv. Paraschiva, Iași, Sfântul Ioan cel nou, Suceava.

²³⁾ Pe unele locuri Diaconul intonează „Sculașivă“, înainte de a începe Preotul căderea; apoi se duce în Altar și însoțește pe Preot la cădere. Această practică nu e nici conformă cu tipicul și perde din misticismul Slujbei.

strana dreaptă îndată cântă, odată, rar și dulce: *Veniți să ne închinăm și să cădem înaintea Lui*. Apoi îndată se citește Psalmul 103, „*Binecuvintează suflete al meu pre Domnul...*”, lin, rar, cu ton duios.

Diaconul intonează ectenia mare. Spre sfârșitul ecteniei, se așează analogul în mijlocul bisericii. Se citește Mărire 1-a dela Catisma 1-a, cântându-se stihurile alese, pe care le intonează citețul așteptând până ce cântă la fiecare strană pe cel intonat. Asemenea la strana 1-a cântă: Mărire... Și acum... la strana 2-a. Apoi: „Aliluia (de 3 ori) Mărire Tie Dumnezeu”, alternativ: 1-a, a 2-a și iar 1-a, care face finalul. Diaconul intonează ectenia mică. Preotul vosglasul: „Că a Ta este stăpânirea”... și se cântă: *Doamne strigat-am*, pe glasul stihirilor din Minciu, care se pun pe 8. Stihurile: „Pune Doamne strajă gurii mele”, și celelalte, se cântă până la stihul „*Dintru adâncuri am strigat către Tine, Doamne, Doamne auzi glasul meu*, cu caro se pun stihurile pe 8.

Diaconul cădește Altarul și Biserica, cu regula arătată Dumineca

La Yohod, dacă Preotul voește a cântă „Lumină lină”, Diaconul, după ce a intonat „Cu înțelepciune l Drepti”, se inapoiază lângă Preot și-l ajută la cântare, cădind spre ușile împărătești de câte 3 ori, când se cântă: pre Tatăl, pre Fiul și pre Sfântul Duh, Dumnezeu. După cântarea acestora, merge imediat înaintea icoanei Maicii Domnului, spre a întâmpină pe Preot cu cădirea, când intră în Altar; apoi intră și dânsul tot pe ușile împărătești. Cădește înaintea Sfintei Mese, Proscomidia și pe Paracliser, căruia îi și dă cădelnița. Trece la dreapta Preotului, care se află lângă „Locul cel de sus” spre M. Z., iar Diaconul vine spre M. N. și ajută pe Preot în continuarea cântărei.

Dacă nu se cântă „Lumină lină”, Diaconul îndată după intonarea „Cu înțelepciune l Drepti”, intră în Altar, așteaptă pe Preot în partea de M. N., cădindu-l la intrare; Cădește Proscomidia și pe Paracliser și-i dă cădelnița, ș. c. l. cum s'au arătat Dumineca.

După „Lumină lină”, Diaconul întonează: „Să luăm aminte! Preotul: „Paco tuturilor”. La strană: „Și Duhului Tău”, și se cântă în Altar Prochimenul, apoi la dreapta și la stânga câte odată. Dacă e Duminecă se cântă iar în Altar a 4-a oară. După Prochimen, Parimiile, cu regula arătată la pag. 34. Ectenia ș. c. l.

§ 3. Litia.

În timpul ecteniei „Să plinim rugăciunile noastre cele do seară Domnului“, se așează în mijlocul bisericii, masa cu cinci pâini, vase : cu grâu, vin și untdelemn, astfel : pâinile spre Răsărit, grâul spre Apus, vinul spre M. N. și untul de lemn spre Miază Zi.

După vosglasul „Fie Stăpânirea împărăției Tale“, strana dreaptă începe îndată Litia, sau Slava dacă stihirile s'au cântat la Doamne strigat-am *). La Slavă Preotul iese pe ușa de M. N. cu aceiași regulă ca la Vohodul Serărei și vine înaintea mesei. Celo două sfeșnice ce se poartă înaintea Preotului, se așează în partea de Răsărit a mesei. Preotul binecuvintează tămăia, cădește masa la cele patru laturi — fără a se pleca — apoi cădirea mică. Dacă voește Preotul cădește Diaconul. După cădire,, Diaconul se așează iarăși la locul său, de unde intonează ecteniile după rânduiala din Liturgiari.

Terminându-se „Și acum“, Diaconul intonează : „Mântuește Dumnezeule poporul Tău“ ș. c. l., iar la strană răspunde : „Doamne miluește“ de câte trei ori după fiecare cerere. La cerere „Încă ne rugăm ca să se păzească Sfânt locașul acesta“, ș. c. l. La strane se răspunde : „Doamne miluește“ de 40 ori alternativ, fiecare strană de câte 10 ori, cum s'a arătat la Măncarea peste săptămână pag. 15. După vosglasul „Că milostiv“... Pace tuturilor“ și după „Capetele voastre Domnului să le plecați“. Preotul ceteșto rugăciunea „Stăpâne mult milostive Doamne Isuse, Chmăloase“.

Strana începe Stihovna : apoi „Acum slobozește“ ș. c. l. și după „Că a Ta este împărăția“ Diaconul primind dela paracliser cădelnița, o dă Preotului, care binecuvintează tămăia și cădește de 3 ori masa împrejur fără a se pleca. Diaconul cu lumânarea în timpul cădinei mesei stă în fața Preotului. Când Preotul cădește masa întâi, cântă troparul Sfântului ; când cădește a doua oară la strana dreaptă cântă iarăși troparul Sfântului și când cădește a treia oară, la strana stângă se cântă troparul „Născătoare de Dumnezeu Fecioară“, pe glasul al 5-lea, având grije

*) Când stihirile de la „Doamne strigat-am sunt cu repetire, în loc de a se repeti, se pun și cele de la Litie. Aceasta cu binecuvântarea celui mai mare respective: Preotului.

*) Făcându-se Litie la un Sfânt care are numai Polieleu, fiind Ira-

cântărețul să nu termine cântarea până ce Preotul a venit iar înaintea mesei. La a treia cădere după ce cădește partea de Miază Noapte a mesei, cădește Iconostasul și scaunul Arhierese, apoi vine înaintea mesei, cădește pe Diacon și dă cădelnița. La Praznice se cântă troparul Praznicului de trei ori. După terminarea acestora, Diaconul intonează „Domnului să ne rugăm” și Preotul citește, cu ton, rugăciunea: binecuvântărei pâinilor, însoțită de următoarea formă a binecuvântărei: Când zice „*Doamne Dumnezeu nostru cel ce ai binecuvântat cele cinci pâini și ai săturat cinci mii de bărbați în pustie*”, având în mână dreaptă pâinea cea de asupra, face cu ea semnul Crucii peste celelalte de pe masă, lăsând-o iar pe cele 4 la terminarea acelor cuvinte; iar când rostește: „*Însuși Stăpâne binecuvintează pâinile acestora, arată spre pâini*”; când zice: „*grâul*” arată spre vasul cu grâu, „*otnul*”, spre cel cu vin și „*untul de lemn*” spre cel cu untdelemn, având degetele formate pentru binecuvântare. IS. HS. Astfel arătând la binecuvântare în ordinea numirii, a făcut și Cruce peste ele. Apoi Preotul cu Diaconul cântă: „Bogații au săracii” ș. c. l. Odată; strana 1-a, odată, strana 2-a odată, Diaconul: „Domnului să ne rugăm”. Preotul intonează: „Binecuvântarea Domnului peste voi cu al său Dar” ș. c. l., iar la strană se începe cu ton lin și dulce, citirea celor 6 psalmi, dela „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu”, ș. c. l. ale Utreniei cum s'a arătat la Sfântul cu Polieleu.

Până la Polieleu aceeași regulă ca Dumineca.

La Polieleu. Dacă Preotul voește să iasă cu Icoana în mijlocul Bisericii, paracliserul așează analogul în timpul cântărei Polieloului; pregătește în Altar cădelnița, iar înaintea ușilor împărătești două sfeșnice cu lumânările aprinse. Când se cântă

mul bisericii, se cântă troparul „Născătoare de Dumnezeu” de două ori, iar troparul sfântului numai o dată, pentru cinstea hramului.

Când se face numai Serarea cu Litia fără Priveghere, după rugăciunea „Stăpâne mult milostive” imediat căderea cu cântarea troparelor, rugăciunea binecuvântărei pâinilor, „Bogații au săracii” îndată Stihovna, în timpul căreia se împarte Litia.

În Liturgia tipărită la R. Valcea 1787 după invocarea „Încă ne rugăm pentru ca să auză” ș. c. l. arată, de aici pomenește pe cine va vrea din cei vii și din cei morți în taină” (Tipicul de la începutul Liturgiarului). De aici în Oltenia e obiceiul a se pomeni la Litie dintre cei vii, însă în auz.

„Mărturisiți-vă Domnului“ ș. c. l. Preotul iese cu Icoana și Diaconul cu cădelnița ; la analog pe ușile împărătești. După ce la strană s'a cântat : „Și ne-a isbăvit pro noi de vrăjmașii noștri“, Preotul stând înaintea Icoanei care este pusă pe analog, cântă cu primul stih „Mărimu-Te po Tine“ ș. c. l. Apoi, însoțit de Diacon cădește biserica toată, începând din Altar, în timp ce la strane se cântă Mărimurile cu celelalte stihuri. „Slavă“, cântă iar Preotul „Și acum“ Strana. Primul Aliluia“ Preotul ; apoi stranele câte odată. Ectenia mică. După vosglas Preotul și Diaconul merg în Altar.

Do aci înainte urmează aceeași regulă ca și la Sfântul cu Polieleu, până la finele Utrenici, lăsându-se necitite Catismele, Canoanele și Orele, care se citește dimineața până ce Preotul proscomodește — la bisericile de poliție sau mirenești, pe când la chinovie se cetesc toate la rând.

Litua se împarte la Laude.

CAPITOLUL VII.

Serviciul Divin al Praznicilor Împărătești

Serviciul divin al praznicilor împărătești, cu sau fără Privighero, urmează întocmai ca al Sfântului cu privighero, după cum se vede în Mineiu, cu oare care mici deosebiri, ca : scara la stihirile dela „Doamno strigat-am“, la Sühovă ; dimineața la Șozăndo ; la Laude, nu se află „Mărire“ deosebit, „Și acum“ deosebit ci numai „mărire și acum“ una singură stihiră sau glasnică. La binecuvântarea pâinilor se cântă troparul praznicului de 3 ori. Polieleul se cântă : „Cuvânt bun“ și la praznicile în cinstea Născătoarei de Dumnezeu, și ale Mântuitorului.

Excepție face dela regula generală : Buna Vestire care se întâmplă mai totdeauna în Postul-Mare și foarte rar în săptămâna Luminată, pentru care să se cerceteze totdeauna tipicul, relativ la cazurile ivite, din Triod și din Tipicul bisericesc. Asemenea Botezul Domnului și Nașterea Domnului care au tipic special, în Mîncele respective și Tipicul Bisericesc. Puțină excepție face și înălțarea Crucii, la Soraro, după tropar și mai mult la Doxologia Mare ; cu închinarea Cinstitei Cruci. A se vedea tipicul bisericesc la 14 Septembrie, și textul de față la pag. 47 și 48.

CAPITOLUL VIII.

Serviciul sfântului cu Polieleu sau privighere, când se
întâmplă Dumineca§ 1. *Sâmbătă seara.*

Serviciul urmează ca și cel de Duminică când este sfânt de rând, cu deosebirile următoare: La „Doamne strigat-am se pun patru stihiri ale Învierii și cease ale Sfântului, Slavă a Sfântului și acum Dogmatica glasului de rând.

După prochimien, se cetesc și parimiile Sfântului.

La stihovnă, Slavă a Sfântului, și acum a Născătoarei, din Octoih, dela Stihovna de Sâmbătă seara, cea pe glasul Slavei.

§ 2. *La Mâncare.*

Mezinoptica Duminicii, cu regula cunoscută, la care se adaugă și Litia Sfântului, după Canonul Treimei⁹⁰. Apoi „Căde-se cu adevărat”, ș. c. l. După „Sfinte Dunnezeule” și „Tatăl nostru”, Troparul Sfântului; și otpustul.

UTRENIA.

Psalmii Utreniei, Dunnezeu este Domnul pe glasul de rând. Troparul Învierii de 2 ori, Mărire al Sfântului, Și acum al Născătoarei, pe glasul Troparului Sfântului. Catisemele, Canoanele și orele. In loc de Catisma 17, Polieleu, cetit.

La șezândolo stihologiiilor: se cântă amândouă rândurile din Octoih, fără a Născătoarei do Dunnezeu, dela primul rând, ci se zice Mărire, și acum a Născătoarei dela al 2-lea rând. Ectenia mică: Apoi șezânde sfântului din Mineiu, cu aceiași regulă, cum s'a cântat ale Învierii. Bindecuvântările. Ectenia mică. Șezânde de după Polieleu și Subascultătorul din Octoih, Antifoanelo glasului, și celelalte, cum s'a arătat la serviciul do Duminică.

La laude. Stihirile Învierii 4, ale Sfântului 4; Mărire a Sfântului, Și acum, „Prea cuvântată ești”. Doxologia mare, Troparul

⁹⁰) In caz că seara nu sa făcut litie. A se vedea Tipic bisericesc, Ediția Sf. Sinod. 1893, cel din 1953 și 1861. R.-V.

„Astăzi mântuire a toată lumea s'a făcut... sau: „Inviat-Ai din mormânt", etc., și Otpustul: „Cel 1-iu e de rând gl. 1, 2, 3 și 4: cel de al 2-lea, când sunt celelalte patru.

§ 3. *La Liturghie.*

Fericirile: ale Invierei 4 și cântarea a 6-a pe 4. După Vohod, „Veniți să ne înclinăm... Căla ce aj inviat din morți". Pentru tropăre și Condace după Vohod, a se vedea învățătura specială, la Liturghie, pag. 59, la cazul corespunzător.

CAPITOLUL IX.

§ 1. *Serviciul divin al praznicilor Împărătești când se întâmplă Dumineca*

Acest serviciu se împarte în două: a) al praznicilor Mântuitorului Lumei Domnul nostru Isus Christos, și Înălțarea Crucii; b) Cele întru cinstea Maicii Domnului, Dintre cele dintâi, Botezul, Schimbarea la Față, Nașterea Domnului și Înălțarea Cinstitei Crucii, 14 Septembrie, nimic nu se pune de ale Invierei, nici „Fericit bărbatul", numai „Invierea lui Christos" în ziua Crucii, ori în ce zi ar fi; deci tot serviciul merge după cum este în Mineiu.

Cele în cinstea Maicii Domnului ca: Nașterea și Adormirea Maicii Domnului, Intrarea în Biserică, la care se adaugă și cele două serbări ale Mântuitorului, adică „Tăierea împrejur și Înțâmpinarea" 2 Februarie, au serviciul unit cu al Invierei conform învățăturai din Mineiu, care se urmează ca și al Sfântului mare ce cade Dumineca, cu deosebiri: „Intoldeauna „Și acum al praznicului. La cântarea a 9-a, nu se cântă „Cecace ești mai cinstită ci Cântarea 9-a; iar la Liturghie Antifoanele praznicului. Excepție face „Buna Vestire", având tipicul special, din Triod, și tipicul bisericesc, întrucât serviciul acestui praznic variază după timpul în care cade: din Joia a 3-a săptămână a Postului și până în Miercurea săptămânei luminate.

§ 2. *Praznicile cu înainte și după prăznuire.*

Botezul Domnului, 6 Ianuarie. Înainte prăznuirea începe dela 2 Ianuarie. Prăznuirea se sfârșește la 14 Ianuarie.

Intâmpinarea Domnului, 2 Februarie. Înainte prăznuire este o zi — 1 Februarie — Sfântul Martir Trifon. Prăznuirea sfârșește la 9 Februarie. De va fi Prăznuirea Luni 1-a săptămână, a Postului, Slujba se cântă Dumineca Lăsatului de brânză. Tipicul Triodului, lit. L.

Schimbarea la Fașă, 6 August. Înainte prăznuire o zi — 5 August. Prăznuirea se sfârșește la 13 August.

Adormirea Maicei Domnului, 15 August. Înainte prăznuire la 14 August, Prăznuirea se sfârșește la 23 August.

Nașterea Maicei Domnului, 8 Septembrie. Înainte prăznuire la 7 Septembrie. Prăznuirea se sfârșește la 12 Septembrie.

Înălțarea Cinstitei Cruci, 14 Septembrie. Înainte prăznuire la 13 și „Inoirile“. Prăznuirea se sfârșește la 21 Septembrie. Nimic din alo Invierei, de va cădea Dumineca; nici „Sfânt este Domnul Dumnezeu nostru“, nici Evanghelia Invierei. Numai „Invierea lui Christos văzând“... ori în ce zi s'ar întâmpla.

Crucea se rădică dela iconostas, la Doxologia mare, în ziua sfârșitului Serbării: O cădește; trei închinăciuni, o sărută și o ducă în Altar.

Intrarea în Biserică, 21 Noembrie. Înainte prăznuire la 20. Prăznuirea se sfârșește la 25 Noembrie.

Nașterea Domnului nostru Iisus Christos, 25 Decembrie. Înainte prăznuirea începe dela 20. Sfârșitul Praznicului 31 Decembrie.

A se observa: Sâmbăta înaintea Nașterii și Duminecă. Asemenea după Naștere.

Notă: De va fi Nașterea Domnului, Duminecă sau Luni. Ceasurile se citesc Vineri fără Liturghie. De va fi Sâmbătă, Ceasurile se citesc Vineri, cu Vecernia și Liturghia Marelui Vasile.

De va fi Nașterea Domnului Duminecă, rămâne numai o Sâmbătă și o Duminecă până la Botez. Slujba Duminecei după Botez se cântă la 26, la Litie.

Duminicile Sfinților Părinți.

1. Dumineca după 16 Iulie, a Sfinților 630 Părinți cari s'au adunat la al 4-lea Sinod dela Calcedon.

2. Dumineca după 11 Octombrie, a Sfinților 305 Părinți, ce s'au adunat în Niceea a doua oară, la al 7-lea Sinod Ecumenic.

3. Duminecă după 11 Decembrie, a Sfinților Strămoși

Observație : De esto Nașterea Domnului Duminecă, se serbează Dumineca Sfinților Strămoși la 11 Decembrie — Duminecă —, iar la 18 Dumineca Sfinților Părinți — „Înainte Nașterei Domnului“.

De va fi Nașterea Domnului Luni, Marți, Mercuri, Joi, Vineri sau Sâmbătă, se serbează Dumineca Sfinților Strămoși la 17, 16, 15, 14, 13, la 12; iar Dumineca Sfinților Părinți — „Înainte Nașterei“, la 24, 23, 22, 21, 20, la 19 Decembrie.

De va fi Nașterea Domnului Duminecă, Sâmbătă se săvârșește Liturghia Sfântului Ioan Gură-de-Aur, iar în ziua Praznicului, a Marelui Vasile. În cazul acesta Dumineca după Nașterea Domnului se cântă la 26, după învățăturile tipicale. (Tipicele manuale).

Acceași rânduială și pentru „Botezul Domnului“.

În Ajunurile acestor Praznice — Sâmbăta și Dumineca — dezlegare la vin și la unt-de-lemn¹⁷.

*Praznicile în care nu se pune nimic de ale Învierii
câzând Dumineca.*

- 1) Botezul Domnului — 6 Ianuarie.
- 2) Schimbarea la Față. 6 August.
- 3) Înălțarea Crucii. 14 Septembrie. Numai „Învierca lui Christos văzând“... ori în ce zi ar fi.
- 4) Nașterea Domnului. 25 Decembrie.

§ 3. *Serbări cu excepții importante.*

a) *Pentru Buna Vestire.*

Se întâmplă serbarea de Joi a 3-a săptămână a Marelui Post, până Miercuri în săptămâna luminată.

¹⁷⁾ În Mineiu, ediția Sfântului Sinod 1892 după Apostolul Serărei învață: De se va întâmpla Ajunul Nașterii lui Christos Sâmbătă sau Duminecă, post nu este.“ Înțelesul acestei învățături nu este ca să nu postim în acele zile. Ea se referă la postul monahal, când în Ajunuri nu mănâncă nimic; iar în aceste zile — Sâmbătă și Duminecă — se dezleagă și pentru dânși la vin și unt de lemn.

Acceași explicație și pentru „Ajunul Botezului“.

Reguli generale.

1. De se întâmplă în zile de rând, se pune slujba cum este în Minciu. Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, ori în ce zi ar fi.

2. De se întâmplă în Dumineca 3-a a Crucii, slujba se pune cu a Invierei și a Crucii. Axionul Serbărei. Asemenea și în Duminecele Postului; slujba se pune cu a Invierei.

3. De va fi în Joia Canonului Marc, se cântă Canonul Marți seara; Miercuri seara Privigherea Praznicului.

4. De va fi în Sâmbăta Acatistului, Vineri nu se face Liturghie. Vineri seara slujba Serbărei cu rânduiala ei; iar Acatistul se cântă cu rânduiala la timp, (Privighere), împreună cu slujba Serbărei, în chipul următor: Dând Preotul binecuvântarea, se începe Utrenia Praznicului, după rânduială, neschimbat până la Canoane. După ce preotul intonează vogglasul: „Cu mila și cu îndurările”, se cântă la strana 1-a „Apărătoarei Doamne”, pe larg, până ce Preotul cădește toată biserica. În acest timp paraleliserul așază analogul înaintea Icoanei Maicii Domnului, cu cartea. După ce Preotul a terminat căderea, face înaintea Icoanei 2 metanii și începe cetirea Acatistului. Starea 1-a, după care mai face o metanie, și intră în Altar, La strana 2-a „Apărătoarei Doamnei”, mai pe scurt, cântându-l ambele strane, în stihuri, alternativ. Preotul, Starea a 2-a. Stranele, canonul. După cântarea 3-a, Starea 3-a. Ectenia mică. Șezânda. După Catavasia Cântărei a 6-a, Preotul Starea a 4-a. Ectenia mică. Condacul, Icosul și c. l.

5. De va fi în sâmbăta lui Lazăr: slujba Praznicului cu a lui Lazăr. La Liturghie: „Căți în Christos v'ați botezat"... Apostolul Serbărei. Evanghelia lui Lazăr. Axionul Praznicului.

6. În Dumineca Stâlpilor: Slujba cu a stâlpărilor.

La Utrenie Evanghelia Bunei Vestiri, cea dela Liturghie.

La Liturghie: Antifoanele Triodului. La Es:re... „Cela ce Te ai întrupat pentru noi". Apostolul Praznicului Bunei-Vestiri, Evanghelia Duminicii Floriilor. Axionul Bunei-Vestiri.

7. Luni, Marți și Miercuri, în săptămâna Patimilor: La Serare, slujba combinată cu a Patimilor. La Denie, slujba Patimilor, se cântă singură, iar dimineața numai a Bunei-Vestiri, cu Liturghia Sfântului Ioan. Unde e Iiramul Bisericii Buna-Vestire, se cântă seara și dimineața numai slujba Praznicului.

8. În Joia Patimilor: *Mercuri seara*, Serarea cea mare la

vremea ei — a Bunei-Vestiri. La Privighere și Joi dimineața numai slujba Bunei-Vestiri.

Liturgia. La Vohodul mic: *Mântuește-ne... cea ce pentru noi Te-ai intrupat...* Evanghelia zilei. Heruvicul zilei: „Cinei Tale“... Liturgia Sfântului Ioan. Axionul Bunei-Vestiri. În loc de Gămincătoriu: *Pomenește pre noi Indurate, precum ai pomenit pre Tâlharul, întru împărăția Cerurilor.* La masă deslegare la vin și unt de lemn.

9. De va fi în Vinerea sau Sâmbăta Patimilor, Serbarea se mută în Dumineca Paștilor, punându-se slujba combinată. (A se vedea învățătură cu amănuntul în Tipic). De va fi în ziua de Paști, Apostolul și Evanghelia Paștilor. (Extrase din Tîpicile manuale: București 1853, și R.-Vâlcea 1861).

După Cînarea mare, cu Lit'e și Privighere, când Buna-Vestire se înlămplă în Miercurea Stălpărilor³⁹⁾.

În ajunul Bunei-Vestiri, seara la ora 7, Toacă mare. Se îmbracă Preotul — Protos — cu Epitrahilul și Felon, Diaconul cu Stihar și Orar. Diaconul, cu lumânarea aprinsă iese în mijlocul bisericii și întonează: *Binecuvîntează Stăpîne.* Preotul, stînd înaintea Sfintei Mese, cu cădelnița în mână, întonează: *Binecuvîntat este Dumnezeuul nostru, ș. c. l.* La strană: *Amin. Mărire Tie... Împărate Cereșe, ș. c. l.* Diaconul intră în Altar, și însoțește pe Preot, care îndată după ce a dat binecuvîntarea începe Cădirea mare. La strană se citește *După Cînarea mare.* Se cîntă: *Cu noi este Dumnezeu...* După: *Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu,* se cîntă *Lit'a.* Ecteniile: *Mântuește Dumnezeule Poporul Tău...* și Rugăciunea: *Stăpîne Dumnezeule...* Stihovna. Acum slobozește... troparul Bunei-Vestiri de trei ori. Binecuvîntarea pînilor, cum s'a arătat la pag. 39. Se cîntă: *Bogații au sărăcit... Binecuvîntarea Domnului peste voi...* La strană: *Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu... Doamne buzele mele vei deschide...* și cei șase Psalmii; Utrenia regulat: *Privigherea.*

Dimineața, în ziua Praznicului: Mezinoptica, Catismele, O-rele și Obednița. În acest timp Preotul cel rînduit și Diaconul se îmbracă pentru Liturghie și proscomideste.

³⁹⁾ Practicată la Sfânta Episcopie a Râmnicului Nou-Severin în 1893, de Prea Sfințitul Episcop Atanasie Mironescu. Cazul acesta se dă ca normă.

După Otpustul Utreniei, se închină înaintea Sfintei Mese pentru Liturghie. Diaconul iese în mijlocul bisericii și întonează: *Bine-cuvintează Stăpâne*. Preotul: *Binecuvântată este Impărăția...* Diaconul intră în Altar. La strană: *Veniți să ne închinăm...* și Psalmul de seară. De aci înainte Vecernia. Vohod cu Evanghelia. Lumină lină. Prochinemenul. Parimțiile Triodului și ale Praznicului. Ectenia mică; Vosglasul: *Că sfânt ești Dumnezeuul nostru, Sfinte Dumnezeule...* Liturghia Sfântului Ioan Hrisostom.

Pentru Sfântul Marele Martir Gheorghe. Se coboară până în Vinerea Patimilor și se sue până Joi în săptămâna Samări-nencei.

Reguli generale: De va fi în Sfânta și Marea Vineri sau Sămbăta Mare sau în Dumineca Paștilor, slujba lui se mută luni în săptămâna Luminată, și se cântă cu a Invierei. Asemenea se cântă de va fi în săptămâna Luminată. De va fi în Vinerea Izvorului, se cântă: a Invierei, a Izvorului și a Sfântului.

c) Pentru înălțarea Crucii, 14 Septembrie.

A se observa învățăturile din Mineiu și din Tipic, seara și dimineața la Doxologia mare, pentru închinarea Crucii.

Închinarea Crucii. La Vecernia Praznicului, în timpul Stihovnei, se așază Crucea la Proscomidie, pe un Disc fără postament, punându-se pe Disc un acoperământ (procoves) mic. Pe acoperământ se pune busuioc și flori. Dela Proscomidie se duce pe Sfânta Masă și se pune pe Sf. Antimis — nedesfăcut — iar Evanghelia se pune mai sus. Ducerea pe Sfânta Masă se face astfel: După Otpustul Vecerniei se dă binecuvântarea: la strană citește: „Sfinte Dumnezeule” s. c. I. După: „Că a Ta este împărăția. Troparul, Slavă și acun Condacul. În acest timp Preotul cădește Crucea la Proscomidie, o pune pe cap cu Disc cu tot, o duce pe Sf. Antimis unde iar o cădește. Apoi întonează „pentru rugăciunile”:

La Staroslovie (a 2-a zi). Se așază analogul în mijlocul bisericii. Când se cântă ultimul „Sfinte Dumnezeule”, pe larg, Preotul pune Crucea pe cap cu Discul, eum ă împodobit. Diaconul, dacă este, merge înainte cu cădelnița și lumânarea. Apucă pe după Sf. Masă, spre Răsărit, ies pe ușa de M. N., de unde îi preced purtătorii cu 2 sfeșnice. Vine în dreptul ușilor împărătești, cam între iconostas și masă. Întonează: „Cu înțelepciune, drepti”. (În Ti-

picul cel mare : „Înțelepciuno dreaptă“). Vine înaintea analogului *) puno Crucea pe el — cu Discul și o cădește, împrejur, cântând Troparul : „Mântuește Doamne... La a 2-a cădire cântă strana 1-a acelas, și la a 3-a cădire cântă strana 2-a. Face 3 metanii, ori în ce zi ar fi. Iea Crucea cu busuioc, în mâni ; căutând spre Răsărit o înalță și intonează — dacă nu e diacon — „Miluește-ne pro noi Dumnezeu, după mare mila Ta“... La strana 1-a încep : „Doamne miluește“ — prima sută, repede, cu ton dulce și lin, coborînd tonul până la al 50-lea, și urcându-l iarăși treptat până la terminarea sutei. În acest timp Preotul se pleacă încet, cât se poate aproape de pământ, ținând Crucea pe cap ; ridicându-se iar încet până la terminarea sutei. Vine în partea de M. Z. cu fața spre M. N. o înalță. Ectenia pentru Rege... Aceiași plecare, cu a 2-a sută „Doamne miluește“. Trece în parte de Răsărit, cu fața spre Apus. Ectenia pentru Episcop și pentru toți frații... Plecarea cu a 3-a sută. În partea de M. N. Ectenie : Pentru tot sufletul creștinesc... Plecare cu a 4-a sută. Iarăși în partea de Apus cu fața spre Răsărit. Ectenie : „Pentru cei ce au slujit și slujesc în sfânta Biserica această“... Plecare cu a 5-a sută. După a 5-a înălțare și plecare ținându-O în mână cântă Condacul. „Cel ce Te-ai înălțat pe Cruce“... O puno pe analog — cu Discul; cântă „Crucei Tale ne închinăm Stăpâno; și Sfântă Invierea Ta o slăvim“; iar stranelé câte odată. În acest timp Preotul face 2 metanii, sărută Crucea, mai face o metanie, se pleacă în dreapta și stînga și mergo în Altar. Dacă asistă Arhiereu, după ce a pus Crucea pe Analog se retrage la o parte, spre a veni Arhiereul întâi să o sărute. Iar Preotul după ce a sărutat-o se pleacă numai Arhiereului.

La strană cântă stihirile cuvenite. După ce se termină „Și acum“, Preotul vine, se închină de 3 ori, o iea și o așează pe iconostas, la partea dreaptă, spre strană, unde stă până la 21 Septembrie — sfârșitul Praznicului — când iarăși la Slavosloviamare, o ridică și o duce în Altar.

Praznicul acesta are Sămbătă și Duminică după Înălțarea Crucei. De va fi Duminică, nimic ale Invierei. Numai Invierea lui Christos.

*) În tipicul mare spune că vine înaintea ușilor împărătești. În cel de R. V. 1861 spune că vine înaintea analogului de-a dreapta și aci intonează „Înțelepciune dreaptă“ Așa e mai practic. Deci, cum va voi cel mai mare.

În orice zi se va întâmpla, chiar Dumineca, nu se desleagă nici la pește, ci numai la vin și unt de lemn.

§ 4. Pentru stâlpi.

Prin obișnuita citire la morți a așa zișilor Stâlpi, adică Evanghelia, s'ar crede, de către popor și chiar de unii preoți, că Stâlpii sunt patru, adică cei patru Evangheliști. Aceasta este o idee greșită.

Stâlpii, după Tipicul mare, se înțelege împărțirea timpului de peste an, în care se citește Evanghelia. Astfel *Stâlful 1-ii*, începe din Dumineca 1-a a Postului Sfinților Apostoli și ține 8 săptămâni : Evangheliile Duminecilor.

Stâlful al 2-lea se începe după ziua Sfântului Ilie, Evangheliile Duminecilor opt săptămâni.

Stâlful al 3-lea începe după Înălțarea Cinstitei Cruci, Evangheliile Duminecilor : 8 săptămâni.

Stâlful al 4-lea începe la Postul Nașterii lui Christos, Evangheliile Duminecilor : 8 săptămâni.

Stâlful al 5-lea începe după Botezul Domnului, Evangheliile Duminecilor : 8 săptămâni.

Stâlful al 6-lea începe în Sfântul și Marele Post, opt săptămâni. (Tipicul Mare, pag. 644 și 645. Cap. 56).

Asupra împărțirii Evangheliei în Stâlpi, este învățatură și în Triod, înainte și după Parimia Ceasului al 6-lea, în Sfânta și Marea Lună a Patimilor.

Invață astfel :

Iară al treilea și al șaselea Ceas îl le ținem cu catisme. „Se citește și Stâlful Evangheliei : Luni, Marți, și Mercuri se sfârșește”. — Mai departe :

„Însemnare cum se citește Stâlful Evangheliei”.

„La al treilea ceas, după „Născătoare de Dumnezeu, Tu ești vița cea adevărată”, „Și îndată fiind analogul înfrumusețat (cu poala pe dânsul, ceace la Catismă nu se pune), pun deasupra lui sfânta Evangheliie, și două făclii aprinse. Preotul cădește biserică.

„La al șaselea ceas cădește numai Evanghelia, iar la al 9-lea cădește Evanghelia și toată biserică și pe frați ; și așa se citește Evanghelia, și după Evangheliie zicem : „Domnul Dumnezeu bine este cuvântat”.

La ceasul al 6-lea, după Prochimen și stih învață : „Și se citește Stâlpul Evangheliei după rânduiala ce s'a scris mai de-
parte“.

După Parimia Ceasului al 6-lea învață :

„Cade-sz a ști“.

„Că Evanghelia dela Matei se citește toată, precum și cele de
„la Marcu și Luca ; Iară dela Ioan se citește numai până la înce-
putul Sfințelor Patimi, adecă până la :“

„Acum s'a prea mărit Fiul Omului“.

„Și se citește așa în trei zile, adică : Luni, Marți, Mercuri
„și se sfârșește Mercuri la al 9-lea Ceas“.

„Și se face dela Luca trei citiri ; iară celelalte câte două. De
„toate citirile sunt 9, iară mai mult n'îmic“.

Din aceste învățături nu se precizează însă împărțirea Evan-
gheliei : De unde începe și unde se sfârșește fiecare Stâlp la Cea-
sul al 3-lea și al 6-lea. în cele trei zile — Luni, Marți și Mercuri,
când se și sfârșește.

După această învățătură, ar rezultă împărțirea Evangheliei
în 6 Stâlpi, adecă : doi Luni : la Ceas al treilea și al 6-lea ; 2
Marți și doi Mercuri.

Mai rezultă că după această împărțire se citește Evanghelia
de-arândul, începând cu Matei, apoi în ordine, Marcu și Luca,
iar Ioan numai până la începutul Sfințelor Patimi.

Accastă împărțire și celire se practică la monastirile, unde
Tipicul se aplică riguros.

La Bisericile de mir nu s'a practicat.

§ 5. Pentru Apostol și Evanghelic, la Praznice și Sfinți, când se
întâmplă Dumineca.

*Praznicile : 1-ia Ianuarie, Tăerea împrejur și Sfântul Va-
sile cel Mare : La Utrenie Evanghelia Invierii, la Liturghie, A-
postolul Sfântului și Evanghelia Praznicului.*

*2 Februarie : La Utrenie, Evanghelia Praznicului : La Litur-
ghie Apostolul Praznicului și Evanghelia Duminicii.*

*25 Martie : De va fi în Dumineca a 3-a, a 4-a sau a 5-a din
Post, la Utrenie, Evanghelia Praznicului, cea dela Utrenie. La
Liturghie, Apostolul Duminicii și Evanghelia Praznicului. De va
fi în Dumineca Floriilor, la Utrenie, Evanghelia Bunei-Vestiri,
cea dela Liturghie. La Liturghie, Apostolul Născătoarei de Dum-*

nezeu: „Fraților!“ Cei ce sfințește și cei ce se sfințesc... Evanghelia Duminicii Florilor“. Mai înainte de Paști cu 6 zile”...

15 August: La Utrenie, Evanghelia Praznicului. La Liturghie Apostolul: „Aceasta să vă fie vouă“... Evanghelia Praznicului.

8 Septembrie: La Utrenie Evanghelia Praznicului. La Liturghie, Apostolul și Evanghelia Duminicii.

Pentru Sfinși, la 7 Ianuarie, Sfântul Ioan Botezătorul. La Utrenie, Evanghelia Invierii — Slujba Sfântului Ioan Botezătorul — din 7 Ianuarie: de va fi în altă zi, nu are Evanghelic la Utrenie. — La Liturghie, Apostolul și Evanghelia Duminicii, după Botez, dacă Paștile cade după 25 Martie, adică dela 26 înainte.

Pentru Sfinții: Ierarhi, Martiri ce vor fi Duminică, la Utrenie se citește Evanghelia Invierii. La Liturghie, Apostolul Sfântului, Evanghelia Duminicii.

Excepții: 21 Maiu Sfinții Impărați Constantin și Elena — de va fi în Duminică Rusaliilor, la Utrenie Evanghelia Sfinșilor, la Liturghie Apostolul și Evanghelia Duminicii Cinci zecimi.

24 Iunie. Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul. La Utrenie Evanghelia Invierii, La Liturghie, Apostolul Duminicii și Evanghelia Sfântului.

29 August. Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul. La Utrenie Evanghelia Invierii. La Liturghie Apostolul și Evanghelia Sfântului.

Pentru Sfinții Apostoli, este în Tipice — cel din R. V. 1861 — contradicere: Astfel, la Sfântul Apostol Filip — 14 Noembrie învață: „Iar când se întâmplă Duminică numai Apostolul și Evanghelia se zic ale Apostolului Filip; asemenea se face și la alți Apostoli, când se întâmplă Duminică“; aceeași învață și la 26 Septembrie Sfântul Ioan Evanghelistul.

La Sfinții Apostoli Petru și Pavel însă, învață „numai Apostolul Sfinșilor; Evanghelia Duminicii.

Învățăturile de mai sus tot din același tipic. Deci, rămâne cum va voi cel mai mare.

CAPITOLUL X.

Liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur

§ 1. Pregătirea și Proșcomidirea.

Pregătirea sau închinarea pentru săvârșirea Dumnezeștei Liturghii a Sfântului Ioan și a Sfântului Vasile cel mare, se face în două cazuri: 1) Când Dumnezească Liturghie să săvârșește după Otpustul Utreniei, fără întrerupere; 2) Când se săvârșește cu întrerupere, adică: când seara a avut lor privighere, sau cum este la Chinovii, unde Utrenia se săvârșește după miezul nopții, iar Liturgia la un ceas din zi sau în răsărit de soare.

În cazul 1-u când se face îndată după Utrenie — Preotul începe a face cuvenita închinare, când se începe citirea Canonelor sau a Catismelor. Urmează astfel: Lăsând epitrahilul la locul său, face trei închinăciuni înaintea Sfintei Mese, iese pe ușa despre Miază Noapte, vine în mijlocul bisericii face trei închinăciuni, pune metanie la Scaunul Arhieresc, vine iarăși în mijlocul bisericii și zice în șoaptă „Binecuvântat este Dumnezeu nostru“; și însuși tot în șoaptă, rostește rugăciunile după învățătura din Liturgiar, începând cu „Mărire Tie Dumnezeu nostru“, „Impărate Ceresc“, ș. c. l.¹⁹.

Dacă este Diacon, acesta după ce se închină odată cu Preotul înaintea Sfintei Mese, iese din Altar odată cu Preotul pe ușa despre M. Z., vine în mijlocul bisericii la dreapta Preotului; face închinăciunile, se întorc pe stânga, Diaconul păstrând totdeauna poziția la dreapta Preotului, pune metanie la Scaunul Arhieresc — dacă este Arhiereu îi sărută mâna și mai face o metanie — să întorc pe stânga și vin iar în mijlocul bisericii.

Dând Preotul binecuvântarea, Diaconul răspunde, Amin. Rugăciunile Mărire Tie Impărate Ceresc, ș. c. l., se zic după rânduiala din Liturgiar. După rugăciunea „Ușa milostivirii“, făcând amândoi o închinăciune, merg și se închină pe la icoane zicând troparele cuvenite, după cum învăță în Liturgiar (Tipicul P. S. Gherasim al Romanului 1905). După ce s'au închinat înaintea Iconostasului, vin iar în mijlocul bisericii, descopăr capul;

¹⁹) Mărire Tie și Impărate ceresc le zice Preotul; iar Diaconul dacă este, urmează cu Sfinte Dumnezeule ș. c. l.

Diaconul zice „Domnului să ne rugăm“; și având amândoi capetele plecate, Preotul zice în șoaptă cuvenită rugăciune. După voșglas își iau poziția drepti : se face Otpustul și intră în Altar. Preotul pe ușa despre M. Z., iar Diaconul, trecând pe dinapoi a Preotului, intră pe ușa de M. N. Venind înaintea Sfintei Mese, Diaconul aflându-se în dreapta Preotului, face două închinăciuni; Preotul sărută Sfânta Evanghelie, Sfânta Masă și Sfânta Cruce, iar Diaconul numai marginea Sfintei Mese. Diaconul prezintă Preotului stiharul, orarul și mânecuşele, cu regula știută, pe care Preotul le binecuvintează și după aceea se îmbracă amândoi după rânduiala din Liturgiă.

După îmbrăcare și spălare merg la Proscomidie, unde s'au pregătit cele trebuincioase înainte de îmbrăcare. Preotul luând întâia prescură³⁰⁾, o pune în mâna stângă pe cele patru degete având pe cel mare liber deasupra cu care ține copia pe prescură. Astfel finându-le, Diaconul zice : Binecuvintează Stăpâne. Preotul binecuvântând în semnul Crucii, deasupra prescurei și copie, zice în auzul numai al dânilor : „Binecuvântat este Dumnezeuul nostru, totdeauna acum și pururea și în vece vecilor“ și o sărută. Diaconul „Amin“. Apoi Preotul ține în stânga numai prescură, iar în dreapta copia ; insemnează cu vârful ei cruciș deasupra pecetei de trei ori, zicând (Fig. 1). Deasupra la Nr. 1 : „Întru pomenirea Domnului Dumnezeu“, — Jos la numărul 2 „și Mântuitorului nostru“, la Nr. 3 : „Iisus“, iar la Nr. 4 : „Christos“. Pune prescură pe fundulețul de lemn, și tăind în partea dreaptă a pecetei la Nr. 3, drept pe linia de demarcație de sus în jos până la vatră, zice : *Ca o oare spre înjunghiere s'a adus*; apoi la partea stângă a pecetei, la No. 4, asemenea taie zicând : *Și ca un Miel nevinovat fără de glas... ș. c. l.* ; Sus la No. 1 : *Întru Smerenia Lui judecata Lui s'a ridicat* ; Jos la No. 2 : *Și neamului Lui vine-L va supune*. La fiecare din aceste tăeturi, Diaconul căutând cu bună Cucernicie și ținând Orarul în mână zice : „Domnului să ne rugăm“. După ce s'au împlinit tăeturile, Diaconul zice : *În Stăpâne (Liturghia 1787 R. V.)*, sau *Ridică Stăpâne (Liturghia de Neamț 1860)*. Preotul înfigând Sfânta copie de latură (Liturghia

³⁰⁾ Trebuie cinci prescure cu pecete mică. Se obicinuește și o singură prescură mare cu inscripție completă. E bine însă a fi cel puțin două prescure, ca să se scoată Sfântul Agniț din una și părțile Născătoare de Dumnezeu din alta, iarăși întregă.

de Neamț 1860) sau deacurmezîsul (Liturghiei 1787, R. V.). Despre partea dreaptă a prescurei, ia Sfântul Agniț zicînd: *Că s'au luat după pămînt viața lui*; și punîndu-l cu miezul în sus pe Sfântul Disc, Diaconul zice „Junghie Stăpâne”, sau „Jertfesto Stăpâne”. Preotul tîind cruceîș miezul pînă lângă coaje, în cât să nu se desfacă pîrticelele, dar să rămîna ușor de frînt, zice așa cînd taie de sus în jos: *Junghiese Mielul lui Dumnezeu cel ce ridică păcatul lumii*; iar cînd taie a doua parte a Crucii zice: *Peñru viața și Mîntuirea lumii*. (Fig. 2-a).

După aceea întorcîndu-l iarăși cu fața în sus (Fig. 3-a), Diaconul zice: *Impungo Stăpâne*. Preotul impungînd cu vîrful copiei sub scriptura „Iisus” zice: *Unul din ostași, ș. c. l.* Diaconul avînd în dreapta sticluta cu vin și în stînga pe cea cu apă, cînd Preotul rostește cuvîntele: *Și îndală a eșil sînge și apă*, toarnă de odaltă din amîndouă sticlutele în Sfântul Potir, după cuvînt(ă)*), zicînd: *Binecuvîntează Stăpâne Sfînta amestecare*. Preotul binecuvîntează deasupra Sfîntului Potir zicînd: *Binecuvîntat este amestecarea Sfîntelor Tals, ș. c. l.* Acoperă cu un acoporemînt din cele mici, îmbețit și dă Sfîntul Potir mai la o parte. După aceea luînd a două prescuri, scote pîrticea Născătoarei de Dumnezeu, din mijlocul prescurei, în formă de piramidă triunghiulară, zicînd cavenita rugăciune din Liturghiar și o așează deadreapta Sfîntului Agniț cu vîrful în sus și cu fața — coaja — spre sine. După aceea, neavînd cinci prescure, prepară din o bucată, douăsprezece pîrticele cúbice, din care pe nouă le așează în partea stîngă a Sfîntului Agniț, pe trei coloane, de sus în jos, după învășătura din Liturghiar. Terminînd cele 9 pîrticele, pune sub Sfîntul Agniț spre colțul din dreapta, adică la stînga Preotului o pîrticică din cele trei rîmase, pomenind pe Domnitor, dacă este Ortodox *) Luînd o a doua pîrticică o pune lângă cea dintâi tot lângă Sfîntul Agniț, pomenind pe Episcopul sau Arhiepiscopul eparhiei. Luînd a 3-a pîrticică o pune în rînd lângă cea de a doua zicînd: *Pomeneste Doamne pe fericii și pururea pomenișii Ctitori ai Sfîntului locașului acestuia*. Se observă că numai Liturghiarele de Neamț arată în figura Proscomidirei a fi trei pîrticele sub Sfîntul Agniț, însă fără învășătura

*) Să nu pună mai multă apă... (Can. 32. Sin. 6. Icum).

*) Dacă nu e ortodox, zice Preotul: „Pomeneste Doamne, pe toți binecredincioșii Domni și Doamne.”

pentru cea de a treia ; pe când în altele arată numai două. Se practică însă cum se arată mai sus.

Urmează pomenirea viilor din o prescură sau o bucată din prescură formându-se grămejoara fărâmiturilor în partea despre dreapta, sub părțicia pentru Domn ; iar cele pentru morți la partea stângă sub aceia a Cătorilor. Prescurea sau bucată de prescură pentru morți, se însemnează cu o Cruce pe coaje. La morți pomenirea se începe cu Cătorii fondatori ai Bisericii, și urmașilor. (F.g. 3-a).

Terminând cu pomenirea morților urmează Acoperirea după învățătura din Liturghiar și aici se procedează ori după litera tipicului, ori după obicei, sau cum va voi cel mai mare.

După litera tipicului. Acoperirea urmează a se face la sfârșitul Utreniei, în timpul cetirei orei a 6-a. În cazul când cetirea orelor se face după Utrenie, atunci Preotul după ce a terminat Acoperirea cădește Altarul și toată biserica, potrivit-se ca cetirea orei să se termine după ce se termină cădirea. Dacă este Diacon după ce acopere și cădește Sfintele, dă cădelnița Diaconului care cădește Altarul și toată biserica, Preotul rămâne a zice rugăciunea Acoperirii. În cazul acesta ușile împărătești fiind închise, se deschid când se face Otpustul orelor. De aceea a rămas pe alocurea obiceiul, că Preotul cădește în timpul Doxologiei Mari, substituind astfel cădirea dela ora 6-a, a Acoperirii. După cădire face Otpustul mic conform Liturghiarului, amintind numai pe Sfântul a cărui Liturghie se săvârșește.

După obiceiul locului sau cum va voi cel mai mare, acoperirea se face înainte de Heruvic. Motivul este că credincioși vin cu pomelnice, ce urmează a se pomeni la Proscomidie și după începutul Liturghiei ; iar pomenirea se poate face până la cântarea Heruvicului. După eșirea cu Sfintele Daruri, pomelnicile ce s'ar aduce se pot pomeni în aceeași zi numai în timpul cântării Axionului — la Proscomidie — iar nici de cum la Sfântul Disc, ridicând colțul Aerului, cum fac unii Preoți. Această pomenire până înainte de heruvic — și Acoperirea, este sprijinită și de faptul, că slujind Arh ereul, pomenește la Proscomidie, ori îndată după îmbrăcare, în timpul Doxologiei Mari, dacă voaște și are timp și

*) Dacă nu e ortodox, zice Preotul: „Pomenește Doamne, pe toți bine credincioșii Domnii și Doamne”.

îmbărcarea s'a făcut în Altar nu în mijlocul Bisericii; ori înaintea esirei cu Sfintele Daruri, în timpul ecteniilor de după Evanghelie.

§ 2. Liturghia proprie zisd.

Îndată după Otpustul Utreniei se produc în toată biserica o tăcere desăvârșită. Cântăreți, paracliseri, credincioși, după ce fac trei închinăciuni, se pleacă într'o adâncă meditație, așteptând cu o încordare sufletească, începutul Dumnezezeștei Liturghii, în timpul căreia slujbe se săvârșește jertfa cea fără de sânge. Din acest moment nici un credincios nu se mai mișcă dela locul ce a ocupat; nici a mai merge dela o icoană la alta spre a le sărută ori a voni să sărute Sfânta Evanghelie când se face Vohodul mic sau a lo atinge capul cu sfintele, la Vohodul cel mare, sau să sărute crucea când Preotul face semnul Crucii spre popor din ușile Impărătești. Toate aceste mișcări și porniri dela loc în timpul Sfintei Liturghii și mai cu seamă în timpul actelor atât de solemnne ca Esirea cu Sfintele Daruri, când toți credincioșii urmează a se plecă cu adâncă umilință, distrug toată liniștea, toată reculegera și înălțarea sufletească a credincioșilor de fond.

În timpul acestei profunde tăceri, singur Preotul, stând înaintea Sf. Prestol, cu fața către Răsărit, însuși înălțându-se sufletește, zice în șoaptă aproape întru sine, după ce se închină de 3 ori, rugăciunea „Impărate Cereșe” ș. c. l., cum învață Liturgiularul, la locul după acoperire. Apoi luând Evanghelia, cu ambele mâini, o ridică în sus cu patru degete⁴⁹, în poziție verticală, cu Invierea spre Apus, astfel că Mântuitorul să stea cu capul în sus; și intonează: „*Binecuvântată este Impărăția Tatălui și a fiului și a Sfântului Duh*”, făcând Cruce deasupra Sf. Antimis cu marginea de jos a Evangheliei, la R. A. M. N. și M. Z., când pronunță: „Tatălui, și a Fiului și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor”. La strana dreaptă răspunde „Amin” Preotul închide Ușile Impărătești și intonează ectenia mare.

Dacă este Diacon, se observă și se urmează dela acoperire întocmai după învățătura din Liturgiular, întru cât acolo se arată săvârșirea numai cu Diacon. Asemenea a se observă învățătura de după închinarea pentru începutul Liturghiei, în caz când Preotul slujește fără Diacon.

⁴⁹) Tipicul P. S. Episcop Gherasim al Romanului 1905.

§ 3. *Esirea cu Evanghelia (Vohodul mic).*

După voșglasul celei de a doua eclenie mică: „Că bun și iubitor de oameni Dumnezeu ești“... se cântă Feriçirile glasului de rând, dacă e Duminică, unite cu cântarea 6-a dela Mineiu, conform învățătorei ce este la finele slujbei fiecărui Sfânt al zilei: „La Liturghie, Feriçirile“ ș. c. l. sau numai Feriçirile din Mineiu dacă este peste săptămână. La praznice se pun Antifoanele, după învățătura din Mineiu. Când începe Mărire, dacă sunt Feriçirile — sau Antifonul al 3-lea, dacă este praznic — se deschid ușile Impărătești. În timpul Antifonului 2-lea paracliserul pregătește înaintea ușii de miază noapte, un sfeșnic cu lumânarea aprinsă, sau două, după însemnătatea zilei și putința bisericii, ca personal. La Și acum, a Feriçirilor, sau la a 3-a cântare a tropărului praznicului, Preotul ica Sfânta Evanghelie și merge pe dreapta pe după Sfântul Prestol, ținându-o cu „Invierea“ înainte și la înălțime în dreptul frunții. Iese pe ușa despro M. N. procedat de purtătorii sfeșnicilor, vine în mijlocul bisericii, zicând în sine rugăcunea intrărei — „Stăpâne Doamne Dumnezeu nostru“... Astfel, când ajunge în mijlocul bisericii și se pleacă, zice voșglasul — „Că Tie se cuvine toată Mărire, Cinstea și închinăciunea“... După care luând poziția dreaptă, ține Evanghelia numai în mâna stângă cu învierea spre sine; binecuvintează intrarea spre Răsărit, zicând tot în șoaptă : „Binecuvântată este intrarea Sfinților Tăi Doamne“. Se închină, sărută Evanghelia, face iar o închinăciune și vine înaintea ușilor Impărătești ținându-o tot la aceeași înălțime, cu Invierea spre popor. Așteaptă aci până se termină la strană cântarea și înălțând-o ceva mai sus, întonează : „*Înțelepciune dreaptă*“, sau „*Cu înțelepciune dreaptă*“;

⁴⁾ În Liturghiile tipărite la R. V. 1787, Buzău 1840, și altele, arată a se zice: „*Înțelepciune dreaptă*“, ca și înainte de citirea Evangheliei dela Ulrenie și Liturghie: Anunțarea cetirei, se face tot în înțelesul acesta „*Cu Înțelepciune dreaptă*“...

Asupra acestei deosebiri se invoacă două motive sau rațiuni. Unul: că în aceste momente se stăm drepli cu Înțelepciune, întru cât dacă este Înțelepciune nu are loc al Duh; deci nu ar fi bine zis „*Înțelepciune dreaptă*“.

Al doilea motiv, în favoarea manualelor vechi: „*Înțelepciune dreaptă*“ este: Că înălțându-se Evanghelia la intrare, se ațrage luarea aminte a poporului care privește Evanghelia; că aceasta — învățătura coprinsă aci — este Înțelepciunea cea dreaptă, cea adevărată, iar nu Înțelepciunea

apoi intră în Altar și o pune pe Sfântul Prestol, Purtătorii Sfesnicilor trec printre Iconostas și Masă și le așază la loc.

Când este Diacon, la : „Și acum“, preotul dă Evanghelia Diaconului, care o duce cum s'a arătat, zicând : „Domnului să ne rugăm“, chiar dela plecarea din Altar. Preotul chiar de aci începe rugăciunea intrării. Ajungând în mijlocul bisericii, Diaconul ocupă loc la dreapta Preotului, cam la un pas spre Răsărit, cu fața în spre M. N. Se pleacă amândoi, iar când se ridică, Diaconul (nând Evanghelia numai în stânga, arată cu orarul spre ușile împărătești, privind la Preot și zice : „Binecuvintează Stăpâne Sfânta Intrare“. După ce Preotul binecuvintează zicând : „Binecuvântată este intrarea Sfinșilor Tăi... Diaconul îi prezintă Evanghelia spre sărutare. După ce Preotul a sărutat-o, Diaconul mai stă o clipă cu Evanghelia în fața Preotului, ca închinăciunea de după sărutare să o facă tot în fața Evangheliei, iar nu în spatele Diaconului. Vine înaintea ușilor împărătești, ș. c. L., cum se arată în Liturgiilor. Preotul face o închinăciune, se pleacă puțin spre dreapta și spre stânga și intră în Altar. La strana dreapta cântă: „Veniți să ne închinăm“ ș. c. L. apoi troparele și Condacele.

Când este Sobor de Preoți, fără Diacon ieșirea se face cum s'a arătat la Volodul dela Serare. Evanghelia o duce Protosul care merge înaintea celorlalți Preoți; toți se pleacă, el singur binecuvintează intrarea, el singur sărută și întonează: „Înțelepciune dreaptă“. Stă pe loc, având a cânta cu toți stihul cunoscut și troparele, iar la strana dreaptă, continuă: Pre cei că își cântăm Aliluia. Preoții pleacă în Altar, Protosul urmându-le. Gre-

---

lunii acesteia care este nebunie înaintea lui Dumnezeu. Deosebirea aceasta între o înțelepciune și alta se găsește în atâtea locuri ale Sfinșii Scripturi: 1-ia Cor. Cap. 1-ii v. 19 — 30. C. 2. v. 5, 6, 7, 13 și altele.

Această logică care a preponderat din vechime, se arată în Liturgiile arătate. În tipicile de la începutul Liturgiilor, atât în cele vechi cât și în cele noi, la Evanghelia de la Utrenie se zice: Cu înțelepciune dreaptă. Numai în cuprinsul Liturghiei, în edițiile mai noi arată: Cu înțelepciune dreaptă. Din cele arătate ar rezulta că este mai logic să se zică: Înțelepciune dreaptă; iar la anunțarea celei Evangheliei: Cu înțelepciune dreaptă să ascultăm Sfânta Evangholie.

„Cu înțelepciune dreaptă“ și-ar avea rațiunea și înțelesul în alte cazuri când nu e vorba de Evanghelie, cum este de exemplu la Volodul Serarei, cu cădelnița, și cum este la Liturghia mai înainte Sfinșita, după 1-ia Panimie.

și se procedează a se da unuia dintra Preoți rolul Diaconului — cădelnița la Serare, Evanghelia la Vohodul mic a Liturghiei și Discul la Vohodul mare, în lipsa Diaconului. În cazul acesta Protosul împlinește toate singur, iar ceilalți Preoți sunt numai însoțitori⁴². A se vedea la serviciul în Sobor.

Intrând în Altar, cântă primul tropar, după rânduiala iar după ce se cântă la strane troparele și condacele, soborul incheie cu Condacul cuvenit.

§ 2. Troparele și Condacele după Vohod⁴³.

1. Unde este hramul, Mântuitorul Chrîstos :

În zilele de peste săptămână : 1) Al hramului, Miercuri și Vineri se înlocuiește cu al Crucii ; 2) Al zilei din Ceaslov ; 3) Al Sfântului din Mineiu. Condacele : 1) Al zilei ; 2) Al Sfântului sau Sfinților din Mineiu ; Slavă : Cu Sfinții odihnește Și acum al Hramului.

2. Unde este Hram, Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu : Troparele : 1) Al Hramului ; 2) al zilei din Ceaslov ; Miercurea și Vinerea întâi al zilei din ceaslov, apoi al Hramului ; de aci încolo ca mai sus până la finele Condacelor.

3. Unde este Hramul, Mântuitorul și Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu.

Troparele după norma de mai sus : 1-*iu* al Mântuitorului, al 2-*lea* al Născătoarei. Condacele încep cu al Mântuitorului (Miercurea și Vinerea cu al zilei din ceaslov), și urmând aceeași regulă, se termină cu al Născătoarei de Dumnezeu.

Sâmbăta : Troparele Hramului ; Al Mântuitorului și al Născătoarei de Dumnezeu ; pe urmă al zilei : Apostoli, Mucenici și Prooroci — Apoi al Sfântului din Mineiu. Condacele : al Sfântului ; Slavă „Cu Sfinții odihnește“... Și acum : „Ca niște pargă a firei“.

⁴²) În Moldova este obiceiul ca Preoții ce slujesc în Sobor, atât la vohodul Serării cât și la cel mic de la Liturghie, după ce fac o închinăciune, se pleacă Protosului. Acest obicei este luat de la Monastiri, unde Preoții se pleacă Stareșului ca și Arhierului ; tot astfel și Evanghelia, la ezire, se prezintă Stareșului pentru sărutare, și numai când nu e de față Stareșul, o sărută Preotul Oficiant.

⁴³) După tipicul Protosinelului Gherasim Saffirin fost în urmă Episcop al Romanului.

Dacă peste săptămână, inclusiv Sâmbăta, va fi vreun Sfânt mare, se cântă : troparul hramului apoi al Sfântului Slavă Condacul Sfântului Și acum al hramului.

Duminca, unde e Hram Mântuitorul Christos: Troparul Invierei glasului de rând, al Sfântului sau Sfinșilor din Mineiu ; Slavă Condacului Sfântului — dacă e numai unul —, iar dacă sunt două condace, Slavă la cel de al doilea — Și acum al Invierei.

Unde este Hram Mântuitorul Christos și Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, sau numai Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu. Se cântă Troparul Invierei, al hramului și al Sfântului. Condacul Invierei, Slavă al Sfântului, Și acum al Patronului Născătoare de Dumnezeu.

Intru în Inainte și după Serbările Mântuitorului:

În zilele de peste săptămână, unde este Hram Mântuitorul Christos și Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, sau numai Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, se cântă : Troparul Serbărei al Hramului Născătoarei de Dumnezeu și al Sfântului din Mineiu. Condacele : Cel Patronal al Născătoarei de Dumnezeu, Slavă al Sfântului, Și acum al Serbărei.

Duminca. Troparele : 1) Al Invierei ; 2) Al Serbărei ; 3) Al Hramului Născătoarei de Dumnezeu ; 4) Al Sfântului din Mineiu. Condacele : al Născătoarei de Dumnezeu, Slavă al Sfântului, Și acum al Serbărei. Troparul și Condacul Hramului Mântuitorului Christos, nici în zilele de rând, nici Duminca în asemenea cazuri nu se pune.

În însăși Serbările Mântuitorului Christos, se cântă numai troparul Serbărei, Slavă Și acum condacul Serbărei.

Întru înainte și întru după Serbările și însăși serbările Maicei Domnului.

Unde este Hramul Mântuitorului Christos, sau și Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu se cântă : 1) Troparul Hramului lui Christos, (ținându-se socoteală de Miercuri, Vineri și Duminică) ; 2) al Serbărei Născătoare de Dumnezeu ; și 3) al Sfântului de rând ; apoi Condacele : 1) al Hramului lui Christos (ținându-se iarăși socoteală de Miercuri, Vineri și Duminică) ; 2) Slavă al Sfântului de rând ; 3) Și acum al Serbărei ; iară Troparul și Condacul Hramului Născătoarei de Dumnezeu, în asemenea cazuri nu se zic.

În Biserica unde este Hram Sfânt sau Sfântă.

1) *Peste săptămână.* 1) Troparul zilei din Ceaslov ; 2) Al Hramului ; 3) Al Sfântului din Mineiu. Condacele : 1) Al zilei ; 2) Al Sfântului de rând, Slavă „Cu Sfinții odihnește“. Și acum „Ceeace ești folositoare creștinilor“, care se găsește în Ceaslov la Obedniță.

2. *Sâmbătă :* 1) Troparul zilei : Apostoli, Mucenici și Prooroci, al Hramului nu zice pentru că toți Sfinții sunt numiți în al zilei ; 2) Al Sfântului din Mineiu ; de nu va avea, se cântă „Pomeneste Doamne ca un bun. Apoi : Condacul Hramului ; 2) al Sfântului din Mineiu. Slavă : „Cu Sfinții odihnește“ ; Și acum... „Ca niște pargă a firei“.

3. *Duminică.* În locul Troparului și Condacului zilei — ca peste săptămână — se pune Troparul și Condacul Învierii glasului de rând ; iar în locul Condacului „Cu Sfinții odihnește“... se cântă : Slavă Condacul Sfântului.

4. *În însăși ziua Hramului Sfântului sau Sfintei,* se pune numai Troparul Hramului : Slavă Și acum Condacul : Întâmplându-se însă, Duminică, ori Înairite sau după serbare, se pun și ale Învierii sau Serbarei, cu regula arătată pentru asemenea cazuri.

§ 5 *Apostolul. Evanghelia, ș. c. l.*

După ultimul Condac, Diaconul întonează : *Domnului să ne rugăm*“). Preotul : „Că Sfânt ești Dumnezeuul nostru“... În acest timp Diaconul se pleacă spre Preot, care-l înecuvintează cruciș pe creștet, la rostirea cuvintelor : *Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea*, iar sfârșitul vsglasului : *Și în vecii, vecilor*, îl întonează Diaconul, din ușile împărătești, cu fața către popor, arătând cu Orarul.

La strana dreaptă răspunde : „Amin“, și cântă : *Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluiește-ne pre noi.* La strana stângă iarăși, apoi la dreapta a 3-a oară. La strana stângă : *Mărire Tatălui...* mai repejor. La dreapta : *Și acum...* Stânga : *Sfinte fără de moarte...* Diaconul întonează, din ușile

) Când nu e Diacon se zice de Preot toate.

impărătești : *Putere !* Și la dreapta cântă iarăși mai cu putere : *Sfinte Dumnezeule ...*⁴⁵⁾.

În timpul cântărei Intreii Sfinte, Preotul îl rostește în șoaptă, făcând câte o închinăciune la fiecare cântare. În timpul mului „Sfinte Dumnezeule“, Diaconul arătând spre Proscomidie, zice încet: *Poruncește Stăpâne* și celelalte, cum se arată în Liturgiar.

În acest timp cântărețul al 2-lea, având Apostolul cu sine, face 3 închinăciuni în mijlocul bisericii, o metanie la Seaunul Arhieresc și vine iar în mijlocul bisericii. Diaconul : *Să luăm aminte*. Preotul : *Pace Inurilor*. Citețul : *Și Duhului Tău !* și citește Prochimenul Apostolului, cu stihurile lui.

Diaconul : „Cu înțelepciune“, citețul : „Din... cetire“, Diaconul : „Să luăm aminte“. Citețul citește Apostolul în care timp se cădește. Finindu-l, Preotul intonează : „Pace Tie“, „Citețul intonează — nu tare — „Și Duhului Tău“, și citește stihurile dela finele Apostolului, în timp ce la strana dreaptă se cântă : Aliluia. De aci, se intonează cele ce preced Evanghelia, la care se răspunde la strane, după înțeles. În caz când este Diacon, după Apostol imediat sau se aprind lumânările în Amvon, sau se așează analogul în mijlocul bisericii⁴⁶⁾. Eșind Diaconul cu Evanghelia, îi preced anaghoștii sau paracliserul cu sfeșnicile sau cu lumânări, atât la ducere cât și la întoarcere. Dacă citește în Amvon, purtătorii lumânărilor sau sfeșnicilor așteaptă în mijlocul bisericii, până la terminarea Evanghelia. Dacă citește în mijlocul bisericii, se așează sfeșnicile în partea de Răsărit a analogului, la colțuri ; iar ei se retrag mai înapoia Diaconului, Preotul stă în ușile împărătești până se termină , cetirea Evanghelia. Dacă nu este Diacon, o citește Preotul în ușile împărătești, așezându-se un sfeșnic de a dreapta și unul de a stânga. Finind Evanghelia, Preotul o sărută, o închide și face curce spre popor cu

⁴⁵⁾ La Nașterea Domnului, la Botezul Domnului, la 7 Ianuarie, la Ziua Invierii și toată Săptămâna Luminată, la Pogorârea Duhului Sfânt, se cântă „Căți în Christos v-ați botezat....“

La 14 Septembrie, la Duminica a 3-a din Marele Post, chiar de s'ar întâmpla Buna Vestire, se cântă: Crucei Tale ne închinăm... În Sfânta Mare Sămbătă, „Căți în Christos v-ați botezat“ și Sămbăta lui Lazăr.

⁴⁶⁾ Preotul dă Diaconului Evanghelia. Diaconul pune capătul orarului pe Evanghelia și fruntea peste Orar, zicând: Binecuvintează Stăpâne, pre bine vestitorul ș. c. l. Dacă Preotul voește Diaconul le zice din mijlocul bisericii sau din Amvon. (A se vedea Liturgiarul).

partea care are Invierea. La strană cântă : Mărire Tie Dumnezeu nostru Mărire Tie. Fiind Diacon, aduce Evanghelia cu Invierea spre Răsărit ; Preotul face o închinăciune, o sărută, apoi întorcându-o cu Invierea spre popor, face cu ea Cruce. După aceea o așează pe Sfântul Prestol, mai sus de Sfântul Antimis, ca să-l poată desface la timp. Indată închide ușile împărătești.

Diaconul, după ce dă Preotului Evanghelia, se retrage puțin la o parte, până ce Preotul face cu ea Cruce spre popor ; apoi merge în mijlocul bisericii pentru intonarea ecteniilor. Dacă nu e Diacon le intonează Preotul.

La Ectenia „Rugați-vă cei chemați Domnului“, se desface Sfântul Antimis astfel : Când se intonează Rugați-vă cei chemați Domnului, se desface partea de M. N. ; la „Cei credincioși pentru cei chemați“, partea despre M. Z. ; la : „Să-i cheme pre dânsii cu cuvântul adevărului“, partea despre Apus ; iar la : „Să le descopere Lor Evanghelia dreptății“, pre cea despre Răsărit. Când intonează : „Să-i unească pre dânsii cu Sfânta sa sobornicească și apostolească biserică“, Preotul luând buretele, strânge cu el părțile aproape invizibile, ce eventual ar mai fi rămas pe Sfântul Antimis.

La Vosglasul : „Ca și aceștia să mărească, s. c. l. Când zice : „Al Tatălui“, atinge cu buretele Sfântul Antimis, aproape de marginea despre răsărit ; la „Și al Fiului“, cea de Apus ; la „Și al Sfântului Duh“, pe cea de M. N. ; la „acum și pururea și în veci vecilor“, pe cea de M. Z., încheind astfel semnul Crucii. El sărută și-l pune pe Sfântul Antimis, mai sus, spre Răsărit.

La intonarea : „Câți sunteți chemați ieșiți“ s. c. l. se închid și perdeaua ușilor împărătești. La strană cântă Doamne miluește mai pre larg, ca să aibă timp Preotul a citi rugăciunea întâia a credincioșilor. Asemenea la intonarea ecteniei mici ce urmează imediat, pentru cetirea rugăciunea a 2-a a credincioșilor. Când este Diacon, le citește în timpul intonării ecteniilor, de către Diacon.

§ 6. Eșirea cu Sfintele Daruri.

Se descrie practica la Vohodul mare numai pentru Preot singur. Practica cu Diacon este arătată în Liturgiare.

După vosglasul : „Ca sub Stăpânirea Ta“, la strana dreaptă începe cântarea Heruvicalui. Preotul în Altar citește rugăciunea „Nimeni din cei legați cu plăcerile lumești“ s. c. l. conform Li-

turgiarului. Dacă acoperirea nu s'a făcut, se face îndată după rostirea cântărei heruvimice de către Preot.

Cântărețul va ține seamă : slujind un singur Preot, mai cu seamă în zilele de rând, ori sărbători mai mici : când nu se cere mult timp de pregătire pentru Vohodul mare, poate cânta un Heruvic die cele mai mici, ca alcătuire pe note. Când este Sobor, fie la zilele Sfinților mari, ori la Praznice, cântă din Heruviciele mari, cerându-se mai mult timp. Este de dorit a se cânta Heruvicel pe glasul de rând. Pauza pentru Eșirea cu Sfintele Daruri, se face după cuvintele : „Toată grija cea lumească să o lepădăm”.

După rugăciunea punerii înainte dacă acoperirea se face la Heruvic se deschid ușile împărătești, Preotul însoțit de Diacon, dacă este, cădește Altarul și biserica, cădirea mică. Dacă Preotul voește, dă binecuvântarea Diaconului pentru a cădi, rostind și dânsul rugăciunile în timpul cădării, ca și Preotul cum se arată la acoperire.

Terminându-se cădirea, se fac două închinăciuni înaintea Sfântului Prestol ; Preotul sărută Sfântul Antimis și Crucea, iar Diaconul numai marginea Sfântului Prestol. Mai fac o închinăciune ; se pleacă din ușile împărătești puțin către popor, vin la Proscomidie. Dacă e Preotul singur, ridică aerul, îl sărută la Cruce, îl pune pe spate ; ica Discul cu dreapta și-l pune pe creștet, iar Potirul cu stânga, ținându-l în dreptul pieptului cam la stânga ⁴⁷.

⁴⁷) Pentru purtarea Sfințelor la Vohodul mare, sunt două teorii : Una a se lua Potirul cu dreapta, iar alta cu stânga. În susținerea celei dintâi se invocă simplul motiv, că la închierarea pomenirii în mijlocul bisericii : Și pre voi toți ș. c. l. Se face semnul Crucii către popor cu Potirul, cea ce e nelindemnatic cu stânga. La Liturgiile Sfântului Ioan și Sfântul Vasilie, nu arată nici un Liturgiar cum se le poarte Preotul când nu este Diacon.

În susținerea celei de a doua : Discul pe cap și Potirul în stânga, se argumentează : 1. Că la Proscomidie fiind așezate Potirul la stânga Discului, așa trebuie să stea și în mijlocul bisericii când pomenește Preotul, după cum așa se așează și pre Sfântul Prestol. Tot așa le apucă Preotul cu mâinile și când intonează : Ale Tale dintru ale Tale ș. c. l. : Discul cu dreapta și Potirul cu stânga, cu mâinile cruciși. Acest argument are la bază următorul fond : că Mântuitorul a fost împuns cu sulija în partea stângă, și deci paharul pentru sprijinirea sângelui și a apei, la stânga urmează să fie. 2. Destul de precis arată aceasta la Liturgia Sfântului Grigore Dialogul în învățătura — Tipic — înainte de începerea Liturghiei : ica vâzduhul și-l pune pe umărul Diaconului ; iar Sfântul Discos cu Dumnezeustele taine, le ia cu dreapta, le pune pe capul său, iar Sfântul pahar cu vinul, luându-l în stânga îl duce lângă piept. Deci această practică ar avea cea mai puternică logică.

lese pomenind după rânduală, cu complectările făcute de Sfântul Sinod *), făcând încheierea : „Și pre voi pre toți“, ș. c. l. se întoarce pre stânga, vine în Altar și așează Sfintele pe Sfântul Antimis, în aceeași poziție, cum a fost la Proscomidie: Pătrul la stânga Sfântului Agniț (Fig. 4). Imbeteste acoperămintele mici, le pune de o parte, acopere Sfintele numai cu Aerul, după ce-l tămăduiește, zicând cuvenitele rugăciuni. Să închid ușile împărătești și perdeana.

*) S'a introdus obiceiul, de a se pomeni la Esirea cu Sfintele Daruri, pomelnice pentru vii și pentru morți, ale credincioșilor. Obiceiul acesta nu are la bază o adevărată evlavie sau tare credință. El se practică din două motive: unul de afară și altul din lăuntru. Cel de afară, că credinciosul plătind ca să se pomenească la Sfintele Daruri, crede că și-a făcut datoria de creștin și nu se mai simte dator a merge la biserică. S'a văzut Preot slujind Dumineca, pomenind la Sfintele Daruri zece de pomelnice, la vii și morți și neavând zece credincioși în biserică. S'a auzit în familii la vizite, întrebându-se: Aj fost la biserică? — Am fost. — N'ai auzit? m'a pomenit Popa la Sfintele Daruri? N'am auzit! „Poate n'am băgat de seamă“. — Ce am să-i fac! Iam plătit. Sau: „Plătește cu anu, să-mi pomenească pomelnicul la Daruri“. În practica mea de Preot m'am convins, că cei mai mulți nu din vina lor au căzut într-o credință cu totul greșită și chiar în mândrie fariseică.

Motivul din lăuntru: că Preotul îi cultivă pentru câștig material, indiferent de pierderea morală. Este o cale greșită de cultivare religioasă, ba chiar păgubitoare.

Care este origina acestei pomeniri ?

La sfintele Daruri, se pomenește în auz Regele, Regina și Familia Regală, ca Poporul să le știe numele. Cultivarea Dinasticismului. Se pomenește Episcopul, ca Credincioși să știe numele Marelui lor Păstor sufletesc. Cultivarea evlaviei pentru ierarhia bisericească. Se pomenește Clitorii fondatori, ca să nu se uite cine a făcut biserică. Se cultivă spiritul de jertfă pentru așezămintele de bine obțesc: credința și patriotism.

Alt caracter de pomenire la Sfintele Daruri: Un credincios greu bolnav de timp îndelungat, aleargă la această rugăciune obștească; Preotul îi pomenește la Sfintele Daruri, iar Poporul Ingenunchi se roagă pentru el. Ori a căzut în vre un mare păcat, în căl Duhovnicul la opril un timp chiar de a intra în Biserică un fel de escumunicare, el stă afară în genunchi iar în biserică auzindu-se numele credincioșii se roagă pentru el.

Sfântul Marele Vasile, în Canoanul 76, zice pentru astfel de caz „...să se lănguiască, lângă ușa Caselor de Rugăciune stând și rugându-se poporul când intră spre rugăciune, ca fiștele carele cu milostivire pentru dânsul să facă întinse rugăciuni către Domnul“. Și Canonul 12 al Sft. Grigorie al Nescariei.

§ 7. *Ecteniile de după Heruvic, Răspunsurile și Sfințirea Sfințelor.*

După intrarea în Altar la strana 2-a se cântă partea a 2-a a Heruvicului. Dacă este Diacon se fac cuvenitele închinăcuni, după cum se arată în Liturgiă; și după ce Preotul îl binecuvintează pe cap, zicând: „Să te pomenească Domnul Dumnezeu întru Impărăția Sa“ ș. c. l., iese în mijlocul bisericii pentru întonarea ecteniilor.

Dacă e Preot singur, după terminarea Heruvicului, intonează ectenia și celelalte cum arată în Liturgiă.

La intonarea: Ușile, Ușile cu înțelepciune, Preotul deschide perdeaua ușilor împărătești. La strana dreaptă citește „Crezul“, care trebuie citit rar, cu înțeles, cum și rugăciunea Domnească Tatăl nostru, la vremea ei. Este rău obiceiul a se însărcina cu citirea Crezului și Tatăl nostru persoane străine de spirițului cetărilor în biserică, sau chiar paracliserul nefiind destul de format. Dacă asistă în biserică vreun Preot sau Călugăr, cântărețul să fie atent: dacă acea persoană bisericească voeste a le citi: cu atât mai vârtos de asistă Arhieroul.

Îndată după intonarea „Ușile, Ușile“, și deschiderea perdelei, Preotul apucă Aerul cu amândouă mâinile, îl poartă pe deasupra Sfințelor, ținând capul plecat și zicând în șoaptă Crezul. Când ajunge spre sfârșit îl îmbetește și-l pune la o parte pe Sfânta Masă la partea stângă.

După ce s'a citit Crezul, Preotul luând Crucea și întorcându-se spre Apus, intonează din ușile împărătești: „Darul Domnului nostru Iisus Christos, ș. c. l.“, făcând semn cu Crucea spre popor. (La bisericile de mîr, și la Catedralele eparhiale, când slujește Arhieroul sunt ușile deschise). La intonarea: „Sus să avem inimile“, face semn cu Crucea spre sânul drept, dacă ușile sunt deschise; iar la: „Să mulțumim Domnului“, însemnează spre stînga. Dacă sunt închise numai odată spre Apus, a 2-a și a 3-a oară, spre Răsărit.

La voșglasul: „*Ale Tale dintru ale Tale, Tie aducînd*“, do

^{*)} Și la acest voșglas se observă deosebire la cuvîntul „Aducem“ sau „Aducînd“. În Liturgiile vechi: 1787 și 1861 de R. V. 1810 de Buzău zice „Aducînd“, verbul la gerunziu. În cea de Neamț 1860 și în cele nouă, edițiile Sfîntului Sinod, se zice „Aducem“. Comențînd cu P. S. S. Episcop Gherasim Safirin, fost Episcop al Romanului, asupra acestei expresii, arăta:

toate și pentru toate". Preotul sau Diaconul, dacă este, apucă Sfintele (Potir și Disc) cu amândouă mâinile cruciș — Dreapta peste stânga, ca să ier Discul cu dreapta și Potirul cu stânga, și în timpul vosglasului face Cruce cu ele, ridicate puțin, deasupra Sfântului Antimis. În timpul cântărei răspunsului: *Pro tine te lăudăm*, ș. c. l., se săvârșește Sfinșirea Sfintelor.

Din învățăturile Liturgiarelor rămâne nedefinit un punct asupra actului sfinșirii; se pune întrebarea adesea între Preoști: dacă Preotul trebuie să atingă numai Sfântul Agniț, când rosteste formula binecuvântărei: „*Și fă Adică Pâinea aceasta cinstit Trupul Christosului Tău*” deoarece unii Preoști binecuvintează deasupra Sfântului Disc, cuprinzând tot ce este pe el, fără a atinge nimic. Este logic și fundamental a se săvârși actul Sfinșirii, atingând numai Sfântul Agniț, nu și pe celelalte părțicele, intru cât nu toate sunt Trupul Domnului, spre împărtășire; iar forma binecuvântărei este: Preotul arată cu palma întinsă spre Sfântul Agniț, când rosteste — „*Și fă adică Pâinea aceasta*”; când zice: „*Cinstit Trupul Christosului Tău*” având degetele formate: I. S. H. S., binecuvintează cruciș numai asupra Sfântului Agniț. Diaconul răspunde: „Amin”. Dacă nu e Diacon, Preotul singur zice „Amin”, făcând o închinăciune mică. Tot astfel și la binecuvântărea Sfântului Potir, după care se zice: „Amin” de 2 ori, făcând tot o închinăciune. Iar când zice: „*Preșăcându-le*”.. arată spre amândouă; la cuvintele „*Cu Duhul Tău cel Sfânt*” binecuvintează preste amândouă cruciși spre Răsărit, Apus, M. N. și M. Z. (Fig. 4-a) după care și aici se zice: „Amin” de 3 ori și îndată, închinăciune la pământ. După ce se ridică, se acopere Potirul cu un acoperământ mic îmbețit. Preotul citește cuvenitele rugăciuni. La strana dreaptă cântă: „*Pre Tine Te lăudăm*”..

În timpul acesta paracliserul pregătește cădelnița pe care o prezintă Preotului, sau Diaconului dacă este. Îndată după terminarea rugăciunilor, Preotul primind cădelnița deschide per-

Că „*Adneșd*” are un caracter mai desmărginit; ideea prin gerunziu exprimată, rămâne necompletată și ea se completează cu cântărea de la strană, adică: Aducând ale Tale dintru ale Tale, pro Tine te lăudăm ș. c. l. Tot astfel în gerunziu se arată și la „*Cântare de biruință, cântând, strigând, glas înălșând și grăind*”, iar la strană se arată care este aceia cântare de biruință: Sfânt, Sfânt ș. c. l. Pe când cuvântul „*Aducem*” exprimă o idee prea mărginită, pozitivă, cea ce nu e potrivit cu caracterul mistic al marelui act ce se apropie.

deaua ușilor împărătești și căminul Sfintele, de 3 ori, intonează : Mai ales pentru Prea Sfânta Curată, ș. c. 1.; apoi cădește pe Diacon dacă este și-i dă cădelnița, care cădește Sfântul Altar, Proscomidia, pe Preot, pe cine va mai fi în Altar și pe paracliser, căruia i-o și dă; iar dacă nu este Diacon, Preotul o dă paracliserului după ce-l cădește de 2 ori. La strana întâia sau a 2-a, după înțelegere, unde nu e cor, se cântă Axionul. Preotul citește rugăciunile cuvenite, apoi trece la Proscomidie, se spală, și pomenește pe cine voește vii și morți și pomelnicile ce s'au adus după Eșirea cu Sfintele Daruri.

În timpul cântărei Axionului, Diaconul dacă este, merge și el după cădere la Proscomidie, se spală și pomenește vii și morții. Preotul înapoiat dela spălare binecuvintează anafura, pe care i-o prezintă paracliserul. Ținând-o deasupra Sfintelor, zice : „*Binecuvântat este Dumnezeuul nostru toldeanna acum și pușrea și în veci vecilor. Amin*“. Am văzut Arhieriei făcând Cruce cu tava cu anafură, deasupra Sfintelor.

După Axion, Preotul intonează : „*Întâi Pomenește Doamne*“, ș. c. 1., după Liturgiari.

§ 8. Sfărâmarca și Împărlășirea.

Când Preotul intonează voșglasul „*Și ne dă nouă cu o gură și cu o inimă*“... Diaconul — dacă este, vine pe după Sfântul Preot, la stânga Preotului și plecându-și capul, Preotul îl binecuvintează pe creștet, când zice : „*al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh*“ ș. c. 1. Diaconul iese pe ușa despre M. N. vine în mijlocul bisericii, pentru cetenie; iar Preotul, întorcându-se cu fața spre Apus, drept ușile împărătești, intonează : „*Și să fie milele Marelui Dumnezeu*“ ș. c. 1., binecuvântând poporul.

Și aici se ivește o nedumerire : unii Preoți susțin că poporul se binecuvintează cu Crucea ; alții susțin : cu mâna. Logic este după cum și înțelesul învățăturei din Liturgiari arată — a binecuvântă cu mâna. În nici un loc, la Dumnezeuștiile serviciu; nu se zice că se binecuvintează cu Crucea, ci cu mâna. Aceasta se aplică și prin învățătura din Evhologiu sau Molitfelnic, la Aghiasmă Mare, unde la binecuvântarea apei, întâia și a doua oară zice : „*Blagoslovește apa cu mâna așundându-o în chipul Crucii*“... Iar când afundă Crucea, învață : „*luând Preotul Cinstita Cruce, o afundă pre dânsa... și o scoate, făcând chipul Crucii*“... De un-

de se vede că cu mâna binecuvîntază, iar cu Crucea face semnul Crucii. Aşa arată şi la 14 Septembrie la Închinăciunea Crucii, „Insemnăm cu Crucea“.

Cu Crucea face semn Preotul spre popor numai când asistă Arhiereu la Dumnezeiasca Liturghie, de oare ce Preotul nu poate binecuvînta pre Arhiereu. Aceasta o arată şi susţine P. S. Episcopul al Romanului Gherasim Safirin. (Tipic tipărit în 1905).

După intonarea : „Şi să fie Milele Marelui Dumnezeu“ ; închide şi Uşile dacă sunt deschise şi perdeaua : căci după regulă, uşile sunt deschise în acest timp numai când slujeşte Arhiereu. Diaconul întonează ectenia : „Pre Toţi Sfinţii“, ş. c. l. Preotul vosglasul : „Şi ne învredniceşte“... Cântăreţul I-iu citeşte *Tatăl nostru*.

După vosglasul : „Cu Darul şi cu îndurările şi cu iubirea de oameni“... Preotul cu o puternică reculegere sufletească îşi ridică ochii minţii la ceriu, rugându-se : „Iea aminte Doamne Iisuse Christoase Dumnezeul nostru, din Sfânt lăcaşul Tău“, ş. c. l. După terminare, se închină de trei ori, zicând „Dumnezeule cereşe-mă pe mine păcătosul“ ; apoi pune buretele între degetul de mijloc şi inelarul mânei drepte ; apucă Sfântul Agnej cu amândouă mâinile, îl înalţă puţin zicând : „Să luăm aminte ! Sfinţele Sfinţilor“. La strana stângă cântă „Unul Sfânt“. Dacă este Diacon întonează : „Să luăm aminte“, iar Preotul : „Sfinţele Sfinţilor“⁴⁹. Intoarce Sfântul Agniţ cu miezul în sus, aducând partea dela mâna stângă la cea dreaptă ; îl frînge în două, fiind în această poziţie ; apoi îl suceşte spre dreapta şi-l frînge şi în această poziţie. Aflându-se păticea Iisus la mâna dreaptă spre sine, o apucă — ţinând pe celelalte trei cu degetele stînzei — şi o pune pe marginea Discului spre răsărit cu coaja în jos. Rămâ-

⁴⁹ În timpul cetirii rugăciunii Domneşti „Tatăl nostru“ şi următoarele, Diaconul se încinge cu orarul crucişi, ca să fie liber a face şi dansul trei închinăciuni, aci, în mijlocul bisericii odată cu Preotul ; după care întonează „Să luăm aminte“ Va avea grije, a nu intona „Să luăm aminte“ mai înainte de a fi făcut Preotul cele trei închinăciuni. Aceasta se poate observa pe sub perdeaua uşilor care nu e până jos, prin uşi care sunt sculptate a jour. Unde nu sunt sculptate, şi nu se vede, se măsoară timpul după cetirea rugăciunilor respective. După aceea plecându-se puţin la dreapta şi la stînga, Intră în Altar, spre a implini cele ce învaţă Liturgiarul.

După ce s'a aflat Sfântul Agniţ şi s'au pînuit toate, Diaconul lea lea stînga Preotului, partea de M. N. a Sfântului Prestol făcând trei închinăciuni mari la pământ.

nând în mână din Sfântul Agniț trei părți : H.S. sus spre M. Z., pe care o pune pe marginea despre Apus a Discului ; iar cele două : N. I. și K. A., sucite puțin pe dreapta, le pune pe marginea Discului : N. I. la stânga, spre M. N. și K. A. la dreapta, spre M. Z., în poziția cum se află, toate cu miezul în sus. Se șterge pe degete cu buretele, de fărimituri. Iea pârțiceica Is. o ține cu degetile de asupra buretelui, dela Disc până la Potir și face cu Ea Cruca deasupra Potirului zicând : „Plinirea Baharului credinței Sfântului Duh, Amin“. și o pune în Potir²⁹. Dacă este Diacon, dânsul răspunde: Amin, prezentând preotului teplota cu căldură, zice : „Binecuvintează Stăpâne Căldura“, Preotul o binecuvintează ; Diaconul o toarnă iarăș crucei. zicând : „Căldura credinței, plină de Duhul Sfânt, Amin“.

§ 9. Cuminecarea.

Și aici se va arăta numai practica — Preotul singur și cu Diaconul — ceiace nu se arată în Liturgiar.

Preotul, singur fiind. După ce face cuvenitele înclinăciuni la pământ, se pleacă în dreapta și în stânga către cei de față în semn de a cere iertare. Se apropie cu evlavie către Sfintele, zicând mai mult întru sineși : *Iată mă apropii către Nemuritorul Impărat*³⁰. Ia buretele, îl pune între degetile mâinei drepte, cu rotundul afară cum s'a arătat la sfârșire ; iea pârțiceica Iristos, cu stânga și o pune pe palma dreptei zicând : „*Cinstitul și Prea Sfântul Trup al Domnului Dumnezeu*“, ș. c. l. (Vezi în Liturgiar), șterge deasupra Sfântului Disc degetele cu care a luat pârțiceica, de burete, ce-l ține între degete ; întinde palma stângă sub cea dreaptă și, aplecat cu mâinile asupra Sfântului Antimis, rostește în șoaptă rugăciunile : „*Cred Doamne și Mărturisesc*“... „*Cinei Tale celei de Taină*“... „*Nu spre judecată sau spre osândă*“... „*Se pleacă iarăși spre dreapta și spre stânga, puțin, cu capul, zicând către cei de față dacă sunt Preoți și Diaconi : „Binecuvântați și*

²⁹) Paracliserul pune ibricul cu apă la șoc îndată după Axion. Apa trebuie să fiarbă în clocot, nu numai încălzită : când Preotul înclonază „Sfintele Sfinților, paracliserul pune apă din ibric în teplotă și, o prezintă Preotului sau Diaconului, dacă este. Paracliserul nu zice către Preot „Binecuvintează Stăpâne Căldura căci nu el o pune în Potir, ci numai Diaconul. Căldura din teplotă trebuie pusă toată în Potir, pentru ca vinul să dobândească căldura sângelui, iar nu puținică, cum obicinuesc unii, și restul o aruncă.

mă iertați pre mine păcătosul", și se împărtășește cu pârțicea zicând: „Mă împărtășesc cu robul lui Dumnezeu Preotul (N)... Luând cu stânga buretele își șterge palma dreaptă deasupra Sf. Disc, trăgând cu buretele din spre degete și partea de sus, în jos spre marginea palmei, cu multă atenție, iar nu dela mijloc spre degete, ducând mici fărâmituri între degete. Pune buretele, pe Sfântul Antimis.

După aceea iese un acoperământ din cele mici, cel ce a fost pe Sfântul Potir, dacă nu este din cele cu bogate cusături în fir, iar dacă a slujit cu din acelea, iese unul mai simplu, fiindu-l cu fața în sus²¹. Cu un colț apucă cu dreapta Sfântul Potir de picioare — sub paljar — iar cu stânga așează colțul opus, bine, la gură, sub barbă; făcând această lucrare zice: „Mă împărtășesc cu robul lui Dumnezeu Preotul (N.), cu Cinstitul și Sfântul Sântge...“ și iese de trei ori din Sfântul Potir; îl șterge cu acoperământul. Se obișnuiește a săruta marginea²², Sfântului Potir, după împărtășire.

De aci urmează ștergerea, cum arată în Liturgiar.

Cu diacon: După ce a sfârșit Sfântul Agniț, și Diaconul a turnat căldura, Preotul împarte cu ceapă pârțicea IIS, în două, pe care le pune în locul unde a fost. Diaconul luându-și locul în dreapta Preotului, cam la un pas înapoi fac amândoi cuvenitele închinăciuni la pământ ș. c. l., cum se arată în Liturgiar. Când Preotul zice: „Diacone apropie-te“, Diaconul vine pe partea despre Răsărit a Sfântului Prestol, la stânga Preotului, fiind palmele întinse, cruciș, dreapta peste stânga și zicând: „Dă-mi mie Stăpâne“, ș. c. l. Preotul luând una din cele două pârțicele, cu dreapta, fiind buretele în stânga întins, și purtând deasupra lui pârțicea dela Sfântul Disc, o pune în palma Diaconului, cu rugăciunea cuvenită. După ce o primește, Diaconul sărută mâna Preotului, trece la partea despre Răsărit din dosul Sfintei Mese, și plecându-și capul, ține mâinile pe marginea

²¹) Cu fața în sus, deoarece ștergerea marginei Sfântului Potir după împărtășire să se facă cu fața, spre a fi în față când se îmbețește, ferit, iar nu afară.

²²) Această învățătură practică pentru cuminecare, cu toate amănuntele cum și cele ce se vor arăta în alt capitol: la Sobor de Preoți, cu Diacon și fără Diacon, sunt cuprinse în tipicul P. S. Gherasim Salliu, fost Episcop al Romanului, tipărit în 1906 în suplimentul lui, alcătuit cum arată la paragraful „Impărtășirea“, în Sobor, după practica ce există la Greci.

Sfintei Mese și rostește rugăciunile : „*Cred Doamne*“, ș. c. l. Preotul își iea păticea, cu regula arătată; stă pe loc și rostește rugăciunile. Diaconul va fi atent ca să nu iea păticea înainte de a lua Preotul ei amândoi deodată. După ce au luat, Preotul șterge cu buretele palma și îndată lasă buretele la dispoziția Diaconului, care venind de acolo la dreapta Preotului se șterge și el cu buretele asupra Sfântului Antimis. După ce Preotul s'a împărțășit din Sfântul Potir zice : „*Diacone apropiete*“. Diaconul apropiindu-se la Sfântul Potir zice : „*Iată vin la nemuritorul împărat*“⁵⁵, și apucând cu stânga colțul liber al Acoperământului ce ține Preotul la Sfântul Potir, îl așează bine sub barbă; iar cu dreapta apucă de marginea Postamentului Sfântului Potir, spre a îndesni Preotului lucrarea. Preotul îl împărțășește cu regula arătată în Liturgiar, apoi se retrage, lăsând pe Diacon a șterge.

Stergerea se face astfel : Se pune Sfântul Pahar drept în mijloc Sfântului Antimis; se pune buretele între degetul de mijloc și inelar, ale dreptei. Sfântul Disc se iea cu mâna stângă, se ține deasupra Sfântului Pahar. Se iea întâi păticelele Ni, Ka, pe rând cu dreapta și se pun în Sfântul Pahar, apoi a Născătoarei. După aceea cu buretele se dau de pe Sfântul Disc păticelele celelalte în Sfântul Pahar cu atenție, să nu cadă pe Sfântul Antimis, pe cât e posibil. Șterge bine Sfântul Disc tot asupra Sfântului Pahar, apoi piciorul Sfântului Pahar. Pune Sfântul Disc de o parte, iar Sf. Pahar îl ține în mâna stângă, luând cu dreapta pe rând cele 2 colțuri despre M. Z. ale Sfântului Antimis, și scuturându-le spre a se adună orice păticele la mijlocul Sf. Antimis. Mută Sf. Pahar în dreapta și acciași operație face cu colțurile despre M. N. Pune Sfântul Pahar pe Sf. Antimis mai la dreapta și adună bine spre mijloc cu buretele. Iea Sf. Disc și dacă are postament, îl întoarce cu postamentul în sus, iar pe dosul lui trage cu buretele fărimiturile, măturându-le, în cât nu rămâne nimic. Dacă nu are postament, le trage chiar pe față,

⁵⁵⁾ La serviciile cu Arhiereu, luând parte însumi, au văzut practicându-se astfel: Când vine Diaconul a primi Sfântul Trup, se apropie zicând „*Dămi mie Stăpâne Sfinte, Cinstitul și Sfântul Trup al Domnului Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Christos. Iar când vine la Sf. Potir, zice „Iată iarăși mă apropii sau vin la Nemuritorul împărat. Dămi mie Stăpâne Sfinte Cinstitul și Sfântul Sânge ș. c. l. Aceasta poate fi normă și când slujește Preotul cu Diacon, zicând „Dămi mie Stăpâne... (adecă fără atributul „Sfinte” care își are rostul numai cu Arhiereu.*

apoi le șterge bine în Sf. Pahar. După aceea ține buretele vertical pe Sf. Pahar și le șterge și pe el bine, ștergându-și și degetele bine. Acesta este cel mai practic și sigur mijloc de ștergere.

Nu este bine, din multe priviri, a șterge cum obișnuiesc unii proști : după ce adună cu buretele, suflă pe degetul arătător spre a-l aburi și cu el aburit adună fărâmiturile rămase pe Sfântul Antimis ; sau îl udă în gură și apasă.

Terminată ștergerea, așează pe Sf. Disc Aerul îmbetit, apoi Steluța și deasupra acoperământul mic al Discului. Se pune pe Sfântul Antimis la Stânga. Acopere Sfântul Pahar cu acoperământul.

În tot acest timp la strană, cântă Chinonicul sau corul, unde este, dacă Preotul a predicat după Evanghelie. Aici cum dispune Preotul. În fine cântărețul va cere binecuvântarea Preotului : ce trebuie să citească, dacă Preotul din improjurări nu va putea predica.

§ 10. Cuminecarea Credincioșilor, ș. c. l.

Dacă sunt de cuminecat până la 4 sau 5 credincioși, se pot pune în Sf. Potir toate de pe Disc, Preotul putând rupe cu lingurița din Părticelele NI și KA. Dacă sunt mai mulți le sfărâmă mai întâi aceste două, le pune în Sf. Potir, pune lingurița și-l acopere cu un acoperământ mai uzat, urmând a șterge la gură pe cel ce s'a cuminecat. Preotul va avea grijă să citească mai dinainte, credincioșilor, rugăciunile pentru împărtășire. După ce s'au împărtășit, pune pe un cântăreț să citească pe cele convenite, iar cei împărtășii ascultă.

Astfel pregătite, sună clopoțelul. Se deschid ușile împărătești. Se anunță momentul Împărtășirii : „*Cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați*“. Când se împărtășesc credincioșii, se așează acoperământul cu fața în sus ; se pune un colț sub barba credinciosului ca să nu cadă nimic jos, și se șterge cu fața iar nu cu dosul.

După ce s'au cuminecat credincioșii, dacă s'a făcut ștergerea deplin, Preotul ținând Sf. Potir cu amândouă mâinile, întonează : „*Mântuiește Dumnezeule Poporul Tău*“..., dacă nu este Arhieren do față : Dacă este Diacon, Preotul, înainte de a Cumineca pe credincioși, iea Sf. Potir de pe Sf. Masă, îl dă Diaconului, care înainte de a-L primi face o închinăciune. Diaconul, ținându-L de

postament cu amândouă mâinile, iea poziția în Ușile Impărătești cu fața către Popor și întonează : „*Cu frica lui Dumnezeu*“... La strana dreaptă cântă : „*Nae este cuvântul Cel ce vine întru numele Domnului Dumnezeu este Domnul și s'arată nouă*“⁶⁴. În acest timp Diaconul se întoarce spre dreapta cu fața către Preot, ținând Sf. Potir în mână. Preotul, fără a lua Sf. Potir de la Diacon, vine în Ușile Impărătești, cu fața către Popor și întonează : „*Mântuește Dumnezeule Poporul Tău și binecuvintează moștenirea Ta*“, binecuvântând Poporul cu mâna⁶⁵. Acestea le zice dacă

⁶⁴) În acest timp Paracliserul sau unul din Cântăreți, ținând stesnicul cu lumânarea aprinsă, înaintea Ușilor Impărătești.

⁶⁵) Toate Liturgiile învață că „binecuvintează Poporul“ S'a emis însă părerea pe unele locuri: că Preotul având în mână Sf. Potir cu Sfintele Taine, nu binecuvintează cu mâna, ci se face Cruce cu Sf. Potir. Întrucât însă cartea de ritual — Liturgiarul — învață că „binecuvintează“, se înțelege că binecuvintează cu mâna. Aceasta arată precis P. S. Episcop Gerasimu Saffirinu, fost al Romanului, în Tipicul tipărit la 1905: „Preotul binecuvântând pre popor cu dreapta“.

Se înțelege aceasta mai cu seamă din faptul: că asistând Arhiereul la Dumnezeasca Liturhie, întonează „Mântuește Dumnezeule Poporul Tău“, binecuvântând pre popor; iar oficiind „binecuvintează pe popor cu mâinile“, deci, neavând în mână Sf. Potir. (Tipicul Arhieresc).

Actul acesta se limpește din următoarele:

Când slujește Arhiereu, Arhidiaconul ține Sf. Potir în mâni, întrucât Arhiereul binecuvintează cu amândouă mâinile. După ce Arhiereul a intonat „Mântuește Dumnezeule“, și a binecuvântat Poporul, iea Sf. Potir de la Arhidiacon — care a stătut retras mai înapoi și la stânga Arhiereului — îl pune pe Sf. Prestol, primește cădelnița și-L cădește. Apoi îl iea și-L dă Primului Preot, care venind în Ușile Impărătești, cu fața către Apus, întonează: „Totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor“.

De aici vine norma lucrării, care numai în Liturgiarul tipărit în R. Vâlcea — 1861 — sub Arhipăstoria P. S. Calinic, se limpește și pentru Preot. Iată cum se arată în acel Liturgiăr.

Iar Preotul, binecuvântând necredul, zice cu glas: „Mântuește Dumnezeule norodul tău și binecuvintează moștenirea ta“. Strana: „Văzut-am Lumina cea adevărată“, ș. c. l.

„După aceasta tot Preotul iea Sfântul Potir din mâinile Diaconului, îl pune pe sfânta Masă și-L cădește de 3 ori...“

Rezultă dar, că Preotul stujind cu Diacon, nu iea Sfântul Potir de la Diacon, de cât numai după ce întonează „Mântuește Dumnezeule Poporul Tău“. Numai când nu este Diacon, având în mâni Sf. Potir, nu binecuvintează poporul, ci înaltă puțin Sf. Potir.

În toate celelalte Liturgii: cel de R. Vâlcea — 1787 — de Neamț și ediția Sfântului Sinod nu clarifică actul acesta. Totuși, toate învață că „binecuvintează norodul“, sau „pre popor“. Iar, după „Văzut-am Lumina cea ade-

în Strană nu este Arhieru. Iea Sf. Potir dela Diacon, îl pune pe Sf. Masă; cădește Sfintele și urmează după învățătura din Liturgiari. În timpul acesta la strană cântă: „*Văzut-am Lumina cea adevărată; primit-am Duhul*“... După ce Preotul întonează: „*Totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor*“; la strana stângă se citește cu intonare: „*Să se umple gurile noastre de lauda Ta Doamne*“, ș. c. l., în care timp Preotul duce Sfântul Potir la Proscomidie.

Ectenia: „*Drepți primind Dumnezeescile*“, o zice Diaconul înaintea ușilor împărătești, având Culionul — Preotul strânge Sfântul Antimis. Strângerea se face astfel: 1-în partea despre Răsărit, 2-lea cea despre apus, 3-a cea despre M. Z., și al 4-lea cea despre M. N. ca să vină capul Mântuitorului pe picioare, iar nu picioarele pe cap, dacă s'ar pune cea de M. Z. în urmă. La întonarea vosglasului: „*Că Tu ești sfinșirea noastră*“... face Cruce cu Evanghelia peste Sfântul Antimis, cum s'a arătat la începutul Liturghiei, apoi o așează pe Sfântul Antimis. Când întonează: „*Cu Pace să ieșim*“, puno Culionul sau potcapiul. La strană întonează: „*Intru numele Domnului*“, Preotul sau Diaconul: „*Domnului să no rugăm*“. Strana: „*Doamne Miluește*“. Preotul, vine în mijlocul bisericii, face o închinăciune și citește rugăciunea: „*Cel ce binecuvîntezi*“, ș. c. l.⁶⁶. Când face sfârșitul: „*Tatălui și Fiului*“, etc., face iarăși o închinăciune, se pleacă puțin la dreapta și la stînga (Asistând Arhieru se pleacă numai la dreapta), și intră în Altar. Dacă Diaconul a intonat ectenia „*Drepți primind*“, după ce a terminat-o, se retrage înaintea icoanei Mântuitorului, așteaptă acolo cu fața către Icoană până ce Preotul intră în Altar și intră și dânsul pe ușa despre M. N., astfel că se află amândoi alături la Proscomidie, când Diaconul își descoperă capul și zice: „*Plinește Stăpâne*“; și plecați stînd

vărată...z. învață: „*Si se întoarce Diaconul și Preotul spre Sfânta Masă și tămăduiește*“... De unde se înțelege că Sfântul Potir se află tot în mâinile Diaconului, de oare-ce pe Diacon îl numește întâi la întoarcere spre Sfânta Masă apoi pe Preot. Aci Preotul îl iese de la Diacon, îl pune pe Sfânta Masă și-l cădește. Diaconul nu are voie nici să iese, nici să pună pe Sfânta Masă, Sfintele ci face numai slujba purtării. Exemplu este și cu Sf. Disc la Vohodul Marc.

⁶⁶) Această rugăciune, fiind sobor, totdeauna o citește Preotul care a proscomidit. Numai când este nou hirotonit Preot, o citește acesta, după cum și ectenia „*Drepți primind*“ o întonează Diaconul nou hirotonit. Protocolul de Ot-pustul.

amândoi spre Sfintele, cu capetele descoperite, Preotul citește rugăciunea : „*Plinirea legii și a Proorocilor însuși fiind*“. În timpul acesta la strane cântă : „*Fie numele Domnului*“.

Dacă este Praznic sau Sfânt pentru care s'a adus colivă, la strane nu se cântă : „*Fie numele Domnului binecuvântat*“, ci, îndată după terminarea rugăciunei amvonului Preotul stă pe loc, la strana dreaptă cântă Troparul Praznicului, sau al Sfântului, iar la strana stângă Mărire și acum Condacul. În acest timp Diaconul aduce cădelnița, sau paracliserul, pe care o dă Preotului, cădește coliva, dă cădelnița. „*Domnului să ne rugăm*“. Strana : „*Doamne miluește*“ și Preotul citește : „*rugăciunea la binecuvântarea colivei*“, a se căută în Liturgiari, după Liturghia Sfântului Grigorie Dialogul. Dacă este pomelnic de vii al celor cu coliva îl pomenește unde se zice : „*Dăruiește sănătate robilor Tăi... celor ce au înfrunusețat acestea*“.

După terminarea rugăciunei Preotul se pleacă puțin spre dreapta și spre stânga și intră în Altar pe ușile împărătești iar Diaconul pe cea despre M. N. De aci urmează după învățăturile din Liturgiari. Terminând Preotul rugăciunea „*Plinirea*“ acopere capul ; Diaconul nu și-l acopere ci întonează : „*Domnului să ne rugăm*“. Strana : „*Doamne miluește*“. Diaconul rămâne la proscomidie și potrivește Sfintele⁸⁷, iar Preotul întonează : „*Binecuvântarea Domnului peste voi*“... Dacă asistă Arhiereu sau slujește, le întonează Arhiereul.

Strana Amin. Preotul, plecându-se puțin către Icoana Mântuitorului, întonează : „*Mărire Tie Christoase Dumnezeuo nădejdea noastră, Mărire Tie*“. La strană : „*Mărire... Și acum... Doamne miluește (de trei ori)*“, „*Părinte binecuvintează*“. Preotul dă Otpustul — sfârșitul, cum se arată în Liturgiari, Strana Amin. Preotul pentru Rugăciunile... și se împarte anafora.

Unde este obiceiul a se mirni, adică a se unge la frunte cu

⁸⁷) Potrivirea Sfintelor se face cu mare grijă, și cu multă evlavie, cu capul descoperit. Pentru a nu rămâne cea mai mică particică în Sfântul Potir, se toarnă vin și apă pe marginea Sfântului Potir, cu băgare de seamă de jur împrejur ca sărămilurile cât de mici să se lase la fund: apoi odată se eau ca cu paharul. După ce n'a mai rămas nimic, se șterge, pe dinăuntru cu buretele, apoi cu fața nu cu dosul, acoperământului, anume pentru potrivit și șters, — mai uzat. — După ștergere se pune buretele în acoperământul cu care a șters, nu în Sfântul Potir, unde umezeala valămă; și se imbețește acoperământul cu fața înăuntru ca să nu rămână afară partea cu care s'a șters.

unt de lemn din candelă dela Iconostas, poporul vine sărută icoana de pe Iconostas. Preotul atinge la frunte cu vârful mirtutocului, de unde credinciosul trece și ica Anaforă. Această miruire fiind un obicei pe unele locuri, la bisericile de popor, Lițurgiile nu învață nimic. De aceea unii Preoți când ung zic : „Se mirue robul lui Dumnezeu — sau roaba lui Dumnezeu“ (cutare) ; alții zic : „Ajutorul dela Domnul, cel ce a făcut Cerul și Pământul“. Când Preotul dă Anafora, zice : „Hrană a dat Domnul celor ce se tem de Dănsul“.

Pe unele locuri este un obicei ca credincioșii să stea pe loc și Preotul având lava cu Anaforă sau purtând-o un cântăreț, împarte singur, până la cel din urmă, păstrându-se o ordine în cât nici cel din urmă nu rămâne lipsit. Unde sunt doi sau mai mulți preoți, unul din cei care nu e de rând sau care nu slujește, împarte anafora. Dacă în strană sau între credincioși se observă vreun Preot, la tăierea precurilor slujite se are în vedere a se scoate una bucată cu pecetea, în forma Sfântului Agneț, pe care Preotul distribuitor, o dă celui ce asistă la Slujbă. Acest obicei l-am găsit și în Bulgaria la Orhania.

Intru câta asemănător este și la Monastirile noastre, la unele, unde nu se unge cu unt de lemn, ci numai se distribu Anafora, dar nu umblând printre credincioși, ci ei vin la Iconostas, sărută icoana și primesc Anafora dela Preot.

Terminându-se aceasta, Preotul intră în Altar. Dacă nu este Diacon, potrivește (consumă) Sfintele. Se desbracă de Veșminte. Citește rugăciunile de mulțumire sau însărcinează pe un cântăreț a le celi în auz, aci în Altar, până se dezbracă. După aceea îngrijește de alte servicii ce se vor mai cere.

Escepție dela această rândujală, este la Sărbătorile Sfinților sau Praznice, când credincioșii aduc Colivă sau pargă de poame, ca : mere, struguri, orj, brânză și ouă, cum o la Paști. Atunci Preotul procedează cum se arată mai sus, cetind rugăciunea convenită, ș. c. l.

Regulă generală :

In tot locul, la Serare și la Utrenie „se zice“ : Capetele noastre Domnului să le plecăm. La Liturghie : „Capetele voastre Domnului să le plecați“.

3 11. Liturgia Sfântului Vasilie Cel Mare.

Se săvârșește la 1-iu Ianuarie; în Duminecele Sfântului și Marelui Post, afară de Dumineca Stălpărilor și de cazul când „Buna-Vestire” se va întâmpla Dumineca; în Sfânta și Marca Joi; în Sfânta și Marca Sâmbătă; în Ajunul Nașterii Domnului și în Ajunul Botezului Domnului, de nu vor fi Sâmbăta..

Se săvârșește întocmai ca Liturgia Sfântului Ioan Gură-de-Aur, cu observațiunile următoare :

a) La Prosecomidire, a noua părțică se pune zicând : „Acelui întru Sfinți Părintelui nostru Vasilie cel Mare, Arhiepiscopul Chesariei Capadochiei”. (Invățătura este la Liturgia Sfântului Ioan, când se scoate a 9-a părțică).

b) La Ôtpustul Utreniei și al Liturghiei, se zice : „ale Celui întru Sfinți Părintelui nostru Vasilie cel Mare, Arhiepiscopul Chesariei-Capadochiei, și ale tuturor Sfinților”... ș. c. l.

c) Răspunsurile Liturghiei : „Cu vrednicie și cu dreptate”... „Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot”... și „Pre Tino Te lăudăm”... se cântă rar, ca Preotul să aibă timp a ceti rugăciunile cuvenite, care sunt mari. Acele răspunsuri sunt alcătuite special pe note, scara glašului al 2-lea.

d) La Sfințirea Sfintelor se rostește formula : „Au dat Sfinților Săi Ucenici și Apostoli, zicând : „Luați, mâncați”... Asemenea la Sf. Potir : „Au dat Sfinților Sei Ucenici și Apostoli, zicând : „Beți dintru acesta toți”... Iar însuși Actul Sfințirii : „Pro Pânea aceasta, adevă”... ș. c. l. La Sf. Potir : „Iară pro Paharul acesta.. care s'a vărsat pentru vieșa Lumei”.

Pentru Ajunurile „Nașterii” și „Botezului” și pentru Săptămâna Sf. Patimi, a se observa tipicele cuvenite asupra săvârșirii Dumnezeștei Liturghii a Marelui Vasilie, unită cu Serarea.

CAPITOLUL 11.

Serviciul în Sobor

În tipicele bisericesti nu se arată cum se săvârșește serviciul Divin în Sobor. Numai în Tipicul Mare, unde se vorbește de Proistos și în Liturgiar la anumite acte, cum este actul Cuminecătorei „când sunt mai mulți Preoți” se arată, dar mai mult prin deducție. Singurul manual, aparținând Sfântului Sinod, îndrumător

pentru serviciul în sobor, este Tipicul Arhieresc. Și din acest Tipic, tot prin deducție s'a stabilit norma serviciului în sobor, fără Arhieriu. Practica dela Catedrale eparhiale s'a transmis și la Monastiri — Lavre — de aci la Catedralele orașelor.

Activitatea pastorală luând o dezvoltare și pășind la o activitate intensă în popor, prin secția misionară și Cercurile populare a trebuit să dobândească un fast și la sate; de aci necesitatea absolută a cunoașterii serviciului în sobor cu sau fără Diacon.

Un tipic special pentru Serviciul Divin al Privegherei și al Dumnezezeștei Liturghii, executat de preoți cu sau fără Diacon în sobor, este numai cel lucrat de Arhimandritul Gherasim Saffirini, tipărit la T. Jiu în 1897, revăzut și complectat, tipărit a doua oară de același Gherasim, Episcop al Romanului în 1905. Totuși nu e complect; și nu e deplin lămuritor, în multe puncte și acte.

Pe manualele amintite și pe note luate dela Catedrala Eparhiei Râmnicului Noul Severin, întemeiez textul de față și la serviciul în sobor.

§ 1. Serarea, cu Vohodul.

Dacă se face Priveghere, se va urma întocmai cum s'a arătat la partea 1-a Cap. 6 § 2 pag. 36 Serare mare cu Priveghere până la Vohod.

Când este o stihiră până la Mărire, Preoții și Diaconii fiind mai mulți Diaconii — co urmează a lua parte, vin în mijlocul bisericii: Preoții ies pe ușa despre M. N.; dacă sunt în Altar, iar Diaconii pe cea despre M. Z., fac cuvenita închinăciune și intră în Altar, Preoții pe ușa de M. Z. iar Diaconii pe cea despre M. N. Se îmbracă: Preoții cu Felon și Epitrahil, Diac. cu Stihar și Orar.

Când se începe „Mărire“, Diaconul deschide Ușile Impărătești; primește cădelnița dela Paracliser — dacă sunt doi primește fiecare câte o cădelniță — prezintă Preotului pentru binecuvântarea tămădiei. Cădește Altarul, apoi așteaptă până se termină stihira „Mărire“ (Fig. 5). Când încep „Și acum“, ies din Altar pe ușa de M. N., în ordinea ierarhică (Fig. 6); întâi Diaconii, precedați de purtătorii sfeșnicilor; Preoții, începând cu cei mai mici în rang, până la cei mai mari și iau loc în mijlocul bisericii, (Fig. 6). Preoții stau cu fața unii către alții — cei din

partea despre M. Zi cu fața spre M. N., iar cei din partea de M. N. cu fața spre M. Zi. Tot astfel și Diaconii. Se pleacă toți, odată cu Protosul, când acesta rostește voșglasul dela rugăciunea Voșhodului. În timpul plecării, Diaconul mută cădelnița din dreapta în stânga, cum s'a arătat la Serarea Duminecii, cu Diacon. Primul Diacon ținând Orarul cu trei degele, după regulă, arată cu el spre ușile împărătești, iar cu privirea la Protos, zicând în cât să audă Protosul : Binecuvintează Stăpâne Intrarea". Protosul binecuvintează Intrarea. Diaconul cădește — Cădirea mică. Când trece dela sânul drept la cel stâng, se oprește drept în fața Protosului, îl cădește de 3 ori ; apoi pe Preoții din dreapta și pe cei din stânga și după aceea trece la sânul stâng. Dacă sunt doi Diaconi, vin amândoi înaintea Protosului, îl cădesc ; apoi cel de al doilea cădește pe Preoții din stânga Protosului iar Protodiaconul pe cei din dreapta. (Cădirea cu 2 Diaconi se va arăta la Serviciul Arhieresc). După ce Diaconul — fiind numai unul — a cădit sânul stâng, latură despre Apus, Scaunul Arhieresc, Iconostasul și Icoanele Impărătești, așteaptă primul înaintea Iconostasului iar secundul înaintea mesei, până aproape de sfârșitul Dogmaticii sau stihirei Praznicului, când vin înaintea ușilor împărătești. Primul Diacon întonează : „Cu înțelepciune drepti !”

Preoții cântă : „Lumină Lină”. Diaconii își reia locul și se asociază la cântare. Când se cântă : „Pre Tatăl”, Diaconii cădește spre Răsărit. Asemenea la „Pre Fiul” și la „Pre Sfântul Duh”.

După ce Diaconul a cădit spre Răsărit la cântarea : „Și pre Sfântul Duh, Dumnezeu”, pleacă imediat și așteaptă înaintea Icoanei Maicii Domnului, spre a întâmpina cu cădirea pe Preoți, când intră în Altar. La strană cântă : „Vrednic ești în toată vremea”. În acest timp Preoții făcând, câte doi, o închinăciune, spre Răsărit se pleacă Protosului și intră în Altar pe ușile împărătești ; cei din dreapta apucă pe după Sfânta Masă pe partea de M. N., iar cei din stânga pe partea de M. Zi — Protosul în urmă. (Fig. 7). În această poziție, cu fața spre Apus, urmează cu cântarea : „A fi lăudat de glasuri cuvioase”... ș. c. l., până la fine.

Terminându-se cântarea : „Lumină Lină”, Diaconul venind în Ușile Impărătești, întonează : „Să luăm aminte” ! și îndată se retrage din Ușile Impărătești la o parte. Protosul : „Pace tuturor”. Strana : „Și Duhului Tău”, și se cântă în Altar. Proclame-nul, odată ; la strana 1-a odată și la strana a 2-ă odată. Dacă e Sâmbătă seara se mai cântă în Altar a 4-a oară. Fiind Sârbă-

torirea unui Sfânt cu Serare mică sau Praznic, îndată se citește Parimiile, cum s'a arătat la Partea 1-a, Cap. 5*).

Dacă nu e Diacon la Vohod, Preotul cădește Altarul; iese tot în aceeași ordine. Cădește și în biserică. După cădere stând în mijloc (Fig. 6), intonează : „Cu înțelepciune drepti. După cântarea : „Lumină Lină“, intră în Altar cu aceeași ordine. Toate le zice în locul Diaconului.

§ 2. Ecteniile după Vohod și Lilia.

După ultima Parimie, Preoții își reviau locurile înaintea Sf. Mese. Diaconul iese în mijlocul bisericii, pentru ectenii.

La Ectenia : „Să zicem toți“... când se intonează pentru Episcop, Preoții cântă în Altar. Doamne miluește de 3 ori. Asemenea pentru Rege și Familia Regală. Pentru etitori, dacă voește cel mai mare.

Lilia. Se săvârșește cum s'a arătat la Sfântul cu Privighere, pag. 35. Preoții iau loc și Diaconii dacă sunt, cum s'a arătat la Vohod (Fig. 6-a). Diaconul intonează ecteniile sau Protosul, în lipsă de Diacon. Dacă Protosul voește, intonează și unul din Preoți, în lipsă de Diacon. Vosglasurile se zic de Preoți în ordine. „Pace tuturor“, Protosul, rugăciunea : „Stăpâne mult milostive“, ș. c. l. Asemenea rugăciunea binecuvântărei p'nilor, o citește tot Protosul. Celelalte cum s'a arătat până merg în Altar : cei din dreapta pe ușa de M. Z., cei din stânga pe ușa de M. N.

§ 3. Utrenia. Eșirea cu Icoana.

Toată slujba Utreniei se duce de un singur preot, cum s'a arătat, până la Polieleu.

În timpul când se cântă „Mărturis'ți-vă Domnului“, ș. c. l., Preoții și Diaconul îmbrăcați ca și la Vohodul de seară, ies pe ușile împărătești în mijlocul bisericii, unde paracliserul a așezat analogul, cu acoperemânt pe el. Diaconul cu lumânarea și cădelnița, precede Preoților, iar Protosul cu Icoana Trăznicului, pe care o așază pe analog. Aci iau poziția (Fig. 6). După ce la stra-

*) În timpul citirii Parimiilor, atât Protosul cât și Preoții șed pe scaunele din dreapta și stânga „Locului de șed“, sau sintronuri, iar Diaconul numai cu binecuvântarea Protosului.

na stângă a cântat stihul cel din urmă : „Mărturisiți-vă Dumnezeului Ceresc“... Protosul intonează primul stih dela Mărimuri și cântă cu toți, „Tripeala“. Apoi în timp ce stranele cântă, Pripeala, cu celelalte stihuri, Protosul luând cădelnița dela Diacon, binecuvintează tămăia și cădește icoana împrejur odată și biserica toată începând din Altar. Diaconul cu lumânarea aprinsă caută a fi în fața Preotului când cădește Icoana. De sunt 2 Diaconi, stă unul dreapta și altul la stânga, în tot timpul căderei. După ce termină cădere cu icoanele împărătești, vine înaintea Icoanei de pe analog, o cădește; cădește pe Diacon, îi dă cădelnița, care îl cădește la răndu-i și terminând stranele cântarea. Pripelei, cu stihurile, cântă iarăși Preoții : „Mărire“, aceeași. Strana: Și acum. Apoi Preoții „Aliluia“ de 3 ori „Mărire Tie Dumnezeule“; și stranele câte odată. Diaconul, cetenia mică. Protosul Vosglasul : „Că s'a binecuvântat numele Tău“... Fac cu toți două închinăciuni, sărută întâi Protosul Icoana, apoi Preoții în ordine cu Diaconul, mai fac o închinăciune. Protosul ia icoana de pe analog, precedat de Diacon și preoți, o pun pe Iconostas, mai fac cu toții o închinăciune și intră în Altar pe ușile împărătești.

La strană în acest timp cântă Șezănde de după Polieleu și Antifoanele sau Antifonul glasul 4-lea dacă e Sfânt sau Praznic.

Preoții stau cu toți îmbrăcați până ce Protosul citește Evanghelia. După aceea rămâne îmbrăcat până la finele Utreniei numai Preotul de serviciu.

§ 4. La Liturghie.

Dacă s'a făcut Priveghere, cu toate citirile se trage clopotul mare pentru Ceasuri. Preotul de rând, se îmbracă pentru Proscomidie și dă binecuvântarea pentru citirea Ceasurilor al 3-lea și al 6-lea, în care timp proscomideste.

Dacă la Priveghere nu s'a citit Catismele și Canoanele, după ce Preotul dă binecuvântarea, se începe Mezinoptica, cu regula arătată, apoi se citesc fără întrerupere, catismele, canoanele și oarele 1-a, a 3-a și a 6-a în care timp Preotul proscomideste. La Ceasuri, se închină toți cei ce au a sluji în Sobor, și se îmbracă pentru Sf. Liturghie. În timpul tuturor citirilor, ușile împărătești și perdeaua sunt închise. După Rugăciunea dela Sfârșitul Ceasului al 6-lea, la strana dreaptă cântă „Cuvine-se cu adevă-

rat" pe glasul de rând. Se deschide pordeaua și ușile împărătești: Preotul Proscomiditor dă Otpustul mic: „Christos adevăratul Dumnezeu nostru", sau dacă e Duminica ori în praznicul Invie-rei: „Cei ce a înviat din morți, Christos adevăratul Dumnezeu nostru, pentru rugăciunile Prea Curatei Maicei Sale, ale celui d'ntre Sfinții Părintelui nostru, (a cărui Liturghie se săvârșește) și pentru ale tuturor sfinților să ne miluască" ș. c. l. În timpul acesta, toacă pentru Liturghie.

Inchinarea pentru Sfânta Liturghie.

După Otpust, iau poziția arătată la (Fig. 5), Protosul rostește rugăciunile cuvenite, ceilalți numai în gând ascultând la Protos. Fac două închinăciuni. Sărută 1-iu Protosul, apoi Preoții în c. l. ierarhică: de la cel mai mare până la cel mai mic. Diaconul numai marginea Sfântului Prestol; mai fac o închinăciune. Diaconul se pleacă la Protos pentru binecuvântare și iese în mijlocul bisericii. A se vedea în Liturgi ar urmarea.

După ce Preotul a intonat: „Binecuvântată este împărăția"... închid ușile împărătești. În timpul ecteniilor, fiecare Preot având Liturgi ar citește în șoaptă, rugăciunea Antifonului respectiv. La strană urmează cântările, cum s'a arătat la Dumnezeea-sea Liturghie.

După a doua ectenie mică, Diaconul intrând în Sfântul Altar pe ușa din spros M. Z., deschide, la timp, ușile împărătești.

§ 5. *Vohodul Mic.*

Și la Liturghie se face ca și la Serare, cu deosebirile: Protosul dă Diaconului Evaghelia. Dacă sunt 2 Diconi, cel de al doilea merge cu cădelnița înaintea Protodiaconului; iar ordinea ieșirii Preoților este ca și la Serare. (Fig. 6). În mijlocul bisericii se pleacă toți. După ce reiau poziția dreapți, Preotul binecuvintează Intrarea, cu regulile arătate la Liturghie, când este Diacon. După ce Diaconul a intonat: „Înșolepciune dreaptă", Preoții cântă în mijlocul bisericii, dacă e Praznic, întâi stihul și apoi troparul cuvenit cum se arată în Mineiu. Dacă sunt 2 Diaconi, cel de al doilea înșoțește pe Protodiacon până la ușile împărătești, oprindu-se înaintea Icoanei Maicei Domnului: Protodiaconul după ce pune Evaghelia pe Sfântul Prestol primește cădel-

nița imediat și iese înaintea Icoanei Mântuitorului, amândoi prîmind pe Preoși, cîndindu-i pînă intră în Sfîntul Altar, apoi intră și dînșii : Preoșii merg în Sfîntul Altar cu regula arătată la Vohodul Serărei, în timp ce la strana dreaptă se face sfârșitul troparului : „Pre cei ce'Ți cîntăm. Aliluia“.

Dacă nu e Diacon, la Eșire, Protosul duce Evanghelia urmîndu-și ceilalți Preoși în ordinea ierarhică : cei mai mari, apoi cei mai mici. Se pleacă toți. Protosul binecuvîntează intrarea, sîrului singur Evanghelia și întonează :*) „*Intelepeimue dreaptă*“. Cîntă cu toții cum se arată mai sus și intră în Sactuar în aceeași ordine a Eșirei.

După ce la strană a terminat sfârșitul cîntărei din mijlocul bisericii, Preoșii cîntă troparul cuvenit. Stranele cîntă alternativ troparele și Condacele, iar Preoșii încheie cu Condacul ultim.

§ 6. Cîntarea întreit Sfîntă, Apostolul și Evanghelia.

După voșglasul rostit de Protos : „*Că sfînt ești Dumnezeu! nostru... acum și pururea*“, Diaconul arătînd cu orarul spre popor, din ușile împărătești, întonează : „Doamne mîntuește pre cei bine credincioși“, și îndată Preoșii cîntă în Altar : „Doamne mîntuește“... Apoi arătînd spre strana dreaptă, aceiași întonează, iar cîntărețul sau chorul cîntă : „Doamne mîntuește pre cei bine credincioși“... asemenea și strana stîngă spre a cînta aceeași. Apoi arătînd iarăși spre popor, întonează : „Și ne auzi pre noi“ stîh pe care îl cîntă iarăși Preoșii. După aceea tot din ușile împărătești întonează : „Și în vecii vecilor“ ; îndată la strana dreaptă cîntă : „Sfînte Dumnezeule“, sau : „Căți în Christos vași botezat“ ; „Crucii Tale“, conform Serbătoarei și Tipicului. Preoșii citesc rugăciunea cîntărei întreit sfinte.

Cîntarea întreit — sfîntă, la sobor se cîntă de șase ori : 1-ia strana 1-a ; a 2-a, Preoșii ; a 3-a strana 2-ă ; 4-ă Preoșii ; a 5-a strana 1-a și a 6-a ; Preoșii. Apoi la strană 2-ă : „Măriro Tatălui“... strana 1-a : „Și acum“, strana 2-a cîntă partea ultimă a cîntărei : „Sfînte fără de moarte“... sau : „In Christos vași și Imbrăcat, Aliluia“ ; sau : „Și Sfînta Invierea Ta o lăudăm și mărim“.

În timpul acestor ultime cîntări la strane, Preoșii fac în

*) Stînd pe loc.

Altar cuvenitele închinăciuni. A se vedea în Liturgiari, și trec în partea despre Răsărit a Sfântului Prestol, cu fața spre Apus în ordinea ca la Parimii, după intrarea dela Vohodul Serărei. (Fig. 7-a).

După ce la strană s'a cântat partea finală, Diaconul, tot din ușile împărătești intonează: „Putere“⁶¹. La strana dreaptă cântă iarăși mai cu putere. Spre sfârșitul ultimei cântări, cel rânduit a cetii Apostolul ia cartea, merge în mijlocul bisericii, face trei închinăciuni, merge la Scaunul Arhieresc, pune metanie, vine iarăși în mijlocul bisericii, mai face o închinăciune. Diaconul intonează cele cuvenite, pentru cetirea Apostolului. Dacă nu e Diacon, toate le intonează Protosul, afară de: „Putere“, care rămâne. Diaconul primind cădelnița o prezintă Protosului pentru binecuvântarea tămăcii și cădire. Cădește în cea mai desăvârșită liniște, rar, fără cel mai mic sunet de clopoței: cădirea mică.

Dacă nu e Diacon cădește unul din Preoți, pe care îl desemnează Protosul, deoarece Protosul cădește totdeauna la Heruvic, dacă voește. Protosul citește rugăciunea dinaintea Evangheliei.

Sfârșindu-se Apostolul, Protosul din ușile împărătești intonează: „Pace Ție cetitorule“. Dacă a cetit un Preot, nu zice: „cetitorule“ ceace se zice Citeșului hirotesit; ci zice: „Pace Ție“, sau: „Pace ție celui ce citești“, Cetitorul răspunde: „Și Duhului tău“. La strana 1-a cântă pe larg: „Aliluia“. până ce Diaconul ajunge la locul cuvenit pentru cetirea Evangheliei.

Indată după cetirea Apostolului, paracliserul prezătește analogul în mijlocul bisericii, sau aprinde lumânările în Arvon, dacă este. După ce Protosul a intonat: „Pace ție“, dă Diaconului Evanghelia, cu regula arătată în Liturgiari. Diaconul pune capătul orarului pe Evanghelic și o duce, ridicată în dreptul frunței. Ajuns la analog, pune orarul pe el și Evanghelia pe orar. Se intonează cele ce preced cetirei Evangheliei. În timpul cetirei Evangheliei, Protosul stă în ușile împărătești, cu fața spre Apus. La finalul Evangheliei intonează: „Pace ție celui ce bine vestești“⁶². Strana dreaptă cântă: „Mărire Ție Doamne, mărire Ție“.

⁶¹) Pe unele locuri intonează „Puternic“ ceea ce dă un înțeles plastic: a cânta puternic, alții zic: „O! Putere!“ ca o exclamare, cu înțelesul mistic: că Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, în lauda căror Fețe se aduce această cântare, sunt o Putere. Deci nu e nevoie a mai pune exclamarea O! ci e de ajuns a zice „Putere“.

⁶²) Unii preoți zic „Celui ce și bine vestești“. Sfânta Scriptură este bine vestitoare și în prezent și în viitor. Ea nu are caracterul trecutului care nu

Diaconul aduce Evanghelia cu Invierea spre Răsărit, o dă Protosului care o sărută, iar Diaconul îi sărută mâna și se retrage puțin la o parte, până ce Preotul face cu ea Cruce spre popor. Întoarsă cu „Invierea către Apus”, apoi merge la locul convenit pentru ectenie. Dacă nu este Diacon, Evanghelia o cetește Protosul în ușile împărătești, zicând: singur cele ce preceal și cele ce urmează:

Ecteniile după Evanghelie.

Prima ectenie de după Evanghelia o întonează Diaconul. La invocația pentru Rege și Chiriarh, Preoții cântă în Altar: „Doamne miluește” de trei ori. A 2-a ectenie și celelalte le întonează Diaconul, al doilea dacă este. Dacă nu este Diacon, toate ecteniile se rostesc de Preoții slujitori, după cum indică Protosul, zicând fiecărui și vosglasul convenit. În cazul acesta la intonarea: „Căți sunteți chemați, eșiți” *) la strană cântă Doamno miluește mai puțin, ca Preotul să aibă timp a ceta rugăciunea întâia pentru cei credincioși; asemenea la intonarea ecteniei mici ce urmează pentru cetirea rugăciunii a doua. La vosglasul: „Că și aceștia împreună cu noi”, Protosul face Cruce cu buretele asupra Sfântului Antimis, îl sărută, și-l pune pe Sfântul Antimis. Prin Moldova, la monastiri, îl oferă și celorlalți Preoți.

Vosglasul: „Ca sub stăpânirea Ta” îl zice Protosul.

§ 7. *Vohodul Mare.*

La strană, sau corul unde este, cântă Heruvicul. La Praznico și totdeauna când este slujbă în sobor se cântă Heruvic din cele mari. Rugăciunea: „Nimenia din cei legați cu poștele și cu

---

mai este de actualitate și viitor, cum greșit se zice în Icosul de la Prohodire: „Tu însuși ești fără de moarte... precum a zis Scriptura. (Moliftelnic, ediție nouă) ceea ce dă un înțeles: că a zis, a trecut, s'a terminat; pe când ea zice totdeauna. Așa că este o schimbare fundamentală a zice: „Celui ce ai bine vestit”, când în Liturgiile vechi și noi stă „**Colai ce bine vestești.**”

*) Dacă sunt doi Diaconi, la ectenia „Căți sunteți chemați, eșiți”, alternează astfel. Diaconul din mijlocul bisericii: „Căți sunteți chemați, eșiți”. Cel din Altar — Protosul — stând în ușile împărătești: „Cei chemați, eșiți”. Cel din mijlocul bisericii: „Căți sunteți chemați, eșiți” Cel din altar: „Ca nimenia, din cei chemați”. Din mijlocul bisericii: Căți sunteți credincioși ș. c. l. Primul din altar include ușile și perleaua. Se obișnuiește mai mult când slujește Arhieru.

plăcerile... se citește de către fiecare Preot, în taină. Cântarea heruvimică se rostește de 3 ori, de către Protos. Dacă nu este Diacon, o zice complectă; iar de este Diacon, el face sfârșitul: „Ca pre Împăratul tuturor primind”.

Dacă nu s'au acoperit Sfintele, se acoper de Preotul Proscomiditor, înainte sau după cântarea Heruvimică, în timp ce Protosul cădește. Terminată căderea fac cu toții închinăciunile cucerite; Protosul binecuvântând poporul se pleacă din ușile împărătești către el, împreună cu Diaconul. Dacă sunt doi, cu amândoi. Merge la Proscomidie, pune pe umărul Diaconului al 2-lea un Aer, iar Diaconul prim, un Aer și pe cap Discul. Diaconul al 2-lea merge înaintea celui cu Discul, având și cădelnița. Dacă este numai un Diacon ține cu un deget al stâncei și cădelnița pe spate. Preoții ceilalți se închină câte doi, doi și se pleacă din ușile împărătești. Apoi iau fiecare câte o Cruce sau și câte o carte; Proscomiditorul ia copia și lingurița. Astfel pregătiți, ies pe ușa din spre M. N. în ordinea: Diaconul al 2-lea precedat de purtătorii sfeșnicilor, Diaconul 1-iul cu Discul intonând de cum iese pe ușa: „*Pre voi pre toți*”, ș. c. l. Terminând când ajunge în mijlocul bisericii, stând cu fața spre Apus: „*Tokkama, acum și pururea și în veci vecilor*”. Strana: Amin. Apoi se duce în Altar și așteaptă cu Discul pe cap la colțul de M. Z. și Apus al Sfintei Mese cu fața spre M. N., până vine Protosul.

După Diacon urmează Protosul; apoi se înșiră în ordine: Preotul 1-iu, al 2-lea, al 3-lea și al 4-lea (Fig. 5).

Terminând Diaconul, Protosul îndată începe a pomeni cu intonație, „Familia-Regală”. În Liturgi-ar este pus întâi Chiriarhul și în mare parte a Tării, se pomenește 1-iu Episcopul sau Mitropolitul, dar din ultimile decenii Sfântul Sinod a hotărât să se pomenească Familia Regală întâi. După Protos pomenește pe rând ceilalți Preoți cum arată în Liturgi-ar, stând în mijlocul bisericii (Fig. 8) ⁶⁰. Incheierea: „*Și pre voi pre toți*” o face Protosul. După fiecare pomenire, Cântărețul răspunde „Amin” scurt. Protosul se întoarce spre stânga și mergo în Altar, urmându-i ceilalți în a-

Notă. La cântare: „Carii pre heruvimi”.. au luat obiceiul cântăreții a adăuga cuvântul „Acum sa o sepađam”. În nici un text Liturgic nu se vede acest „Acum”. Această inovație atinge fondul acestei tainice cântări.

⁶⁰ Cu prilejul Sfintei Catedralei 77-or. din Sibiu, fiind un solor mare de Preoți, am văzut că au eșit la Vohodul mare numai jumătate; ceilalți au rămas în Altar; probabil, ne având ce zice toți.

ceasă și ordine ca la eșire⁶¹⁾. la Discul dela Diacon și-l pune pe Sfânta Masă. Se închid ușile și perdeaua. La strana stângă urmează partea 2-a a Herucului.

În timpul ecteniei : „*Să plînim rugăciunile noastre Domnului*“, se face sărutarea cum arată în Liturgiar, neavînd timp când se zice : „Iubiți-vo! Doamne“... Aceasta se zice în taină. Pe unele locuri obișnuite să-l cînte Preoții în Altar. (A se vedea procedura la sărutare, Fig. 9-a).

§ 8. Răspunsurile și Acțiunile.

Când se întonează : „Ușile, Ușile ! Cu înțelepciune !“ se deschide perdeaua ; la bisericile de mir se obișnuiește a se deschide și ușile.

Când întonează Preotul Protos : „*Darul Domnului nostru Iisus Christos*“... însemnează cu Crucea spre popor cruciș ; la strana 1-a răspunde : „Și cu Duhul Tău“... Apoi căutînd spre sînul drept al bisericii, însemnează iarăși, întonînd : „*Sus să avem inimile*“. Strana : „*Avem către Domnul*“. Și căutînd spre stînga întonează, făcînd semnul Crucii : „*Să mulțumim Domnului*“. La strana 1-a : „*Cu vrednicie și cu dreptate*“... Preoții citesc în șoaptă rugăciunea : „*Cu vrednicie și cu dreptate esto a ne*“... Diaconul, dacă este, apără pe deasupra Sfintelor cu un acoperemînt mic, îmbețit în patru și pus între degete, în formă plană, tremurîndu-l ca și rîpidele; dacă nu e Diacon, se acopere Sfîntul Pahar cu acoperămîntul. Vosglasul : „*Cîntare de biruință*“, îl întonează Preotul 1-iu dela dreapta. La strana stîngă, răspunsul : „*Sfînt, Sfînt, Sfînt Domnul Savaot*“... Preoții citesc în taină : „*Cu aceste fericite Puteri*“, Vosglasurile : „*Luafi, mîncăți și beți dintru aceasta toți*“, le întonează Protosul, arătînd spre fiecare din Sfinte, cu palma întinsă, iar Diaconul cu orarul.

⁶¹⁾ Pe unele locuri și mai cu seamă în Moldova, Preoții au obiceiul a atinge cu Sfîntul Potir pe capetele credincioșilor. Acest obicei atât s'a înrădăcinat în popor, în cîl după ce Preotul încheie, poporul se apropie în masă compactă cu capetele plecate, să-i atingă. Ori cîl s'ar motiva aceasta ca evlavie și ca credință atingerilor din Evanghelie, pentru vreo vindecare, el a devenit un obicei aproape mecanic, stricînd liniștea și contemplarea credincioșilor de fond. Acest obicei nu l-am văzut la Catedralele eparhiale și nici chiar la Metropolia Moldovei. În vechime poporul îngenuția și nici ochii nu îndrăznea a-i ridica în timpul acestui act atât de solemn. Și acum se respectă aceasta pe unele locuri în Oltenia.

Preoții ceilalți stau numai, puțin plecași. Vosglasul : *Ale Tale dintru ale Tale* il intonează Preotul 1-iu dela stânga, în care timp Diaconul apucă Sfintele cu mâinile cruciși.

Sfințirea Sfintelor o săvârșește totdeauna Protosul. Tot protosul intonează și mai ales pentru Prea Sfânta Curată, cădind Sfintele de trei ori, pe Preoți și pe Diacon, căruia îi și dă cădelnița. La strană se cântă Axionul.

Protosul : „*Iulăi pomenește Doamne*“. După : „*Și să fie milele marelui Dumnezeu*“, se închide perdeaua. Protosul intonează vosglasul : „*Și ne învrednicește pre noi Stăpâne*“. Preotul al 2-lea din dreapta : „*Că a Ta este împărăția*“, Protosul : „*Pace tuturor*“, binecuvântând cu mâna poporul, în care scop se deschide perdeaua și se închide imediat și : „*Capetele voastre Domnului să le plecași*“, dacă nu e Diacon. Preotul al 2-lea din stânga : „*Cu Darul și cu îndurările*“.

De aci lucrează numai Protosul și Diaconul, până la cuminecare, după învățătura din Liturgiari și cum s'a arătat la pag...

§ 9. Impărtășirea. (Cuminecarea).

După ce totul s'a pregătit și s'a făcut din pârțicea H.S., atâtea pârțicele câți Preoți și Diaconi slujesc, Diaconii luând loc după Preoții cei despre Răsărit (Fig. 10), fac cu toții deodată trei închinăciuni mari la pământ și își cer ertare unii dela alții ; apoi vin pe partea despre Răsărit a Sfântului Prestol și iau loc la partea de M. N. a Sfântului Prestol în ordinea ierarhică (Fig. 11), formând șirul mai depărtat de Sfântul Prestol, pentru motivul ce se va vedea. La luarea pârțicelelor sunt două procedări, asupra ordinii, în care trebuie să vină la împărtășire.

În actul acesta al Impărtășirii în sobor, de mare însemnătate mistică, se produce mai totdeauna confuzie, când nu slujește Arhiercu. Învățătura asupra lui este în Liturgiarele tipărite la Mănăst. Neamț, ediț. 1861 și anterior și în Liturgiarele ediț. Sf. Sinod... P. S. Gheorghe Safirin, fost al Romanului, în textul amintit, arată că există două practici dela Greci, *una cea mai pompoasă*, pe care Grecii au dat-o Bulgarilor și Rușilor, este cea descrisă în Liturgiarele citate ; *iar alta mai simplă*, pe care au păstrat-o pentru dânsii și o țin până astăzi, pe care o și descrie în text. Vom observa și pe una și pe alta în părțile lor esențiale.

După cea pompoasă, descrisă în Liturgiare, rezultă că primesc păticea întâi Diaconii dela Protes, apoi iau singuri Preoții, până la cel din urmă, și se retrag pe unde au venit, adică la partea de M. Z. Cazul este fără Arhiereu. Terminând Preoții, iea și Incepătorul sau Protosul. *După cea simplă*, descrisă în textul P. S. Gherasim Safirin, se arată : „După ce Proistosul frânge „păticea H. S. în atâtea păticele, câți Preoți și Diaconi sunt „de împărțit, și după ce cu toți deodată se închină după obicei, cerându-și iertăciune ; se roagă Protosul în auzul tuturor „Preoților și Diaconilor... zicând : „Cred Doamne“, ș. c. l.

„După aceasta toți Preoții și iau loc în stânga Protosului, formând un șir împrejurul Sfintei Mesă, dela cel mai dintâi „până la cel mai din urmă...

„Se împărțește întâi Protosul cu Sfântul Corp, se șterge „cu buretele și se reface lângă Sfintele uși, așteptând să se împărțesească toți Preoții cu Sfântul Corp cari trec unul după „altul pe dreapta înconjurând Sfânta Masă pe lângă laturile ei „adecă despre M. Z. și Răsărit și despre M. N., astfel în cât se „afle cu toții în aceeași ordine ca înainte de împărțire.

„Acum se apropie din nou Proistosul și zice : Diaconii „apropiați-vă. ș. c. l. Comentează : „După această expunere se observă că Sfântul Corp se primește la dreapta Proistosului, iar Sfântul Sânge la stânga“.

Să observăm fiecare din descrieri, în partea aplicativă.

După cea pompoasă, descrisă în Liturgiare, se nasc întrebările : a) După care normă și logică primesc păticelele întâi Diaconii ? Când slujind Arhiereul dă păticelele întâi Preoților și în urmă Diaconilor, care trec la locul cuvenit cum se va arăta, și apoi iea însuși Arhiereul ? ; b) Diaconii primind păticelele unde stau până iau Preoții ? și pe unde trec Preoții ținând păticelele în palmă ? Pe la spatele Diaconilor ori pe dinaintea lor ? Iată de unde provino neaplicarea acestei practice.

După cea simplă, descrisă de P. S. Gherasim Safirin, se nasc iarăși următoarele întrebări : a) Dacă Preoții formează șir la stânga Protosului pag. 92, cum primesc Sfântul Corp la dreapta lui ? b) Dacă a primit Sfântul Corp în șirul format la stânga, cum „trec unul după altul spre dreapta înconjurând Sf. Masă pe lângă laturile ei, adecă despre M. Z., Răsărit și despre M. N.“ ? și cum primesc Sfântul Sânge la stânga lui ? Iată și aici confuzie. Cum rămâne dar practica aplicabilă ? Rămâne normativă

aceu care se practică în serviciul cu Arhieru, cu o mică excepție, care se va arăta la locul cuvenit, și anume :

Preoții toți și Diaconii, după ce s'a frânt Sfântul Trup H. S. în câte părți trebuie, aflându-se în pozițiile lor (Fig. 10), fac cuvenitele închinăciuni mari la pământ, croindu-și iertarea unii altora prin plecarea capului și zicând fiecare în șoaptă în cât să se audă numai între dânsii : „Binecuvântați și mă iertați pe mine păcătosul", și : „Dumnezeu să te ierte și să te binecuvinteze". După aceea, Protosul stând pe loc, Preoții ceilalți formează șir dela colțul col de Apus și M. N. al Sfintei Mese, spre Răsărit, trecând pe partea de Răsărit, a Sfintei Mese întâi Preotul prim din dreapta Proistosului. După ce acesta a luat loc, ica imediat primul din stânga, apoi trece al doilea din dreapta și așa se formează șirul în ordine până la ultimul Diacon, șirul fiind ceva depărtat spre fine, de Sfânta Masă. (Fig. 11).

Protosul se retrage cu un pas mai înapoi dinaintea Sfintei Mese ca să lase loc Preoților a lua pârțicica (Fig. 11)*). După ce Preotul 1-ii a luat pârțicica, ținând-o pe palma dreaptă, sub care se află încrucișată palma stângă, merge, trecând pe dinaintea șirului, pe după Sfânta Masă (Fig. 11), la colțul despro M. Z. și Apus al Sfintei Mese, unde pune mâinile cu Sfântul Trup pe Sfânta Masă, stând cu capul plecat și zicând în gând, rugăciunea : „Cred Doamno și mărturisesc", ș. c. l. Tot așa urmează imediat al doilea Preot, al 3-lea și al 4-lea și câți vor fi ; după ce iau singuri pârțicica, merg și se așează în ordine la dreapta celui precedent, cu mâinile pe marginea Sfintei Mese, așteptând și cetind rugăciunile. (Fig. 11).

Terminându-se Preoții, Protosul își revia locul și zice : „*Diacone, sau Diaconi, apropiați-vă* (Fig. 12), Diaconul se „propie ținând palmele crucis, dreapta peste stânga și zicând : „*Iată vin la nemuritorul împărat*". Și imediat : „*Dă-mi mie Stăpâne — Cinstitul și Sfântul Trup al Domnului Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Christos*". Protosul ținând buretele în stânga ica pârțicica și o duce dela Sfântul Disc până la Diacon, deasupra buretelui ca să nu căză vreo fărâmitură ; i-O pune în palmă

*) Fiecare Preot întrebuințează buretele, cum s'a arătat la Liturghie când ica pârțicica, apoi îl lasă imediat. Unii Preoți pun pârțicica pe burete, de unde o ica pentru consumare, făcând pe cei-alții să aștepte. Acest procedeu este cu totul nepractic, dezordonat și supus unei aspre critici.

zicând : „*Cinstitul și Prea Sfântul Trup al Domnului Dumnezeu-lui și Mântuitorului nostru Iisus Christos, se dă Diaconului (N). Spre iertarea Păcatelor și spre viața de veți*“ ; când o pune în palmă, Diaconul sărută mâna ; apoi merge cu aceeași regulă pe după Sfânta Masă (Fig. 12), și se așează la dreapta celui din urmă Preot, cu mâinile pe Sfânta Masă, așteptând și zicând în taină rugăciunile. Tot astfel și al 2-lea Diacon dacă este. Astfel se formează șirul dela colțul Sfintei Mese cel de Apus și M. Z., spre Răsărit. (Fig. 12).

După ce Protosul a dat pârțicia celui din urmă Diacon, ȋea și dânsul pârțicia, cu regula arătată, și stând cu palmele pe Sf. Masă, rostește în șoaptă cât să audă toți, rugăciunea : „*Cređ Doamne și mărturisesc*“, ș. c. l., așteptând toți și ascultând, fără a lua Pârțicia inaintea Protosului. (Fig. 13). După ce Protosul și-a terminat rugăciunile, se pleacă puțin către ceilalți în semn de ertăciune și toți își pleacă capul către dânsul, în același înțeles și deodată cu Protosul iau Pârțicia. După aceea șin palmele tot încrucișate, ca să nu cadă vreo fărâmitură ce ar fi rămas pe palmă, până le vine rândul a se șterge cu buretele înainte de a so împărțăși din Sf. Pahar ; stând în același loc și venind în ordinea în care se află.

După ce Protosul se împărțășește cu Sfântul Trup, se șterge ; apoi se împărțășește cu Sfântul Sânge, cum s'a arătat la pag... pune Sf. Pahar pe Sf. Antimis și se retrage.

După Protos vine întâiul Preot din locul în care se află, se șterge întâi cu buretele pe palmă și se împărțășește cu aceeași regulă ; apoi al 2-lea și ceilalți, căli vor fi. După eo se împărțășește cel din urmă Preot, zice către Diacon : „*Diacone apropiete*“, sau „*Diaconi apropiați-vă*“, dacă sunt doi ori mai mulți. Diaconii so apropie în ordinea care se află și Preotul îi împărțășește. Ultimul diacon lucrează ștergerea, după care acopere Sf. Pahar cu acoperământul său, iar pe Sf. Disc așează cealalte. Tot Diaconul potrivește Sfintele.

Terminată ștergerea, se sună clopoșelul — trei lovituri. La ștrăna 1-a sau a 2-a repetă scurt priccasna. Se deschide Perdeaua și Ușile, Preotul dă Diaconului Sf. Pahar, care venind în Ușile împărătești cu fața spre Apus intonează : „*Cu frica lui Dumnezeu*“ ș. c. l. La strană cântă „*Bine este cuvântat cel ce vine intru numele Domnului, Dumnezeu este Domnul și s'a arătat nouă*“. Preotul tot către Popor cu fața, în ușile împărătești, binecuvân-

tând Poporul, intonează: „*Mântuiește Dumnezeu Poporul Tău și binecuvîntează moștenirea Ta*“¹⁾. Aceasta, și „*Binecuvîntarea Domnului peste voi*“... se intonează de Arhieru, asistând la Dumnezeiasca Liturghie. Indată ce s'au deschis Ușile împărătești, paracliserul ține în mână unul din sfeșnicile portative, cu lumânarea aprinsă, stînd drept Ușile împărătești, între Iconostas și Masă. După ce Protosul intonează: „*Mântuiește Dumnezeule poporul Tău*“, paracliserul cîntă pe glas al 2-lea, *Văzul-am lumina cea adevărată*“²⁾ ș. c. l., sau cîntărețul 1-*iu*. Preotul întorcîndu-se spre Diacon, ȧea Sf. Pahar, îl pune pe Sf. Masă; primește cădelnița dela Diacon, cădește Sfintele de trei ori zicînd la fiecare cădere: „*Înalță-te preste Ceruri Dumnezeule*“... ș. c. l. urmărind cele din Liturgiari.

Rugăciunea Amvonului o citește Preotul ce a proscomidit.

PARTEA II-a.

Triodul sau serviciul în Sfîntul și Marele Post

Introducere.

Triodul începe cu „*Duminea Vameșului și Fariseului*“, care se mută între zilele dela 11 Ianuarie și până la 13 Februarie, după cum Paștele se suș și se pogorău între 22 Martie și 25 Aprilie; se termină în dimineața Sămbetei celei Mari, adecă în Sămbăta Paștilor.

Pentru Sfîntul și Marele Post, se găsește învățatură dezvoltată, în Triod-tipicul dela fine —; în tipicul bisericesc la Partea 3-a, adecă a Triodului; în același tipic și în Mincelo po Ianuarie, Februarie, Martie și Aprilie; la serbările dela 30 Ianuarie, dela 2 Februarie, 10 Februarie și 24 Februarie; care sunt normative și pentru celelalte serbări; ce se întâmplă în Post; la 9 și 25 Martie și la 23 Aprilie; în Orologiu sau Ceaslov, la Mezinop-

¹⁾ A se vedea Nota 55 pag.

²⁾ De la Paști până la „*Pogorărea Duhului Sfînt*“, nu se cîntă aceasta; ci Troparul Praznului. Hristos a înviat.

tica de toate zilele, la Ceasuri, la Obedniță și la Dupăcinarea, Pa-vecernița Mare și Mică.

Dacă se studiază bine serviciile din celelalte zile ale anului, foarte ușor se pot înțelege abaterile cerute atât de serviciul din zilele de rând cât și la al sărbătorilor „Patruzecimeii” sau Postului Mare.

Ca reguli generale, se pot spune, dela început următoarele :

a) În Duminecele dela începerea Triodului, se cântă slujba Octoichului cu a Triodului. Slujba Sfântului din Mineiu, a acelor Dumineci, afară de a V. și F. și a F. Risip., se cântă cu a Sfântului de a doua zi. Dacă este hram, sau sărbătoare cu ținere, se cântă a Triodului, pentru care se găsește învățătură specială în tipic⁶²;

b) În toate Duminecile Postului Mare, începând cu Dumineca Lăsatului de brânză și până la Dumineca Stălpărilor, seara se face Vohod, pentru Proclimenele mari, iar „la Doamne strigat-am”, stihirile se pun pe zece, exceptând Dumineca Stălpărilor, când se pun pe 6 :

c) Sărbătorile : Sfântul Haralampie 10 Februarie, Aflarea Capului Sfântului Ioan Botezătorul 24 Februarie și Sfinții 40 de Mucenici 9 Martie, în orice zi de peste săptămână din Post se vor întâmpla — afară de Sâmbătă și Duminecă — se săvârșește Liturghia mai înainte sfințită. Iar praznicile : Întâmpinarea Domnului, 2 Februarie, întâmplându-se Luni 1-a săptămână a Postului — că până aci se sue și Buna Vestire în orice zi s'ar întâmpla, se săvârșește Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur ;

d) În toate Sâmbetele Sfântului Post — afară de Sâmbăta Mare și în Dumineca Stălpărilor, se săvârșește Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur. În Duminecile Postului, începând cu 1-a, în Joia și în Sâmbăta Mare, se săvârșește Liturghia Sfântului Vasile Cel Mare. Luni, Marți și Joi, după împrejurări, cum va voi cel mai mare, nefiind sărbătoare, Liturghia mai înainte sfințită.

e) Dumineca a 3-a Închinarea Cinstitei Cruci.

Luni, Marți, Miercuri și Joi seara, Dupăcinarea cea Mare, iar Vinori seara Dupăcinarea cea Mică, fără metanii.

⁶²) A se vedea observația de la Dumineca Vameșului și Fariseului; în tipicele: lipăr. în București 1853. în R. V. 1861 și ediția Sfântului Sinod. tip. 1893.

f) Pentru săvârșirea în Sfântul și Marele Post a celor șapte laude, arătate la pag. 1-a, cântăreții vor urmări cărțile de ritual — Ceaslovul, Triodul cu tipicul și învățăturile la locul cuvenit, unde se spune : „iar de va fi în Post“. Preotul urmărește cu atenție toate ceterile și cântările, a căror ordine nu au abăteri fundamentale, decât prea puține, și rugăciunea Sfântului Efrem Sirul.

Ca regulă generală pentru preot, sunt de observat :

1. De Luni dimineața până Vineri dimineața inclusiv, seara la Ora 9-a, și la sfârșitul Serărei, la Dupăcinarea Mare, dimineața la Mezinoptică, la Ôre, la Obedniță, la sfârșitul Utreniei, la fi-nele acestor laude, când citețul zice : „Intru numele Domnului, binecuvîntează Părinte“. Preotul după ce întonează vosglasul cu-venit, lasă Epitrahilul, vine înaintea ușilor Impărătești și face metaniile cuvenite — cu rugăciunea Sfântului Efrem : „Doamne și Stăpânul vieții mele“...

2. În toate Miercurile și Vinerile Sfântului și Marelui Post, se săvârșește Lityrghia mai înainte Sfințită — a Sfântului Gri-gorie Dîlalogul, afară de va cădea „Buna Vestire“.

La Vecernie se face vohod cu cădelnița, afară de sărbătorile arătate la litera C, când se face cu Evanghelia, având Evangheli-e la Liturghie.

CAPITOLUL I.

§ 1. *Duminca Vameșului și Fariseului.*

Sîmbătă seara. Până la stihirile dela „Doamne strigat-am“, serviciul urmează ca și în Dumincele de peste an. La „Doamne strigat-am“ în locul stihirilor din Mînceiu se pun cele din Triod pe 3 ; de față sunt două ; cea dintâiu se repeteste. Mărire din Tri-od. Și acum Dogmatica glasului de rînd.

Litia. Dacă este și se face, se cântă a Sfântului ; Mărire din Triod. Și acum tot din Triod. Stihovna din Oct. Mărire Și acum din Triod.

După „Acum slobozește“, ș. c. l. Troparul Invierii, Mărire și acum al Născătoarei de Dumnezeu, pe glasul Troparului Invie-rii.

La Utrenie. Aceiași rînduială ca și în Dumincele de peste an, cu deosebiri următoare :

a) După Evanghelia Utreniei și „Miluește-mă Dumnezeu“, la strana 1-a cântă pe glasul al 8-lea „Mărire“... „Ușile pocăinței“, la strana 2-a „Și acum“... „Cărările mântuirii“... Apoi la strana 1-a cu stihul : „Miluește-mă Dumnezeu după mare mila Ta“... cântă stihira gl. al 6-lea : „La mulțimea faptelor mele cele rele“...

Canioane. Al Invierii din Octoih pe 4, al Crucii și Invierii pe 2, al Născătoarei de Dumnezeu pe 2 și al Triodului pe 6. De va fi vre-un Sfânt mare, se citește canonul lui pe 4, și se lasă al Crucii-Invierii și al Născătoarei de Dumnezeu.

Svetilnele. A Invierii; Mărire din Triod, Și acum tot din Triod.

Laudele. Din Octoih 4 și din Triod 4; Mărire din Triod, Și acum „Prea Binecuvântată ești“. Doxologia mare, ș. c. l. Aceiași rânduială și pentru Dumineca Fiului risipitor⁶².

Unde voește cel mai mare, se cântă litia în tindă, împreună cu Ceas 1-ii, cum se practică la monastirile — chinovii, în toate Duminecile Postului, după sfârșitul Utreniei.

§ 2. Sâmbăta Morților, (a lăsatului de carne).

Vineri seara. La „Doamne strigat-am“ stihirile pe 6 : trei din Octoih ale glasului de rând și trei ale Triodului, ș. c. l. cum se văd în Triod. În loc de Prochimenul zilei, se cântă „Aliluia“ de 3 ori, cu stihurile de față. — „Acum slobozește“, ș. c. l. Troparul „Cela ce cu adâncul înțelepciunii“. Mărire... Și acum „Pre tine Zid și Liman“... Ecteniile și sfârșitul.

Sâmbăta dimineața la Utrenie. În loc de „Dumnezeu este Domnul“ se cântă „Aliluia“ pe glasul al 8-lea și troparele ca Vineri seara. Stihologiile cu șezăndeale din Octoih. „Bine ești cuvântat Doamne“... „Ceata sfinților“... și cealaltă rânduială cum se vede în Triod, cu laudele și Stihovna tot din Triod, iar nu Doxologia mare, cum se obișnuiește de către unii din cântăreși, afară

⁶²⁾ *Observație:* Slujba Sfântului ce se întâmplă în Dumineca Vameșului și a Fariseului și în Dumineca Fiului Risipitor, se citește Vineri seara la După-cinarea cea Mică, alară dacă ar fi vre un Sfânt mare sau hranaul bisericii; când slujba se pune după cum învață la 2 Februarie tipicul din Triod. A se vedea învățătura din Triod, la finele Serărei. Celirea slujbei Sf. se pune după „Crez“.

numai dacă va voi cel mai mare, și în cazul acesta nu mai aro
loc Stihovna Laudelor.

La Liturghie. Ferieirile din Triod, cânt. 3-a și a 6-a Aposto-
lui și Evanghelia morților *).

§ 3. *Dumineca Lăsatului de carne.*

Aceiași rânduială, ca și în Dumineca Vameșului și Fariseu-
lui, cu deosebiri, că : la „Doamne strigat-am“ se pun din Triod
4 stihiri ; iar dimineața canonul Triodului se pune pe 8.

În săptămâna brânzei.

Duminecă seara. (A Lăsatului de carne) La „Doamne stri-
gat-am“ stihirile pe 6 : din Octoih 3 și din Mineiu 3. Mărire și
acum tot din Mineiu.

Stihovna. Stihira de față din Triod, de 2 ori, ș. c. l. cum se
văd în Triod.

Luni dimineața.

La Utrenie. Stihologiile cu Șezănde de din Octoih ; după a
doua stihologie se cântă și Șezănde de din Triod.

Canoanele : Din Octoih și Mineiu. La cântările la care se află
Tripesneț în Triod, se lasă ale Octoicului și se citește cele din Mi-
neiu cu Tripesnețul din Triod. De ex. : Luni în locul cântării 1-a
din Octoih, se citește Tripesnețul cânt. 1-a din Triod, Marți cân-
tarea a 2-a Tripesneț din Triod ; Miercuri a 3-a și așa mai de-

*) De se va întâmpla Sfârșitul Serbării Întâmpinării Domnului, în Săm-
băta Morților, se face numai slujba Morților, iar După Serbării se lasă.
Tipic Triod lit. L, fine.

De va cădea *Întâmpinarea Domnului* în Sămbăta Morților, slujba Morților
se cântă numai la biserică Cimitirului. Dacă la Cimitir nu e biserică atunci
se cântă în Sămbăta Fiului Bășilor, iar în Sămbăta Morților numai a Praz-
nicului. (Inv. în Triod. la finele Utreniei, Dumineca Vameșului și Fariseului).

Observația I. — Stihirile Evangheliei — cele 11 — din Dumineca Vame-
șului și Fariseului, până la Dumineca tuturor Sfinților, se cântă la Litie di-
mineața în tîndă, cu Slavă și acum. (Invaștura din Triod la finele Utreniei).

Observația II. — Întâmpîndu-se Sfinții trei Ierachi — 30 Ianuarie — în
Sămbăta morților, slujba lor se cântă Vineri în săptămâna brânzei, cu Litur-
ghia Sfântului Ioan Gură de Aur.

parte. La cântarea a 8-a și a 9-a fiind întotdeauna Tripesneț în Triod, se lasă Octoichul.

Stihovna Laudelor, din Triod și cealaltă rânduială a Utreniei, ca în zilele de rând.

Luni seara. Serviciul obișnuit, punând numai Stihovna din Triod.

Marți dimineața. Aceeași rânduială.

Marți seara. Ca și Luni seara, cu deosebire că, după „Acum slobozește“, nu se cântă troparul din Mineiu, ci *Născătoare de Dumnezeu Fecioară* cu o metanie „Mărire“ *Dolezătorul lui Christos* metanie; Și acum „*Rugați-vă pentru noi*“... o metanie ș. c. l., după cum se vede învățătura din Triod⁶⁴. După Cinarea Mare cu metanii.

Miercuri dimineața. Mezinoptica, cu metanii. În loc de Dumnezeu este Domnul, se cântă „Aliluia“, pe glasul de rând și Troinicile glasului⁶⁵. Stihologiile cu catismele obișnuite a 7-a și a 8-a. După a doua stihologie se cântă și șezindele din Triod.

Canoane: Din Octoich, al Crucii pe 6, al Sfântului din Mineiu pe 4 și al Triodului pe 4. La cântările unde este Tripesneț se lasă Canonul Octoichului, și al Mineiului și se pun numai al Triodului pe 6 și Tripesnețul pe 8⁶⁶.

După Stihovna Laudelor. „Bine este a se mărturisi“... Sfinto Dumnezeule“... ș. c. l.; și după Tatăl nostru, Preotul: „Că a Ta esto împărăția“... La strană citește troparul: „În Biserica Măriei Tale“..., se găsește în Ceaslov, la finele Utreniei: „Doamne miluește de 40 ori. Mărire... și acum... Ceea ce ești mai cinstită... Întru numele Domnului binecuvintează părinte“ Preotul: „Cel ce esto binecuvântat Christos Dumnezeul nostru“... Citoțul: „Amin“ Impărate Ceresc pro Credincioșii Impărați întărește-i“... Preotul — Lăsând epitrahilul pe sfântul Presbiter — jero înaintea ușilor împărătești, între sfeșnicile mari și zice rugăciunea Sfân-

⁶⁴ Marți seara și Miercuri dimineața, Joi seara și Vineri dimineața, serviciul se face cu metanii: la Dupăcinare, Mezinoptică la Ore și în tot locul unde învață în Triod.

⁶⁵ Să găsească în Ceaslov, după psalmii Utreniei și în Triod după Vițerea Stălpilor.

⁶⁶ Să se știe că numai Miercuri și Vineri în săptămâna brânzei se află canoane la toate pesnele. Iar Tripesneț, se află: Luni la cânt. 1-a, a 8-a și a 9-a; Marți la a 2-a, a 8-a și a 9-a; Miercuri la a 3-a, 8-a și 9-a; Joi la a 4-a 8-a și 9-a, Vineri la a 5-a, 8-a și a 9-a; Sămbătă Canon cu pesăni 1-a, a 2-a, 3-a, 4-a, 5-a, 6-a, 7-a 8-a și a 9-a, fără Tripesneț.

tului Efrem, cu 3 metanii și 12 închinăciuni, apoi iar o mai zice odată, făcând încă o metanie. După aceea îndată se citește, Ora 1-a, cu metanii, după învățătura din Orologiu. Apoi ora 3-a, a 6-a și a 9-a ca și ora 1-a. La ora 6-a după Și acum... că nu avem îndrăzneală... se citește din Triod troparul Proorociei, apoi Prochimenul cu stihul lui și Parania. Prochimenul de după Paranie cu stihul lui, și îndată se continuă cetirea orei, cu: „Degrab să ne întâmpine pre noi îndurările Tale”, ș. c. l. După ora 9-a îndată Obednița. Întru împărăția Ta... din ceaslov, observându-se învățătura: „De este în Post”.

Miercuri la Serare. Serarea se începe imediat după Obedniță, astfel: După cea din urmă metanie cu rugăciunea Sfântului Efrem, citețul începe: „Veniți să ne închinăm” și psalmul 103. Preotul întonează ectenia mare, ș. c. l.

Doamno strigat-am se cântă pe glasul de rând; stihurile pe 6; trei din Octoich și trei din Mineiu; Mărire... Și acum din Mineiu. După „Lumină lină” Prochimenul din Triod cu stihurile lui, apoi Parania și Prochimenul dela fine, cu stihul. Indată „Învrednicește-ne Doamne” ș. c. l. — Stihovna din Triod și celelalte ca în zilele de rând. După Și acum... dela Tropare, ectenia. La strane: „Pe numele Domnului binecuvântat... de trei ori; Mărire... Și acum... Bine voi cuvânta pre Domnul”⁶⁷, După care îndată se cântă: „Cuvinesc cu adevărat”, irmologic pe glasul de rând, și Preotul face sfârșitul.

Liturgie nu se face Miercuri și Vineri în săptămâna brânzei, afară numai de so va întâmpla sărbătoarea Sfinților Trei Ierarhi; atunci se săvârșește Liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur, ca și în ziua Praznicului Întâmpinării Domnului.

După cinarea cea mică, la care se citește și slujba Sfântului din Mineiu, de Sâmbătă cu stihurile dola Doamne strigat-am, cu Stihovna, și Canoane, ș. c. l.

Această rânduială este și Joi seara și Vineri dimineața. Vineri seara la Dupăcinare se pune și slujba Sfântului din Mineiu de Duminecă, și Canonul morților la rând⁶⁸.

⁶⁷) În tipicul cel mare spune că după Utrenie se citește numai psalmul „Bine voi cuvânta”... „Înălțate-voi Doamne” se citește la masă. La bisericile care nu aparțin chinovilor cu masă de obște, se citește și acest psalm îndată după „Bine voi cuvânta” apoi, cade-se cu adevărat” ș. c. l.

⁶⁸) Învățătura din Triod, Miercuri seara dupe Ore și după Vecernie.

Sâmbăta brânzei. Mezinoptica Sâmbetei fără metanii. Stihologiile cu Șezăndecele din Triod. Canoanele și toată rânduiala din Triod. Doxologia Mare și sfârșitul. Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur.

Dumineca Lăsatului de brânză.

Serviciul se face întocmai ca și în Dumineca Lăsatului de carne. Liturghia Sfântului Ioan.

CAPITOLUL 2.

Săptămâna I-a a Postului

§ 1. *Dumineca Lăsatului de brânză. Seara.*

Ora 9-a, obișnuit : fără metanii. Psalmul de seară : 103.

La „Doamne strigat-am” Stihurile pe 10 : 4 ale pocăinței din Octoich, trei din Triod și 3 din Mineiu, — stihurile, numite ale pocăinței sau de umilință din Octoich, sau ale Octoichului ce se cântă la Doamne strigat-am, în Duminecele Sfântului Post, se găsește tot în Triod, după Vinerea Stălpărilor în urma cântărilor Troicinic. Vohod cu cădelnița. După : „Lumină lină” *Prochimenul Mare*” *Să nu întorci fața Ta*”... cu stihurile de față din Triod. Acest Prochimen și cu cel din Dumineca 1-a „*Data-i moștenire*”... Se cântă alternativ, până în Dumineca 5-a. Stihovna din Triod, ș. c. 1. ; după cum se vede în Triod.

Dupăcinarea cea mică, cu trei metanii la „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu”, după care se citește Canonul Născătoarei de Dumnezeu. La Sfinte Dumnezeule 3 metanii. După ce Preotul intonează : „Dumnezeule milostivește-te spre noi... zice rugăciunea Sfântului Efrem numai cu trei metanii *).

Această rânduială se face în toate Duminecele Postului Mare, seara, până la a 5-a inclusiv.

De luat aminte. Pomenire de 3 zile, pentru cel ce ar deceda în săptămâna 1-a a Postului, nu se face până în Sâmbăta 1-a a Postului, iar sărindarul pentru el începe dela Dumineca Tomei. (Invățătura dela Sfârșitul serării în Dumineca Lăsatului de brânză).

*) Din Dumineca Lăsatului de brânză, până la Dumineca a 3-a, nu mai cântă Polieleu, de cât numai la Praznice și la Sfinți, dacă e hramul bisericii.

§ 2. *Lunea 1-a, a Postului.*

Dininceaşa. Mezinoptica ca în zilele de rând; numai la sfârşit 3 metanii, cu rugăciunea Sfântului Efrem. În cealaltă Luni, se fac metanii la Mezinoptică, în tot locul unde învaţă „şi rugăciunea Sf. Efrem“. Serviciul din Lunea 1-a este normă pentru zilele, când nu o Liturghie.

Psalmii *Utrenciei* se încep cu *Sfinte Dumnezeule...* ş. c. 1. După „Că a Ta este împărăţia“.. citeful : „Doamne miluieşte“ de 12 ori. Mărire... Şi acum... „Veniţi să ne închinăm“ şi Psalmii 19 şi 20 ⁹², în timp ce Preotul cădeşte Biserica. De aci înainte, ca în zilele de rând, cum s' arătat la partea 1-a. „Aliluia“ pe glasul de rând, ş. c. 1. cum s'a arătat Miercuri în săptămâna brânzei, observându-se învăţătura pentru celirea psaltirei în Sfântul şi Marele Post. După Mărire... Şi acum... Aliluia de 3 ori, dela finele primei Catisme, la strană citeful citeşte Şezănde de umilinţă din Triod, care se găsesc tot la locul unde s'a arătat, pentru stihurile dela Doamne strigat-am de Duminică seara. Astfel se citeşte celo 3 Catismo cu Şezănde, după rânduiala din Triod, şi în modul arătat la rânduiala serviciului peste săptămână.

§ 3. *Canoanele cu Cântările lui Moise.*

Canoanele pe 14, ca şi în cealaltă zile. Ele se citeşte din Mineiu pe 6 şi din Triod pe 8, punându-se cântările lui Moise astfel: întâi Canonul din Mineiu; se citeşte primul stih din cântarea 1-a a lui Moise: „Să cântăm Domnului că cu Mărire sau prea mărit“... apoi se citeşte Troparul 1-ii din Canonul Mineiului, peasna 1-a; stihul al 2-lea din cântarea lui Moise; ajutor şi acoperitor“... şi troparul al 2-lea; stihul al 3-lea cu troparul al 3-lea; stihul al 4-lea cu troparul al 4-lea; Mărire... Şi acum... Apoi stihul al 5-lea, cu următoarele până la: „Atunci s'au grăbit Voivozii Edomului“, după care se citeşte primul tropar din Canonul Triodului, cântarea 1-a pe 8, căci dela stihul acesta sunt

⁹²) În tipicele tipărite în Ducureşti 1853 şi în R. V. la 1865 spune că numai în Lunea 1-a se încep Psalmii *Utrenciei* ca mai sus. În tipicul cel mare însă, de unde am luat învăţătura de mai sus, deosebită şi completată de cât în tipicele amintite, nu spune; ceea ce rămâne a se înţelege că în toate zilele Postului Mare se urmează cum se notă mai sus, afară de Sămbăta şi Duminică, când se citeşte obişnuit, ca peste an.

6 stihuri până la finele cântărei și cu Mărire... Și acum, se face pe 8. Iar la Tripesnejo adaogă și troparele, zicând stihul: „Mărire Ție Dumnezeu nostru, Mărire Ție“. Tot astfel se urmează cu cântarea 8-a și a 9-a în fiecare zi.

La Peasna a 3-a se începe citirea cântărei a 3-a a lui Moise până la stihul: „Domnul s'a suit în Ceruri“, dacă Canonul din Mineiu este pe 4; sau până la: „Să nu se laude cel înțelept“, dacă este pe 6. După citirea stihului arătat, se citește troparul 1 al pesnei a 3-a, și așa un stih și un tropar, cum s'a arătat și la Peasna 1-a. După cântarea 3-a și a 6-a se cântă irmosul din Mineiu, iar la pesnele Triodului care au irmos, se cântă irmosul din Triod; la peasna 8-a și a 9-a, totdeauna Irmosul din Triod. Astfel se cântă, având la Triod: Luni cântarea 1-a, Marți a 2-a, Miercuri a 3-a, Joi a 4-a, Vineri a 5-a, a 6-a, 7-a și a 8-a; iar a noua se cântă în toate zilele. (A se vedea învățătura din tipicul Triodului, Luni 1-a săptămână):

Svetilna din Triod, a glasului de rând, cu observația finalelor, Laudele și Doxologia citite. Ectenie. Stihovna Laudelor, ș. c. l. După Tatăl nostru“ și „Că a Ta este împărăția“ Troparul „În Biserica Măririi Tale“... ș. c. l., cum s'a arătat Mercuri în săptămâna hrânzei, până la ora 1-a, care în luna 1-a se citește fără Catismă⁷⁹.

La Ora 3-a, după cei trei Psalmi, „Mărire... Și acum... Ali-luia de 3 ori, D-ne mil. de 3 ori, Mărire; iar citețul rânduie aflându-se în mijlocul bisericii, răspunde: Și acum“... și începe a citi. catisma rândului, cu regula arătată la Serarea zilelor de rând. După a 3-a stare se cântă troparul, gl. 6: *Doamne ceta ce pre Prea Sfântul Tău Duh...* cu stihurilo de față; apoi, Mărire... Și acum... ș. c. l. La ora a 6-a, după catismă și după cântarea troparului: *Ceta ce în ziua și în ceasul al șaseilea...* cu stihurilo lui, și după: Mărire... Și acum a Născătoarei: *Că nu avem îndrăzneală...* se anunță: *Troparul Profetei glas al 6-lea;* și se citește troparul ce o de față. Se cântă Prochimenul cu stihul lui, după care stih, se anunță Parimia: Din Profetia Isaiei, citire. Se citește Parimia. După Parimie se cântă Prochimenul ce-i ur-

⁷⁹) La începutul Orei 1-ia, Parachiserul lovește odată în toaca de lemn: la a 3-a de 3 ori; la a 6-a de 6 ori, iar la a 9-a de 9 ori și îndată toaca pentru Vecernie, sau pentru Liturghie, când se săvârșește.

La ora 1-ia, Luni, iar Vineri la ora 1-a și a 9-a, nu se citește Catismă.

mează și se întonează stihul lui. Indată: Degrah să ne întâmpino pro noi... și celelalte. După ora a 6-a, ora a 9-a și îndată.

Obednița. Se începe cu: *Intru Împărăția Ta...* ș. c. l. După: „Doamne miluește“ de 40 de ori: „Ceea ce ești mai cinstiți... și „Intru numele Domnului binecuvintează Părinte, Preotul: *Dumnezeule milostivește-te spre noi. Lasă Epitrahilul*⁷¹, și vine la locul obicinuit, unde zice Rugăciunea Sfântului Efrem cu metaniile cununite.

Dacă nu se face Liturghie, urmează Vecernia.

Indată după Rugăciunea Sfântului Efrem. la strană începe: „Veniți să ne închinăm“... și Psalmul de seară.

Ectea Mare. Cătisma 18-a, fără ectenii la stări. „Doamne strigat-am, pe glasul stihurilor din Triod; stihurile pe 6: trei din Triod și 3 din Mineiu. „Lumină lină“. Prochimenul din Triod și Parenile. După a 2-a Parenie, îndată: „Invrednicește-no Doamne“ cu 3 metanii la sfârșit. Ectenia. Stihovna din Triod, ș. c. l. cum s'au arătat Miercuri în săptămâna brânzei, Apoi: „Sfinte Dumnezeule“... și după: „Că a Ta este împărăția“... citețul: „Doamne miluește“ de 40 ori ș. c. l.; Preotul: „Cel ce este binecuvântat Dumnezeul nostru“... citețul: „Împărate Cerese, pre credinciosul“... Preotul: „Doamne și Stăpânul vieții mele“... citețul: „Sfinte Dumnezeule“, ș. c. l. După: „Că a Ta este împărăția“, citețul: „Doamne miluește de 12 ori“ și îndată rugăciunea: „Prea Sfântă Treime“..., după finele căruia, „Fie numele Domnului binecuvântat“, ș. c. l., cum s'a arătat la pag. 99.

La Pavecernița Mare: După „Nădejdea mea este Tatăl“. Preotul venind înaintea ușilor împărătești întonează: Mărire Tie Christoase Dumnezeule, Nădejdea noastră“... Citețul: „Mărire... Și acum... ș. c. l. iar Preotul, în loc de Otpust citește, stând cu fața spre Apus iar credincioșii în genunchi, rugăciunea „Stăpâne milostive“... Terminând-o, face și el o metanie cu fața către Apus zicând în șoaptă: „Binecuvântați Părinți și mă iertați câte am greșit cu cuvântul, cu lucrul, cu gândul și cu toate simțurile mele“⁷². Frații răspund: „Dumnezeu să te ierte Părinte

⁷¹) La chinovii Preotul stă afară din Altar, într'un jeț; și la timpul acestei rugăciuni, merge înaintea ușilor Împărătești, unde pune Epitrahilul într'un anumit cuiu, apoi zice rugăciunea, făcând metaniile.

⁷²) Astfel se zice în auz la chinovii — mai cu seamă cele de monahi, pe când la celelalte, bisericii Preotul se apleacă până la pământ, zicând mai mult în taină: „Binecuvântați și mă iertați pre mine“; apoi se ridică: ș. c. l. cum s'au arătat mai sus.

Sfinte". Apoi ridicându-se, binecuvintează spre Apus ; se întoarce cu fața spre Răsărit, intonează ecteniile cuvenite, ș. c. l., cum s'a arătat la partea 1-a, zilele de rând.

Această rânduială se face în toate zilele de rând ale Postului mare afară de Sâmbătă.

§ 4. *Mercuri și Vineri.*

Dimineața : Mezinoptica cu metanii, după învățăturile din Orlogiu, la locurile cuvenite. *Utrenia, Orele și Obednița*, până după Condacele de peste săptămână, cu regula arătată Luni.

Urmând a se săvârși Dumnezeasca Liturghie Mai înainte Sfințită, după Condace citețul zice : „Doamne miluește de 40 ori; Mărire... Și acum... Ceeace ești mai cinstită decât Heruvimii... Întru numele Domnului"... Preotul : „Dumnezeule milostivește-te spre noi"... Îndată rugăciunea Sfântului Elreș, cu metaniile cuvenite. O zice în Altar, fiind îmbrăcat pentru Liturghie, dela Ora 9-a, cum se va vedea. Citețul : „Sfinte Dumnezeule"... ș. c. l. După Tatăl nostru. Preotul : „Că a Ta este Impărăția"... Citețul : Amin. Doamne miluește de 12, rugăciunea : „Prea Sfântă Treime, Stăpâne de o ființă"... Apoi : „Cuvine-se cu adevărat"... irmologicește, pe glasul de rând.

Se deschid Ușile Impărătești. Preotul : „Mărite Tie Christose Dumnezeul nostru"... și face Otpustul Utreniei : „Christos, Adevăratul Dumnezeul nostru, pentru rugăciunile Prea Curatei Maicei Sale, ale celui întru Sfinși Părintelui nostru Grigorie Dialogul, și pentru ale tuturor Sfinților, ș. c. l.

Se închină înaintea Sfintei Mese pentru începerea Liturghiei. Vineri seara : După Cinarea Mică. După „Crez întru Unul Dumnezeu" se citește Slujba Sfântului dela Minciu, de Sâmbătă.

CAPITOLUL 3.

Liturghia Mainainte Sfințită a Sfântului Grigorie Dialogul

§ 1. *Reguli generale.*

Învățătură pe larg, pentru Liturghia Mainainte Sfințită, se află în Liturgiăr, după Liturghia Sfântului Vasilie Cel Mare.

În textul de față mă voi opri numai asupra părților lipsite

de lănuirea practicii, fie din cauza neprecizării ori a confuziilor, din controverse.

Liturghia Mainainte Sfințită, numită și a Prejdeosteniei, se săvârșește Merceurea și Vinerea în Sfântul și Marele Post; iar Luni, Marți și Joi — afară de Joi Mare—numai când se întâmplă vre-una din sărbătorile: Sfântul Haralampie, Aflarea Capului Sfântului Ioan Botezătorul, Sfinții 40 de Mucenici, și Înaintea Prăznuirea Bunel-Vestiri și Joi a 5-a săptămână. Asemenea în Săptămâna Sfințelor Patimi: Luni, Marți și Miercuri.

Pentru săvârșirea „Mainainte Sfințitei, Preotul trebuie să aibă grija încă din Sâmbăta premergătoare săptămânei în care are a O săvârși, pentru ca să aibă preseuri de ajuns, să scoată atâtea Sfinte Agnițe, câte Liturghii are a săvârși și peste săptămână. Va ține seamă și ce sărbători sunt și în ce zile, afară de Mercuri și Vineri.

§ 2. Pregătirea Sfințelor Agnițe pentru Mainainte Sfințită.

În Dumineca premergătoare, Preotul când va Proscomeți, va scoate, pe lângă Sfântul Agneț al acelei Dumineci, încă atâtea Sfinte Agnițe câte Liturghii Mainainte Sfințite va săvârși. De și în Liturgiare se descrie practica pregătirei Lor, totuși o rezum și aici.

După ce a scos Sfântul Agneț pentru Liturghia acelei Dumineci, cu regula arătată la Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, și-L junghie — cruciș, îl pune pe Sf. Disc cu coaja în sus. Tot cu aceeași regulă scoate și Sfintele Agnițe câte îi trebuie, lucrând și junghierea și punându-Le lângă cel dintâiu. Aflându-se toate cu coaja în sus, face împungerea la fiecare, sub IS, zicând: „Unul din ostași cu sulța Coasta Lui a împuns” ș. c. l. Toarnă vinul și apa, zicând cele cuvenite.

La Sfințirea Sfințelor zice: „Și fă adevă Pâinea aceasta” — nu Pâinile.

La „Sfărâmare”, după ce pune în Sf. Potir Partea Iisus, și toarnă Căldura, adapă Sfintele Agnițe destinate „Mainainte Sfințitei”, fie cu lingurița, fie atingându-le miezul în Sfântul Sânge așa fel, ca așezându-le în cutia specială să nu se pătrundă mult ca să se coboare Sf. Sânge până jos. Se așază cu coaja în jos. Este bine a pune întâi în cutie, o bucată de hârtie nouă.

În fiecare zi, când slujește, pînă la ziua Liturghiei, va examina Sfintele Agnițe.

§ 3. Liturghia Mainaile Sfinților, propriu zisă.

La începerea Orei a 9-a. după 9 lovituri de ciocan, toacă pentru Liturghie.

Inchinarea și îmbrăcarea se face la ora a 9-a, în vremea când se citește Rugăciunea : „Stăpâno Doamne Iisuse Christoa-se. Nu se închină pe la icoane, ci face trei închinăciuni în mijlocul bisericii. Pune metanie la strana Arhierescă, vine între sfeșnicilo împărătești, își pleacă capul — sau, dacă este și Diacon își pleacă capetele —, Preotul zice : „Pentru rugăciunile“... Intră în Altar și se îmbracă în toate veșmintele. La îmbrăcare nu zice rugăciunile, ca la Liturghia Sfântului Ioan sau Sfântului Vasile, ci numai le binecuvintează Preotul și fiecare sărută veșmântul și zice : „Domnului să ne rugăm“ *).

Terminată Obednița, cum s'a arătat la § 4 pag. 104 și a dat Otpustul Utreniei, se face inchinarea înaintea Sfintei Mese. pentru începerea Liturghiei.

Preotul întonează : „Binecuvântată este Împărăția“... La strună : „Amin“ și se citește Psalmul de seară 103, începând cu : „Veniți să ne închinăm“... Se închid Ușile Împărătești. Preotul citește rugăciunile Serărei, aci în Altar. (Precizez aceasta deoarece am văzut Preot — în lipsă de Diacon întonând cetenia mare în mijlocul bisericii îmbrăcat în toate veșmintele, pentru Liturghie).

*) În Liturghiul de Neamț — 1860 — învață : „se închină pe la icoane“. În cea de R. Vâlcea — 1787 — învață : „Iară când va să săvârșească Preoțescenia, intrând în Sfântul Altar, se îmbracă în Olăjdu, numai Blagoslo-vindu-le și sărutându-le, iar alt nimic nu zice când se îmbracă, fără numai, „Domnului să ne rugăm, la fiețecare veșmant.“

„În cea de R. Vâlcea — 1861 — cea tipărită sub Arhiepăstoria P. S. Ca-„linic, învață : „La Rugăciunea Ceasului al nouălea merge Preotul și Diaconul, „de fac trei închinăciuni în mijlocul Bisericii și își iau binecuvântare de la cel „mai mare, (Învățătura se referă la Chinovii. Cel mai mare poate fi Arhiercu, „care asistă în scaunul Arhieresc, sau Starețul, de la care se ia binecuvântare), „merg între sfeșnicile cele mari, și plecându-și amândoi capetele, Preotul zice „Pentru rugăciunile: apoi plecându-se către popor, merg în sfântul Altar.“

De oarece în toate Lituugiarele arată, că nici la îmbrăcare, nici în lucrarea de la Proconușile, nu se zice rugăciuni, fiind Mainaile Sfinților, Sfințele, iar despre închinarea pe la icoane spune numai Liturghiul de Neamț — ceea ce poate fi o scăpare — rămâne în picioare învățatura celor trei închinăciuni în mijlocul bisericii, și plecării capului între sfeșnicilo celor mari, cu invocarea : „Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri“...

După vosglasul ecteniei mari se închide perdeaua, iar cei rânduiți citește Catisma 18-a în mijlocul bisericii pe analogul pus din timp, fără poală, cu regula următoare : La fiecare Stare face sfârșitul astfel : „Mărire... Și acum... Aliluia...”, de 3 ori ; „Mărire Tatălui și Fiului și Sfântului Duh”. Ectenia mică, în care timp se deschide perdeaua. Vosglasul : „Că a Ta este Stăpânirea”. Citețul : „Amin”. „Și acum... și urmează cu citirea Stărei a 2-a. Asemenea la finele Stărei a 2-a. După Vosglasul primei și celei de a 2-a ectenii mici, se închide iar perdeaua, iar poporul face câte 3 închinăciuni. Cum s'a început Catisma, paracliserul va sta în Altar, spre a fi gata la trebuințele impuse de serviciul Sfintei Liturghii.

În timpul cetirei stărei 1-a dacă nu este Diacon, Preotul pregătește la Proscomidie Sfintele Vase. Dacă este Diacon le pregătește dânsul în timpul cetirei psalmului 103. Paracliserul pregătește cădelnița. În timpul stărei a 2-a, Preotul desface Sfântul Antimis, pune pe dânsul Discul, Steluța și un acoperământ. Primește cădelnița, cădește cutia cu Sfântul Agniț de pe Sfântul Prestol, o dă paracliserului, care stă la dreapta Preotului. Puno cutia cu Sfântul Agniț pe Sfântul Antimis, și după ce pune pe Disc Sfântul Agniț, servindu-se de bureto cu grije, iar deasupra Steluța și-l acoperă, tămâind Steluța și acoperământul, fără a zice rugăciunile prevăzute la Liturgia Sfântului Ioan, ci numai „Pentru rugăciunile Sf. Părinților”, cădește iar Sfintele acoperite : face trei metanii. La a 3-a stare când citețul ajungă la versetul : *Inchinane-vom la locul unde au stătut picioarele lui*, pe care citețul îl întonează cu un sfârșit mai îndelung și face pauză. Diaconul, dacă este, sau Paracliserul, sună clopoțelul odată. Poporul ingenuchie. Îndată ce s'a făcut pauza, Preotul ridică Discul pe cap, merge pe dreapta pe după Sfântul Prestol, precedat de un purtător cu sfeșnicul sau lumânarea și cădelnița până la Proscomidie.

Ajuns Preotul aci, în timp ce se pune Sfântul Disc la Proscomidie, se sună clopoțelul de două ori. Citețul începe a ceti mai departe, „*Scoală-te Doamne*”, ș. c. l. Preotul îndeplinește la Proscomidie cele cuvenite, după cum învață în Liturgiilor. Terminând acoperirea Sfintelor, le cădește ; dă cădelnița paracliserului, care o pregătește din nou, pentru căderea la : „Doamne strigat-am”. Terminându-se Catisma, Preotul întonează ectenia mică cu vos-

glasul : „Că tu ești Dumnezeu nostru“... Se deschide perdeaua. La strană se încep cântările :

Doamne strigat-am, pe glasul stihurilor din Triod. Stihurile pe 10 ; șease din Triod, patru dela Mineiu.

§ 4. *Vohodul mic, Parimiile și Vohodul mare.*

Preotul cădește toată biserica. Mărire... Și acum din Mineiu. La „Și acum“ Vohod cu cădelnița ⁸¹⁾. După Vohod, Paracliserul pune sfeșnicul portativ înaintea ușilor Impărătești, la care Preotul pune cădelnița ⁸²⁾. Prochimenul din Triod și Parimia 1-a, cu Prochimenul ce-i urmează.

După Prochimen, citețul — în lipsa Diaconului — intonează : „*Poruncește !*“ Preotul, luând sfeșnicul cu cădelnița, se întoarce cu fața către Răsărit și intonează : *Cu înțelepciune, drept!* Apoi întorcându-se cu fața spre Apus, în ușile Impărătești, înalță sfeșnicul puțin și făcând Cruce spre popor, intonează : *Lumina lui Christos luminează tuturor*. Indată lasă sfeșnicul luând cădelnița. Citețul anunță celirea Parimiei a 2-a „Dela... Cetire“. Preotul : *Să luăm aminte*, și se citește a 2-a Parimie, pe care citețul o termină cu o intonație mai îndelungată. Indată după terminarea Parimiei Preotul cântă : *Să se îndrepteze rugăciunea mea, ca lămâia înaintea Ta*, stând înaintea Sfântului Prestol, cu fața către Răsărit. Când ajunge la cuvintele „*Ca lămâia înaintea Ta*“, cădește de 3 ori înaintea Sf. Prestol. După aceea, stând tot aci, intonează stihul : „*Doamne strigat-am către Tine*“... după care la strana 1-a cântă : „*Să se îndrepteze rugăciunea mea*“... De aci, Preotul intonează stihurile, cu regula arătată în Liturgiari, stratele cântând alternativ : „*Să se îndrepteze rugăciunea*“... După ce intonează : „Și acum“... însuși cântă : „*Să se îndrepteze rugăciunea mea, ca lămâia înaintea Ta*“, iar la strana dreaptă face sfârșitul „*Rădicarea mâinilor mele, jertfa de seară*“... în care timp Preotul cădește din ușile Impărătești spre popor, apoi face trei metanii.

Dacă este vreo sărbătoare bisericească, Preotul intonează : „*Să luăm aminte Pace tuturor*“, ș. c. l., cele ce preced cetirei A-

⁸¹⁾ Vohodul cu Evanghelia se face numai când se întâmplă o sărbătoare bisericească, care are Apostol și Evanghelia.

⁸²⁾ Când se face Vohod cu Evanghelia Paracliserul pune sfeșnicul apoi dă Preotului cădelnița spre a o pune la sfeșnic.

postolului, și se citește Apostolul și Evanghelia cu regula știută. după care se intonează ceteniile cuvenite. Dacă este în zilele de Luni, Marți și Miercuri din săptămâna sfințelor Pașimi, când nu se citește Apostol — afară numai de va fi sărbătoare bisericească — indată după ce a cântat ultimul „*Rădicarea mâinilor mele*“... Preotul intonează cele ce preced Sfintei Evanghelii, o citește : apoi intonează ceteniile.

Dacă nu este sărbătoare, indată după ultimul „*Rădicarea mâinilor mele*“... intonează ceteniile cuvenite.

După voșglasul : „*După darul Christosului Tău*“... cântărețul din dreapta cântă Herucicul „*Acum Pucerile Cerestii*“. Eșirea cu sfințele Daruri se face la „*Iată jertfa cea de taină*“, trecând pe dinaintea icoanei Maicii Domnului. Dacă e Diacon Acru îl pune pe umărul lui. Când ajunge drept mijlocul bisericii, se întoarce cu fața către Popor puțin, apoi intră în Altar, pune Sfințele pe sub acoperământ. După ce zice : „*Cele Mai înainte Sfințite, tră în Altar pe ușile împărătești*“, cântărețul al 2-lea urmează *partea a 2-a a Herucicului* : „*Săcârșită se încungură*“... Ecteniile : „*Să plinim rugăciunile noastre cele de seară Domnului*“, ș. c. l.

La intonarea : „*Să luăm aminte*“, atinge Sf. Agniț cu degetele pe sub acoperământ. După ce zice : „*Cele mai înainte Sfințite, Sfințele Sfinților*“, le descoperă : sfărâmă Sf. Agniț. Pune partea IS. în Sfântul Potir, nimic zicând. Toarnă Căldura, iar nimic zicând, ci o binecuvintează. Numai când îl frânge, zice : „*Sfărâmă-se Mielul lui Dumnezeu*“, ș. c. l. Cuvenitele metanii.

La împărtășire Preotul, cea de 3 ori din Sf. Potir numai dacă este Diacon, care urmează a potrivii Sfințele.

Observații. a) Din Miercurea a 4-a a Postului se pun ceteniile pentru „*cel către luminare*“, la care cântăreții răspund „*Doamne miluște*“ câte odată după fie care cerere.

b) În tipicul cel mare spune că psalmul „*Înălța-te vou Dumnezeu meu*“, se citește la masă. Aceasta privind chinoviile unde este masă, de obște; urmează deci, ca la bisericile ce nu sunt chinovii, să se citească amândoi psalmii în biserică.

Abateri dela regulile serviciilor arătate mai sus

§ 5. *Dumineca 3-a (Inchinarea Cinsliței Crucii).*

Sâmbătă seara. După : „*Acum slobozește*“... ș. c. l. Troparul *Invirei* ; Mărire... Și acum... al Crucii „*Mântuiește Doamne Poporul Tău*“... În timpul când se citește : „*Acum slobozește*“... ș.

c. I., Preotul la proscomidie, împodobește Crucea cu busuioc, și o așează pe un Disc cu procoveț; iar paracliserul pregătind cădelnița, o prezintă Preotului care cădește Crucea, după ce o așează pe Disc fără postament. Preotul ridică Discul cu Crucea pe Cap, și o duce dela proscomidie pe Sfântul Prestol, mergându-i înainte Diaconul cu cădelnița și lumânarea. După ce o pune pe Sfântul Antimis, nedesfăcut, primește cădelnița, cădește Crucea, dă cădelnița și intonează „Pentru rugăciunile”⁹⁹.

Dimineața. În timpul când se cântă Doxologia Mare, Preotul cădește Sfântul Prestol. La al 3-lea „Sfinte Dumnezeule”, care se cântă rar de tot, Preotul pune pe cap Cinstita Cruce, cu disc și procoveț, merge pe după Sfântul Prestol, precedat de Diacon cu cădelnița și lumânarea — iar în lipsa Diaconului de paracliser — iese pe uși despre Miază Noapte, trece printre masă și strana stângă, vine în mijlocul bisericii înaintea analogului, de pe care s'a luat Evanghelia mai din vreme, îl încungiură de 3 ori și terminându-se ultimul Sfinte Dumnezeule, Preotul intonează: „Cu înțelepciuno drepți”...

Spre luare aminte. Aici, mai cu seamă pentru Preot cred necesară următoarea deslușire: În Triadele de diferite ediții, ca și în ediția Sfântului Sinod se spune astfel: Preotul merge drept ușile Împărătești și sfârșindu-se Doxologia și Aghiosul zice Preotul: „Cu înțelepciuno drepți” (ediția Sfântului Sinod); „Cu înțelepciune dreaptă” (Triodul tipărit în Buda 1816), și cântăm troparul: „Mântuește Doamne poporul Tău” de 3 ori”. Mai de parte tot tipicul Triodului zice: „Și vine Preotul, purtând cinstita Cruce, înaintea Sfințelor uși, și fiind acolo gătit scaunul (tetrapodul-analogul), pune deasupra lui Cinstita Cruce și cădește în chipul Crucei, în patru părți”.

Invățătura aceasta este confuză din următoarele puncte de vedere: a) Unde spune că Preotul vine drept ușile împărătești, s'ar înțelege că vine în mijlocul bisericii, cum iese din Altar pe ușa de M. N., și acj intonează: „Cu înțelepciune drepți”; după care de aci vine înaintea ușilor împărătești, unde pune pe analog Cinstita Cruce. Cădește cruciș, ș. c. I. b) Nu spune cine cântă: „Mântuește Doamne Poporul Tău”; Preotul sau cântăreșii.

⁹⁹) Tipicul cel Mare: După Otpust, Preotul dă binecuvântarea; la strană zice „Sfinte Dumnezeule” ș. c. I. După „Că a Ta este împărăția” cântă la strana dreaptă Troparul. Mărire... Și acum... Condacul-ale Crucei: În timpul acesta Preotul duce Crucea de la Proscomidie pe Sfântul Antimis.

Învățătura de mai sus fiind confuză, nu se poate practica, căci este știut că locul numit înaintea ușilor împărătești sau „sfintelor uși“ este chiar aproape de ușile împărătești și deci niciodată nu se așează analogul acolo, pentru punerea Cinstitei Cruci, neputându-se face nici călirea crucei în patru părți⁸¹⁾, ci el se așează în mijlocul bisericii. Admițând că analogul se așează în mijlocul bisericii, iar Preotul vine mai întâi înaintea ușilor împărătești unde intonează: „Cu înțelepciune drepti“; apoi de aci se înapoiază în mijlocul bisericii la analog, încă este confuz, nepractic și chiar necrestic, umblarea dela un loc până la altul, cum se vede pe unele locuri.

Pentru Biserica noastră, practica acestui serviciu, rămâne bine stabilită cea descrisă în tipicele tipărite: în București la 1851; în R. V. la 1861 și ediția Sfântului Sinod, adică astfel: Preotul iese pe ușa despre M. N. purtând pe cap Cinstita Cruce, vine în mijlocul bisericii, încungiură analogul de 3 ori; (ceace semnifică trecerea a trei săptămâni ale Postului, lucru ce nu se face la 14 Septembrie; după aceea privind către Răsărit, glăsuște: „Cu înțelepciune drepti“. Apoi pune pe analog Cinstita Cruce și începe a cânta: „*Mântuiește Doamne poporul Tău*“, cădind în acest timp analogul crucei, adică de câte patru părțile. Cântărețul din dreapta cântă iarăși troparul „*Mântuiește Doamne*“... în timp ce Preotul cădește analogul în a 2-a oară ca și 1-a și cântărețul din stânga odată, în timp ce Preotul cădește a 3-a oară analogul împrejur crucei. După a 3-a cădere, dă cădelnița paracliserului, apoi face 2 metanii cântând: „*Crucei Tale ne închinăm Stăpâne și Sfânta Învierea Ta Mărim*“; sărută Crucea, mai face o metanie, se pleacă puțin spre dreapta și spre stânga — dacă este Arhiepiscop de față se pleacă numai spre dreapta⁸²⁾ și intră în Altar, în timp ce strănile cântă câte odată: „*Crucei Tale ne închinăm Stăpâne*“, apoi stihiriile: „*Veniți credincioși să ne închinăm*“, ș. c. l., până ce poporul face metanii și sărută Crucea. După Și acum... Astăzi s'a plinit cuvântul prooroesc, sau mai potrivit în timpul cântăreii acestei stihiri, preotul vine înaintea analogului, cădește Crucea de 3 ori, face 3 închinăciuni nu metanii — o ridică pe cap și o dăce pe iconostas, unde o așează în partea dea dreapta

⁸¹⁾ Aceasta s'ar putea practica numai la unele chinovii, unde nu este iconostas și masă alături.

⁸²⁾ A se observa aceeași regulă, arătată la Închinarea Crucei — 14 Septembrie.

pe icoană, pe procovețul desfăcut; în discul, o cădește de 3 ori, face 3 închinăciuni și se duce în Altar; aici îndată se închină și dă binecuvântare pentru Sfânta Liturghie. Pe icoostas Crucea stă până Vineri, când după ora 6-a Preotul vine, o cădește de 3 ori, face 3 închinăciuni, o ridică pe cap și o duce în Altar pe Sf. Preștol.

§ 6. *Miercuri a 5-a a Canonului Celui Mare**)
(*Scara Denie*).

Dimineața. Mezinoptica, Utrenia, Obednița ea și celelalte Miercuri ale Postului, până la „Doamne strigat-am”. Stihirile dela „Doamne strigat-am” se încep cu stihul „Căde-vor în mreaja sa păcătoșii”. Mărire... Și acum... Și cealaltă slujbă a Liturghiei mai înainte sfințită.

Scara. Psalmii Utreniei începând cu „Mărire Tie... Impărate Cerese”... După sfârșitul lor, ectenia mare; „Aliluia pe glasul de rând și Troicinele. Stihologhiile. Psalmul 50, după care îndată se începe Canonul cel Mare, cu umilință, cântându-se pe glasul al 6-lea irmologic. Canonul cel Mare se cântă de un Intâi stătător, Preot, în mijlocul bisericii unde se așează analogul din timp. La strană cântă alternativ stihul „Miluește-mă Dumnezeuule Miluește-mă”, iar Intâiul stătător cântă troparul după fiecare stih. După cântarea a 3-a se cântă Irmosul: „*Intărește Doamne pre piatră*”... făcând sfârșit. Preotul întonează ectenia mică. Se citește Șezândele, apoi urmează cântarea celorlalte presne. După preasna a 6-a la strana dreaptă cântă pe larg Condacul „*Suflete al meu*” odată. Ectenia mică. Icosul, apoi citește Sinaxarul din Mineiu și cel din Triod. Fericirile. După Mărire... Și acum... urmează cântarea Condacului mai departe: Preasna 7-a, a 8-a și a 9-a. Irmosul pesnei a 8-a cu stihul „*Să laudăm bine să cuvântăm*”... Preotul: „*Pre Născătoarea de Dumnezeu*”... Cădește Altarul și biserica totă, în timp ce la strane se cântă: „*Cu adevărat Născătoare de Dumnezeu*”... ș. c. l. ale pesnei a 9-a, care se termină cu irmosul: „*Nășterea zămislirei celei fără de sămânță*”, mai rar

*) De vor fi Bunele-Vestiri în Joia Canonului mare, Canonul se cântă Marți — scara, Denie — înaintea Bunei-Vestiri. Iar de vor fi Sfinții 40 Mucenici, în Joia Canonului Mare, slujba lor se săvârșește tot Marți înaintea Mucenicilor.

cântat. Ectenia mică. Svetilna glasului de 3 ori, ș. c. l. Ecteniile. Stihovna, ș. c. l. Ora 1-a fără Catismă. După „Sfinte Dumnezeule” și „Tatăl nostru”, Condacul „*Suflete al meu*”. Acelaș și la ora a 3-a, a 6-a și a 9-a, Joi dimineața, când se săvârșește Liturghia Mai înainte sfințită, singurul caz, în care se săvârșește Joi, afară de Miercuri și Vineri și de săptămâna Patimelor : exceptând cazul de va cădea vreo sărbătoare bisericască.

§ 7. *Vineri a 5-a a Acatistului (Seara Denie).*

Dimineața. Aceași rânduială ca Miercuri.

Seară. Inceputul ca Miercuri, cu cetirea Psalmilor Utreniei — Ectenia mare. „Dumnezeu este Domnul”... Troparul : „Porunca cea cu taină”, de 3 ori, 1-a și a 2-a oară rar, iar a 3-a oară mai grabnic. Tipicul din Triod învață ca să citească catisme la stihologii, cu ectenii, aceasta însă se practică numai la chinovii. La bisericile de poliție, se practică cum învață tipicele — manuale, adică astfel : În timpul cântărei a 3-a oară a troparului, preotul îmbrăcat cu felon și epitrahil, primește cădelnița, cădește Altarul, și cădere mică în biserică după care vine înaintea icoanei Maicei Domnului unde se află analogul așezat încă din timpul cădrei ; face 3 închinăciuni mari și citește trei Icoase cu condacele lor. Acatistul se citește în patru stări, după rânduiala din Triod. După Irmosul cântărei a 9-a, ectenia mică. Svetilna. Doxologia mare și Otpustul.

§ 8. *Sămbăta lui Lazăr.*

Vineri la Serare. Serviciul ca și în celelalte Vineri.

Sămbătă dimineața. La Mezinoptică Troparul : „Invierea cea de obște” și Condacul : „Bucuria tuturor Christoase”.

Utrenia, slujba din Triod, fără nici o abatere.

Liturghia, a lui Zlataost. În loc de „*Sfinte Dumnezeule*” se cântă : „*Că! în Christos v'afi bolezat*”.

Observație: În triodul — ediția Sfântului Sinod — serviciul divin al Patruzecime se află fără întrerupere până la Sămbăta Patimelor, pe când în edițiile vechi, după slujba din Vinerea Stălpărilor, încep cântările Troicnice, Sezănde de umilintă ș. c. l. și Tipicul Triodului; apoi începe rânduiala de Vineri seara și Sămbăta Stălpărilor, până în Sămbăta Mare a Sfințelor Patini formând osebilă carte, numită „Strastnicul”.

§ 9. Duminca Stâlpărilor.

Sâmbăta seara și Duminică dimineața, slujba urmează neschimbat, cum este în Triod. De observat este numai învățătura despre molifta sălciei.

În tipicul din Triod se spune că după psalmul 50, luând Preotul cădelnița, cădește în chipul Crucii și zice rugăciunea blagosloveniei sălciei. În tipicele manuale învață că molifta sălciei se citește după „Sfânt Domnul Dumnezeu nostru” și se împarte în timpul cântărei Laudelor.

Tipicul din Triod ca și celelalte sunt confuze în unele puncte, asupra actului descris: Nici unul nu spune precis, unde trebuie să se așeze salcia spre a se cădi și a se ceti rugăciunea. De aceea pe unele locuri se așează în ușile împărătești, pe altele în mijlocul bisericii, sau pe masa de lângă iconostas mai adesea. Apoi unii Preoți citeșe molifta după „Miluește-mă Dumnezeu” iar alții înainte de cântarea Svetilnei. În cazul acesta, tipicul cel mare rămâne hotărâtor. Iată cum învață: „După psalmul 50, Preotul luând cădelnița, cădește în chipul crucii tetrapodul cu stâlpărire și după cădere citește „Rugăciunea la blagoslovenia stâlpărilor”... Și după ce sărută frații pe rând Sfânta Evanghelie, venind fiecare îea stâlpărea cu lumânarea”⁸⁵. Din această învățătură rămâne stabilit: a) că la timp se scoate Evanghelia pe analog în mijlocul bisericii; b) că sălcile se pun pe tetrapod spre a se cădi cruciș. Prin urmare se înțelege că spre a se putea cădi cruciș, sălcile nu pot fi așezate decât în mijlocul bisericii pe tetrapod, care se pune alături de analogul cu Evanghelia, în partea despre jețul Regal sau Arhieresc. După psalmul 50, preotul primind cădelnița, cădește cruciș, adică atât analogul cu Evanghelia cât și sălcile; apoi citește rugăciunea sălcilor și se duce în Altar. Credincioșii vin, se închină, sărută Sfânta Evanghelie și primesc câte o legătură de ramuri, dela cel rânduit a le da. Restul de sălcii ce nu s’au împărțit, se pun pe masa de lângă iconostas, ca să ia și credincioșii ce vin mai târziu.

⁸⁵) Dacă este Arhieru, preotul după ce scoate Sf. Evanghelie se dă la o parte; Arhierul vine din jeț, i se pune Epitrahilul și Omoforul mic, cădește, citește rugăciunea sălcilor, sărută Evanghelia, se retrage în jeț după ce i se iau Omoforul și Epitrahilul, se pune tetrapodul cu sălcile lângă jețul Arhieresc în dreapta. Credincioșii după ce sărută Sf. Evanghelie se duc la Arhieru și sărută mâna și primesc sălcii.

La Liturghie. Antifoanele „Sfinte Dumnezeule” și catedrală rânduială a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur.

La Vecernie. (In aceeași Duminică).

Acceași rânduială ca și în celelalte Dumineci, cu deosebire că stihirile dela Doamne strigat-am, se pun pe 6. După „Acum slobozește”, îndată se începe cetirea Tripesnețului din Triod¹⁵⁾. După irmosul pesneji a 9-a „Sfinte Dumnezeule”... Tatăl nostru... „Că a Ta este împărăția”... La strană, Treparele: „Născătoare de Dumnezeu, Fecioară”... ș. c. l. Ecteniile și Otpustul.

CAPITOLUL 5.

Săptămâna Mântuitoarelor Patimi

§ 1. In Duminica Stăpărilor (Scara Denie).

La un coas din noapte, adică pe la ora 7 sau 7 jumătate, după cum Paștile cad: mai timpuriu sau mai târziu, toacă mare.

Preotul dă binecuvântarea, fiind în Altar, având numai Epitrahilul și în mână cădelnița. La strană se citește Psalmii Utreniei, începând cu „Mărire Ție... Impărate Cereșe ș. c. l. Preotul cădește, Altarul și toată biserica, fără cel mai mic șgomot. La timp vine înaintea ușilor împărătești și citește rugăciunile Utreniei. Ectenia mare. După voscglas intră în Altar; imbracă și Felonul după a 2-a Ectenie mică.

După Sezânda: *Ziua accasta luminată aduce...* deschide Ușile. Intonează cele ce preced Evangheliei și citește Evanghelia Utreniei, de Luni. După Evanghelie, la strane se cântă Canonul din Triod, ș. c. l., cum se văd în Triod: cu Sinaxarul, Laudele, ecteniile, Stihovna, terminându-se cu rugăciunea Sfântului Efrem — melanii — și Otpustul: „Domnul cel ce vine la palimă de bună voie, Christos adevăratul”. (A se vedea Otpustul din Săptămâna Patimilor, în Liturghiar).

¹⁵⁾ Această învățătură este în tipicele manuale amintite, pe când în Triod învață a se celi la Pavecerniță. Mai bine este a se celi la Vecernie, după „Acum slobozește”, pentru cuvântul sau rațiunea că, în vederea Privigherei, Pavecernița se citește în casă.

In Lunca Mare — dimineața.

Paracliserul lovește în toacă, cum sa arătat pentru ceasuri. Se citește Ceasurile : 1-iul dacă nu s'a citit la Privighere ; al 3-lea, al 6-lea, al 9-lea și Obednița, toate cu regula cunoscută.

La Ceasul al 9-lea toacă pentru Liturghie. Preotul se îmbracă, cum sa arătat, pentru „Mai înainte Sfințită“. După Otpustul Ceasurilor, se închină înaintea Sfintei Mese, și dă binecuvântarea pentru Liturghie.

La strană, Psalmul de seară. Ectenia mare. Catisma 18-a și cealaltă rânduială, a Vecerniei și Mai înainte Sfințită.

Vohod cu Evangelhia. „Lumină lină“. Prochimenul. Parimiile, cu regula știută. „Să se îndrepteze rugăciunea mea“... Evangelhia, și cealaltă rânduială a Liturghiei Mai înainte Sfințită.

Iar de nu este Liturghie, să se urmeze rânduiala cum se vede în Triod, după Parimia din urmă a Vecerniei.

La Pavecernița (cea mare) se citește Tripesnețul.

Aceeași rânduială se urmează, seara și dimineața, până *Miercuri seara la Privighere*, când se citește Evangelhia, îndată după cântarea de 3 ori a troparului.

In Sfânta și marea Mercuri. La Liturghie : După Vohodul mare, se fac 3 metanii. „Și îndată se părăsese de tot metaniile ce se fac în biserică“. (Învățăt. în Triod, Mercuria, după Parimiile Vecerniei). Ele se fac numai cum e la scoaterea Crucii, și îngemănare, cum e la Evangelhie și Vohodul mare.

„De Mercuri (cea mare) Pavecernița nu se mai cântă în Biserică, până la Săptămâna Tomci“.

In Sfânta și Marea Joi. Dimineața.

Ceasurile, fără Catisme și fără metanii⁵⁷. Fericirile citite, ș. c. l. Otpustul. La Ceas al 9-lea, toacă mică, cu sunarea clopotului mare, pentru Liturghie.

Odată cu începerea citirilor, Preotul se închină pe la icoane,

⁵⁷) De oarece la bisericile de mir nu se practică citirea Catismelor la Stihologii, când se face Denie sau Privighere, ci numai la chinovii, se citește dimineața.

De Mercuri, de la Vecernie, nu se mai citește Psaltirea până la Sămbăta Tomci, seara.

pentru Sfânta Liturghie. Se îmbracă și proscomideste. La proscomidie scoate Sfântul Agniț, pentru pregătirea Sfintei Împărășiri, peste an. A se vedea învățătura din Penticostar, Marți, săptămâna Luminată.

La Liturghie. Preotul dând binecuvântarea, la Strană se citește Psalmul 103. Ectenia mare. La „Doamne strigat-am“ stihirile pe 10. Vohod cu Evanghelia. Prochimenul din Triod și Parimile. Ectenia mică. Vosglasul: *Că Sfânt ești Dumnezeu nostru*. „Sfinte Dumnezeule“... Apostolul. Evanghelia; Liturghia Sfântului Vasilio Cel Mare. *Heruic*: „Cinei Tale celei de Taină... nic: sărutare îți voi da ca Iuda... (Pauză pentru Vohod); „Ci ca Tălharul“... Axion: „Din ospățul Stăpânului“.. (Irmosul Cântărei a 9-a).

Pavecernița (cea mică) în chilii — în casă.

La masă, dezlegare la untdelemn și vin.

§ 2. În Sfânta și Marca Joi. (Scara Denic).

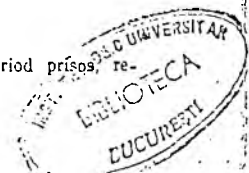
Serviciul neschimbat până la troparul „Când Slăviții Ucenici“, ca și Mercuri. În timpul cântărei troparului, Preotul ia Felonul.

După cântarea de 3 ori a troparului, se deschid ușile, și se citește *Evanghelia 1-a*. După *Evanghelia*, la Strană cântă: „Mărire îndelung răbdărei Tale, Doamne Mărire Tie“*) și îndată începe Antifoanele: 1-ia, al 2-lea și al 3-lea.

Șezânda gl. 7-lea: „Ospățul la cină pre Ucenici“, și se citește *Evanghelia a 2-a*. Antifoanele: al 4-lea, al 5-lea și al 6-lea. După Șezânda: *Ce pricină te-a făcut Iudo... se citește Evanghelia a 3-a*. Fiind mai mulți Preoți, citesc cu rândul, începând Protosul cu cea dintâii.

Antifoanele: 10, 11 și 12.. Șezânda glas al 8-lea: „O! cum Iuda cel ce eră oarecând ucenic“... și citește *Evanghelia a 4-a*. Antifoanele: 10, 11 și 12. Șezânda glas al 8-lea: *Căci ai stătut înaintea Caiafei... și citește Evanghelia 5-a*.

*) Pentru orientarea Preotului în Altar, neavând un Triod prișos, re-
produc aici sumar, ordinea cetirei *Evangheliilor*.

Antifoanele : 13 și al 14-lea. În timpul acesta se pregătește Crucea pentru scoaterea în mijlocul bisericii *).

În timpul cântării Antifonului al 14-lea, se așază postamentul Crucii în mijlocul bisericii ; două sfeșnice portative, cu lumânări aprinse, înaintea ușii de M. N. a Altarului. După : Și acum... dela Antifonul al 14-lea, Preotul — dacă sunt nări mulți, Protosul, precedat de ceilalți — pornește din partea de Răsărit a Sfântului Prestol, ținând în mâni Crucea și intonând rar și cu glas înalt, primul tropar al Antifonului al 15-lea : *Astăzi s'a spânzurat pre Cruce, Cel ce a spânzurat Pământul pre ape*... Iese pe ușa de M. N., de unde pornese înainte și purtătorii sfeșnicilor, până în mijlocul bisericii, la locul unde este pus postamentul. Mergerea cu intonarea trebuie să potrivite astfel, ca cuvintele : „*Cu sulfa s'a împuns Fiul Fecloarei*”, să se zică în momentul când se pune Crucea în Postament. Apoi când intonează : „*Inchinându-ne Patimilor Tale Christoase*, de 3 ori, fac cu toți metanie, sărută Crucea, mai fac o metanie, zicând : „*Arată-ne nouă și mărită Invierea Ta*”. Se pleacă puțin, cum s'a arătat în alte locuri și intră în Altar pe ușa despre M. Zi.

După terminarea actului scoaterei, și închinării Cierului officiant, la strana dreaptă începe a cânta același tropar al Antifonului al 15-lea și întreg Antifonul. Se cântă Șezănda gl. 4-lea : „*Răscumpăratu-ne-ai pre noi din blestemul legii*”... și *Evangelia a 6-a*. Poporul vine și sărută Crucea, făcând două metanii înainte și una după sărutare.

În timpul de când Preoții pornese din Altar cu Crucea și până s'a așezat în mijlocul bisericii, se sună toate clopotele. Ea stă în acest loc până a doua zi — Vineri — și se ridică în timpul când se citește Parimia din urmă. Atunci Preotul îmbrăcat cu Felon și Epitrahil, vine de o ridică, o duce în Altar pe ușile împărătești și o așază de o parte unde trebuie să stea peste tot anul.

Notă: Despre scoaterea Crucii, în Triod și în Tipicul cel mare nu există nici o învățătură. În tipicele-manuale, însă, învățătura se dă ca „*Notă*”, arătând că scoaterea Crucii după Antifonul al 14-lea „*în Tara Românească este obiceiul*”. Acest obicei o dobândit, însă în sufletul credincioșilor creștini ortodocși români, alăta pulere, în cât actul acesta este privit cu multă evlavie. De aceea el se practică cu împunătoare ceremonie, nu numai la bisericiile minorești, dar chiar la Catedralele Eparhiale. Poate și din această cauză, ne fiind întemeiată pe o învățătură din Tipicul mare scoaterea Crucii, în jurul ei sunt mai multe inovații. Se practică astfel:

Pe unele locuri se mută Crucea din mijlocul bisericii chiar în acea scară, lângă Iconostas, sau lângă masa de alături, sub motiv că venind credincioșii să se mirucască la Iconostas cum este obiceiul în unele biserici, să poată săruta și Crucea. Pe alte locuri se mută a doua zi chiar de către paracliseri, dintr'un loc în altul. Asemenea se vede Crucea stând în partea de Răsărit a mesei pe care se scoate Epitaful Vineri la Serare. Ea stă aci, chiar în timpul când se cântă Prohodul Domnului, ba pe unele locuri este dusă pe umeri înaintea Epitafului, de către un credincios, la în-cungurarea bisericii. Aceste inovațiuni îngăduindu-se, se pot tot înmulți și serviciul divin ajunge a-și pierde cu desăvârșire fon-dul sau semnificarea actelor ce le alcătuiesc. Cred de prisos a mai aminti semnificarea actului scoaterii Cinstitei Cruci, întru cât el se spune chiar în stihira ce se intonează de către Preot. În cazul acesta, se înțelege că în momentul ce, prin slujba ce se săvârșește, se amintește fapta Pogorârei de pre Cruce — și Punerea în mor-mânt, când se cântă Stihovna și se scoate Epitrafalul, nu-și mai are rostul rămânerea Crucii, ci trebuie dusă în Altar, înainte de scoaterea Epitrafalului. Cu atât mai mult nu-și are rostul, purta-rea ei la încungurarea bisericii cu Epitrafalul.

După a 6-a Evanghelia, se cântă Fericiirile. Prochimenul : *Impărțit-au hainele mele...* cu stihul lui, și se citește *Evanghelia* a 7-a. Psalmul 50, și *Evanghelia* a 8-a. Tripesnețul, Cântarea 5-a; Sinaxarul, Cântarea 8-a și a 9-a. *Luminânda* : *Întru o zi ai în-credinții Doamne*, de 3 ori. *Evanghelia* a 9-a. Laudele, și *Evan-ghelia* a 10-a. Slavoslovnia, cetită, și îndată Ectenia : *Să plinim rugăciunile noastre cele de dimineață. Domnului*, ș. c. l. cu vo-glasul ultim : *Că Dumnezeu milelor...* *Evanghelia* 11-a.

Stihovna și *Evanghelia* a 12-a. Dacă este Diacon o citește în Amvon, iar dacă biserica nu are Amvon, o citește în mijlocul bi-sericii.

La strană : „*Bine este a ne mărturisii Domnului...* Sfinto Dumnezeule, ș. c. l. După : „*Tatăl nostru*“, Preotul : *Că a Ta este împărăția*. Se cântă la strana 1-a troparul : „*Răscompăratu-ne-at pre noi din blestemele legei*“.

Ectenia : *Miluește-ne pre noi Dumnezeu după mare mila Ta...* ș. c. l., cum se zice în zilele de rând după Tropicare la sfârșitul Utreniei. Vosglasul : *Că milostiv...* Înțelepciune, și celelalte ce preced Otpustul. *Otpustul* : *Cela ce scuipiri, și bălăi și lovituri și Cruce și moarte au răbdal pentru mântuirea lumii, Iristos a-*

derărat Dumnezeuul nostru. Pentru rugăciunile Prea Curatei Maice Sale și ale tuturor Sfinților, să ne miluească și să ne mântuiească spre noi, ca un Bun și iubitor de oameni.

(A se observa cu atenție Otpusturile „Praznicelor Domnești“ în Liturgiar). Incheie cu „Pentru rugăciunile...”

§ 3. În Sfânta și Marea Vineri.

Slujba Ceasurilor Impărătești.

Dimineața. Pe la ora 10, se sună clopotul cel mare, ca 15⁰⁰ lovituri. Se așează analogul în mijlocul bisericii cu Triodul deschis la Ceasurile Impărătești.

Preotul îmbracă Epitrahilul și Felonul; primește cădelnița, dă binecuvântarea. Citețul: „Mărire Tie Dumnezeuul nostru, Mărire Tie, Impărate Cereșe, ș. c. l., și începe Ceasul 1-iu. Preotul începe căderea: Altarul și toată biserica, esind pe ușile împărătești, pe care le deschide înainte de a da binecuvântarea. Toată biserica se cădește numai la Ceasul 1-iu și al 9-lea; iar la al 3-lea și al 6-lea, căderea mică.

Ceasurile se citeșe după rânduiala din Triod. După „Mărire Tatălui... Și acum...”, Aliluia de 3 ori, la întâiul Ceas, se pune: Mărire Tatălui... Răstignindu-te Tu Christoase"... Și acum a Născătoarei de Dumnezeu, care se află de față. Se cântă troparele glas al 8-lea, cu stihurile lor; Mărire Și acum... Prochinonul. Apostolul. Evanghelia, ș. c. l., după rânduiala din Triod. Această rânduială pentru toate Ceasurile, cu deosebirea că la Ceasul al 3-lea se pune după „Aliluia de 3 ori, troparul: „Doamne jidocii le-au judecat spre moarte“; la al 6-lea, troparul: „Mântuire ai lucrat în mijlocul pământului“...; la al 9-lea „Văzând Tălharul pe începătorul vieții“... De aci înainte se urmărește de către citeș. Triodul: Obednița, ș. c. l. După „Fie numele Domnului binecuvântat“... și Psalmul: „Binevoiu cuvânta pre Domnul“... Preotul întonează: „Binecuvântarea Domnului preste voi“... „Mărire Tie Christoase Dumnezeuul nostru, Mărire Tie. Și Otpustul Ceasurilor.

La rugăciunea Orej a 9-a „Stăpâne Iisuse Christoase“... toacă mare pentru Vecernie. După Otpustul orelor, Preotul dă binecuvântarea, iar la strană se citește psalmul de seară (103). Ectenia mare, ș. c. l. Vohod cu Evanghelia. După pomenie. Apostolul și Evanghelia (Se ridică Crucea, la Pomenie, cum s'a arătat la

scatercii ei). Înainte de începerea Stihovnei, se așează sfeșnicile portative la ușa de M. N.; în mijlocul bisericii o masă. În Altar, Preotul prezălește Epitaful pe Sf. Prestol. Când se începe cântarea Stihovnei se scoate Epitaful pe ușa de M. N., în sunetul tuturor clopotelor. De pe Sf. Prestol îl au Preoții cei mai tineri dela partea unde sunt picioarele, iar cei mai bătrâni dela cap, dacă sunt mai mulți; dacă este un Preot și Diacon, îl iese Diaconul de la picioare, iar Preotul dela cap; dacă nu este de cât un Preot, îl ajută cântărețul cel mai bătrân, luând Preotul dela cap, și mergând pe urma cântărețului. Ajungând la ușa despre M. N., de aci preced purtătorii de sfeșnice, apoi cântăreții, urmând cu cântarea stihirilor; ocolesc — purtătorii Epitafului, masa din mijlocul bisericii, de 3 ori. Diaconul, unde este și unde sunt cel puțin 2 preoți, cădind înainte; îl așează pe masă și presară peste el flori, se închină după obicei — două metanii — sărută, apoi iar o metanie și se retrag în Altar; iar Preotul rânduit rămâne lângă masă și împarte flori celor ce vin de se închină și-l sărută⁹¹. După „Acum slobozește-te“, etc., troparele și Otpustul.

§ 4. Seara la Priveghere.

După binecuvântare, psalmii Utreniei, ș. c. l. „Dumnezeu este Domnul“ și troparele „Iosif cel cu bun chip“. Mărire „Când Te ai pogorât la moarte“... Și acum „Mironosițele muerii“... În tipicele manuale despre care am amintit adesea, învață, că după tropare urmează stihologiile și celelalte până după peasna a 9-a, când ies Preoții, sau unde este Arhiereul îmbrăcat în toate veșmintele, însoțit de Preoți în feloane și epitrahiiile și Diaconii, în mijlocul bisericii, înaintea Epitafului, pentru cântarea prohodului.

În tipicul cel mare a cărui învățătură este hotărâtore între manual și practica tradițională — învață că Prohodul se cântă după tropare, cădind Preotul toată biserica la Starea 1-a, iar la a 2-a și a 3-a cădirea mică, așa cum se practică și în bisericile de politic.

⁹¹ În tipice nu spune, însă este obiceiul: a) a se pune pe Epitaf Sf. Evanghelie b) Când sărută credincioșii Epitaful și primesc flori, se și miruesc de către Preot, în timp ce la strană se cântă stihirile „Pre tine cela ce te îmbraci cu lumina“... sau „Searele și-a ascuns razele sale“..

Practica ar fi astfel: Preotul de rând — unde sunt mai mulți, face începutul, și urmează cu serviciu până la Tropare. În timp ce Protosul se îmbracă în toate vestimentele ceilalți cu Feboane și Epitrahile: paracliserul pregătește cădelnița. Dacă este numai un preot, se îmbracă din Altar — nefiind Diacon. În timpul cântării troparelor, după „Dumnezeu este Domnul“, iese și se așază înaintea Epitrafului, având Diaconul cădelnița și lumânarea. Terminându-se la strane cântarea trop., îndată Preotul începe a cânta primul tropar al Prohodului „*În mormânt viață*“ după care începe a cădi, pe când celelalte grupe — sau stranele, urmează cu cântarea mai departe. Catisma se citește în taină de cel rânduit. La finele stărei se cântă iarăși primul tropar, de către toate grupele deodată. Ectenie și vosglas. Asemenea se cântă și celelalte două stări, cu deosebire că la a 3-a stare nu se mai cântă de toate grupele primul tropar, ci îndată Protosul începe Binecuvântările invierii: „*Bine ești cuvântat Doamne!*... „*Soborul ingeresc!*... Ectenia mică și vosglasul, apoi se duc în Altar. Preotul de rând rămâne spre a mirui pe credincioși și a le-da flori, până ce va veni timpul de a încungiura biserica. Urmează cealaltă slujbă regulat până la Doxologia Mare.

Incungiurarea. Spre sfârșitul Doxologiei, Preotul sau Preoții ies din Altar pe ușile împărătești, vin înaintea Epitrafului. Cel din urmă „*Sfinte Dumnezeule!*“ se cântă cât se poate de rar. În acest timp se ridică Epitaful de pe masă, Protosul luând Evanghelia și pornesc cu aceeași regulă cum s'a luat din Altar și s'au dus în mijlocul bisericii; apucă pe dreapta, pe după masă, merg spre ușa bisericii, precedați de cântăreși — cântând — și de paratatorii sfeșnicilor. Ajungând la ușa bisericii, se ține Epitaful de-a curmezișul până ce toți credincioșii ies din biserică pe sub El. Ocolesc apoi biserica, oprindu-se în dreptul stranei 1-a, la Altar, strana a 2-a și la ușa bisericii, spre a se întona ecteniile cuvenite. Ecteniile la încungiurare cu Epitaful: *La strana 1-a, pentru Rege, Episcop, bună înlocuirea văzduhului, înmulțirea roadelor Pământului, Pacea a toată lumea.* Vosglasul „*Că Milostiv!*“... Aceiași la toate stările. La Altar: *Pentru fericiți și pururea pomeniții Clitori ai Sf. Bisericii...; pentru toți cei mai năjuite adoramiși... La strana 2-a: Pentru cei ce aduc daruri și fac bine... pentru cei ce se ostenesc și cântă, și pentru poporul ce slă înainte... La înapoiere înaintea bisericii: Miluește-ne... Încă ne rugăm pentru toți drept măritorii creștini... Pentru ca să se păzească Sfânta B-*

svetică aceasta... Auzi-ue pre noi Dumnezeu... Că Milostiv..." — (Este bine a se învăța pe de rost).

La ușa bisericii după petenie, iarăși se face Epitaful spre a trece credincioșii pe sub el în biserică. Intrând în biserică, Preotul întonează în ușa Altarului „cu înțelepciune! Drepti” intră în Altar cântând: „Iosif cel cu bun chip” și-l, așează pe Sf. Prestol. Citeful zice Troparul Proorociei, Paremia, Apostolul. Preotul sau Diaconul Evanghelia, ecteniile și Otpustul *).

§ 5. Sămbăta dimineața.

Sună clopotul pentru Ceasuri. Se citește fără metanii, ca în zile de rând, în timp ce Preotul proscornidește. Se citește și parimile dela Vecernie, lăsându-so numai trei. Otpustul orelor ²². La Ceas al 9-lea, Toacă mare pentru Liturghie. Preotul dă binecuvântarea. La strană se citește Psalmul de scară, și urmează celebrul. Vohod cu Evanghelia. Parimile, cele trei lăsate. Ectonia mică. Vosglasul: *Că Sfânt ești Dumnezeu nostru... In loc de Sfinte Dumnezeu: Căți in Christos v'ați botezat...*

Apostolul, Evanghelia și cealaltă rânduială a Liturghiei Sf. Vasilie cel Mare.

Heruvic: *Să tacă tot trupul*; cetele Ingeresti cu toată încetămintă și Stăpânirea (pauză Vohodul). Heruvimii cei cu ochi mulți... Axion: *Irmosul cântărei a 9-a*. In loc de: *Văzut-am Lumina cea alevărată*, se cântă: *Pomenește-ue și pre noi Induvale, precum ai pomenuit pre Tălharul intru Impărăția Cerurilor*.

*) Observație. Unde este chor, la încungurare obicinuește a cânta niște versuri armonizate: „Mergi la cer și te așează, lângă Tatăl creator” iar la ectenit „Doamne miluește” ca la mort. Ar fi mult mai înălțător să se cânte armonizat „Soarele și-au ascuns razele sale” sau „Cela ce te imbraci cu lumina”. Apoi e cu totul nepotrivit ca la ectenia pentru Rege și Augusta Familie, pentru Episcop, pentru bine-credincioșii creștini, să se cânte „Doamne miluește” de morți.

²²) Pe unele locuri se obișnuiește a se săvârși Sfântul Maslu de obște, Sămbăta, înainte de începerea Orelor. Pe alte locuri se săvârșește Mercuri iar pe altele Vinerea Mare.

La Sfânta Episcopie a Bămnicului, sub Arhipăstoria P. S. Episcop Atanasie, fost Metropolit Primat, se săvârșia în Sfânta și Marea Mercuri.

Se va descrie săvârșirea Sfântului Maslu de obște, cu Arhieru, 6 preoți și doi Diaconi.

PARTEA III.

PENTICOSTARUL

CAPITOLUL I.

In Sfânta și luminata Zi a Invierii

§ I. *Introducere.*

Invierea Domnului Dumnezeu și Mântuitorului Lumei Iisus Christos, fiind cel mai mare act de revelațiune a lui Dumnezeu pentru omenire, și Ziua Invierii Mântuitorului, Sfânta Biserică Creștină drept credincioasă o numește „al Praznicelor Praznice și Sărbătoare a Sărbătorilor“. Pentru aceea și dumnezeescă slujbă ce se săvârșește, la Ziua Invierii, urma să fie de caracterul cel mai înălțător și cel mai impunător. Anunțarea celei mai mari biruințe — Invierea — prin cântarea Troparului „Christos a înviat din morți cu moartea pre moarte căleând și celor din mormânturi viață dăruindu-le“, nu puteă rămâne îmbrăcat într'o formă simplă, neindestulându-se sufletul adevăratului creștin cu aceea; ci în mod firesc trebuia să fie învăluită într'o haină strălucitoare și largă care cuprinzând sufletele credincioșilor, să le înalțe „de pre Pământ la Ceriu“; să fie astfel o manifestare plină, de cele mai puternice simțiminte religioase.

Tipicul serviciului divin din Ziua Invierii, prezintă astfel deosebiri însemnate, în comparație cu serviciile divine ale celorlalte sărbători. Și poate din cauza fastului ce s'a căutat să se dea dumnezeescii slujbe, ea este descrisă în tipice — mai cu seamă la început — cu oarecare neasemănări până la un punct, din care cauză și confuziile în oficierea serviciului, cu deosebire în sobor, nu lipsesc. Găsindu-mă în fața unei asemenea situații, prin alcătuirea textului de față, spre a ajunge pe cât cu putință la o formă determinată, am crezut trebuincios ca, înainte de a descrie modul ce ar puteă rămâne determinant sau hotărîtor — dacă se va găsi cu cale — al părții începătoare din Ziua Invierii, adică dela început până pe la inapoierea în biserică după Eșirea cu Invierea — se dau în rezumat descrierea tipicelor în părțile neasemănătoare. Apoi se descrie practica, bineînțeles aceea dela Catedralele Eparhiale, în care practică este concentrat tot ce se descrie în a-

cele tipice și transformat într'un chip corespunzător tutulor cerințelor. Astfel :

In tipicele manuale : cel tipărit la București în 1851, în cel tipărit la R.-Vâlcea în 1861 și în edițiile Sfântului Sinod — copie de pe cel tipărit la 1851, învață : „Pe la miezul nopții tocăm „mult și tragem clopotele asemenea... Preotul dând blagoslovenia... începem Slavă Tîc... Canonul Sămbetei celei mari., Se îmbracă, preoții, etc... Ectenie și Otpust. Pe urmă iese preotul (de „nu este altul mai mare), stă între sfesnicele mari cu făclia... glăsuște : „Veniți și primiți lumină“, de 3 ori. Apoi... ies afară toți „pe rând din Dverile cele din mijloc... și așa merg... în sunetul „clopotelor unde este masa gătită... Terodiamonul cel mare glăsuște : „Și pentru că să ne invrednicim“... și se zice Evanghelia din Sămbăta cea mare dela Liturghie numai până la „Și a rămas cuvântul acesta la Jidovi până astăzi“. (De aci urmează descrierea până la cântarea Troparului „Christos a Inviat“, cu stihurile lui)... „Și acum „Christos a inviat“ (adică cântă corul sau „cântăreșii). Pe urmă iarăși Preotul cântă mai pe larg „Christos a inviat“... Cântăreșii fac sfârșitul „Și celor din mormânturi... „Apoi Ectenia cea mare și începem să cântăm Canonul „Ziua Invierei“... și așa în sunetul tutulor tocilor și al clopotelor intrăm în Altar... Cântăreșii rămân în strană și-și urmează cântarea“.

In „Stujba Invierei“, tipărită la R.-Vâlcea în 1861, învață :

„Toacă în tochiță și încetează cetirea faptelor⁹². Preotul ieșind înaintea ușilor... zice : „Blagoslovit este Dumnezeu nostru“ s. c. l., și se citește Canonul Sămbetei celei mari. După sfârșitul „Canonului... toacă, trăgând toate clopotele de ajuns... Înainte „stătătorul (Protosul sau Arhiereul) se îmbracă în toate veșmintele, iar ceilalți Preoți în Epitrahile și feloane... Și acestea așa „făcându-se, iese... pe Dvera cea mare... rămânând înlăuntru numai paracliserul pentru aprinderea candelilor și lumânărilor“. „Apoi cel mai mare cu glas mai înalt cântă : „Christos a inviat“, „din morți cu moartea pre moarte călcând“. Și însemnând cu „Crucea ușa de 3 ori, deschide ușile și intră... frații cântând „Și „celor din mormânturi viață dăruindu-le“... Apoi toacă în toate

⁹²) Pentru că la chinovii după o jumătate de ceas din noapte, se adună frații în biserică și citețul citește pe analog Faptele Sfinților Apostoli până la al 3-lea ceas din noapte, când toacă în tochiță.

„tocele și în toate clopotele mult. Și... Diaconul zice Ectenia“...
 ..și c. l.“.

In Tipicul Mare : „La început toacă mare cu toate clopotele.
 ..Se aprind lumânările și candelile... iese pe ușa dinspre M. N.,
 ..cântând „Invierea Ta Christoase Mântuitorule“... Toacă în toate
 ..tocele și clopotele... Ajungând la locul cuvenit, după ce cădește.
 ..intonează : „Slavă Sfintei“... (Despre cetirea Evangheliei nu spu-
 ..ne). Intră în Altar cântând : „Și celor din mormânturi“ Ecte-
 nia ș. c. l.

In Pentecostar : „În timpul miezului nopții toacă și trage
 ..clopotele mult, iar cel mai mare împreună cu Preoții și Diaconii
 ..se îmbracă în veșmintele luminate și ies înaintea bisericii, după
 ..ca lor rânduială... Paracliserul rămâne în biserică și aprinde
 ..toate făclile prin sfeșnice și candelile, și închide ușa bisericii.
 ..Iar cel mai mare pune Evanghelia pe tetrapod, cădește... Slavă
 „Sfintei“, ș. c. l.“.

Și deschizând ușa bisericii, intră cântând : „Și celor din mor-
 mânturi“...

Ectenia, apoi Canonul, ș. c. l.

Din descrierile de mai sus se vede neasemănare în următoar-
 ele acte :

a) În unele tipice învață că toți preoții se îmbracă dela înce-
 put în toate veșmintele ; în altele că numai cel mai mare.

b) În unele tipice nu spune când se aprind lumânările și
 candelile ; în altele că se aprind la început. În altele că se aprind
 după ce ies cu Invierea.

c) În tipicul cel mare spune că Eșirea cu Invierea din Altar,
 se face pe ușa de M. N., pe când în celelalte spune că pe ușile
 împărătești.

d) Numai în tipicele-manuale spune despre intonarea „Ve-
 niți de primii lumină“, pe când celelalte tac. Asemenea despre
 cetirea Evangheliei la ușa bisericii.

e) În tipicele manuale spune că Ectenia mare se intonează
 stând afară înaintea bisericii, iar intrarea se face cântându-se
 Canonul Invierii, pe când toate celelalte spun că Ectenia mare se
 intonează în biserică.

În fața acestor neasemănări sau contradicții, urmează să
 rămână hotărâtoare practica dela Catedralele Eparhiale, care cu-
 rînd toate actele descrise în diferite tipice, însă rânduie în așa
 fel ca serviciul să aibă strălucirea cuvenită, fără să prezinte con-

fuzie. Din descrierea ce urmează⁹¹, se poate înțelege lesne, cum trebuie să se procedeze în cazul când ar fi mai mulți preoți, fără Arhiereu, sau numai un Preot, care îndeplinește singur cele referitoare la „Cel mai mare“.

§ 2. Eșirea cu Invierea și Utrenia.

La ora 11, înainte de miezul nopții, sună clopotul cel mare ca la 100 lovituri. Arhiereul vine cu Preoții în biserică, în tăcere; Diaconii, îmbrăcați în stihare, orare și cu mănecuțe, îl așteaptă în mijlocul bisericii, fără dicherotrichere, sau în Altar. În biserică paracliserul aprinde numai candelarele toate, iar în Altar candelarele dela Sf. Prestol, dela Proscomidie și o lumânare pe Sf. Prestol, spre a se vedea la îmbrăcare; după îmbrăcare se stinge și aceasta. Ajuns în mijlocul bisericii, face închinarea ca pentru Liturghie pe la icoane, cu rugăciunile respective. Intrând în Altar, Preotul cel de rând vine înaintea ușilor împărătești și dă binocuvântarea, iar la strană răspunde : „Amin... Mărire Tie... Împărate Ceresc... Tatăl nostru... Preotul : „Că a Ta este împărăția“... citețul : Amin. Doamne miluește de 12 ori... Veniți să ne închinăm“⁹²... Miluește-mă Dumnezeu și citește Canonul Sămbetei celei mari. După îmbrăcare fiind ora aproape 12, se deschid ușile împărătești ; Preotul cel rânduit, face Otpastul mic la sfârșitul Canonului. Îndată toacă, ca la praznicile mari — toacă mare. Arhiereul, aprinde lumânarea dela candela ce arde la Sf. Prestol sau Proscomidie. Apoi dela cel mai mare aprind Preoții și Diaconii lumânările în Altar. Arhiereul vine în ușile împărătești cu lumânarea aprinsă, cu fața în spre popor și întonează de trei ori : „Veniți de primiți lumină!“ Credincioșii aprind lumânările dela Arhiereu și unii dela ceilalți. În acest timp, al cetirei Canonului și a celorlalte pregătiri, paracliserul așează afară înaintea bisericii o masă cu așternut curat, sau un analog mai mare, iar în mijlocul bisericii două sfeșnice portative cu făclile neaprinse :

⁹¹) Practicată la Catedrala Sfintei Episcopii a Râunicului, în timpul P. P. S. S. Episcopii Ghenadie Enăceanu și Atanasie Mironescu, în urmă Mitropolit Primat. Face descrierea cu Arhiereu pentru ca să aibă cunoștință și preoții de afară pentru ori ce eventualitate, putând a se înțelege cum urmează a proceda preotul, fie singur, fie mai mulți.

⁹²) După ce Preotul se închină întră în Altar și se îmbracă împreună cu ceilalți Preoți, în toate veșmintele.

le aprinde când aprind și credincioșii dela Arhiereu; apoi rânduiește la cele două purtători, cu lămuriri unde trebuie să mearză și când.

După ce credincioșii au aprins lumânările ce sînt în mîni. Preoții și Diaconii se așează în Altar pentru ieșirea cu Invierea, astfel ca să iasă întâi Preoții cei mai mici în rang, al doilea cei mai înaintași, apoi Diaconii cu dichero-tricherele — Arhidiaconul avînd și cădelnița — pe urma lor Arhiereul cu Crucea, cel întâi între Preoți avînd Evanghelia și altul Icoana Invierei. Chorul — unde este — se așează în mijlocul bisericii, iar unde nu este chor, cîntăreții iau loc înaintea tuturor.

La ora 12 fix, în sunetul tuturor clopotelor — la a 3-a stare a toacei — convoiul astfel format, pornește; chorul cîntă: „*Invierea Ta Christoase Mîntuitorule*“... pînă ce Preoții cu cel mai mare se așează la locul cuvenit *). După ce pun pe analog sau masă Crucea, Evanghelia și icoana Invierei, Arhiereul cădește cruciș analogul. Arhidiaconul întonează: „Cu înțelepciune dreaptă, să ascultăm Sfînta Evanghelic“... și celălalt, ce preced cetirei Evangheliei, și cel mai mare citește Evanghelia dela Liturghie din Sămbăta cea mare, pînă la cuvintele: „Și a rămas cuvîntul acesta la iudei, pînă astăzi“.

Arhidiaconul prezintă cădelnița Arhiereului, care binecuvîntează tămăia, o primește și avînd în mîna stîngă Crucea și o lumînare aprinsă, cădînd înaintea analogului spre Răsărit întonează: „Mărire Sfîntei și celei de o ființă și de viață făcătoare“... Chorul: „Amin“. Preoții cu Arhiereul cîntă Christos a înviat din morți... de 3 ori, când so și trag clopotele cu sunetul tuturor toacilor, deodată; apoi chorul iar de 3 ori. În timpul când cîntă chorul, Diaconii — dacă sunt doi — iau loc unul, cel dintîi, în partea de miază zi a analogului, iar celalt în partea de M. N. unul cu fața către celălalt, ținînd în mîini dichero-tricherele. Arhiereul întonează sluhurile cele ce preced cîntărei troparului: „Christos a înviat“ și când ia loc în altă latură, Diaconii îi pîzesc totdeauna dreapta și stînga Dacă este numai un Diacon neslujind Arhiereu stă tot în partea opusă de unde so află Preotul, pînă ce a terminat cădîrea. După ce a cîntat chorul „Christos a înviat“, la „Și acum“, cîntă iar preoții mai rar, Christos a în-

*) Paracliserul, sau un credincios rînduit, rămîne în biserică. Include ușa și aprinde toate lumînările.

viat din morți cu moartea pre moarte călcând"... în care timp luându-se Crucea, Evanghelia și Icoana de pe analog, pornesc spre ușa bisericii, în sunetul tuturilor tocilor și clopotelor, care au început încă deodată cu prima cântare a troparului „Christos a înviat“; și ajungând la ușa bisericii, face spre ușă semnul crucei de 3 ori cu Crucea. Ușa se deschide de către paracliserul ce a rămas înlăuntru. Procesiunea intră în biserică cu aceeași rânduială ca la eșire, în care timp chorul cântă : „Și celor din mormânturi viață dăruindu-le“. Diaconul rămâne în mijlocul bisericii, întonează ectenia mare, după care cel mai mare întonează voșglasul și începe Canonul : „Ziua Invierii“. Cădește biserica toată însoțit de Diaconii. Când cădește sânul drept zice : „Christos a înviat“ de 3 ori, poporul răspunde : „Adevărat a înviat“. Asemenea la sânul stâng, spre apus și în tindă. De aci înainte urmează slujba cu cântarea Canonului, după rânduiala din Penticostar. întonându-se ectenia mică, după fiecare preasnă, cu voșglasurile din săptămâna luminată ce se arată în Liturghiar. Fiecare cântare se începe în Altar. După fiecare început al presnei, Preoții cădesc pe rând — cădirea mică — la pesnele a 3-a, a 4-a, a 5-a, a 6-a, a 7-a și a 8-a. La a 9-a cădesc diaconii cu Chivotele, toată biserica. Fiind numai un Diacon, cădește având lumânarea și Crucea.

La Iandă. Iese Arhiepiscopul, Preoții și Diaconii cu Crucile, la iconostas, pentru Sfânta sărutare. Arhiepiscopul ia Crucea cea mai împodobită. Primul Preot Evanghelia; al doilea Preot și următorii, cu Diaconii, iarăși câte o Cruce.

Se procedează astfel : Arhiepiscopul se așează lângă Iconostas, spre masă. Vine Primul Preot; se închină înaintea iconostasului, sărută icoana Invierii de pe Iconostas; se închină și sărută Crucea din mâna Arhiepiscopului și mâna, iar Arhiepiscopul Evanghelia dela Preot *) În timpul acesta Arhiepiscopul zice : „Christos a înviat“, iar Preotul răspunde : „Adevărat a înviat“, și se așează în rând, la dreapta Arhiepiscopului. După aceea urmează cu aceeași regulă, ceilalți Preoți după rang, și Diaconii, trecând fiecare la dreapta celui precedent, după sărutare, cu urarea arătată. Terminându-se Clerul, vin credincioșii, sărutând icoana de pe iconostas, Crucea dela Arhiepiscop, Evanghelia, și Crucile, până la cel din urmă și

*) În Tipicul R. V. 1861, arată că Arhiepiscopul are Evanghelia, și Crucea. al Preot icoana Invierii. Practica am văzut-o cum e descrisă mai sus.

răspunzând, cu : „Adevărat a înviat“, la : „Christos a înviat“, rostit de Arhiereu și ceilalți.

În acest timp, la strane, Laudele se cântă rar, iar Mărire și acum : „Ziua Invierei... cât mai rar, avându-se în vedere mulțimea credincioșilor. *În acest timp Toacă ca la Utrenie : Clopotele și locile deodată — trei slări.*

Terminată sărutarea, se citește cuvântul de învățătură al Sf. Ioan Gură de Aur *). Otpustul se dă astfel : Arhidiaconul : *Întălepciune.* Cântărețul : *Binecuvîntează.* Preotul cel ce a proscomidit : *Cel ce este binecuvîntat Christos Dumnezeuul nostru...* Cântărețul : *Întărește Dumnezeule Sfânta și...* Preotul : *Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu...* Cântărețul : *Ceoa ce ești mai cinstită...* Preotul ține Crucea în mâna stîngă, spre a se închină cu dreapta, în loc de „Mărire Tie Christoase Dumnezeule Nădejdea noastră“, zice : „*Christos a înviat din morți cu moarlea pre moarte călcând*“, la strană răspunde : „*Și celor din mormânturi viață dărîindu-le*“. Și îndată Otpustul : „*Christos a înviat din morți cu moarlea pre moarte călcând și celor din mormânturi, viață dărîindu-le, Adecăratul Dumnezeuul nostru, pentru rugăciunile Prea Curatei Maicei Sale, și ale tuturilor sfinților, să ne miluească și să ne mîntuească pre noi, ca un bun și Iubitor de oameni.*

Apoi avînd Crucea și lumînarea în mâna dreaptă, le înalță zicînd de trei ori : „Christos a înviat“, credincioșii răspund : „Adevărat a înviat!“ Preotul : „*Și nouă ne-a dărînit viață veșnică. Închinămune Invierei Lui cei de a treia zi*“⁶². Astfel se face Otpustul în toată săptămîna luminată. După Otpust îndată se începe colirea Ceasurilor Paștelor, cum se vede în Penticostar. Otpustul mic al Orelor, se dă începînd cu : „*Christos a înviat din morți*“, în loc de Mărire Tie Christoase Dumnezeule“. Apoi se rostogolește deplin, ca la Utrenie, fără a mai înălța Crucea.

§ 3. La Liturghie.

Se face obișnuita închinare, înaintea Sfîntului Prestol. Preo-Preotul dă binecuvîntarea. La strană : „Amin“. Dacă este Diacon, îndată ce a înțonat : „Binecuvîntează Stăpâne“ ! intră în Al-

*) Vezi tipicul cel mare : „De este cineva bine credincios“.

⁶²) A se vedea Tipicul cel mare și Slujba Invierei, tipărită în R. V. 1861.

⁶³) În tipicul mare arată, că Evanghelia de la Liturghie se citește de către mai mulți, iar nu cea dela Serare.

tar, Preotul — sau Preoții, dacă sunt mai mulți și Diaconul — cântă : „*Christos a înviat*“... întocmai ca la începutul Utreniei, înaintea Bisericii. La : „*Și acum... Christos a înviat*... Diaconul iese în mijlocul Bisericii, pentru ectenie. Dacă nu este Diacon, sfârșitul la : „*Și acum... adevă : „și celor din mormânturi*“... se face la Strană, iar Preotul începe intonarea ecteniei.

Se cântă Antifoanele, la ecteniile mici, cuvenite.

La Vohod, Stihul : „*În Biserici binecuvântați pre Dumnezeu, pre Domnul, din izvoarele lui Israel*“... și îndată cântă : „*Christos a înviat din morți cu moartea pre moarte călcând*“. La Strană se face sfârșitul : „*și celor din mormânturi, viață dăruindu-le*“. În timpul acestui sfârșit, Preoții — de este Sobor — intră în Altar, cu regula arătată la „*Serviciul în Sobor. Aflați împrejurul Sf. Prestol, așteaptă până ce la Strană se citește „Ipacoy*“. *Venit-va mai înainte de dimineață, cele ce au fost cu Maria*“... Apoi Preoții cântă Condaucul : „*De te-ai și pogorât în mormânt*“...

În loc de „*Sfinte Dumnezeule*“, se cântă : „*Căli în Christos rătăci bolezat*... Pricasna : „*Trupul lui Christos primii*“... În loc de : „*Fie numele Domnului*“... se cântă : „*Christos a înviat*“... de 3 ori (Aceasta până Sâmbătă, inclusiv). Înainte de Otpust, cel mai mare citește Cuvântul Sf. Ioan Gură de Aur : „*Căli santeți credincioși*“...

Se cântă troparul : „*Din gura Ta ca o lumină de foc*“... și Otpustul. La Otpustul Liturghiei nu se mai zice : „*Înțelepciune, ș. c. l., ei, îndată „Binecuvântarea Domnului preste voi*“...; iar în loc de „*Mărire Tie Christoase*“... *Christos a înviat din morți*... Strana : „*și celor din mormânturi*“... Preotul Otpustul deplin, cum s'a arătat la Utrenie, ș. c. l. Mai cântă Preotul odată deplin : „*Christos a înviat*“...; aceasta în loc de : „*Pentru rugăciunile*“...

* Așa se face toată Săptămâna Luminată *).

§ 4. Vecernia.

La ora 2 — pe unele locuri la 12 — toacă ca la Utrenie. Preotul — sau Preoții, de sunt mai mulți — intrând în Altar, se îmbracă în toate veșmintele.

Dacă cel mai mare voește, se dă binecuvântarea pentru Cea-sul al 9-lea, care se citește cu rânduala arătată pentru Cea-sul 1-ii

*) Toată Săptămâna Luminată nu se închid nici Ușile împărătești, nici cele laterale. Numai perdeaua de la Ușile împărătești, când clerul se îmbracă.

spre a se face îmbrăcarea în timpul acestei cetiri, după care se dă Otpustul⁹⁹).

Terminându-se îmbrăcarea, și fiind toți la locurile cuvenite, se deschide perdeaua Ușilor împărătești.

Preotul, având în stânga Crucea și lumânarea, primește cădelnița ; dă binecuvântarea, zicând : „*Slavă Sfintei și celei de o ființă*“... și se cântă : „Christos a înviat“ cu stihurile. Ectenia mare „Doamne strigat-am“ și celelalte. Preotul cădește însoțit de Diacon. Vohod cu Evanghelia. „Lumină lină“ cântată. Prochimenul : „*Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeuul nostru*“, se cântă în Altar, apoi la strane de 2 ori, rar. Preoții și Diaconii, unde sunt mai mulți se rânduesc pentru cetirea Evangheliei în mai multe limbi ; Protosul rămâne în Altar ; ceilalți din distanță în distanță până în mijlocul bisericii, iar Diaconul sau Arhidiaconul în Amvon. După cântarea Prochimenului. Protosul din Altar¹⁰⁰ întonează : „*Și pentru ca să ne invrednicim a asculta Sfânta Evanghelie*“... Dacă sunt mai mulți, fiecare repetă în limba ce s'a decis a ceti, stihul terminat de Protos din Altar, care zice în românește, atât cele ce preced Evangheliei, cât și Evanghelia. Diaconul din Amvon zice iarăși românește, sau cum se va fi hotărît mai dinainte. După terminarea fiecărui verset de către Diaconul din Amvon, se lovește tociile și toate clopotele câte odată, scurt, însă toate deodată ; această lovire se orânduiește din vreme cu persoane de ajuns, care se pun în cunoștință prin un semnal care să se observe numai de cei rânduiți. La sfârșitul Evangheliei, se sună toate mult.

Terminându-se Evanghelia de cetit.¹⁰¹, a strană se cântă „Mărire Tie Doamne Mărire Tie“, pe larg, ca să aibă timp Diaconul să se coboare din Amvon, să dea Evanghelia Preotului și să se înapoiază în mijlocul bisericii spre a întona ectenit cuvenită.

La Sthovnă. Când se începe cântarea : „Să învieze Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii lui“. Paștile cele sfințite... Preoții ies cu Crucile și se face sărutarea sfântă ca și dimineața la Laude. Otpustul, cum s'a arătat mai sus.

⁹⁹) În tipicul cel mare nu spune de cetirea Orei a 9-a.

¹⁰⁰) Preotul din Altar stă înaintea Sf. Prestol cu fața spre răsărit, nu în ușile împărătești. (A se vedea tipicul cel mare).

¹⁰¹) Fiecare cetitor face sfârșitul și îndată pleacă de la locul unde a cetit, intră în Altar pe ușile împărătești.

§ 4. Săptămâna Luminată.

Luni dimineața. La timpul cuvenit, paracliserul aprinde candelile, o lumânare în sfeșnicul din dreptul Icoanei Maicii Domnului, și pregătește cele trebuincioase pentru Sfânta Liturghie. Apoi luându-și ajutorii, toacă, cum s'a arătat în ziua de Paști.

Preotul, cu rânduiala știută, intonează: „Bine este cuvântat Dumnezeu nostru"... Se citește Mezinoptica de toate zilele, însă în felul cum s'au citit Orele — aceia fine loc de Mezinoptică¹⁰³. După Otpustul Mezinopticei, îmbrăcând și felonul — dacă încă nu s'a îmbrăcat în toate veșmintele — luând cădelnița în dreapta, iar crucea și lumânarea în stânga, intonează: „Mărire Sfintei și celei de o ființă"... și se cântă: „Christos a înviat", cu stihurile lui. ș. c. l., cum a urmat Duminecă până la finele Liturghiei.

Luni seara. Ora 9 cu rânduiala arătată pentru Mezinoptică. „Mărire Sfintei și celei de o ființă", ș. c. l., cum s'au arătat în Dumineca Paștilor la Seară. Ectenia Mare. „Doamne strigat-am"... stihurile pe 6. Vohod cu cădelnița. Lumină lină cetit. Prochimenul „Dumnezeul nostru în Cer și pe Pământ". Ecteniile ș. c. l., până la sfârșit, ca în Vecernia Duminecei Paștilor.

Această rânduială se face Seara și Dimineața, în săptămâna luminată.

Marți dimineața. Utrenia se cântă cât se poate de rar, pentru ca Preotul să aibă timp a ușa Sfântul Agniț, pentru care este învățătură specială.

Vineri dimineața. Izvorul Tămăduirei.

După rugăciunea Amvonului, iese Preotul, având cu sine Evanghelia și Crucea, precedat de cântăreți și doi purtători ai sfeșnicilor; vin înaintea bisericii, dacă este hramul și lume multă, sau în mijlocul bisericii, unde este pregătită o masă cu un vas cu apă. Cântăreții cântă Canonul „Ziua învierii"... împreună cu Canonul Izvorului. Ajunși la locul cuvenit, Preotul dă binecuvân-

¹⁰³⁾ În tipice nu se arată precis asupra acestui punct, numai în slujba Învierii, tipărită în R. V. la 1861 și învățătura din Pentecostar, dinaintea Orelor, se spune, că rânduiala Orei 1-a se face și pentru celelalte ceasuri încă și pentru Vecernia și pentru Polunoștința, într-o săptămâna luminată.

8

fințirea apei, după rânduiala din Aghiazmatar, se săvârșește Aghiazma în săptămâna luminată. apoindu-se în biserică se face Otpustul.

§ 5. *Dumineca Tomei (Antipasca).*

Sâmbătă seara. Toacă mare, obișnuită. Preotul — înaintea ușilor împărătești — „Bine este cuvântat Dumnezeuul nostru“ La strană, citețul : „Christos a înviat“... de 3 ori, Mărire... Și acum, ș. c. l. După : „Că a Ta este împărăția“ Preotul intră în Altar, iar citețul, citește ora 9-a, cu Troparul: „Dintru înălțime Te-ai pogorit Milostive“... și Condacul: „De Te-ai și pogorit în mormânt“, ș. c. l. *).

Dând binecuvântarea din nou, se cântă de trei ori „Christos a înviat din morți“... odată în Altar și de două ori la strane; iar cel mai mare sau la strană, citește Psalmul de seară, 103. Ectenia mare, și cealaltă rânduială a Vecerniei, ca în orice Sâmbătă.

Dumineca. Mezinoptica, cu regula dela Ceas al 9-lea.

După Otpustul Ceasului al 9-lea, intrând Preotul în Altar, primește cădelnița și dă binecuvântarea : „Mărire Sfintei și Celei de o ființă“, ș. c. l... La strană răspunde : „Amin“. Preotul, cădind Altarul, cântă rar, „Christos a înviat din morți“... La strane câte odată, rar, ca Preotul să aibă timp a cădi toată biserică și inapoia în Altar. Indată cel mai mare sau cântărețul începe : „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu¹⁰¹“, ș. c. l. Psalmii Utreniei.

Astfel se face în toate diminețile, la Psalmii Utreniei, până Miercuri a 6-a după Paști — Incheierea Praznicului.

Mercuri a 6-a Sfârșitul Praznicului.

Toacă mare.

Marși seara, la Vecernie. Dând Preotul binecuvântarea : „Bine esto cuvântat Dumnezeuul nostru“... se cântă: „Christos a înviat“, de 3 ori, în loc de Ceas al 9-lea.

*) Dacă se va celi în tindă, se dă Otpustul, sfârșindu-se cu „Christos a înviat din morți“... în loc de „Pentru rugăciunile“.

¹⁰¹) Invățătura în Pentecostar, Luni a doua săptămână, la Utrenie.

Apoi îndată : „Mărire Sfintei“... și se cântă iară de 3 ori : „Christos a înviat“: odată în Altar și de 2 ori la strane, și se citește Psalmul de seară. Ectenia. „Doamne strigat-am“ și cealaltă slujbă a Vecerniei. Volod. „Lumină lină“.

La Stihovă. După Stihira Invierei, se pun Stihirile Paștilor, ș. c. l. ca în ziua de Paști.

Mercuri dimineața. Slujba Duminicii Paștilor, cu aceeași regulă, afară de Apostol și Evanghelie, care se pun ale zilei.

§ 7. *Inălțarea Domnului.*

(Joia a 6-a după Paști).

Mercuri la Serare — Preotul dând binecuvântarea pentru Ora a 9-a, citețul începe cu „Sfinte Dumnezeule“¹⁹³... și citește Ora a 9-a, după rânduială. Apoi Psalmul de seară. După Ectenia mare „Fericit bărbatul“ nu se zice, ci îndată „Doamne strigat-am“, ș. c. l., cu rânduiala, seara și dimineața neschimbat, cum se vede în Penticostar.

Sâmbăta a 7-a, Pomenirea morților.

Serviciul după Penticostar neschimbat.

§ 8. *Duminică Cinci Zecimii sau a Pogorîrii Duhului Sfânt.*

Sâmbătă la Serare. Ora 9-a¹⁹⁴. Începând cu Sfinte Dumnezeule. La Liturghie : „Câți în Christos v'ați botezat!“.

În timpul rugăciunii Amvonului, toacă mare. După Otpustul Liturghiei, Preotul întonează : „Bine este cuvântul Dumnezeu nostru, și se citește Psalmul de seară 103, începând cu „Mă-

¹⁹³) Seara și dimineața de la Înălțare, serviciul se începe cu Sfinte Dumnezeule, când dă Preotul 1-ia binecuvântarea. „Impărate Ceresc“ nu se zice până la Serarea din Duminică Cinci Zecimii.

¹⁹⁴) În tipicul din Penticostar spune că se începe cu „Mărire Tie. Impărate Ceresc“. În tipicul cel mare nu spune nimic, nici la ora 9-a, nici dimineața, ci face. Spune numai că după Otpustul Liturghiei, dându-se binecuvântarea pentru Serare se citește Psalmul de seară, începând cu „Mărire Tie ș. c. l. Rațiunea ar fi deci ca numai de la Serarea de Duminică seara să se înceapă cu „Impărate Ceresc“.

rire Tic"... Impărate Ceresă". Dacă este Sobor și voește cel mai mare, după „Bine este cuvântat Dumnezeuul nostru", îndată se cântă în Altar : „Impărate Ceresă"... după care se citește la strană Psalmul 103. Ectenia mare din Molitfelnic sau Pentecostar. „Doamne strigat-am", ș. c. l. Vohod cu cădelnița. „Lumină lină". Cântat. Prochimenul : „Cine este Dumnezeu mare"... odată în Altar și la strană câte odată pe larg, în care timp se aștern prin biserică foi de tei și de nuc și se pun în ușile împărătești, unde Preotul va ceți rugăciunile. După cântarea Prochimenului, Preotul — în lipsă de Diacon — intonează : „*Plecând genuunchile Domnului să ne rugăm*". Preotul ingenuchie în ușile împărătești cu fața spre Apus și tot poporul în Biserică, cum se află, și se citește rugăciunile după rânduiala din Pentecostar sau Molitfelnic. După ultima rugăciune, ecteniile : Stihovna și celelalte. Otpustul.

Luni dimineața, a Sfintei Treimi.

Serviciul neschimbat, cum se vede în Pentecostar.

Incheierea Praznicului, Cinci Zecime.

Se face Sămbătă. Vineri seara și Sămbătă dimineața, slujba Praznicului, cu excepțiunile ce se arată în Pentecostar.

Dumineca 1-a după Cinci zecime.

Este a tuturor Sfinților. Luni după această Duminecă începe Postul Sfinților Apostoli, a cărui lungime sau scurtime este în raport direct cu urcarea sau scoborirea Paștilor.

Notă I. Otpusturile Praznicelor Impărătești Otpusturi speciale se zice până la terminarea Odovania-Praznicului. Numai în zi de Dumineca, în timpul Dura-Prăznuirii, nu se zice, ci se zice al Invierei, chiar de ar cădea Sărăștina Praznicului Dumineca.

Notă II-a: De la Vecernia din Dumineca Tomei-Sămbătă seara și până la Mercuria din Ajunul Înălțării, toate cele 7 Laude, Dumnezezeasca Liturghie, toate Sfintele Taine și Ierurgiile, se încep cântându-se întâi „Christos a învial"... de 3 ori, după ce Preotul dă binecuvântarea.

Pentru celirea Evangheliei în cursul anului și așezarea Evangheliilor de după Botezul Domnului, până la începerea Triodului.

Asupra acestei rândueți se găsește învățătură pe larg, într'un supliment, numit „Evanghelistar“. Acest supliment, în unele Evanghelii se găsește la fine, făcând parte din însăși textele Evangheliei, cum sunt Evangheliile de Buzău, de Sibiu și edițiile Sfântului Sinod. La altele lipsește. În rezumat Evanghelistarul cuprinde :

1. Citirea Evangheliilor în cursul anului și anume :

Evanghelia dela Ioan, se citește din ziua Invierei, până la Dumineca Rusaliilor, fără trei zile.

Evanghelia dela Matei, se citește de Luni după Dumineca Rusaliilor, 11 săptămâni complect ; dela a 12-a săptămână până la a 17-a, numai Sâmbăta și Dumineca a lui Matei, iar în celelalte 5 zile, a lui Marcu.

Evanghelia dela Luca, începe a doua zi după înălțarea Crucii, până la Dumineca Fiului risipitor ; 12 săptămâni. Din Lunca după Dumineca Fiului risipitor, se citesc ale lui Marcu, afară de Sâmbătă și Duminecă, când se citesc dela Luca.

Evanghelia dela Marcu, afară de cele ce s'au arătat la Matei și Luca, se citește în cele 5 săptămâni ale Postului ; în 5 Sâmbete și în 5 Dumineci.

2. Pentru săptămânile ce sunt între Duminecă după Botezul Domnului și începerea Triodului ; câte Dumineci sunt și ce Evanghelii se citesc.

Să luăm cazul când Paștile cad la 22 Martie. Botezul Domnului — 6 Ianuarie — este Marți. Duminecă, 11 Ianuarie, începe Triodul, cu Dumineca Vameșului și Fariseului ; deci, Duminecă după Bobotează nu este, iar Evangheliile de aci înainte urmează regulat din Duminecile cum se văd la rând. Tot astfel dacă Paștile cad la 23 sau 24 Martie, adică, cu Dumineca Vameșului și Fariseului, după Bobotează, în prima Duminecă.

Mutarea Paștilor dela 22 Martie până la 25 Aprilie inclusiv, hotărâtă de I-ul Sinod Ecumenic dela Nicea, pe temeiul Canonului 7 al Sfinților Apostoli. (Nota 3-a din Ceaslovul mare, ediția Sfântului Sinod 1896 „Data Paștilor“ pag. 688), a dat naștere altcuiuiri a 35 table, în care se arată ce Evanghelie se citesc în fiecare Duminecă ce glas și ce Svetilnă, în timpul Triodului.

Se observă : a' Dela Dumineca Tomei, începând cu glas 1-ii. până la finele tablei — 23 Februarie — glasurile merg regulat : Svetilnele însă, dela Dumineca Tomei până la Dumineca 1-a după Rusalii, sunt sărite astfel : Dumineca Tomei Svetilna 1-a ; Dumineca Mironosițelor Svetilna 3-a. Dumineca slăbănogului Svetilna 4-a ; Dumineca Samarinencei Svetilna 7-a ; Dumineca Orbului Svetilna 8-a ; Dumineca Sfinșilor Părinși Svetilna 10-a. Apoi dela Dumineca 1-a după Rusalii merg regulat și Svetilnele. Această sărire se face pentru a nu se citi-până la Înălțare Evangheliile care vorbesc despre Înălțare.

b) Pentru anul în care cad Paștile viitoare, nu se arată în Tablă la început decât „Ajunul Nașterii”, Mâncare de carne. Duminecile după Bobotează și Dumineca Vameșului și Fariseului". Dela Dumineca Vameșului și Fariseului până la Dumineca Paștilor, nu se mai arată ce glas și ce Svetilnă. Acestea se găsesc la finele tablei cu Paștile trecute. De exemplu : În 1926 Paștile cad la 4 Aprilie. La începutul Tabelei vedem Ajunul Nașterii lui Christos. Joi... Mâncare de carne zile 45. Duminecă după Bobotează, 10 Ianuarie. După Dumineca cea după Bobotează, se adaugă și Evanghelia lui Zacheu, apoi începe Triodul, la 24 Ianuarie. Pentru glas și Svetilnă, în Duminecile acestei table, nu avem nici un indiciu. Le găsim la finele tablei cu Paștile trecute — 1925, 19 Aprilie. Ce vedem acolo ? Pe margine, afară din tablă, jos : „Botezul Domnului Mercurii". În Tablă, *Ianuarie, grupa penultimă* : Ian. 10 Dumineca glas 6 Svet. 9. Ian. 17. Dumin. gl. 7 Svet. 10 Ian. 24 Dumin. gl. 8, Svetilna 11 V. și F. Iată dar, că Duminecile dela finele tablei Paștilor trecute, se potrivește întocmai cu Duminecile dela începutul tablei Paștilor din anul în curs până la începerea Triodului. De aci înainte este orientare. Începutul Evangheliilor și Apostolelor, în aceste Dumineci, se găsesc la sfârșitul acestor 35 table.

Prerogativele Arhiepiscopului când asistă numai la vreun Serviciu Divin. (După Tipicul Arhiepiscopesc).

Prerogativele Arhiepiscopului, când asistă numai, la vreun serviciu divin, sunt :

1. La începutul oricărui serviciu Dumnezeuesc, Preoții și Diaconii de rând, închinându-se mai mulți în mijlocul bisericii, își iau binecuvântare dela Arhiepiscop.

2. La orice serviciu s'ar afla Arhiereul, el zice : Pace tuturor.

3. Inainte de orice cădiri, Preotul sau Diaconul ce servește, stând dinaintea sau in ușile împărătești, îi prezintă cădelnița spre binecuvântare.

4. La Eșirile sau Vohodurile mici dela Vesperină și-Liturghie, Diaconul arătând cu Orarul spre uslie împărătești, Arhiereul binecuvintează intrarea; și dacă este Eșirea mică dela Liturghie, Diaconul sau Preotul îi prezintă Evanghelia spre sărutare, când îi și sărută mâna.

5. La începutul Liturghiei, servind vreun Diacon, vine și plecându-și capul primeștebinecuvântarea obișnuită de începerea Liturghiei.

6. Inaintea cădrii dela Apostol, vine Diaconul cu cădelnița in mână la Arhiereu, și plecându-și capul zice încet : Binecuvintează Stăpâne Sfinte, pre bino Vestitorul Sfântului Apostol și Evanghelist (N); iar Arhiereul zicând rugăciunea obișnuită il binecuvintează pe cap; apoi prezentându-i cădelnița spro binecuvântarea tămăiei, zice : Binecuvintează Stăpâne Sfinte Tămăia, pe care Arhiereul binecuvântându-o, el îi sărută mâna și se întoarce de cădește¹⁰⁷.

7. La ieșirea mare din timpul Hieravicului, servind Diacon, după ce zice : Pre voi pre toți drept măritorilor creștini, să vă pomenească Domnul Dumnezeu intru împărăția sa ; ajungând in mijlocul bisericii, se întoarce cu fața spre Arhiereu și zice cu voce mare : Arhieria Ta să o pomenească Domnul Dumnezeu, intru împărăția sa"... apoi întorcându-se iarăși cu fața spre popor continuă : Totdeauna acum și pururea și in veci vecilor.

8. Voind Arhiereul, citește singur simbolul credinței și rugăciunea Domnească.

9. La timp zice cuvintele : Mântuește Dumnezeule poporul tău și binecuvintează moștenirea Ta.

10. La sfârșit zice : Binecuvântarea Domnului presto voi, cu al său Dar și cu a sa iubire de oameni, totdeauna acum și pururea și in veci vecilor.

11. Când Arhiereul asistă la săvârșirea tainei botezului, singur năruiește pe cel botezat.

¹⁰⁷) Binecuvântarea de cetirea Evangheliei, unii Arhieriei o fac când Diaconul se duce să o citească.

CAPITOLUL

Cum slujește Arhiepiscopul¹⁾. La sărbătorile mari.

§ 1. *Primirea la Serare și Serarea.*

Cu jumătate de oră înainte de începutul Vesperinei, toți Sfinții servitori ai bisericii catedrale dela Mitropolie sau Episcopie, se adună în palatul Metropolitan sau Episcopal, rămânând în Biserică numai clerul necesar pentru primirea Arhiepiscopului.

Incepându-se toaca mare, suita se așează câte doi, doi, în ordinea următoare: 1) Protoiereii; 2) Prieții; 3) Protosinghelii și Arhimandriții. (Aceștia vin lângă Arhiepiscopul).

La a treia tragere a clopotelor, Arhiepiscopul, urmat de Arhidiacon și de Directorul Cancelariei, își iea locul după Arhimandriți și așa merg în ordine până în porticul bisericii.

Acolo marele Eclesiarh are grije a se afla un Preot, 2 Diaconi, 2 Ipodiaconi și 2 Anaghoști îmbrăcați; Psalții și 2 sfeșnice. Preotul ține în mână Sfânta Evanghelie; Diaconii țin cădelnițele și dicherotricherele, un Ipodiacon așează Vulturul, al doilea Ipodiacon ține Cârja Arhiepiscopiească, iar cei doi Anaghoști stau gata a duce sfeșnicile. Eclesiarhul cel mai mare sau, veșmăntarul ține mantia. Toți aceștia stau în ordine și preparați a întâmpina pe Arhiepiscopul. A treia sunare a clopotelor ține până Arh. intră în biserică.

Suita premergătoare Arhiepiscopului intrând în portic, trece în aceeași ordine, îndărătul personalului; ea întâmpină pe Arhiepiscopul, unde așteaptă până ce Arhiepiscopul se îmbracă cu Mantia, care intrând în portic, zice încet cuvintele: *Intra-voi în casa Ta, închiiu-mă-voi spre Sfânta biserică Ta întru frica Ta...*

Arhiepiscopul fiind cu Mantia, primește Cârja, sârută Sfânta Evanghelie, după care mediat Diaconii îl cădesc de trei ori. Intre aceștia anaghoștii cu sfeșnicile și Preotul cu Sfânta Evanghelie trec prin mijlocul suitei înainte Protoiereilor, și astfel intră cu toții în biserică. Diaconii urmează după Arhimandriți și cădesc pe Arhiepiscopul până când ajunge în mijlocul bisericii unde stă pe Vultur.

¹⁾ După Tipicul Arhiepiscopesc, alcătuit P. S. Episcop Silvestru al Hușilor, cu aprobarea Sfântului Sinod. (Arhiepiscopatul. 1890).

Anagnostii cu sfeșnicile ajungând în dreptul Iconostasului le așează la locul lor, iar Preotul cu Evanghelia intră în Altar.

Îndată ce Arhiepiscopul pleacă din porție, Psaltzii cântă : *Profeții de sus mai 'nainte le-au vestit Vecioară pruncă : Năstrapă, Toiag, Tablă, Chivoș Sfeșnic, Masă, Munte nelăiat, Cădelniță de aur, Cort, Ușă neumbilată, Palat și Scară, și Tron Impărătesc*¹ ; sau *Impăratul cerurilor...* sau *ceva de a Praznicului*, sau în fine : *Cu vine-se cu adevărat*.

Suita premergătoare Arhiepiscopului înaintând în aceeași ordine până la Iconostas, stă deoparte și de alta, fiind Protoieriei cei mai apropiați de Altar, iar Arhimandriții lângă Arhiepiscop.

Arhiepiscopul, ajungând în mijlocul bisericii face trei închinăciuni împreună cu suita. Imediat Psaltzii cântă : *Intru mulți ani Stăpâne*², iar Ipodiaconii sau Diaconii îi prezintă dichetrotrichele, cu care binecuvintează spre Răsărit, Apus, M. Zj și M. Noapte; după care își iea locul în Scaunul Arhiepiscopesc³. După aceasta Arhimandriții, Protosinghelii cu Preoșii la dreapta și la stânga în strane, iar Arhidiaconul și Protoierii în șir de-a dreapta Arhiepiscopului⁴; un ipodiacon sau anagnost stă lângă Arhiepiscop și-i ține Cârja.

Preotul (cel de rând) luându-și binecuvântare (cum s'a arătat la Serviciul Divin în zilele de rând, la Ora 9-a, și făcând începutul, Arhiepiscopul zice : „*Mărire Ție Dumnezeu... și Impărate Ceresc...*”, după care citețul zicând mai întâi : *Intru mulți ani, Stăpâne Sfinte*, (când se și pleacă direct cu fața către Arhiepiscop⁵, continuă : *Sfinte Dumnezeu... La finele Orei a 9-a, după ce Preotul zice : Dumnezeu milostivește-Te... Arhiepiscopul citește rugăciunea : Stăpâne Doamne Iisuse Christoase Dumnezeul nostru*“...

Dacă Arhiepiscopul aro a liturghisii a doua zi, în timpul Psalmului Vespernelui, un Diacon îi aduce și ține liturghierul spre a-și

¹) Aceasta se cântă cu deosebire la primirea de la Liturghie.

²) Se cuvine a ști de câte ori binecuvintează Arhiepiscopul, i se cântă „*Intru mulțimi Stăpâne*“.

³) Când Arhiepiscopul voește, se închină și la Vesperină și Privighere Sfintei Mese în Altar și pe la icoanele Impărătești, și apoi binecuvintează cu dichetrotrichelele, în mijlocul bisericii.

⁴) Pentru deplină lămurire a acestui Act-luarea locurilor, a se vedea pag...

⁵) Parantezele, ce conțin explicații sau completări, sunt ale autorului textului de față. Manual.

cei rugăciunile respective. (Preotul oficiant esînd înaintea ușilor împărătești spre a-și ceti rugăciunile Serărei, face mai întîi o închinăciune către Răsărit, se întoarce, cu fața către Arhieru și i se pleacă, apoi se întoarce către Răsărit, mai face o închinăciune își descoperă capul și citește. Când se termină Psalmul de seară, Preotul își acoperă capul, se pleacă Arhierelui și intră în Sf. Altar pe ușa de M. Zi).

Voind Arhieru a se îmbrăca la „Eșire“ (vohod), după ce toți preoții și diaconii cari au a se îmbrăca își iau binecuvîntarea după regulă, (regula este arătată la Cap. 11, Serviciul în Sobor § 1. Serarea, la stîlira cea de pe urmă vin doi ipodiaconi sau a-naghoști, aducând pe două tave, Epitrahilul, Omoforul și Mitra și stau înaintea Arhierelui.

În urmă venind Arhidiaconul cu colegul său și plecându-se Arhierelui, îi pun Epitrahilul, Omoforul și Mitra; apoi plecându-se iarși Arhierelui se duc în Altar.

La „Eșire sau Vohod“, preoții venind câte doi pe ușa despre M. N., pînă în mijlocul bisericii, se pleacă Arhierelui, care șeade încă în Tron și se așează fiecare pe la locul său. (Ordinea Eșirei, cum s'a arătat la Vohodul Serărei, în Sobor. Cap. 11 § 1. Fig. 6. și așezarea în mijlocul bisericii). Dacă sunt mulți preoți, aripa din partea dreaptă se trage puțin înapoi din capătul despre Arhieru pînă când El se coboară puțin înapoi din Tron în mijlocul bisericii și se așează la loc. Fîind toți așezați, face câte o închinăciune, iar Arhierul citește încet rugăciunea intrărei, și în urmă închinându-se, iarși toți, Arhidiaconul arătînd spre ușile împărătești zice încet: *Binecuvîntează Stăpîne Sfinte, intrarea*. Arhierul binecuvîntează intrarea.

După acestea, diaconii ținînd dicherotrichelele în mîni, prezintă Arhierelui cădelnișile, pe care binecuvîntându-le, ei îi sărută mîna. După cădîrea icoanelor împărătești și a Iconostasului, întorcîndu-se cu fața spre Arhieru și plecându-se îl cădese întîi de nouă ori și la întoarcere de trei ori. În acest timp când diaconii îl cădese, el îi binecuvîntează la fiecare trei ori odată.

După: *Înțelepciune dreaptă*, primii doi diaconi se așează lângă Arhieru, care începe cîntarea *Lumină lină*. În timpul cîntărei: *Lăudăm pre Tatăl, pre Fiul și pre Sfîntul Duh Dumnezeu*, fac cu toții când cîntă cuvintele: *Pre Tatăl, pre Fiul și pe Sfîntul Duh*, câte o închinăciune, iar ambii diaconi cădese primel-două icoane împărătești. Ajungînd la cuvintelo: *Vrednic ești în*

tot timpul, ipodiaconii sau diaconii prezintă Arhiereului dicherotrichelele, care și binecuvintează cu ele în câte patru părțile; iar după aceasta întorcându-se cu fața spre Altar, ținând mâinile ceva mai ridicate și dicherotrichelele încrucișate, merge în Altar, (fiind de o parte și de alta de primii Arhimandriți sau preoți, după care urmează și toți ceilalți în ordine câte doi, afară de doi diaconi, care din timpul când binecuvintează Arhiereul cu dicherotrichelele se așează înaintea icoanelor împărătești și cădese pe toți cei ce intră în Altar. Arhiereul intrând în Altar merge la Locul de sus, și de acolo binecuvântând tot cu dicherotrichelele, și pe preoți, le dă ipodiaconilor¹. (Se observă: că la Serviciul cu Arhiereu, intrarea în Altar dela Vohodul Serărei, se face invers de cum se face la Serviciul în Sobor, fără Arhiereu: acolo intră Preoții întâi, în ordinea, dela cei mai mici până la cei mai mari, iar Protosul în urmă. Aici Arhiereul întâi și cei mai mici pe urmă. Ocuparea locurilor în Altar, însă se face tot cum s'a arătat la Fig 7: Serviciul în Sobor, fără Arhiereu: Arhiereul în Scaunul de sus, și clerul slujitor în sintronuri la dreapta și la stânga).

În Altar se continuă cântarea: *A fi lăudat de glasuri...* ș. c. I.

Terminându-se: *Lumină țină* în Altar, diaconul zice: *Să luăm aminte!* iar Arhiereul binecuvântând zice: *Pace tulurilor*. După aceasta cântă cu toții Prochimenul de rând sau al Sărbătorii și fiind Parimii, Arhiereul șade în Scaunul de sus iar preoții pe „sintonuri“.

După Parimii Arhiereul își ia locul în fața Sfintei Mese (iar Preoții la părțile laterale) până după terminarea ecteniilor. (La invocarea pentru Episcop. Clerul din Altar cântă: „Doamne miluește“ de 3 ori: asemenea pentru Rege și Familia Regală)..

La Litie. „(Sfințirea artosului“). Preoții ies în ordinea șederii lor din Altar pe ușile diaconesti (laterale), începând cu Arhimandriții sau cei întâi preoți și se așează la locurile lor, în mijlocul bisericii; iar Arhiereul, fiind așezați Preoții, iese pe ușile diaconesti, cari țin în mână dicherotrichelele și cădelnițele. Așezându-se Arhiereul la locul lui pe Vultur, și făcând cu toții trei închinăciuni. Diaconii îi prezintă cădelnițele spre binecuvântarea tămâiei, după care-i sărută mâna. Căderea diaconilor urmează

¹ În timpul cât stă Arhiereul în mijlocul bisericii îmbrăcat, la orice serviciu, înapoi la stau doi ipodiaconi sau anaghești, dintre care unul îi ține Cârja iar altul carica.

în ordinea arătată mai sus. După terminarea cădrei și a cântărei, diaconii stând față în față aproape de Iconostas, zic: Arhidiaconul: *Mântuiește Dumnezeule poporul Tău...* Arhiepiscopul zice: *Auzi-ne pre noi Dumnezeule... Pacea tuturor și Stăpâne mult milostive, (Rugăciunea).*

„Aci, după Trîpicul mare urmează *Stihovna* și după: *Acum slobozește și Tatăl nostru*, troparul Sărbătoarei și a Născătoarei. În timpul cărora diaconii cădese pânile încungiurându-le de trei ori, apoi icoanele Impărătești și pe Arhiepiscopul care îndată după sfârșitul troparelor citește rugăciunea binecuvântărei pânilor: *Doamne Isuse Christoase Dumnezeul nostru*“... (Dacă Arhiepiscopul voește, cădește însuși, diaconii păstrând dreapta și stânga cu dicherotrichelele; iar a treia oară, după ce cădește Iconostasul, vino înaintea mesei, cădește preoșii, pe Arhidiacon și-i dă cădelnița, care primindu-o îi sărută mâna, se pleacă și-l cădește).

După aceasta, se citește *Bine voi cuvânta pre Domnul*, și Arhiepiscopul cu preoșii cântă: *Dogașii au sărăcil*... asemenea și stranele cântă câte odată; apoi Arhiepiscopul binecuvântând cu mâinile zice: *Binecuvântarea Domnului preste voi*... și dacă este Privighere, se începe cetirea Psalmilor. (Utrenici).

Această regulă însă, în serviciul cu Arhiepiscopul, poate a-și avea locul numai la Privigheri, când împărțirea Litiei sau Artoșului la popor și miruirea se face în timpul Lăudărilor; iar când se face numai simplu Vesperina, atunci îndată ce se termină rugăciunea *Stăpâne mult milostive*, Arhiepiscopul cu preoșii și diaconii, (dacă este Sărbătoare împărătească), cântă: *troparul Sărbătoarei* odată și psalții încă câte odată; iar dacă este Sărbătoarea vreun Sfânt, Arhiepiscopul cu preoșii cântă: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară*... strana mare troparul Sfântului, iar cea stângă iar *Născătoare de Dumnezeu Fecioară*...

În timpul când se cântă troparele, singur Arhiepiscopul cădește cu Diaconii de câte trei ori în jurul pânilor, icoanele Impărătești, Iconostasul și Preoșii; iar după aceea citește rugăciunea binecuvântărei pânilor; fac cu toții trei închinăciuni și Arhiepiscopul se retrage în Tronul său iar Preoșii și Diaconii plecându-se se duc în Altar. După aceasta Psalții cântă *Stihovna*. Arhiepiscopul zice: *Acum slobozește*...; iar un anagnost mergând în mijlocul bisericii, zice: *Întru mulți ani Stăpâne Sfinte, Sfintele Dumnezeule*...

În timpul când se cântă *Stihovna*. Arhimandritul sau primul Preot, aduce icoana Sărbătoarei (La Scaunul Arhiepiscopesc) și mi-

ruitorul : Arhiereul se închină, o sărută, se miruește pe sine și pe Preotul ce i-a adus; apoi Arhiereul având în dreapta și în stânga doi ipodiaconi sau Diaconi, împărțește Artos la popor, care apoi merge de se miruește de Preotul ce stă lângă Iconostas.

După cântarea troparelor obișnuite, Arhiereul fiind tot în Tron, zice : *Binecuvântarea Domnului presle voi*, etc., iar Preotul de rând imediat face Otpustul — Apolisul.

Intre acestea ipodiaconii și Diaconii vin cu tavele și desbracă pe Arhiereu de Omofor, Epitrahil și Mitră. După Apolis Psalții cântă : *Pre Stăpânul și Arhiereul...*

Suita se așează în ordinea în care a venit, iar Arhiereul mergând în mijlocul bisericii se închină și binecuvintează în câte patru părțile. După aceasta întorcându-se înaintea în ordinea în care a venit până în portic, unde marele Eclesiarh ridicându-i Mantia (desbrăcându-i) se îndreaptă spre palat¹.

§ 2. La Priveghere.

Afară de serviciul Vesperinei arătat mai sus, Arhiereul fiind a se îmbrăca la Mărimuri, (Polieleu) îmbrăcarea i se face în timpul cântărei (*Polieleului*, tot în chipul arătat la Vesperină. — când se cântă : *Mărturisii-vă Domnului că este bun...*

Preoții și Diaconii ies din Altar în ordinea arătată la Litie, iar Arhiereul pogorându-se din Tron, își ia locul în mijlocul lor, făcând cu toții câte trei închinăciuni.

Sfârșindu-se Polieleul, Arhiereul cu clerul îmbrăcat cântă troparul întâi dela Mărimuri. Incepând a cânta Psalții, Arhiereul cădește, însoțit de Diaconi, în câte patru părțile, *Icoana* de pe Tetrapod, *Allarul și toată Biserica*. După Aliluia dela sfârșitul *Mărimurilor* și cântarea troparului al doilea al Mărimurilor, de către Arhiereu și Preoți, Arhidiaconul întonează ectenia mică, iar Arhiereul Ecfonisul : *Că s'a binecuvântat numele Tău...*

După această închinându-se toți, sărută Icoana și se retrag la locurile lor, cum s'a arătat la Litie.

Voind Arhiereul a ceti și Evanghelia, rămâno cu toți Preoții pe loc până la Antifon, când Diaconii și ipodiaconii se duc în Al-

¹) N. B. La Paști și altă dată când voește Arhiereul, merge cu Mantia până în palat; dar atunci trebuie să fie doi Diaconi îmbrăcați, cu cădelnițele și cherotrichelele în mâni și doi anagosti cu sfeșnicele.

tar; și după ce Arhidiaconul zice cele ce preced cetirei Evangheliei în ușile împărătești, doi Diaconi precedați de ipodiaconi cu dicherotrichelele, aduc Evanghelia în mijlocul bisericii la Arhieru, care îndată începe cetirea ei¹⁾. După aceasta făcând cu toții câte trei închinăcuni, sărută Icoana, și se retrag în ordinea știută. Se notează însă, că dacă este zi de Duminică și Arhierul voește a ceti Evanghelia, o ceteste în Altar. (În mijlocul bisericii, după: *Învierea lui Christos văzând...*) o scoate primul Preot cu Arhidiaconu). Toate celelalte urmează ca și la Vesperină.

§ 3. La Liturghie.

Dacă seara n'a fost Privighere, mergerea și primirea Arhierului în biserică până se așează în Tronul său, se face întocmai ca la Vesperină. (Preotul care-l primește la ușa bisericii, are nu numai Evanghelia ca la Vesperină ci și Crucea. Arhierul sosind după ce sărută Crucea, o dă și Preoților din suită cari vor sluji, de o sărută).

Neavând a liturgisi și fiind zi de Duminică, la Lăudări se închină pe la Icoanele Împărătești, începând cu Icoana Mântuitorului și sfârșind cu Iconostasul și Maica Domnului din dreptul lui (Iconostasului, Icoană ce este frumos împodobită la toate Catedralele Eparhiale, la toate Monasteriile și chiar la bisericile mirenești, în Moldova), vine în mijlocul bisericii, când și binecuvintează poporul cu mâinile în câte patru părțile: iar Psaltii cântă: *Între mulți ai Stăpâne*, (până se așează în Tronul Arhieresc²⁾).

Având însă a liturgisi, la Lăudări vin doi Diaconi cu cădeli-

¹⁾ Învățătura de mai sus are o parte confusă și una neprecizată. Cea confusă: ipodiaconii neavând intrarea și esirea la Altar pe ușile Împărătești ci pe cele laterale, s'ar vedea nepractică intrarea lor în Altar cu Diaconii, la aducerea Evangheliei. Evanghelia aducându-se pe ușile Împărătești care nu se închid când slujește Arhierul, este și neestetică esirea ipod. pe ușile laterale. Deci, ei stau înaintea ușilor Împărătești, așteptând ca să precedeze aducerea Evangheliei. Cea neprecizată: În ce moment se aduce Evanghelia? Momentul potrivit este după ce Arhidiaconul întonează din ușile Împărătești: Și pentru ca pentru ea să ne învrednicim a asculta Sfânta Evanghelie... Psaltul cântă: Doamne miluște pe larg, pentru timp.

²⁾ La această închinare ca la toate altele, anaghoștii au grija a pune Vulturul pe locurile unde stă și se închină Arhierul. De asemenea servind Arhierul ori nu, anaghoștii sub conducerea diaconilor și a Mareșului Eclesiastic au grije, ca ori unde stă Arhierul să pună Vulturul sub picioare.

nițel și dicherotrichelele, și stând înaintea Arhiereului se pleacă mai întâi, apoi îl cădește de nouă ori, iar Arhiereul îi binecuvîntează de trei ori cu amîndouă mîinile.

După aceasta pogorându-se din Tron, merge în mijlocul bisericii, avînd în dreapta și în stînga pe Arhidiacon și colegul său împreună cu Preoșii ce au a liturgisi — afară de cel ce a procomidit — așezați în ordine. Face cu toții trei închinăcuni : Arhidiaconul zice : (să se audă numai în cereul slujitorilor) *Binecuvîntează Slăpâne Sfînte* ; iar Arhiereul : *Bucurîntal este Dumnezeuul nostru...* Arhidiaconul : *Amin.* Arhiereul : *Mărire Tie Dumnezeuul nostru...* *Impărate Cereșe...* Arhidiaconul, plecându-i-se : *Întru mulți ani Slăpâne Sfînte, Sfînte Dumnezeule, ș. c. 1.* După Tatăl nostru, Arhiereul zice : *Că a Tu este Impărăția,* Diaconii : *Amin.* Arhiereul, troparul : *Miluește-ne pre noi Doamne...* Arhidiaconul : *Mărire...* *Doamne miluește-ne pre noi ca întru Tine...* al doilea Diacon : *Și acum... Ușa milostivirei*². Indată Arhiereul înaintînd spre Icoanele Impărătești zice : *Prea Curatului Tău Chip...* și închinându-se de 3 ori sărută Icoana Mîntuitorului ; rostind : *Ceace ești Izvorul mîlei...* și închinându-se asemenea, sărută Icoana Maicii Domnului, apoi a Hramului și celelalte, zicînd la fiecare troparele respective ale Icoanelor ; iar în urmă la Iconostas. Venind în mijlocul bisericii, Arhidiaconul zice : *Domnului să ne rugăm* ; iar Arhiereul, plecându-se cu tot clerul, (toți descoperindu-și capetele) zice rugăciunea : *Doamne trimite mîna Ta din înălțimea locașului Tău cel Sfînt...* (În timpul cînt Arhiereul se închină pe la Icoane, Diaconii stînd la locurile lor ce le-au avut — în dreapta și stînga Arhiereului în mijlocul bisericii, îl cădește de câte trei ori, în timpul cînd se închină înaintea fiecărei icoane; iar Preoșii ce au a liturgisi, stau în acest timp cu fața către Răsărit, pînă cînd Arhiereul vine iar în mijlocul bisericii și-și reiau poziția față în față. Descoper capul și se pleacă, ascultînd rugăciunea ce se rosteste de Arhiereu.

Terminînd Arhiereul rugăciunea, se acopere toți și face Apolisiul — *Otpustul* (mie). După aceasta ipodiaconii (mai direct

²) Se mai cuvine a ști că fiind dinaintea Icoanelor Impărătești icoane mici portative și diaconi mai mulți, atunci Diaconii aduc Arhiereului în ordinea cuvenită acele icoane, spre sărutare în mijlocul bisericii cărora Arhiereul închinînduse de trei ori, zice troparele respective: *Prea Curatului Tău Chip...* ș. c. 1.

Diaconii, căci ei le-au în mână) dând dicherotrichelele Arhierelui, binecuvântă cu ele în câte patru părțile; iar, după ce le-au dat, Diaconii stând în fața Arhierelui, cântă: *Intru mulți ani Stăpâne*. (Din aceasta s'ar înțelege că Diaconii ar lua poziție în fața Arhierelui, în câte patru părțile, ceea ce nu este aplicabil și ar fi cu totul neestetic a alerga când la o parte când la alta spre a fi în fața Arhierelui când binecuvîntază. Practica este: Îndată ce Arhidiaconul cu colegul său dau dicherotrichelele Arhierelui, sărutându-i mâna, iau poziția alături unul de altul în partea despre Răsărit, e u fața către Arhierem, care binecuvîntază întâi către Răsărit¹ în această poziție stau cântând pe larg: *Intru mulți ani Stăpâne*, până ce Arhierem se întoarce iar cu fața către Răsărit) și ținând dicherotrichele încruciate mai ridicat, merge așa, finut de cei întâi doi diaconi și urmat de ceilalți în Sfântul Altar, zicând încet în dreptul ușilor Impărătești: *Intra-voi în Sfânta Casa Ta...*

Preoții ce au a liturgisi, în ordinea șederei lor intră în Sfântul Altar pe ușile laterale și așezându-se în jurul Sfintei Mese, fac cu toții câte două închinăciuni, și după ce Arhierem sărută Sfânta Evanghelie, Sf. Cruce și Sfânta Masă, dă spre sărutare Sfânta Cruce tuturor celor ce au a liturgisi, iar ei îi sărută mâna. Apoi Diaconii, ipodiaconii, și anaghoștii îmbracă pe Arhierem veșmintele Arhieresti fiind așezate pe o masă în partea dreaptă a Sfântului Prestol: iar ceilalți se îmbracă după rânduială. Preoții rânduiri a se îmbrăca, după ce au intrat în Altar și s'au închinat, și după ce au sărutat Crucea, oferită de Arhierem și mâna Arhierelui, iau fiecare veșmintele îmbotite — afară de Preotul care a îmbrăcat și L-a primit — le prezintă Arhierelui zicând: „Binecuvîntază Stăpâne Sfinte, Sfintele veșminte. Arhierem le binecuvîntază iar Preoții îi sărută mâna și trec de se îmbracă.

Când însă Arhierem voește a se îmbrăca în mijlocul bisericii, după binecuvîntarea cu Dicherotrichelele nu se mai duce în Sfântul Altar, ci stând pe loc, ipodiaconii și anaghoștii îi aduc din Sfântul Altar pe niște tave mari, toate veșmintele împreună cu Mîtra și stau în ordine înaintea lui¹. Doi Diaconi luând pol-capul și Mantia, le așează la locul lor și după aceea stau gata să-l

¹ Bino înțeles că lipsind personalul necesar pentru aceasta, toate veșmintele Arhieresti se așază pe o masă, care se pune în mijlocul bisericii dinaintea Arhierelui.

îmbracă, iar cei întâi doi Diaconi ținând cădelnițele și Dichero-tricheile în mâini, stau în fața Arhiereului în apropiere de Iconostas. Fiind toate gata, Arhidiaconul zice: *Binecuvîntează Stăpîne Sfinte, Sfintele Veșminte*. Arhiereul zice: *Binecuvîntat este Dumnezeu nostru...* Diaconul 1-îu: *Amin*. Diaconul al doilea zice: *Domnului să ne rugăm*, și tot el sau corul: *Doamne miluiește*; iar Arhidiaconul cădînd cu tovarășul lui pre Arhiereu care se îmbracă cu stîharul, zice cu voce tare și rar, cuvintele²: *Să se bucure sufletul tău de Domnul, că te-a îmbrăcat cu veșmîntul mîntuirii și cu haina veseliei te-a împodobit; ca unui mire 'Ńia pus Ńie coroană și ca pe o mireasă te-a împodobit cu podobă. La sfârșitul acestor cuvinte (rugăciuni) precum și la celor ce va rosti Arhidiaconul la îmbrăcare, Diaconul al doilea zice: *Toldeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin*³.*

Diaconii și ipodionii de lângă Arhiereu, prezentându-i Epitrahilul și Diaconul al doilea zicînd: *Domnului să ne rugăm. Doamne miluiește*; Arhidiaconul zice: *Bine este cuvîntat Dumnezeu cela ce varsă Harul său preste Arhierii săi, ca mirul pre cap, ce se pogoară pre barbă, pre barba lui Aaron, care se pogoară pre marginea îmbrăcămintelor lui*. Diaconul al doilea: *Toldeauna...* Și așa mai departe, zicînd fiecare Diacon ce-l privește:

La încingătoare: *Binecuvîntat este Dumnezeu, Cela ce te încinge cu putere și a pus neprihănită calea ta. Cela ce săvârșește pioarele tale ca ale cerbului și preste cele înalte te pune.*

²) Între acestea ipodionii sau alți doi Diaconi prezintă Stîharul, Arhiereul îl binecuvîntează și sărutându-i Crucea (de la spate), se îmbracă cu el. Asemenea se urmează și cînd Arhidiaconul vorbește cuvintele respective ale celorlalte veșminte.

³) Atît Arhidiaconul cît și tovarășul său (Destereul) prelungesc rostirea cuvintelor pînă cînd Arhidiaconul se îmbracă cu veșmîntul respectiv.

Notă: În timp de peste zeapte ani, cît am slujit la Sfînta Episcopie a Râmnicului ca Arhidiacon, am întrebât pe P. S. Episcopul Ghenadie Enăceanu: de ce nici odată nu se îmbracă în mijlocul bisericii? Mi-a răspuns, nu cu caracter personal ci principal, „Îmbrăcarea Arhiereului în mijlocul bisericii, în loc de a inspira evlavie credincioșilor este de un efect contrariu. Adevăratul efect de evlavie se produce cînd Arhiereul apare îmbrăcat, fie coborînd din palat, cu suita tot îmbrăcată deplin. Acest din urmă caz, l-am observat la sfințirea Catedralei din Sibiu. Cînd a apărut Mitropolitul (Metanuj) îmbrăcat, sub baldachinul purtat de Protopopi îmbrăcați și cu toată suita asemenea, poporul ce nu mai avea loc în curte și pe stradă s'a plecat pînă la pămînt.

La Mănicera din dreapta : *Dreapta Doamne s'a prea mărît
întru tărie ; mîna ta cea dreaptă a sfărâmat pre vrămăși și cu
mulțimea mării Tale vei zdrobi pre cei potrivnici.*

La stînga : *Măntile Domnului te-au făcut și te-au zilit, în-
țeleptile-va și te va învăța poruncile Lui.*

La Sacos : *Arhierelui Tăi, Doamne, se vor îmbrăca întru drep-
tate și Cuvășii Tăi cu bucurie se vor bucura.*

La Ipogonatie (Bederniță) : *Încinge sabia Ta preste coapsa
Ta, Puternice, cu ptoabă și cu frumusețea Ta ; încordează și
bine sporește și împărtășește pentru adevărul și blîndețea și drep-
tatea și te va povățui minnat dreapta Ta.*

La Omofor : *Pe umere ai luat Christouă firea noastră cea
rătăcită și înălțându-te o ai adus pre ea lui Dumnezeu Tatălul.*

La Engolpion : *Inimă curată zidească întru tine Dumnezezeu și
Duh drept învîscă întru cele din lăuntru ale tale.*

La Cruce : *A zis Domnul : Cel ce voește să vină după mine,
să se lepede de sine și să-și iea Crucea sa și mie să-mi urmeze.*

La Decorație : *Cuvînt bun răspundă inima Ta și vei grăi lu-
curile tale Regelui.*

La Mitră : *A pus Domnul cunună de pietre scumpe pre ca-
pul tău ; vîcață ai cerul dela Dănsul, și-ți va da lungime de zile
în veacul veacului¹.*

După acestea un ipodiaton luînd lighianul și ibricul cu un
prosop pus pe după gât, merge înaintea Arhierelui și turnându-
și se spală pe mîni ; iar doi anaghoști stînd lângă ipodiaton ridică
de amîndouă laturile peste capul ipodiatonului și-l dau Arhie-
reului de se șterge. În urmă Arhierul binecuvîntează pe ipodiaton
și anaghoști iar aceștia îi sîrută mîna și se retrag.

În timpul spălării, Arhidiatonul, stînd tot la locul de mai
înainte, zice cuvintele : (rugăciunea) : *Spăla-voi întru cei nevino-
rați mîinile tale și vei încungiura Jerlfehicul Domnului, ca să
auzi glasul lundei Lui și să spu toate minunile Lui, căci ai iubit
buna cuvîntul a Casei Lui și locul locașului mării Tale. Să nu
piardă Domnul cu cei necredincioși sufletul tău, și cu bărbații
sîngărilor, într'ale cărora mîni sunt fără de legile, vicața ta :*

¹ N. B. Unii Arhierii își amintesc și obiceiul, că după toate acestea Ar-
hierul regulându-și barba, Arhidiatonul zicea: *Bețrănoșele sunt cinstite nu
cele de mulți ani, nici cele ce se numără cu numărul anilor, ci după înțelep-
ciunea și vicață noîntinală.*

*văci lu întru nerăutate ai umblat. Domnul să te apere și să te măntuiască. Păciorul lău a străbătut întru dreplate; în biserici bine vezi căvânta pre Domnul¹⁾. După aceasta luând Arhidiaconul în ambele mâni Dicherotrichelele, zice dela locul său: *Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând faptele voastre cele bune, să prea mărească pre Tatăl vostru cel din Ceruri*. Apoi aducând și dând Dicherotrichelele, Arhiepiscopul binecuvintează cu dânsele în câte patru părțile; iar Psaltii cântă: *Întru mulți ani Stăpâne*.*

La sfârșitul acestora. Diaconul al doilea zicând: *Domnului să ne rugăm, și Doamne miluește*, Arhidiaconul ica Cârja și stând la locul de mai 'nainte²⁾, zice: *Toiagul dreptăței și al Impărăției îi-a încredințat fie Domnul Dumnezeu; și mergând dă Cârja Arhiepiscopului, sărutându-i mâna*.

Terminându-se ceremoniul îmbrăcării Arhiepiscopului se începe cetirea Orelor, dacă nu s'au cetit îndată după Canoane, cum se obișnuște a se face pe la unele biserici de prin orașe. În cazul din urmă, adecă când s'au cetit, Arhidiaconul zice: *Mărire Tie Celui ce ne-ai arătat nouă lumină, și Psaltii cântă Doxologia³⁾*.

¹⁾ Fiind vreun ipodiacon, care în aceea zi are să fie hirotonit Diacon, acela ține lighianul.

²⁾ „Locul de mai 'nainte”, despre care se amintește adesea la îmbrăcare, este acel arătat la început, în cazul că Arhiepiscopul se îmbracă în mijlocul bisericii. Îmbrăcându-se în Altar, Arhidiaconul stă la dreapta Arhiepiscopului, luând parte la îmbrăcare, dacă nu mai sunt Diaconi afară de doi, și de aci prezintă Arhiepiscopului toate cele arătate. (Nota alcătuitorului acestui text).

³⁾ X. B. Pe la unele Mitropolii și Episcopii și chiar pe la bisericile de prin orașe, dacă Arhiepiscopul voește și are confiturizatorii numeroși, spre a se da mai mare splendoare serviciului Arhiepiscopesc, înainte de a se începe cetirea Orelor sau cântarea Doxologiei, Arhidiaconul stând în dreapta Arhiepiscopului, în mijlocul bisericii, iar confiturizatorii în Altar, zice cu glas mare: **Anagoști eșii!** **Ipodiaconi eșii!** **Anagoștii și ipodiaconii eșii** câte doi pe ușile laterale, vin înaintea Arhiepiscopului, în depărtare ca doi metri, de unde plecându-i-se vin de se așează în fața Arhiepiscopului. Apoi Arhidiaconul zicând iarăși cu glas mare: **Diaconi eșii!** **Diaconii ies tot pe ușile laterale, câte doi sau și câte trei** (dacă sunt numai 3 în Altar) și plecându-se Arhiepiscopului din aceeași depărtare, se așază fiecare la locul lui lângă Arhiepiscop. După aceea Arhidiaconul zicând iarăși treptat: **Preoți eșii, Protosingheli eșii, Archimandriți eșii**. Toți aceștia eșii în ordine la rândul cum sunt strigați și înclinându-se (plecându-se) Arhiepiscopului din aceeași depărtare, se așază fie-care la locul lui. Îndată după aceasta Arhiepiscopul sculându-se din jeșul pe care șade în timpul cetirii Orelor (sau cântării Doxologiei), face, cu toți ceilalți clerici odată, trei înclinări: și apoi stau la locurile lor până se termină cetirea sau cântarea, când se face de către Preotul proscomiditor Apolisul mic din ușile Impărătești.

După cetirea Orelor sau cântarea Doxologiei, Preotul pro-comiditor face Apolisul mic din ușile împărătești²⁾. îndată după aceasta Arhiereul făcând împreună cu toți coliturgisorii trei închinăciuni, citește încetisor: *Impărate Ceresc... Mărire întru cei de sus... Doamne buzele mele voi deschide...*, după rânduială: iar Diaconii plecându-și capetele dinaintea Arhiereului, fiind așezați cei din dreapta în stânga și cei din stânga în partea dreaptă, zic încet: *Vremea este a face Domnului*; iar Arhiereul punându-și mâinile cruciș, pe capetele lor, face începutul Liturghiei după regulă, binecuvântând pre Diaconi pre cap, ei îi sărută mâna³⁾.

În același timp, Arhimandritul sau primul Preot sărutând mâna Arhiereului, se duce în Altar pe ușa laterală, din dreapta, iar Preotul pro-comiditor vine în mijlocul bisericii, la locul lui. Între acestea Arhidiaconul stând în apropiere de Iconostas, și făcând trei închinăciuni, împreună cu toți coliturgisorii, zice cu glas tare: *Binecuvintează Stăpâne*, la care Preotul răspunde din Altar: *Binecuvântată este Impărăția...* apoi imediat întorcându-se în ușile Împărătești se pleacă Arhiereului împreună cu Arhidiaconul, care (reluându-și poziția) începe Ectenia mare: *Cu pace Domnului să ne rugăm*. În acest timp Arhiereul stând în

²⁾ Se cuvine a ști că în timpul cetirii Orelor sau cântării Doxologiei se fac și hirotesiiile de Duhovnic, Arhimandrit și alte ranguri bisericești. În aceasta se prevede după arătarea din Arhieralicon. Se notează însă că pe la unele Episcopii, hirotesiiile acestea se fac după Eșirea mică, îndată ce Arhidiaconul întonează: *Cu înțelepciune, drepti, și pune Sfânta Evanghelie pe Sfântul Prestol*.

³⁾ Actul îmbrăcării și cele următoare până la începutul Liturghiei arătându-se mai sus numai în cazul când se îmbracă Arhiereul în mijlocul bisericii, rămâne oare care confuzie și dezorientare pentru cazul îmbrăcării în Sfântul Altar, Caz care este cel mai des practicat. Confuzia este: După cântarea Doxologiei și după ce Preoții și Diaconii s'au îmbrăcat în Altar, Arhiereul fiind în mijlocul bisericii Preoții și Diaconii după ce s'au îmbrăcat ies la Arhiereu. Vine întrebarea: Unde fac închinăciunile pentru începutul Liturghiei, când se știe că îmbrăcându-se în Altar se fac acolo, iar Arhiereul dă Crucea Preoților liturgisitori de o sărută după ce sărută Evanghelia și Sf. Prestol? Cazul îmbrăcării Arhiereului în mijlocul bisericii fiind foarte rar, rămâne de precizat ce Cel practicat mai totdeauna: În Altar:

După ce se termină îmbrăcarea Arhiereului, și Preoților, Diaconii fiind îmbrăcați, fac cu toți cuvenita închinare. Sărută Sf. Evanghelie, Sfânta Masă și Sfânta Cruce. îndată ies în mijlocul bisericii unde se dă numai binecuvântarea Arhierească pe capetele plecate, Preoților și Diaconilor, nu numai Diaconilor, și cu rostirea: *Vremea este a face... ș. c. l.* De aci urmează cum se va vedea.

pleacă, citește rugăciunea punerii înainte: *Dumnezeule, Dumnezeu! nostru...* Când Arhidiaconul ajunge la cuvintele: *Apără, mântuiește...* al doilea Diacon merge și stă în dreptul lui, plecându-se împreună la Icoana Mântuitorului și a Născătoareii de Dumnezeu, cât și Arhierelui, după Vosglas.

După terminarea ecteniei mari și zicerea Ecfonisului, atât Preotul proestos din ușile Impărătești cât și Arhidiaconul dela locul său se pleacă Arhierelui.

În timpul Antifoanelor, sau când se cântă: *Binecuvintează ; Laudă suflete al meu ; și Fericirile*. Arhieretul șade, cetind încet rugăciunile Antifonului 1-*iu*, al 2-*lea* și al 3-*lea*, sculându-se în timpul ecteniilor mici, ce se zic între Antifoane, etc.

La sfârșitul Antifonului 1-*iu*, Diaconul al doilea cu al doilea Arhimandrit sau Preot, merg în mijlocul bisericii, cam în dreptul Iconostasului ; fac trei închinăciuni și se pleacă Arhierelui, după care intră în Sfântul Altar numai Preotul pe ușa laterală dela stânga. Al doilea Diacon stă în partea stângă în dreptul Iconostasului și întonează Ectenia mică.

Înainte de finele Antifonului al 2-*lea* doi preoți, după ordinea șederei lor, împreună cu Diaconul al treilea, care stă în mijloc, făcând trei închinăciuni, cam între Iconostas și Icoana Măriei Domnului, se pleacă Arhierelui ; Preoții merg în Altar pe ușile laterale din partea în care stă fiecare, iar Diaconul retrăgându-se la o parte din dreptul Arhierelui, zice *Ectenia mică*, după Ecfonis, atât Preotul care l-a zis, din ușile Impărătești, cât și Diaconul (dela locul său), se pleacă Arhierelui și se retrag la locurile lor.

Spre finele Antifonului al 3-*lea* sau al Fericirilor, toți Preoții rămași (și Diaconii, dacă vor mai fi), fac închinăciuno în aceeași ordine se pleacă Arhierelui, și intră în Sfântul Altar numai Preoții pe ușile laterale ; Diaconii rămân pe loc, dintre cari unul zice *Ectenia mică*, și intră și ei în Altar, după ce se pleacă iar Arhierelui. Asemenea închinăciuni făcând și ipodiaconii cu Anaghoștii se duc în Altar, afară de doi, cari rămân lângă Arhieru.

Ordinea Eșirei mici sau a Vohodului este :

1) Merg doi anaghoști cu sfeșnicile ; 2) Diaconul al patrulea sau un ipodiacon cu cârja ; 3) Dacă este hirotonie de Diacon, ipodiaconul cu lighianul ; 4) Doi Diaconi cu Dicherotricherele și cădelnițele ; 5) Arhidiaconul cu Evanghelia, pe care i-o dă Arhi-

manștrul sau primul Preot ; 6) Pe la bisericile la care sunt rapide, merg încă doi ipodiaconi cu ele și stând în urma Arhidiaconului, le mișcă deasupra Evangheliei ; 7) Preoții câte doi, începînd cu cei din urmă și sfârșind cu cei d'întâi.

Esînd în ordinea aceasta se așează toți în locul de ordine al șederii lor¹⁾. Așezați astfel fac toți câte două închinăciuni²⁾ : iar Arhidiaconul cu Evanghelia, arătînd cu Orariul spre ușile împărătești, zice : *Binecuvîntază Stăpîne Sfînte, Sfînta Intrare* Arhieroul răspunde : *Binecuvîntată este intrarea Sfinților Te-* etc.

După aceasta Arhidiaconul, prezintănd Arhierelui Evanghelia spre sărutare și sărutându-i mâna, merge dinaintea ușilor împărătești precedat de cei doi Diaconi cu cădelnițele și zice : *Cu înțelepciune drepti*. Îndată Arhieroul prînind Dicherotricherele, cîntă, împreună cu toți liturgisitorii, stihul sărbătoarei respective, sau : *Veniți să ne închinăm și să cădem către Christos*³⁾ ; și când ajunge la cuvintele : *Mântuește-ne pre noi Fiul lui Dumnezeu*, Binecuvîntază poporul cu Dicherotricherele în câte patru părțile⁴⁾, și în urmă merge în Altar, ținînd Dicherotricherele cruciș ridicate mai sus, fiind ținut din partea dreaptă și cea stîngă de cei întâi Preoți după care urmează și toți ceilalți în ordine.

Între acestea Diaconii cu cădelnițele stînd dinaintea icoanelor împărătești, cădesc pre Arhiereu și pre toți conliturgisitorii cari intră în Altar, după cari intră și ei.

Intrînd Arhieroul în Altar zice încet : *Intra-voș în casa Tu*, etc., și dînd Diaconilor Dicherotricherele sărută Sfînta Masă : apoi iea cădelnița și tămăiază Sfînta Masă din câte patru părțile, și pe rînd : Proscomidia, Scaunul cel de sus, icoanele din Altar și în urmă pe Preoți⁵⁾. În timpul cădîrei în Altar, Preoții că-

¹⁾ Urmează însă a ști că toți cei ce au a se așeza împartea dreaptă a Arhierelui nu trec pe dinaintea lui, ci împrejur pînă se așază fiecare la locul lui.

²⁾ În acest timp Arhieroul, după ce Arhidiaconul zice înclîșor : *Domnului să no rugăm*, citește încet rugăciunea Intrărei : Stăpîne Doamne Dumnezeu al nostru.

³⁾ Când se cîntă cuvintele : *Și să cădem cătră Christos*, toți conliturgisitorii se pleacă cătră Icoana Mântuitorului.

⁴⁾ În acest timp Psalții cîntă : *Intra mulți ani Stăpîne*.

⁵⁾ După ce anaghorul merge cu Cărpa la Eșîrea sau Volodul mic, se așază dinaintea Icoanei Mântuitorului, stînd gata a o iumăna Arhierelui : când iese din Altar ea să cădească.

la acele troparul Sărbătoarei. După aceea precedându-i Diaconii în ordine. Arhiereul iese din Altar, și primind Cârja dela anagnoști face căderea mică. Intrând Arhiereul în Altar (după cădere), preoții cântă acele Coudacul cel din urmă, conform Ispicului. După: *Domnului să ne rugăm, și: Că Sfânt ești Dumnezeu nostru.* Arhiereul stând înaintea Sfintei Mese, cu fața către popor, iar Arhidiaconul arătând cu Orariul spre Icoana Mântuitorului, zice: *Doamne mântuește pre cei bune credincioși.* În Altar se cântă odată și la strane câte odată. (Practica la această cântare este astfel: După ce s'a cântat în Altar: *Doamne mântuește...* la anunțarea Arhidiaconului, a doua anunțare o face Diaconul al 2-lea, când urmează a se cânta la strana 1-a; a 3-a iar Arhidiaconul, spre a cânta la strana 2-a). După aceasta iarăși Arhidiaconul, (arătând cu Orarul către popor) intonează: *Și ne auzi pre noi;* și în Altar se cântă acest sfârșit).

După aceasta Arhidiaconul zice: *Și în vecii vecilor,* iar chorul răspunde: *Amin,* și cântă: *Sfinte Dumnezeule.* (Sau altă cântare Intreit Sfinții, după cum cere Praznicul). În acest timp Arhiereul plecându-și capul, citește încet rugăciunea Intreit Sfinților cântări din Liturgiilor. Diaconul al doilea, dând Arhiereului dicherul, zice încetșor: *Moisi și Aaron întru preoții lui, și Samuel întru cei ce cheamă numele lui.* Arhiereul primind dicherul, și începând a cânta cu toții: *Sfinte Dumnezeule...* în Altar, face cruce cu el asupra Sfintei Evanghelii; apoi chorul din stânga cântă iarăși: *Sfinte Dumnezeule...* În acest timp Arhidiaconul dând Arhiereului tricherul, zice încetșor: *A Treimej arătare la Iordan s'a făcut, că însăși firea cea prea îndumnezeită — Tatăl, a strigat: Acesta ce se hotează, Fiul meu cel iubit este și Duhul la cel asemenea a venit, pre carele popoarele îl laudă și îl prea înalță întru toți vecii.*

Imediat în Altar cântă a doua oară: *Sfinte Dumnezeule,* în timpul căruia Arhiereul iarăși face Cruce asupra Sfintei Evanghelii cu tricherul. Chorul drept cântă apoi iarăși: *Sfinte Dumnezeule.* După aceasta ipodiaconii sau anagnoștii eșind înaintea ușilor Impărătești și dând dicherotricherele Arhiereului, Diaconii precedând pre Arhiereu, (Am văzut practicându-se astfel: Arhidiaconul și Diaconul al doilea preced Arhiereului la ieșirea din Altar, având dicherotricherele pe care le prezintă Arhiereului. Aceasta rezultă și din logica faptului: Arhiereul după ce face cruce asupra Sfintei Evanghelii cu dicherul și tricherul le ina-

poiază celor care le-au dat, iar nu ipodiamonilor sau anagnostilor), cântă cu glas dulce și rar: *Sfinte Dumnezeule*, în care timp: Arhiepiscopul înaintând cu dichero-tricherele în mâni, până în mijlocul bisericii, și călând cu mullă pietate, deocamdată în sus, zice: *Doamne, Doamne, caulă din Ceriu și vezi, și cercetează vica aceasta, pe care o a sădil dreapta Ta, și o desăvârșește pre ea.* Când întonează acestea, binecuvintează pre popor cu dichero-tricherele. După aceasta Diaconii cântând: *Sfinte Iare*, Arhiepiscopul întorcându-se spre strana dreaptă, zice și face aceeaș ca întâi. Apoi Diaconii cântând: *Sfinte fără de moarte*, Arhiepiscopul se întoarce către strana stângă zicând și făcând aceeaș. (Rămâne la buna voința Arhiepiscopului ca rugăciunea de mai sus s'o zică în partea dreaptă și cea stângă, în alte limbi). După ce Arhiepiscopul binecuvintează în partea stângă, Diaconii cântă: *Miluește-ne pre noi*, iar El se întoarce în Altar urmat de Diaconi. Intrând cu toții în Altar, Preoții cântă: *Sfinte Dumnezeule* mai pe scurt; corul stâng: *Mărire Tatălui...*; cel drept: *Și acum...*; cel stâng: *Sfinte fără de moarte...*

În timpul acestor cântări la strane, Arhidiaconul arătând cu Orarul spre Proscomidie, zice Arhiepiscopului: *Poruncește Stăpâne Sfinte*; iar Arhiepiscopul închinându-se spre Proscomidie răspunde: *Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului.* Apoi Arhidiaconul arătând cu Orarul spre Locul cel de sus, zice: *Binecuvintează Stăpâne Sfinte Scaunul cel de sus.* Arhiepiscopul, condus fiind de cei întâi doi Preoți până la Locul cel de sus¹, închinându-se zice: *Binecuvântat ești pe Scaunul mării Impărăției Tale, Cel ce zezi pre Ieruvimi, cântat și prea înălțat în vecii vecilor.*

După ce chorurile și-au terminat cântările mai sus amintite, Arhidiaconul venind în ușile Impărătești, zice: *Putere!* (Δύναμις) iar corul drept cântă cu putere și pe larg: *Sfinte Dumnezeule...* În acest timp vine al doilea sau al treilea Diacon și luând binecuvântare de la Arhiepiscop pentru cetirea Apostolului, se și duce în mijlocul bisericii. Între acestea Preoții sau Diaconii iau de pe umerii Arhiepiscopului, care stă înaintea Scaunului celui de sus, Omoforul cel mare. Începându-se cetirea Apostolului, după regulă. Arhidiaconul luând cădelnița în mână, iar veșmântarul sau un ipodiamon, un discușor cu tămăc; merg dinaintea Arhiepiscopului.

¹) Pe acești doi Preoți Arhiepiscopul întorcându-se, îi binecuvintează cu amândouă mâinile.

care punând tîmnic în cădelniță, o binecuvintează. Apoi Arhidiaconul punând Omoforul mare pe mîna stîngă. (îndoit, cu fața afară), cădește Sfînta Masă. Altarul, pe Arhiereu și Preoții, și în fine Biserica, cădere: mică. (La Apostol cădește singur Arhidiaconul, nu în doi. Un motiv puternic este acela: că la căderea Apostolului nu trebuie să se producă nici cel mai mic sunet de cădelniță). Înapoindu-se în Altar, după căderea Sfintei Mese și a Proscomidiei mai cădește numai pe Arhiereu.

Terminându-se căderea la Apostol², primul Preot dă Evanghelia Arhidiaconului, iar acesta punând capătul Orariului pe Evanghelie, merge la Arhiereu, unde alipindu-și fruntea de ea (Evanghelie) zice încet²: *Binecuvintează Stăpîne Sfinte pre binevestitorul...* iar Arhiereul zicînd: *Dumnezeu, pentru rugăciunile Sfîntului, măritului (întru tot lăudatului) Apostol și Evanghelist (N.), îl binecuvîntă pe cap:* și astfel pleacă la locul destinat pentru citire. Lui îi preced 1) Anagnostii cu două sfeșnice; 2) doi ipodiaconi cu dicherotricherele și al 3-lea, un Diacon cu Omoforul mare pe mîni. Când se citește Evanghelia pe analog în mijlocul bisericii, toți aceștia încungiură analogul; anagnostii așază sfeșnicile dinaintea analogului, iar ei stau la spatele Arhidiaconului: ipodiaconii cu dicherotricherele se înapoiază și se așază la ușile împărătești, de o parte și de alta. Diaconul depune Omoforul în Altar, primește cădelnița și eșind dinaintea ușilor împărătești puțin mai la o parte, zice de acolo: *Cu înțelepciune așteptă (dreaptă), să ascultăm Sfînta Evanghelie*, iar Arhiereul: *Pace tuturor*. Când Evanghelia se citește pe Amvon, mergerea și întoarcerea se face cu aceeași regulă, afară numai că lipsind analogul, sfeșnicile se pun în mijlocul bisericii și anagnostii stau lângă dînsule.

După terminarea Evangheliei, Arhiereul stînd în ușile împărătești³, zice Arhidiaconului: *Pace fie Celui ce binevestești*, iar corul cîntă: *Mărire Tie Doamne mărire Tie*. Imediat Arhiereul primind dicherotricherele, binecuvîntă pre popor cu ele; iar

²) În timpul citirii Apostolului, Arhiereul citește rugăciunea din naintea Evangheliei.

²) Când Arhiereul vorbește ca Arhidiaconul sau Diaconul să zică de pe Amvon sau din mijlocul bisericii aceste cuvinte, în Altar numai îl binecuvîntă pe cap.

³) Arhiereul merge de la Scaunul cel de sus, cu aceeași ceremonie, cum s'a dus

cliorul cântă : *Intra mulți ani Slăpâne*. Arhiepiscopul primind Evanghelia de la Arhidiacon, și făcând cruce cu ea spre popor, o dă Arhimandritului, care o așează pe Sfânta Masă. Se observă că Arhiepiscopul, în timpul cetirii Evangheliei nu-și ridică Mitra de pe cap, ci numai Arhidiaconii și Protopresbiterii cari o au.

În timpul cetirii Evangheliei, Arhiepiscopul stă în picioare, în Scaunul cel de sus : unii însă, spre a măști pompa serviciului, stau în acest timp în ușile Impărătești, ținând Cârja în mâna stângă.

Se cuvine a ști că, fiind în biserică Regele și Regina, în timpul *Eșirei mici* Arhiepiscopul îi prezintă Evanghelia spre sărutare : iar nefiind (Arhiepiscop ?), i-o prezintă Arhidiaconul după cetirea Evangheliei.

În timpul ecteniei : *Să zicem Ioh...* Preoții de lângă Arhiepiscopul desvelește Sfântul Antimis, afară de partea deasupra ; și când Diaconul zice — la a doua ectenie : *Să le descopere lor Evanghelia dreptăței*, descopăr și acea parte : iar când un Preot zice Telefonisul : *Că și aceștia împreună cu noi*, Arhiepiscopul luând buretele face cu el Crucea pe Sf. Antimis, după care îl sărută — El și Preoții, apoi îl pune de deasupra Antimisului.

Zicând Arhiepiscopul telefonisul : *Că sub slăpânirea Tu...* Diaconii îi pun pe umere Omoforul mic : iau în mână dieherotricherele și-i (în liturgiul spre a ceti rugăciunea heruvimică. La cetirea acestei rugăciuni, Diaconii stau cu capetele plecate și ascultă cu pietate. Imediat Arhiepiscopul închinându-se, citește de trei ori, cu multă pietate : *Cari pre Ierusalim...* iar Diaconii zic alternativ sfârșitul : *Că pre Impăratul primind...*

După aceasta Arhiepiscopul întorcându-se cu fața spre popor, în ușile Impărătești, unde ipodiaconii sau anagnostii (în lighianul și ibricul, se spală pe mâni zicând încet : *Miluește-mă Dumnezeu!*¹. Apoi se închină înaintea Sfintei Mesei de trei ori zicând : *Dumnezeule curățește-mă pre mine păcătosul...* iar un Diacon ridicându-i Mitra : sărută Sfântul Antimis, Sfânta Masă și Crucea ; după aceea se pleacă în dreapta și în stânga binecuvântând pe confiturzătorii. Imediat întorcându-se spre popor și plecându-se puțin îl binecuvintează cu amândouă mâinile. Apoi se retrag la Proscomidie, pomenește pe vii, începând cu Capul

¹) Se observă că în Capitală nu se spală Arhiepiscopul în acest timp, de cât numai când are hirotonie de Diacon.

Statului, Metropolitii, etc., și pe morții, începând cu ctitorii bisericii.

În acest timp Arhidiaconul cădește Altarul și biserica. Când însuși Arhiepiscopul face această cădere, atunci o începe îndată după ce rostește de trei ori : *Carj pre Herucim...* apoi se spală și îndeplinește cele mai sus arătate.

În urmă mergând și toți comiturgisitorii la Arhiepiscop, pomenește pe cine vașe, și îi sărută umărul. După aceasta un Diacon ridică Omoforul mie de pe umerii Arhiepiscopului, iar Arhidiaconul apropiindu-se zice : *Rădică Prea Sfințite Slăpâne*. Arhiepiscopul dând spre sărutare Aerul mare la toți Diaconii, zice : *În pace ridicăți mâinile voastre la cele sfinte, și binecuvântați pre Domnul*. Apoi sărutând Sfântul Disc, îl pune pe capul Arhidiaconului. (În textul tipicului Arhiepiscopesc, care este exact reproduș în cel de față, să scăpat din vedere următoarele : După ce Diaconii sărută Aerul mare, îl pune pe umerii Arhidiaconului. Cum însă, când slujește Arhiepiscopul sunt cel puțin doi Diaconi, Preotul proscomiditor, care și săvârșește acoperirea, va avea grijă ca să pună pe Sfințele atâtea Aere, câți Diaconi sunt. Arhiepiscopul pune Aerele începând cu Diaconul al doilea sau cu ultimul, care având și cădeleștița cu tricherul precedează la Eșire pe Arhidiacon. Apoi pune pe umerii Arhidiaconului, după care îi pune pe cap Sfântul Disc. Sau pune Aerele în ordinea inversă, cum va voi).

În urmă venind primul Preot, zice încet : *Arhieria Ta să o pomenească Domnul Dumnezeu întru Impărăția Sa, totdeauna...* iar Arhiepiscopul îi dă Sfântul Potir, pe care îl sărută împreună cu mâna Arhiepiscopului. Tot așa urmează și cu ceilalți Preoți, dând fiecăruia câte un sfânt obiect în mână : (Preoții, înainte de Preotul care merge la Arhiepiscop, care se află la Proscomidie, afară de Preotul care primește Sfântul Potir, vor avea grijă mai din vreme ce are să ica fiecare : Cruci, ori vre-o carte. Astfel, fiecare își va lua obiectul de pe Sfânta Masă, și mergând la Arhiepiscop îl pune pe Proscomidie. Arhiepiscopul îl ica, îl dă Preotului spre sărutare care sărută și mâna Arhiepiscopului când primește obiectul). Preotului proscomiditor, totdeauna i se dă copia și lingurița.

Ordinea Eșirii mari este aceeași ca și la cea mică, cu deosebire că un anagnost merge în urma sfeșnicilor, ținând o tăviță cu Mătra, pe care o și prezintă în Altar Arhiepiscopului spre sărutare, mai înainte de a ieși. Tot așa se face și cu Omoforul.

De asemenea: ipodiaconii cari (în ripălele, umbrele întâi Sf.

Dise până la intrarea în Altar, apoi se întore de umbrele Sfântul Potir iarăși până la intrarea în Altar. Dacă este hirotonie de Diacon, la această Eșire ipodiatonul care are a fi hirotont. merge cu lighianul în urma Preoților, conform tipicului din Arhieratikon.

Arhidiaconul eșind pe ușa despre Miază Noapte, zice : *Intonează*): *Pre voi pre toți să vă pomenească Domnul Dumnezeu întru Impărăția Sa...* iar preoții pomenește pe rând după ordinea din liturgiilor, până ce Arhierul se arată în ușile Impărătești¹⁾. când Arhidiaconul stând în mijlocul bisericii, (*întors cu feța către Arhierul*) intonează rar : *Arhieria Ta, să O pomenească Domnul Dumnezeu întru Impărăția Sa, toldeana, acum și puzarea și în vecii vecilor*. În acest timp Arhierul înaintând prin ușile Impărătești în mijlocul bisericii, primește cădelnița dela Diacon, cădește de trei ori Sfântul Disc ; dă cădelnița și zice încet : *Bucureștii este Cel ce vine întru numele Domnului* ; face trei închinăciuni și ica Sfântul Disc dela Arhidiacon, îl sărută și pomenește pe Rege, pe Mitropolitul respectiv²⁾, și pre toți cei vii, după ordinea din Liturgiilor. Apoi duce Sfântul Disc în Altar, zicând încet : *Iosif cel cu bun chip...* întorcându-se Arhierul din Altar, Arhimandritul sau primul Preot, intonează rar : *Arhieria Ta, să O pomenească Domnul Dumnezeu întru Impărăția Sa...* Arhierul cădind și închinându-se ca și întâi, pomenește pe Cători și pe alți repausași. Reîntorcându-se în Altar zice troparele cuvenite, urmând mai departe după liturgiilor³⁾.

În timpul ecteniei : *Să plinim rugăciunile noastre*, și după cetirea rugăciunii pacerei înainte, Arhierul luându-și Mitra și închinându-se de trei ori, sărută Sfântul Disc, Sf. Potir și Sf. Masă zicând : *Sfinte Dumnezeule*, la Disc, *Sfinte Tare*, la Potir și : *Sfinte fără de moarte*, la Sfânta Masă ; sau zicând : *Iubite-coin Doamne virtutea mea, Domnul este înălțarea mea...* dacă nu s'a cântat de Preoți mai înainte, după aceasta sărutând și Preoții aceleași, sărută unerii și mâna Arhierului, care-i întâmpină

¹⁾ Și aici trebuie evitată o confuzie, care s'ar produce pentru Preoții ce nu au practica slujirei cu Arhierul: Aici Preoții nu pomenește în auz, ci în simț.

²⁾ Se notează că Mitropolitul Primat pomenește după Rege pe Sfântul Sinod și Patriarh; Mitropolitul Moldovei pe Mitropolitul Primat, iar Episcopii pe Mitropolitul Lor respectiv.

³⁾ Hirotonia de Preot urmează imediat după Hierulic.

cu cuvintele : *Christos în mijlocul nostru*, iar ei răspund : *Este și va fi.*

În timpul cetirei Simbolului Credinței, Arhiepiscopul plecându-se asupra Sfintei Mese, Preoții (în deasupra capului Lui *Aerul mare*, mișcându-l și zicând cu toții, înset : *Cred într'Elul Dumnezeu...*

După aceasta Arhiepiscopul punându-și Mitra pe cap și primind dicherotricherele, îndată ce Arhidiaconul zice : *Să stăm bine...* înaintază în mijlocul bisericii (având în dreapta și în stânga pe Diaconi) și zice : *Darul Domnului nostru Iisus Christos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărțirea Sfântului Duh, să fie cu voi cu toți.* Acestea zicând, binecuvântă pe popor cu dicherotricherele. Apoi, ridicându-și mâinile și ochii mîntîi în sus și cîntînd spre strana dreaptă zice : *Sus să avem inimile*, după care binecuvîntă poporul din acea parte cu dicherotricherele ; asemenea face și spre strana stîngă zicând : *Să mulțumim Domnului.*

Aci se observă că unui Arhiepiscop, cu drept cuvînt, cînd este să zică : *Sus să avem inimile*, se întorc cu fața spre Altar și ridicându-și mâinile și ochii în sus zic : *Sus să avem inimile.* Apoi făcînd un pas către Icoana Mîntuitorului și plecîndu-se odată cu Diaconii zice : *Să mulțumim Domnului.* Intrînd în Altar binecuvîntă cu dicherotricherele pe conliturgisitori.

Cînd Arhiepiscopul citește rugăciunea : Cu aceste *fericite Puteri...* Arhidiaconul îi ridică Mitra de pe cap și-i pune Omoforul mic pe umere.

Se cuvine a ști, că efoniscele : *Tuati mîncăși...* și : *Beți dintru acesta toți...* nu se zic decît de către Arhiepiscop (în serviciul cu Arhiepiscopul) sau Preotul Protos (cînd este Sobor fără Arhiepiscopul), adevă de acela ce sfințește Sfintele.

După Sfințirea Punerilor Înainte, Arhidiaconul pune Mitra pe capul Arhiepiscopului, și-i iea Omoforul.

După cîntarea Axionului și după „Pre toți și pre toate”, Arhidiaconul ținînd în mîni tricherul și cădelnița, stă în ușile Împărătești ; și drept sfârșit al pomeneirii celor vii și celor morți ce se face de către Arhiepiscop în timpul Axionului, întonează, cîntînd poporul : *Și pre cei ce fiecare din voi îi are în ouget, pre toți și pre toate.*

După aceasta Arhiepiscopul pomeneind pe Mitropolitul respectiv, întăiul preot pomenește pe Arhiepiscopul, iar Arhidiaconul stînd în par-

tea din captă, cădește de nouă ori pe Arhiereul, care îl binecuvintează de trei ori. Când Arhiereul se pomenește, el binecuvintează pe Preoți zicând încet : *Preoșia voastră să o pomenească Domnul...* Preotul care a pomenit pe Arhiereu îi sărută Mitra, umărul drept și mâna.

După cuvintele : *Să fie milele Marelui Dumnezeu...* dacă este hirotonie de Diacon, se aduce candidatul după regula din Arhieraticon la ușile Impărătești.

După ce Arhiereul zice : *Și ne învrednicește pre noi, Stăpâne...* și : *Pace tuturor*, Arhidiaconul îi pune Omoforul mic și-i ridică Mitra de pe cap. Când Arhiereul zice : *Mănușile Dumnezeule poporul Tău...* binecuvintează pe popor cu mâinile.

După ce dă Arhidiaconului Sfântul Disc spre a-l duce împrejurul Sfintei Mese la Proscomidie, dă și Sfântul Potir primului Preot, care întorcându-se cu el către popor, intonează : *Toldeana, acum și pururea și în vecii vecilor.*

După rugăeunea Amyvonului, zicând Arhidiaconul : *Plinește Stăpâne Sfinte, toți conlurgistorii plecându-și capul spre Proscomidie, Arhiereul citește în auzul tuturor rugăeunea : Plinirea legii, ș. c. 1.*

După : *Fie numele Domnului...* Arhidiaconul zice : *Domnului să ne rugăm ;* Arhiereul binecuvintează pe popor, zice : *Binecuvântarea Domnului presle voi...* După apolis Psalții cântă : *Pre Stăpânul și Arhiereul nostru...* iar Arhiereul binecuvintează pe popor cu dieherotricherele.

Când Regele este în Biserică și Metropolitul sau Episcopul voește a face Polihroniu, îndată după Apolisul Liturghiei Arhidiaconul stând în partea stângă a ușilor Impărătești, cam în dreptul icoanei Maicii Domnului, iar Arhiereul în ușile Impărătești, cu Crucea în mână, Arhidiaconul, căutând spre Rege și Popor, intonează : *Prea Înălțatului și de Christos iubitorului Domnului nostru (C) Regele României, Soției Sale, etc., Mulți ani ;* iar chorul sau în Altar cântă de 3 ori : *Mulți ani trăiască.* În timpul acestei cântări, Arhiereul binecuvintează cu Crucea de trei ori pre Rege și pre Popor.

După aceasta Diaconul zice, iarăși cu glas mare : *Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit al României¹⁾ și tuturor Prea*

¹⁾ Tipicul Arhieresc s'a alcătuit când nu era rădăcna Biserica noastră la

Sfinților Membri ai Sfântului Sînod al Sfinței Biserici Ortodoxe Române și la tot Clerul bisericesc. Mulți ani. Chorul cântă de trei ori : *Mulți ani trăiască* ; iar Arhiepiscopul binecuvîntează cu mîinile clerul din Altar. Arhidiaconul întonează : *Reprezentanților Națiunii, Consilierilor Tronului, Căpeteniilor Oștirilor (Oastei) și judelelor, iubitoareii de Christos Oaste și la tot Poporul Român Ortodox : Mulți ani.* Chorul cântă : *Mulți ani trăiască* ; iar Arhiepiscopul binecuvîntă pre popor de trei ori cu Crucea. După aceasta Arhiepiscopul înaintînd spre Iconostas, prezintă Regelui Crucea spre sîrutare, și-l conduce pînă la ușa bisericii.

Putînd, Arhiepiscopul, se împarte și anafora la popor.

Psalmii cântă pe larg o stihiră sau două de ale Sărbătoarei.

Cînd Arhiepiscopul se desbracă, Psalmii merg în Altar și cântă (pe larg, proto-varis) : *Pre Stăpînul și Arhiepiscopul...*

Eșirea Arhiepiscopului din biserică se face cu ceremonialul arătat mai sus, (la sfîrșitul Serărei).

Se notează însă, că la Sărbătoarea Sfințelor Paști și a Hramului bisericii, precum și la alte sărbători mari, cînd vorbește Arhiepiscopul, vine (merge) în Mantie cu ceremonialul arătat pînă în palatul Metropolitan sau Episcopal, cîntînd Psalmii : *Ingerul a strigat...* sau alt Axion. Arhiepiscopul ajuns în palat face Apolisisul, și Psalmii cîntînd : *Pre Stăpînul și Arhiepiscopul nostru*, binecuvîntă pe asistenți cu dicherotricherele.

Se mai notează că la Vesperina din ziua de Paști, Mitropolitii și Episcopii, de voce, se îmbracă în toate veșmintele în Palat, iar Preoșii în Epitrahil și Felon, și de acolo vin în biserică, în ordinea arătată la început.

Știtut să fie însă, că Arhiepiscopul poate modifica, după necesitate, tipicul și usul ceremoniei, în părțile neesențiale.

Am reprodus în manualul de față și Tipicul Arhiepiscopesc, întocmai, cu mici lămuriri puse în paranteze. Avînd cunoștință de el toți Preoșii, Diaconii și cîntăreșii, cum și puțința de a-l consulta la timpul eventual ivit, le va folosi mult.

rangul de Patriarhie. Acum se înțelege că se pomenește cu întreg titlul ce posedă Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

De va fi cazul la Episcopii, se pomenește Episcopul Eparhial. (Nota alcătuitoare acestui Manual).

Notă: Fie la Vecernie, fie la Privighere ori Dumnezeuasca Liturghie, sau în ori care alte împrejurări, cînd Episcopul vine în biserică, toți Preoșii și Diaconii, se așază în jeșuri, la dreapta și la stînga, în ordine ierarhică: Cei

§ 7. Cum se primește Episcopul¹⁾.

Fiind în vizită canonică : Se sună clopotele când s'a anunțat că se apropie. Preotul îmbrăcat cu Epitrahil și Felon, având Evanghelia la pept — cum iese la „Invierea lui Christos văzând“ — și Crucea la partea stângă, ținându-o cu mâna stângă pe Evangheliie, iese pe ușile împărătești și așteaptă la ușa bisericii, ca doi pași înapoi. Paracliserii — eventual cântăreții — cu sfeșnicile mai înapoi. Diaconul, dacă este, stă la dreapta Preotului, cu cădelnița.

Sosind Episcopul la ușa bisericii Diaconul se pleacă și-l cădește. Episcopul sărută Crucea și Evanghelia, pe care le ține cu mâna dreaptă. Când Episcopul pune mâna pe Evangheliie și Cruce, Preotul îi sărută mâna. Episcopul se închină și după sărutare și Preotul să fie atent ca să nu plece mai înaintea ultimei închinări.

Preotul pleacă înaintea Episcopului, precedat de Cântăreții cu sfeșnicile, sau de Paracliseri. După ce Episcopul a sărutat Evanghelia și Crucea, Diaconul îl cădește iar ; apoi merge cam la stânga Episcopului, cădindu-l, până intră în Altar. Diaconul intră în Altar pe ușa de M. Z., după ce a intrat Episcopul.

Din momentul ce Episcopul a ajuns la ușa bisericii, se încetează sunarea clopotelor ; iar Cântăreții cântă Axionul „Cuvine-se ce a adevărat“ — se obicinuește mai mult pe glas al 2-lea — sau al Praznicului în care s'ar afla, rar, ca să nu-l termine până ce Episcopul încetează cele cuvenite în Altar și se închină pe la Sfintele icoane, și iea loc în Scaunul Arhierese.

Dacă este Diacon, vine în mijlocul bisericii pentru ectenie. Dacă nu este o întonează Preotul, îndată după Axion.

mai mari în rang spre Episcop. În Altar intră numai Preotul rânduit și Diaconul de rând, pentru începerea Serviciului.

Dacă Episcopul nu se îmbracă pentru slujire, ci numai asistă, iar Serviciul se face în Sobor, ceilalți Preoți și Diaconi merg la închinare și-și iau binecuvântare, cum s'a arătat la „Serviciul în Sobor“. Altfel Preoții și Diaconii nu se cuvine a intra în Altar și a lăsa pe Episcop singur, după Canonul 56 al Sinodului din Laodichia, care zice:

„Nu se cădo Presviterii, mai înainte de intrarea Episcopului, a intra și a ședea în Altar, ci după Episcop să intre. Inșă afară de ar fi nepunctios sau de ar fi dūs Episcopul.

¹⁾ Această descriere, privește pe Preoții de la sale, sau unde este un Preot singur. Primirea cu solemnitate mare se vede în Paragraful „Cum slujește Arhierul.

Ectenia se întonează aceea dela Psalmii Utreniei, de după cadire. Preotul în acest timp stă în partea despre M. N. și Apus al colțului Sfintei Mese, cu fața spre M. Z. și Răsărit. Când se pomenește Episcopul, Preotul vine în ușile împărătești și se pleacă Episcopului, iar Diaconul dela locul său, cu mâna la pept. Voșglasul : „Că milostiv“. „Înțelepciune“, ș. c. l. cu Otpustul zilei, cel mare complect. În locul Sfântului cu Liturghia, dacă nu este imediat după Liturghie, se pomenește Sfântul al cărui nume îl poartă Episcopul. Dacă este după Liturghie, se pune și unul și altul. „Pentru rugăciunile“.

După acestea, vine între Iconostas și masă, și fine cuvenita cuvântare : de bună venire ; însemnătatea pentru localitate, biserică și popor — care trebuie să fie tot satul în biserică, etc. Face și o sumară expunere a situației morale și economico-sociale a credincioșilor ; situația bisericii... rezultatele activității în parohie, prin Centrul parohial ; concursul celorlalte organe, etc.

În timpul răspunsului ce Episcopul va binevoi a da, Preotul stă tot pe loc ; Diaconul asemenea. Apoi Polihroniu. După aceea Preotul merge la Scaunul Arhieresc, pune o metanie, îi sărută mâna, mai pune una și se retrage.

Când se dă jos din scaun, cântăreții încep a cânta : Pre Stăpânul și Arhierul nostru... până iese pe ușa bisericei. Preotul îndată după ce a sărutat mâna Episcopului, se duce în Altar, lasă Felonul și Epitrahilul spre a însoți pe Episcop.

Primirea Regelui, sau a unui membru al Familiei Regale, se face tot în modul acesta. Numai când Preotul pleacă dela ușa bisericei, cu Evanghelia și Crucea, merge cam în stânga Regelui — având ca normă faptul că Episcopul când primește pre Rege, îl ȧea cu brațul drept de cel stâng și-l conduce până în Scaunul Regal, ca și la plecare.

Urarea făcută Regelui, nu se va pogori în amănunte sau specificări, ca la Episcop. Va fi cât se poate de sintetică, amintind și oarecare evenimente istorice, ce ar fi legate de comună, în fine relevând importanța vizitei Regale, care rămâne pentru sat ca fapt istoric.

§ 8. Când se deschide și se închide perdeaua dela Ușile Împărătești

Scara la Vecernie.

Se deschide când Preotul dă binecuvântarea pentru psalmul de seară.

Se închide — în zilele de rând — după ectenia de după tropare, când Preotul zice : „Înțelepciune, pentru Otpust. de oarece ei se află înaintea ușilor ; iar în zi de sărbătoare se închide după ce face Otpustul.

Dimineața.

Se deschide când Preotul dă binecuvântarea pentru psalmii Utreniei.

Se închide : După cântarea troparelor, la „Dumnezeu este Domnul“, dacă este sărbătoare și se citește Catismele, Canoanele și Orele, cum s'a arătat la rânduliala serviciului de Duminică, și se deschide după ora a 6-a, când se cântă „Cuvine-se cu adevărat“. Iar dacă este în zile de rând se închide în timpul Stihologiilor și se deschide la cântarea a 9-a.

La Liturghie stă deschisă până la ectenia „Câți sunteți chemați, ieșiți“... când se închide.

Se deschide când Preotul cădește pentru Hieruvic : atunci se deschid și ușile. Se închide împreună cu ușile după Vohodul mare. Se deschide la „Ușile. Ușile, cu înțelepciune“... Se închide după ce Preotul zice : „Să mulțumim Domnului“. Se deschide când Preotul zice : „Mai ales pe Prea Sfânta Curata“..., înainte de Axion. Se închide după ce se zice : „Și să fie milele Marelui Dumnezeu“... Se deschide după Chinovic, când sună clopoțelul. Se închide după Otpustul Liturghiei.

Excepție face săptămâna luminată când stă perdeaua deschisă, toată săptămâna, împreună cu ușile împărătești și cele laterale.

§ 9. Când se deschid și se închid ușile împărătești.

La Vecernie. În zile de rând, când nu se face Vohod, adecă nu e Sfânt cu Polieleu, nu se deschid de loc.

La Utrenie. Asemenea.

Dum'neca, la Praznice și la Sfinți mari sau cu Polieleu :

La Vecernie : Se deschid când se începe cântarea Slavei, dela „Doamne Strigat-am“.

Se închid, după cântarea Prochimenului, ultima oară, sau când începe cetirea ultimei Părinii, dacă e Praznic sau Sfânt mare.

Se deschid, după tropare, când se întonează „Înțelepciune“ în vederea Otpustului.

Se închid, după Otpust și după ce a zis : „Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri“...

La Utrenie, Se deschid, după Antifoane Dumineca sau după Antifonul glasului al 4-lea la Praznice și Sfinți mari, când se întonează : „Să luăm aminte, cu înțelepciune“.

Se închid, Dumineca după ce s'a scos Evanghelia pe analog, iar la Praznice și Sfinți mari — când nu cad Dumineca — se închid după ce s'a cetit Evanghelia Utreniei.

Se deschid, când se întonează : „Mărire Ție Celui ce ne-ai arătat Lumină“.

La Privighere : Se deschid, dela început, când Prootul începe cădirea.

Se închid, după cetirea Psalmului 103 : „Bine cuvintează suflete al meu pre Domnul“...

Se deschid, la Slava dela „Doamne Strigat-am“.

Se închid, după Prochimen, sau la începutul ultimei Părinii.

Se deschid, când se cântă Șezăndeale ultimei Stihologii, în vederea eșirei cu Icoana, în mijlocul bisericii, la Polieleu.

Se închid, după citirea Evangheliei Utreniei, iar Dumineca după ce s'a scos Evanghelia.

Se deschid, la Stavoslovia mare.

Se închid, după Otpust.

La Liturghie. Când Liturghia începe imediat după Utrenie, fiind în zile de râncl, când nu e Sfânt cu Polieleu.

Se deschid după cântarea troparului dela finele Utreniei, în vederea Otpustului Utreniei, și se închid după ce se dă binecuvântarea pentru Liturghie.

În Dumineci și la Sfinți mari, dacă nu s'a făcut Privighere, ei Liturghia începe imediat după Utrenie, fiind deschise dela Slavoslovia mare, se închid după ce se dă binecuvântarea pentru Liturghie.

Când s'a făcut Privighere, se deschid după Ceasul al 6-lea.

când se cântă : „Cuvine-se cu adevărat", și se dă Otpustul Cea-surilor.

Se închid după ce se dă binecuvântarea pentru Liturghie.

Se deschid, La Slavă dela Fericiri, sau la începutul Antifonului al 3-lea.

Se închid, după cetirea Evangheliei.

Se deschid, înainte de a începe cădirea la Hieruvic.

Se închid, imediat după Vohodul mare.

Se deschid, dacă cel mai mare vocește, când se întonează : „Ușile, ușile cu înțelepciune". Aceasta s'a luat dela slujirea cu Arhiercu, când Ușile stau deschise în tot timpul Dumnezezeștei Liturghii, deschizându-se și închizându-se numai perdeaua. Altfel, după rânduială, aici nu se deschid, ci numai perdeaua se deschide.

În cazul că s'au deschis, *se închid*, după ce Preotul întonează „Să mulțumim Domnului".

Se deschid, când se sună clopoțelu în Altar, după „Impărtășire" și „Ștergere", avându-se în vedere dacă predica se ține atunci, sau esto chor.

Se închid, după Otpust.

Excepție face Săptămâna Luminată, când stau tot deschise, și în timpul Utreniei și al Liturghiei, până după Otpustul Liturghiei, din Sămbăta Luminată.

Asemenea, în timpul Liturghiei, când slujește Arhiercul, cuu se amintește mai sus.

La Liturghia Mai năzute Sfințită.

La Utrenie. Dacă nu e nici o sărbătoare bisericească : Sfântul Haralampie, sau Aflarea Capului Sfântului Ioan Botezătorul sau Sfinții 40 de Mucenici, nu se deschid deloc până când se cântă . „Cuvine-se cu adevărat", după Obedniță. *Atunci se deschid*, pentru a da Otpustul, urmând a începe Liturghia. Dacă nu e Liturghie, nu se deschid nici atunci, ci Preotul iese înaintea ușilor împărătești, unde și dă Otpustul.

Dacă este una din sărbătorile bisericești, amintite mai sus.

Se deschid, după Antifonul glasului al 4-lea, când se întonează „Să luăm aminte, cu înțelepciune".

Se închid, după cetirea Evangheliei Utreniei.

Se deschid, când se anunță cântarea Slavosloniei mari.

Se închid, după ce s'a cântat troparul Sfântului, la sfârșitul

Doxologiei mari, urmând a începe imediat cetirea Ceasurilor, pri-pit, fără metanii.

După Ceasul al 9-lea, în loc de Obedniță se cântă Fericitirile. Peasna a 3-a și a 6-a dela Canonul Sfântului. La „Și acum“ de la Fericitiri, se deschid ușile, nu se face Vohod, ci se dă *Otpustul Utrenici*.

Se închină înaintea Sfintei Mese pentru Liturghie. Se dă binecuvântarea. La strană se începe Psalmul 103 : „Binecuvînta-ză suflete al meu“...

Se închid ușile, după terminarea Psalmului 103. După ecte-nia mare, se închide și Perdeaua, care se deschide când se înto-nează ultima ectenie mică, la finele Catismei.

Se deschid la „Slava dela Doamne strigat-am“.

Se închid, după ce s'a cântat „Să se îndrepteze“, dacă nu e una din sărbătorile numite ; iar dacă este, se închid după cetirea Evangheliei.

Se deschid, înainte de Vohodul mare, când se pregătește că-direa.

Se închid, după Vohodul mare.

Se deschid, după împărțășire și după cetirea Sinaxarului.

Se închid, după Otpust.

Acceași regulă, pentru Lunea, Marțea și Mercuria Sfințelor Patimi, numai la Liturghie, având a se celî Evanghelia, nu și A-postol.

§ 10. *Aprinderea lumânărilor și candelelor. După tipicul mare.*

a) În zilele de rând: O lumânare la Iconostas, celo patru can-dele dela cele patru Icoane împărătești, o lumânare pe Sfânta Masă în Altar și candela deasupra—dacă s'a stins, întru cât a-cesta trebue să ardă în permanență. Asemenea și la Serare.

La „Ceiace ești mai cinstită“, se aprinde o lumânare la Icoa-na Maicii Domnului.

La Doxologia mare — dacă este — se aprind lumânările de la Iconostas, sfeșnicile împărătești și pe Sf. Prestol.

La Liturghie, candelale toate și în tindă ; policandru după cum este biserica de avută.

b) Dumineca la Praznice și în zilele Sfinșilor mari.

La Serarea mică : Cele patru candelale ; lumânările la Icoana Mântuitorului la Maica Domnului, la Icoana Hramului și la Ico-nostas. Se sting la Otpust.

La Serarea mare, ca la cea mică, până va cădi Preotul. La „Doamne strigat-am“ se aprind și celelalte. Se sting la „Sfinte Dumnezeule“ de după „Acum slobozește“.

La Utrenie: la „Dumnezeu este Domnul“ ca la Serarea mică. La Polieleu se aprind și la Iconostas cele două și înaintea Maicii Domnului în două sfeșnice. La Doxologia mare, în sfeșnicile împărătești și pe Sfânta Masă.

La Liturghie: Înainte de începerea Proscomidiei, una la Proscomidie. La începutul Liturghiei se aprind și pe Sfânta Masă — dacă Utrenia s'a făcut noaptea — și celelalte adică Policandru. Candelele toate, cum s'a arătat mai sus. Lumânările se sting în timpul rugăciunii Amvonului, iar candelele la sfârșitul Liturghiei.

PARTEA IV-a.

Observații asupra practicei la unele din Sfintele Taine, la ierugii, procesiuni, etc.

CAPITOLUL I-ii.

Sfintele Taine

§ 1. Sfântul Botez și Mîr-Ungerea.

Insemnarea pruncului (punerea numelui), unii Preoți au desființat-o. Motivul ar fi, că numele pruncului s'a declarat odată cu declararea nașterii la Ofițerul Stărei Civile; în fața acestui fapt, legiuitorul civil, s'ar crede că sunt de prisos rugăciunile respective „la însemnarea pruncului“.

Nu e oare o greșeală? Biserica, în orice caz, trebuie să confirme actul Stărei Civile. Aceasta se înțelege și din formularele Certificatelor de Botez, ce eliberează Parohia, unde se spune: *iar din Botez a primit numele de...*, ceea ce se înțelege, că Bisericii i se rezervă puterea a da alt nume din Botez, sau a confirma pe cel dat. Deci, Botezul începe cu rugăciunile la însemnarea pruncului, urmând întotdeauna după învățăturile din Aghiazmatar.

Rugăciunile la cel chemat spre Botez; Lepădările.

Trebuie cetite rar, cu deplin înțeles, fără a se lăsa nimic sau a se scăpa din vedere. Aceasta este o dovadă evidentă de credința celui ce oficiază Sfânta Taină, credința pe care să o însușe și ce-

lor din jurul celui ce se botează, și mai cu seamă Nașului. Altfel cad — atât Preotul cât și Nașul, în osânda Canonului I al Sinodului localnic din *Halhidon*, a 3-a oară adunat, care zice : pe cel necredincios nu ascultă Dumnezeu.

La întrebarea : *Te lepezi de satana ? și de toate lucrurile lui ?* ș. c. l., o face complectă, la care cel ce se botează sau Nașul, răspunde : *Mă lepăd* ; iar nu cum întrebă uni Preoți : *Te lepezi de satana ?* Aci întrerupe, iar Nașul răspunde : *Mă lepăd de satana !* Preotul : *Și de toate, etc.* Nașul : *Și de toate, și așa cu întrerupere* despre toate atributele satanei. În Aghiazmatar se pune foarte limpede formula întrebărilor.

Pentru rugăciunile Lepădărilor este edificator a se citi adesea „învățătura scurtă din Tesalonic“, ce se vede înaintea începerii Botezului.

Botezul propriu zis. La practica acestei Sfinte Taino, este de observat numai în privința afundărei și Ungerei cu Sfântul Mir.

Afundarea trebuie să se facă neapărat de trei ori, trecând apa peste creștet. Pentru trei afundări Canonul 50 al Sfinților Apostoli, condamnă cu cea mai mare pedeapsă pe cel ce nu le face deplin — trei — iar Tălcuirea acelu Canon arată că nefăcându-se trei afundări „nu numai că nu se săvârșește Botezul, ci în totul nici poate a se numi Botez“. De apa rece nu fie temere. Se știe : când pruncul cu greu se naște — leșinat — Medicul sau moașa îl spală repede cu apă rece pe spate și-l trezește din leșin. Numai, trebuie a umbla cu abilitate. Apa caldă se întrebuintează numai când Medicul sau moașa prescrie, dar în cameră bine încălzită.

Ungerea cu Sfântul Mir. La rânduiala Sfântului Botez invață, după afundare : *Apoi îl îmbracă în haină curată, zicând : De aici urmează citirea Psalmului 31. Fericii căroro s'au ertat fărâzelele ; apoi dă lumânarea în mâna Nașului și citește rugăciunea : Binecuvântat ești Doamne Dumnezeule.*

După această rugăciune, conform învățăturei, rânduelei Sf. Botez, urmează a se săvârși Sfânta Taină a *Mir-Ungerei*, când, cel botezat va fi uns : „la frunte, la ochi, la nări, la pept, la spate“, etc., la toate încheeturile“. Pentru acest act trebuie desbrăcat complect, mai cu seamă prunc fiind.

Țin a stărui asupra acestei practice :

Odată afundat pruncul și învelit, se înăbușește și se încălzește bine. Desvelit după câteva minute, la aer — ori cum ar fi de

caid, fie în cameră din nevoi impuse imperios, dar mai cu seamă în biserică, — pruncul va fi cuprins de o răceală, fără a mai pune timpul cerut pentru Ungerea prescrisă. Din această cauză mulți prunci dobândesc pneumonie și uniș nu mai pot scăpa.

Cum ar fi practica, care să nu atingă prescripțiunea din rânduiala Sfântului Botez ?

Rânduiala sau așezarea rugăciunilor, este legată de logica Actelor ; ea nu e Dogmă. Dogma este afundarea de trei ori și Mir-Ungerea. Deci se poate proceda cu o mică abatere dela rânduială, fără a se atinge Dogma : Iată practica :

După ce s'a cetit rugăciunea sfințirei untului de lemn : *Stăpâne Doamne Dumnezeul Părinților noștri..* Preotul dispune a se ceti imediat și Psalmul 31, iar dânsul citește înainte de afundare și rugăciunea : *Binecuvântal ești Doamne Dumnezeule...* După aceea unge cu untul de lemn sfințit, pe cel ce se botează. Se prepară așternuturile noi de o parte. Se afundă ; se sprijină de Naș pe pânda nouă, care i s'a pus pe brațe din timp. Se așază pruncul pe noul așternut, fără a se înveli. Imediat Preotul ica vasul cu Sfântul Mir — vas ce l-a aranjat la dispoziție înainte de afundare — unge repede pruncul, care e inferbântat sub reacțiunea apei reci, și repede îl înfașă cu scutecele și celelalte învelișuri. Astfel procedând, pruncul se încălzește, se înăbușește și adoarme chiar. Să se înlătore cămășuțele și scufitele cu legături, cu mânecute, etc. — manifestarea unei dragoste greșite și foarte periculoasă, mai cu seamă la astfel de moment. Chiar pânda în care sprijină pruncul, dacă este șifon sau indian — tot o atenție greșită—trebuie înlăturată la înfățișare. Astfel de pânda lipindu-se udă pe corp, produce junghiu chiar. Pânda de casă e cea mai bună. Imbrăcarea cu cămășuțe și podoabe iar periclitează sănătatea pruncului. Aici trebuie lucrat repede și cu abilitate. Dacă ar fi pruncul născut de o oră chiar, ori bolnav, nu va suferi ci din contră : i se asigură sănătatea.

Ungerea cu Sfântul Mir însemnând „*Arătarea Sfântului Duh în chip de Porumb, ce s'a făcut la Iordani, Botezându-se Christos*“, (Can. 48 al Sin. din Laodiceea — Nota Tăleuirii), se poate face deci imediat după afundare, deoarece și Sfântul Duh s'a arătat în momentul săvârșirei Sfântului Botez asupra Mântuitorului.

De aci rânduiala urmează întocmai.

La cetera Sfintei Evanghelii, nu se îngenuche. fiind Sărbătoare de veselie, ca și la Nuntă.

Cununecarea. Idată după ectenie și Otpust, se împărtășește cel botezat, aducându-se înaintea Ușilor Împărătești.

La împărtășirea cu Sfintele Taine, la Botez, în biserică, la Liturghie, ori afară din biserică pe bolnavi, prunci ori în etate, este bine a se avea în vedere următoarele:¹⁾

În biserică. Cei în etate se împărtășesc la Sfânta Liturghie, cum s'a arătat la pag. 73. *Pruncii* este bine a se împărtăși din Sf. preparate pentru anul întreg. Se pune vin în Linguriță, puțin, iar Sfântul Trup și Sânge numai o mică fărâmiță, luată din cutie cu un beșișor de busuioc — păstrat totdeauna în cutiuța cu Sfintele — pe care beșișor îl atinge cu vârful în vin. Acoperământul de care se servește, se pune sub barba pruncului, cu fața în sus. Imediat după ce i s'a dat conținutul, se pune acoperământul la gură, spre a nu da afară, ținând până a înghițit bine.

Afară din biserică. Sfintele Taine se poartă într'o cutiuță ce trebuie să se închidă ermetic, fie de argint, fie de lemn ales — păr, paltin, sau lemn oriental ca chiparos — făcută special; totuși bine învelite într'o bucată de pânză, fină. Cutiuța cea mică se pune într'o cutie mare în care să aibă loc lingurița și două mici acopereminte.

La bolnav, pe o măsuță cu așternut curat, desface cutiile; așterne unul din acopereminte, după ce pune Epitrahilul după gât, și pune pe el cutiuța cu Sfintele și lingurița. Citește rugăciunile cavenite. Adus vinul, desinfectează lingurița cu spirit aprins, apoi împărtășește pe bolnav. Ii mai dă o linguriță de vin, ca să nu rămână Sfântul Trup prin gură. Rugăciunea de mulțumire, ectenie și Otpustul.

Cel îndrăcit, dacă nu hulește Dumnezeuștile Taine, când este în întregimea minței, se împărtășește Dumineca, nu în toate zilele. (Timotei al Alexandriei: Întrebarea 3-a).

La Sfântul Botez pe scurt. După rânduiala Sfântului Botez, pe scurt, arată la sfârșit: „*Iar de va trăi pruncu!*” cel botezat în grabă de vreun bărbat oarecare sau moșă — „după acest botez.

¹⁾ Se dau acestea, păstrate de la P. P. S. S. Episcopi Ghenadie Enăceanu și Atanasie Mironescu, pe lângă cari am avut osebila cinste a fi ca Protodiacon peste 7 ani, și pe care sfaturi le da Preoților în visteria Canonice, când îl cerceta la „Sfintele”. Micile amănunte sunt de la autorul textului.

trebuie să se aducă la Preot, ca să pînască toată orânduiala Botezului, după cucinșă¹⁾. Aici nu se arată dacă Preotul va săvârși și afundarea. Se înțelege că nu o va săvârși.

§ 2. Nunta.

Logodina. La schimbarea inelelor, în unele părți se conduc după obicei, în altele după învățătura din Evhologhiu sau din Aghiazmatar.

Așa prin Moldova se pun inelele într'o farfurie cu orz sau grâu, și se seot la întâmplare, cănd are loc schimbarea, după cvenitul le rugăciuni. Nu mă opresc mai mult asupra acestui obicei, nefiind conform cu tradiția pusă în cartea de ritual.

În carte învață : *...și luând Preotul inelele lor le pune pe Sf. Evanghelie, cel de aur, de va fi, de-a dreapta, iar cel de argint de-a stînga, dînd nașilor, făclii aprinse să le fie la spatele lor, ș. c. l.*

Voiu stăruî numai asupra schimbăreii inelelor, la a căror însemnare și schimbare se produce oarecare confuzie, și din lipsă de lămuriri depline. Așa, după ectenie, și rugăciunea : *Dumnezeule cel vecinic*, și după însemnarea fiocăruia cu inelul, învață :

Apoi luînd Preotul întăi inelul cel de aur, face chipul Crucii asupra bărbatului, zicînd de trei ori :

..Logodește-șe robul lui Dumnezeu (N.), cu roaba lui Dumnezeu (N.), și c. l.

„Și-l pune nașul¹⁾ în degetul mînei drepte a mirelui“. „Asemenea și muerii (miresei) dănd pre cel de argint“.

„Și iarăși pre acesta nuna îl pune în degetul mîinii drepte a miresei. Apoi nunul le schimbă pre ele“.

În ce stă confuzia ? a) În timpul de față, mai cu seamă la oraș, se aduc verigi ambele de aur ; unele au scris la comandă. numele mirelui pe una și numele miresei pe alta. Altele nu au scrise numele, ci sunt cumpărate după măsura degetului mirelui și al miresei.

I. Cum se pun pe Sfînta Evanghelie cele cu numele scrise ?

R. Se știe că mireasa va rămîne pentru totdeauna în deget cu veriga ce poartă numele Logodnicului, adică al soțului și vice-

¹⁾ Această învățătură : că nunul și nuna pun inelele, este în Aghiazmatar. În Molit-Inic spune că numai ce le schimbă. Deci Preotul le pune.

versa. Prin urmare, pe veriga cea mai mică, care până la schimbarea de către nun, după însemnarea de către Preot, se socotește a mirelui, este scris numele mirelui; iar pe cea mare, care până în momentul arătat este a miresei, stă scris numele miresei. Deci: verigile se așează pe Sfânta Evanghelie astfel: cea mai mică, cu numele mirelui, la dreapta și cea mai mare, cu numele miresei, la stânga.

Preotul, însemnează pe mire, cu veriga ce poartă numele lui, iar pe mireasă cu numele miresei. După ce nunul și nuna le pun în degetul inelar fiecăruia, și *în urmă nunul le schimbă*, rămân așa cum trebuie să le poarte totdeauna: veriga cu numele miresei la mire și vice-versa. Aceasta se constată și din vicața socială: Dacă cineva e logodit sau căsătorit, se găsește pe veriga ce poartă bărbatul, numele logodnicei sau soției, și vice-versa.

La verigele fără scrierea numelor, se înțelege cum urmează a se așeza: cea mai mică la dreapta, în dreptul mirelui și cea mai mare la stânga. Schimbate, rămân cum trebuie purtate.

Însemnarea se face în modul următor: Punând inelul la fruntea logodnicului, zice: *Logodește-se robul lui Dumnezeu (N.)*, apoi la fruntea logodnicei, zicând: „*cu roaba lui Dumnezeu (N.)*, și iar la fruntea logodnicului, zicând: *în numele Tatălui*; la pept: și *al Fiului*; la umărul drept: și *al Sfântului Duh*; iar ducându-l la umărul stâng: *acum și pururea și în veci vecilor Amin*. Aceasta, de trei ori. Il pune în deget.

Tot astfel și cu inelul dela stânga, însemnează, dela fruntea logodnicei la a ginereului, de trei ori.

După rugăciune, ectenia și Vosglas, se face Sfârșitul, dacă cununia nu se săvârșește imediat.

Cununia. Practica cununiei nu prezintă nici o confuzie. Cununiile se așează în locul inelelor: a bărbatului spre dreapta și a femeii la stânga.

Însemnarea cu cununile se face ca și cu inelele, zicând: cunună-se, în loc de: logodește-se.

Se observă, că în cartea de ritual spune că Preotul pune cununia pe cap. Practica este: că și Nunul pune mâna dreaptă pe cununie când o pune pe capul mirelui și când o ăea. Asemenea și nuna la mireasă.

Cuvântarea, unde crede Preotul de cuvântă a ține, are loc sau înainte de Otpust, sau înainte de „Pentru rugăciunile”, după care urmează sărutarea cununilor cum este obiceiul locului.

Note canonice asupra Nuntii.

Nunta în post este oprită să se facă ; asemenea Mercuria și Vineria și în celelalte trei Posturi :

Canonul 69 al Sfinților Apostoli. (Tâlcuire): „Iară Apostolescul acesta Canon, în cuvântul Postului, împreună a numărării Mercuria și Vineria cu Postul cel de Patru zeci de zile“. — Can. 52 al Sinodului din Laodikia : „Nu se cade în Patru zecime, Nuntii sau zile de naștere a săvârși“.

Pentru zile de naștere se va arăta la § 9 : Despre Posturi.

Nota Tâlcuirei Can. 69 al Sfinților Apostoli, arată pentru Nuntă : „Iară de este întocmai Postul Mercurii și Vinerii cu Sf. Postul cel Mare, arătat este, că precum întru acela nuntii nu se fac, după Canonul 52 al Soborului din Laodichia, așa nu se cade a se face nici Mercurie nici Vineria“. Mai departe, aceeași Notă. arată pentru Nuntă : „Pentru aceasta și Proorocul Ioil însemnând că în vremea Postului se cade a se înfrâna despre împreunare cei căsătorii, zice : Sfinții Postul, propoveduiește vindecarea... Iasă mirele din așternutul său și mireasa din camera sa (Kap. 2) Iară Dumnezeucel Pavel arătat zice, că cei căsătorii după lege, întru o viață se cade a se depărta de trupeasca împreunare, pentru a se zăbovi în Post și în rugăciuni. (1-a Korinteni, 7. 5)“.

Despre obiceiuri ale locului, adică a se săvârși cununia într'un timp al Postului, cum este la Postul Nașterii Mântuitorului — până la Sfântul Nicolae, Canoanele nu arată nimic. Un astfel de obicei, care s'a generalizat încât trecut din limita unei Eparhii, va fi luat naștere prin vreo prealabilă dezlegare a Kiriarhului sau Kiriarhilor.

Totuși Preotul nu poate săvârși cununia religioasă în acest timp, ca și în ajunurile Posturilor, după cum se înțelege din spiritul Canoanelor, decât cu dezlegarea Episcopului, care o poate da, fie individualelor cazuri, fie general pe Eparhie. Fiecărui Episcop îi rămâne putere a da dezlegare.

Pentru Nunta a 2-a și a 3-a. După Nichifor Mărturisitorul, nu se cunună (nu se pun cununi). După „răspunsurile Fericitului Nichita Mitropolitul Iraciei, se pot cununa. Se pun și canonisiri. (A se observa „Capetele pentru a doua nuntă“, în Molitfelnic. după Otpustul „;Rânduielei Cununii“).

Atât Logodna cât și Cununia a 2-a, sunt cu oare-care prescurtări. Preotul care a celit a 2-a sau a 3-a Cununie, nu se cade să mănânce cu dânsii „pre-cum zice Canonul 7 al Soborului ce s'au făcut la Noekesariad.

§ 3. Sfântul Maslu.

Se săvârșește de Preoții — 3, 5 sau 7 — luând Epitrahilul și felonul.

Învățăturile din cartea de ritual — Aghiazmatarul și Molitfelnicul — sunt limpezi, asupra practicii.

Singure două puncte părând a fi nelimpézite, mă opresc asupra lor.

1-îul. Binecuvântarea untului de lemn la rugăciunea care se rostește de șapte ori: *Doamne, carele cu mila și cu îndurărilor Tale... la cuvintele: Insuși Stăpâne sfințește untdelemnul acesta, pe unele locuri binecuvintează toți Preoții deodată, la rostirea rugăciunii de către fiecare Preot.*

În Aghiazmatarul tipărit la R.-Vâlcea — 1861 — cu binecuvântarea Prea Sfințitului Episcop Calinic (Cernicanul) învață: („Aici blagoslovesc fiște care Preot untdelemnul, cu zicerea rugăciunii“). După această învățătură lucrul e destul de limpede; fiecare Preot rostind rugăciunea, binecuvintează untul de lemn, care trebuie binecuvântat de 7 ori de și nu vor fi 7 preoți.

Există însă și învățătură: („Aici blagoslovesc toți Preoții Sfântul Unt“). Se poate ca Preoții ce vor fi avut o carte de ritual cu astfel de învățătură (un Molitfelnic vechiu de R.-Vâlcea 1782) să practice binecuvântând toți deodată, la fiecare rostire. Această învățătură e susceptibilă de două tălmăciri: una, că binecuvintează toți — adică deodată — alta că binecuvintează toți, însă pe rând fiecare cu rostirea rugăciunii, iar nu în sensul: că dacă a binecuvântat unul, ceilalți să nu mai binecuvinteze, ci să zică numai rugăciunea.

Logica este de partea învățăturei din Aghiazmatar: „binecuvintează fiște care Preot... cu zicerea rugăciunii“, foarte clar. Ce rost ar avea binecuvântarea de 7 ori câte 7 sau minimum de 7 ori câte 3=21?

Pentru mai deplină edificare, voi descrie la finele acestui paragraf săvârșirea Sfântului Maslu cu Arhiepiscop, 6 Preoți și 2 Diaconi — Maslu de obștie.

*) Se știe că toate cărțile tipărite la R. Vâlcea, în timpul P. S. Calinic, au fost corectate de P. S. Sa; De asemenea se știe că a fost unul din cei mai riguroși păstrători a rânduelilor bisericești și de formă și de fond, fără cea mai mică schimbare, cum și viața I-a fost de un ascetism riguros, așa cum au predat-o Marți întemeietori Antonie, Teodosie și Pahomie.

*Al 2-lea punct : După citirea Evangheliei a 7-a, se dă Sfânta Evanghelie bolnavului spre sărutare, care o și deschide într'un loc. I se pune pe cap și Crucea. și se citește de Protos rugăciunea: *Impărate Sfinte... în care timp ceilalți Preoți cântă : Doamne miluiește, lin, ușor și pe larg, pe glas al 2-lea. Se unge bolnavul a 7-a oară ; cântăreții cântă : Mărire... Izvorul tămăduirilor având Sfinților... Și acum... Caută spre rugăciunea robilor Tăi... Ectenia și Otputul — a se observa întocmai cum este de față.**

„Cel ce i s'a făcut Maslu, ingenunchează și-și cere ertare: *Binecurânduți părinți Sfinți... și erlași-mă pre mine păcătosul.*

Preoții îi dau binecuvântarea, zicând :

Dumnezeu să te binecuvinteze ; ertare de păcate și sănătate să-ți dăruiască. Sau :

„Dumnezeu să te erte și să te ridice din patul boalei și să te blagoslovească și să te miluiască pre tine acum, și pururea și în veci“.

Aceste feluri de binecuvântare nu există în Aghiazmatar, ci în Molitfelnice.

Practica aceasta descrișă, se umcăză cu oarecare adăogiri tradiționale, afară de cele prescrișe în carte, dar care nu se văd de prisos.

Așa în carte nu spune că bolnavul sărută Evanghelia și o deschide, ci Preotul o deschide și o pune pe capul bolnavului, fără a pune și Crucea. Iar la fine zice : *Și luând blagoslovenie și ertăciune dela Preoți, se duce, mulțumind lui Dumnezeu.*

Poporul obișnuște a-și face Maslu, Lunea, Mercuria și Vinerea. Această tradiție o au primit, poate și sub inspirația faptului sau din credința că în Săptămâna Sfințelor Patimi, Mercuria, Vinerea și Sâmbăta se face Maslu. Logica este puternică, deoarece aceste zile sunt de Post și de plângere pentru păcate. Iară în Sfânta și Marea Mercuri, în amintirea ungerei Mântuitorului cu Sfântul Mir, de către murea cea păcătoasă.

Sâmbătă fac numai în cea Mare, a Sfințelor Patimi, pe unele locuri.

Săvârșirea Sfântului Maslu de obștie.

(Cu Arhiereu, 6 Preoți și 2 Diaconi¹⁾).

Dimineața, la ora obișnuită, toacă odată și trage, mult, clopotul cel mare.

În mijlocul bisericii, pe o masă, se pune o farfurie cu făină de grâu și în mijlocul ei o ceașcă cu unt de lemn; șapte lumânări (de ceară curată), legate în formă de znop, puse în picioare, și șapte bețișoare de busuioc, cu vată la un capăt.

Pe ușile împărătești ies din Sf. Altar: a) Preoții în ordine, dela cel mai mic până la cel mai mare, având cei 5 câte o carte în mână iar întâiul Preot Evanghelia. Arhiereul cu Crucea, precedat de Diaconi, având dichero-tricherele cu panglici negre; Arhidiaconul are și cădelnița. Arhiereul eșind primește și Cârja de la Anagnostul ce așteaptă înaintea icoanei Mântuitorului. Iau loc la masă în ordinea ce s'a arătat la Vohodul Serărei (Fig. 6). Se așează pe masă Evanghelia și Crucea. Anagnostii — doi stau dinapoia Arhiereului: cel cu cartea la dreapta și cel cu Cârja la stânga.

Arhiereul primește cădelnița dela Arhidiacon; cădește masa împrejur odată, icoanele împărătești, pe Preoți; în fine cădirea mică. La cădire Preoții se retrag înapoi, lăsând loc, pe când Diaconii însoțesc pe Arhiereu.

După ce Diaconii și-au rehat locurile — spre Altar — și Arhidiaconul a dat cădelnița, întonează: *Bucurvințează Stăpâne Sf. Episcopul: Bucurvința este Dumnezeuul nostru...* Cântărețul 1: *Amin*; Arhiereul: *Mărire Tie Dumnezeuul nostru, Mărire Tie. Împărate Cerese Mângăitorule...* Cântărețul: *Intru mulți ani, Stăpâne Sfinte (plecându-se către Arhiereu); Sfinte Dumnezeule...* ș. c. l. până la *Aliluia*. De aci înainte — de după Psalmul 142 — Sfântul Maslu se cântă de Arhiereu cu Preoții și Diaconii, în modul următor:

Arhidiaconul întonează ectenia mică. Arhiereul Vosglasul: *Că Tie se cuvîne toată Mărirca...* Arhiereul cântă: „*Aliluia, Al-*

¹⁾ Arhiereul îmbracă Mantia, Epitrahilul și Omoforul mic. Preoții Epitrahil și Felon; Diaconii Stihar și Orar.

Descrierea acestui Sfânt Maslu de obștie cu Arhiereu, este după cum s'a săvârșit la Sfânta Episcopie a Râmnicului de P. S. Episcop Atanasie Mirescu, în Sfânta și Marea Mercuri, înainte de începerea Orelor.

Iuia, Aliluia, irmologicește, pe glas al 6-lea. Primul Preot. stihul : *Doamne nu cu mânia Ta să mă mustrî... Aliluia*, de 3 ori. Al doilea Preot cântă iarăși „*Aliluia*“, cu stihul al 2-lea : *Miluește-mă Doamne, că neputincios sunt*. După aceea Arhiereul cântă — pe același glas — troparul : *Miluește-ne pre noi Doamne, miluește-ne pre noi... Preotul 1-îu Mărire... Doamne miluește-ne pre noi că întru Tine... Preotul al 2-lea : Și acum... Ușa milostririi... Apoi Arhiereul citește Psalmul 50, sau Preotul pe care îl însăreținează.*

Canonul se cântă de Arhiereu cu Preoții, începând Arhiereul primul Tropar, cu stihul cuvenit. Diaconii nu iau parte la cântarea Canonului¹⁾. Asemenea Laudele, și cealaltă rânduială.

După Laude. Sfinte Dumnezeule, ș. c. l. și troparul *Unul cela ce ești grabnic...* Arhiereul cu Preoții și Diaconii se închină, ca pentru începutul Liturghiei. Arhidiaconul întonează : *Binecuvintează Stăpâne Sfinte*. Primul preot, cu binecuvântarea Arhiereului, luând Sfânta Evanghelie și Crucea, întonează : *Binecuvântată este Împărăția a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor*. La strană : *Amin*.

Arhidiaconul întonează ectenia cuvenită.

La întonarea : *Pentru ca să se binecuvinteze untul acesta...* binecuvintează numai Arhiereul. (Dacă sunt numai Preoți, binecuvintează toți preoții de-odată). Asemenea și când se întonează : *Pentru robul sau robii — lui Dumnezeu* (cutare). Și în cazul întâi și în al doilea, Preoții se pleacă, când binecuvintează Arhiereul.

Rugăciunea : *Doamne carele cu mila și cu îndurările... se rostește întâi de Arhiereu, care binecuvintează untul de lemn la cuvintele : ...însuși Stăpâne sfințește untul de lemn acesta—Preoții iarăși plecându-se. După Arhierea rostesc aceeași rugăciune, pe rând Preoții : în ordine, binecuvântând untul de lemn numai cel ce rostește rugăciunea. Astfel se rostește rugăciunea de 7 ori, cu binecuvântarea untului de lemn de 7 ori.*

Se cântă troparele ce urmează — sau se citesc, cum va dispune Arhiereul — în aceeași ordine ierarhică.

Apostolul, se citește de Diaconi, alternativ. Evanghelia cea dintâiu de către Arhiereu. Arhidiaconul ectenia : *Miluește-ne pre noi Dumnezeule...* Arhiereul Vosglasul : *Că milostiv...* și Rugă-

¹⁾ În Molitfelnice se arată: Rânduiala Sfântului Maslu, care se cântă de șapte Preoți, adunați în Biserică sau în casă....

ciunea întâia, la care Arhiereul binecuvintează untul de lemn, când rostește cuvintele: *Trimite Duhul Tău cel Sfânt și sfințește untul de lemn acesta* (și aici Preoșii se pleacă); binecuvântând și pe bolnav sau credincioșii ce vor fi de față, la cuvintele: *și-l fă pre el robului — sau robilor Tăi (Cutare) carele se va unge...* (Preoșii plecându-se în partea spre care binecuvintează Arhiereul). Și aici, dacă nu este Arhiereu, în amândouă locurile arătate, binecuvintează toți Preoșii deodată.

Ungerea, cu rugăciunea: *Părinte Sfinte, Doștorul sufletelor...* rămâne la urmă, cum se va vedea mai jos.

După voșglasul fiecărei ectenii, rostită alternativ: de Arhidiacon și Deftereu, în urma fiecărei rugăciuni pe care o citește Preotul ce a celit Evanghelia, Diaconii cântă, pe glasul al 8-lea: *Doamne, armă asupra diavolului, Crucea Ta ai dat-o nouă...*

Astfel se urmează până la sfârșit, când după citirea Evangheliei a 7-a, și a rugăciunei — fără a se zice ectenia — Primul Preot — cu binecuvântarea Arhierelui — dă bolnavului sau unuia din credincioșii asistenți — Evanghelia, spre a o deschide, după ce o sărută. Apoi pune și Crucea pe capul celui ce o a deschis — el fiind îngenunchiat și toți credincioșii, Arhiereul citește rugăciunea: *Impărate Sfinte... ș. c. l.* În timpul acestei ceteri. Preoșii și Diaconii cântă: *Doamne miluește, lin și dulce, pe larg, așa ca să nu acopere cetera rugăciunei; aceasta se cântă pe glas al doilea, ca și la hirotonii. Ectenia, Voșglasurile se zic de Preoșii 1-ii și al 2-lea: „Auzine pre noi... și Că milostiv. Otpustul se dă de Arhiereu. Se dă binecuvântarea de ertăciune, cum s'a arătat la săvârșirea Sfântului Maslu, numai de către Preoși.*

După Otpust și ertăciune Arhiereul și Preoșii trec la Iconostas în rând spre strana stângă: Arhiereul lângă Iconostas, având în mâna stângă Crucea, și în dreapta un beșior. Primul Preot având Evanghelia și un beșior, iar ceilalți Preoși câte un beșior, toate imbinate în untul de lemn sfințit; sărută și fiecare se unge la frunte de către Arhiereu, iar ceilalți Preoși între dânsii reciproc și pe Diaconi.

Credincioșii vin pe rând la Iconostas; sărută icoana de pe el, Crucea dela Arhiereu spre a primi ungerea, după care îi sărută mâna; trec la Primul Preot, sărută Evanghelia, și primește ungerea. Așa la fiecare Preot.

În acest timp fiecare Preot rostește în șoaptă rugăciunea: *„Părinte Sfinte, Doștorul sufletelor și al trupurilor“... pe când*

Diaconii, așezați în rând, la urma Preoșilor, cântă : „*Doamne, armă asupra (avolului, Crucea Ta ai dat-o nouă*“...

Se încheie, cu : „*Pentru rugăciunile Sfinților, Părinților*“...

Se dă binecuvântarea pentru cetirea Ceasurilor, după rânduială, cu metanii și rugăciunea Sfântului Efrem, după care se săvârșește Liturgia Mainainte Sfințită.

Dacă Sfântul Maslu se săvârșește Sâmbătă, îndată Liturgia Sfântului Vasile Cel Mare.

CAPITOLUL II.

Observații asupra unor ierurgii

§ 1. *Mokșta de 40 de zile.*

Din faptul, primit tradițional : a se boteza pruncii până a 8-a zi, sau cel mai târziu până la 40 de zile, s'a produs credința, în popor : că la 40 de zile de la naștere, nefiind pruncul botezat, mama lui nu se poate duce la biserică „să iea început de a intra în biserică, fiind curățită“. Motivul : că nu se poate duce pruncul nebotezat, la biserică.

So naște simpla întrebare : Se aduce pruncul, în biserică, nebotezat ? La începutul rugăciunilor respective se zice : „Și se aduce de maica sa, fiind de față și nașul ce l-a botezat“; conținutul rugăciunilor având preponderență.

În continuarea primei rugăciuni se zice : „...și ți-ai arătat lui (pruncului) această lumină simțitoare, ca să se învrednicească și luminci celei înțeleghitoare“... Dar să presupunem că această expresie s'ar referi la actul săvârșit al Botezului. Treccm la altă rugăciune.

Iată ce se zice în prima rugăciune ce se citește pentru prunc, *de nu va fi murit. Ca împuțernicindu-se Sfântul Botez, să dobândească partea aleșilor Impărăției Tale...* În rugăciunea : „*Dumnezeule Părinte a tot ținitorule*“, zice : *Insuși și acum cela ce păzești pruncii, Doamne, binecuvintează pre pruncul acesta, împreună cu părinții și cu nașii lui, și-l învrednicește pre dânsul în vreme curioasă și nașterii celui din apă și din Duh.* Deci, în tot locul arată că pruncu este nebotezat.

O mică confuzie ar rămâne : învățătura dintâi : „*fiiți de*

față și nașul cel ce l-a botezat, și învățătura cea dinaintea Otpustului, după ce Preotul pune pruncul înaintea ușilor împărătești, unde zice : *închinându-se nașul de trei ori, îl ica pre el și iese.* Aceste învățături își au un temei dar nu în mod absolut. În viața religioasă tradițională a Poporului nostru Român, Creștin-Ortodox, se știe că nașul familiei se păstra neschimbat, din generație în generație. Și dacă nașul era în aceeași localitate, venia cu pruncul și la 40 de zile, ori fiind botezat ori nefiind botezat.

O învățătură pentru practică, trebuie făcută în înțelesul odăne al oficierei serviciului — specific al rugăciunii. Ea nu poate altera fondul unei rugăciuni. Ori în cazul de față, fondul nu se atacă : prima învățătură privește cazul când pruncul este botezat. A doua, când nu este botezat.

Concluzia : Pruncul totuși e bine a se aduce în biserică, fiind botezat.

§ 2. Serviciul înmormântărei.

La Serviciul înmormântărei, esto de observat, în ce privește practica, numai ordinea așezării Preoților, fiind mai mulți, atât în timpul oficierei, cât și al procesiunii în mișcare.

În timpul oficierei, se vor aranja astfel ca Protosul să fie la mijloc iar la dreapta și la stânga ceilalți, după rang sau etate. Diaconii au loc după cei din urmă Preoți ; de este numai unul, ica loc la dreapta celui din urmă Preot. Greșit se interpretează, ca Diaconul să stea la dreapta Protosului, în mijlocul Preoților. Această ședere s'a explicat la serviciul în Sobor cu Diacon, și unde îi este locul¹⁾.

Serviciul înmormântărei se urmărește după Molitvelnic. Cântările se execută de cântăreți ; ecteniile de Diacon — dacă este — iar dacă nu este Diacon, de Preoți, alternativ, zicând fiecare Preot, cu ectenia și vosglasul.

Dacă Protosul voește, începe anumite cântări, ca : „Aliluia“, „Cela ce cu adânc înțelepciunii“... primul tropar dela binecuvântări : „Ceata Sfinților“... mai cu seamă nefiind de față cân-

¹⁾ Am văzut la servicii, în Liturghie sau ierurgii, fiind sobor de Preoți, și mai cu seamă patru Preoți, pe Diacon stând în mijloc, ca și cum ar fi Protosul. O față bisericască, streină de localitate, dar binecunosătoare tipicului și Canoanelor, ar fi rămas urât impresionată.

tăreși bine formați. Cântând câte un Preot de ici și altul de colo, fără o ordine, produce o impresie neplăcută, cântăreșii rămânând în tăcere.

Cetindu-se Catisma — stările — în timpul celei dintâii stări — se cântă pe glas al 8-lea lin și rar, cu dulceață, stihul : *Bine ești cuvântat Doamne, învață-mă îndreptările Tale. Cei fără prihană în cale. Aliluia*. Cetirea se face într'un isson — în mod rugător, nu vorbitor — corespunzător tonului de bază al cântăreii.

Cetindu-se a doua stare, la strane se cântă alternativ — pe glas al 5-lea : *Miluește pre robul (sau roaba) tău. Poruncile tale. Miluește pre robul Tău*.

La a treia stare se cântă : *Numele tău. Aliluia*. Acesta se poate cânta și pe glas al 3-lea; dar mai duios și de efect este a se cânta pe glas al 4-lea — rar, cu cadență mică în *Ni*, și cu final în *Vu* — în care ton se și execută cetirea.

După Catismă, îndată se încep Dinecuvântările. Dacă Protosul este bun cântăreș și vocește, începe primul tropar, urmând stranele cântarea celorlalte. Asemenea, do vocește, cântă și troparul *Mănărei*. Dacă sunt cântăreși buni, totuși e mai bine a-i lăsa să execute toate cântările.

„Sedealna“ : *Cu adevărat deșertăciune sunt toate*, cetindu-se, produce mai bine efectul dorit, decât cântându-se; trebuie însă a se ceti, rar, cu dicțiune, interpretativ, iar nu grăbit; fără nici un înțeles, cum obișnuesc unii cântăreși. Cetind Preotul Sedealna și Icosul, ar fi o alternativă plăcută.

Condacul se cântă de Preoși : întâia oară mai rar, iar a doua — după cetirea Icosului — mai repejor.

La irmosul Cântăreii — Peșnei a 9-a — în Molitfelnicile cele vechi nu există anunțarea : Pre Născătoarea de Dumnezeu...

Stihurile pe cele 8 glasuri, dacă cel mai mare vocește se citește în loc de a se cânta. Dacă se citește, aceasta este bine a o face Preoșii, în ordine. Dacă este un singur Preot, le citește în alternativă cu cântăreșii.

Evanghelia o citește Protosul. Moliftele de ertarea tuturor păcatelor, la mort, care urmează a se ceti de Arhierou, în lipsa Arhieroului se citesc de protos. Intrucât protosul a cetit Evanghelia, le vor ceti preoșii cei mai în etate, dacă sunt mai mulți; se cere însă a fi Duhovnic. Numai de va fi un singur Preot, de și nu va fi duhovnic, le va ceti.

După învățătura din evhologiu, terminându-se a doua rugă-

ciune : *Stăpâne Dumnezeule, se zice : Dumnezeul Duhurilor*, de către protos — ceilalți zic aceeași în taină, apoi tot Protosul voșglasul : *Că tu ești învierea și viața...* și îndată se începe sărutarea, în care timp se cântă stihurile Podobnice pe glas al 2-lea. Otpustul.

Mai practic este — cum s'a și generalizat — astfel : După molifte, se zice : *Dumnezeul Duhurilor*, de către Protos — dacă sunt mai mulți. Voșglasul îl zice ficcare preot, pe rând, spre a nu rămâne nici unul. Otpustul îl dă Protosul.

Dacă are a rosti cineva cuvânt funebru, afară de Preot, va comunica mai dinainte, ca Protosul să știe. Cuvântarea sau cuvântările se rostesc după Otpust, înainte de a se cânta : „Veșnică pomenire“.

Procesiunea până la mormânt, încă își are rostul ei. Să luăm un caz dela oraș — înmormântare de clasa 1-ia, după care se pot rândui celelalte :

În fruntea procesiunii va merge Crucea. Vor urma steagurile, fie ale societății de înmormântare, fie ale altor societăți. După Steaguri, Decorațiile ce va avea; în urma lor trăsurile cu preoși, apoi carul mortuar.

Fiind obiceiul a se aduce coroane — pentru care trebuie lărat a se desființa — ele se vor purta înaintea Decorațiilor, de către cei rânduiți. Dacă se pun pe un car cernit, carul va merge cu ele tot înaintea Decorațiilor.

Oprirea la răspântii, nefiind prevăzută în carte, ar trebui desființată, ca și ocolirile. Distanța pe care Preoșii o vor parcurge dela un loc la altul — cum de ex. dela o răspântie la alta, sau calea întregă, cum este pe unele locuri, este estetic a se parcurge așezându-se pe două rânduri.

În timpul oficierei, ca și în mersul procesiunii, salutările și convorbirile produc urâtă impresie. Atitudinea Preotului trebuie să corespundă caracterului serviciului : ridicarea forței morale în durere, cultivarea tăriei de suflet, meditație religioasă.

§ 3. Prohodirea pruncilor.

Dau mai jos, ectenia pentru prunci, care în Evhologiile noastre nu se arată ¹⁾ :

¹⁾ Le-am găsit într'un Molitfelnic vechiu din bogata bibliotecă al D-ului Profesor C. D. Fortunescu din Craiova — manuscris vechiu — copiat după un Molitfelnic Slavonesc.

Ectenia : „Mănește-ne pre noi Dumnezeu!”...

Încă ne rugăm pentru fericitul pruncu(....) sau prunca (....), ca după nemîncinoasă a Ta făgăduință, împărăției Tale cei cerești a-l învrednici pre el.

„Ca Domnul Dumnezeu nostru să așeze sufletul lui”, s. c. 1.

Voglasul : „Că Tu ești Invierea și Vicața și odihna laturor robilor Tăi. și răposatului robului Tău pruncului acestuia (....) sau roabei Tale pruncei acesteia (....) Christoase Dumnezeu nostru” s. c. 1.

În acel manuscris învață :

„Iară „Dumnezeul Duhurilor” nu se zice la pogrebania pruncilor, care se face până la vârsta de șapte ani ai pruncului.

§ 4. Însmormântarea Preoților mireni.

La însmormântarea unui Preot sau Diacon, trebuie să fie cel puțin cinci Preoți îmbrăcați, pentru cântarea prohodului.

Serviciul însmormântării Preotului, urmează neschimbat, ca al mirenilor, până la Sedealna de după Binecuvântări. După Sedealnă, începe Serviciul special : cu Antifoane, Apostole, Evangheli, Rugăciuni, Sedealnă, Tropare, etc., cum se văd așezate în Evhologiu.

Practica oficerii : Prohodul acesta se cântă numai de Preoți și de Diaconi. Prin excepțională binecuvântare unui distins cântăreț, aumite stihiri.

Se descrie aici practica cu Diaconi. Procesiunea pornește de la casa Preotului, la biserica unde a slujit.

1) Crucea dela biserică¹, 2) Prapurile sau Steagurile; 3) Purtătorii sfesnicilor, cu lumânări aprinse; 4) Cântăreții cântând *Sfinte Dumnezeule*, Canonul și vre-o stihiră — cântări în tact cât se poate de rar; 5) Preoți în ordine, câte doi; 6) Preoții ce duc pe decedat, sau carul funebru. Dacă sunt Decorații și coroane — care coroane preoții să lupte a se desființa², se rânduiesc cum s'a arătat la procesiunea pentru mireni.

¹) În Basarabia, la fie-care biserică se află o Cruce de lemn, frumos zugrăvită, pe care o poartă pe umere, un tânăr, care este expresia cuminenției și evlaviei în sat, la procesiuni. Asemenea se află mai multe Steaguri, pe care tot ast-fel de tineri le poartă la procesiuni.

²) Am văzut la o biserică coroane atârnat pe pereți în interior și chiar în Altar, la Locul de Sus. Întrebând pe Preot: cum a îngăduit această profanare și cine le-a pus, mi-a răspuns: Lasă că șed frumos așa: și n'am putut să refuz pe oameni. Ori-ce comentariu cred de prisos, față de o astfel de men-

La biserică se așează în mijloc pe patul special. Preoții iau loc înaintea Sfântului Altar, în ordinea arătată la prohodirea mirurilor. Dacă din motive de forță majoră, decedatul nu se poate sluji în biserică, ca de ex. : biserica ar fi în reparație, sau ar fi popor mult care n'ar încăpea în biserică decât o minimă parte, și ar dori să asculte această slujbă, foarte edificatoare, ori alte cauze, se așează înaintea bisericii.

Așezat înaintea bisericii¹, Preoții și Diaconii iau loc la partea de Apus, cu fața spre ușa bisericii, în ordinea știută.

în biserică.

Dându-se binecuvântarea, se citește Psalmul 90: *Cel ce lo-enește... și celelalte*, cum se arată mai sus. În timpul celei Psi-mului, Protosul, însoțit de Diaconi, cădește împrejur odată, apoi icoanele, pe preoții oficiați, poporul, în fine căderea mică, terminând la locul său. Voind Protosul, cădește Diaconii.

Pentru executarea cântărilor, care sunt multe, Protosul desemnează pre doi dintre Preoți — cei mai buni executanți — rămânând celorlalți, cetirile afară de Evanghelie, vosglas și rugăciune. Diaconii întonează ecteniile cuvenite și citesc Apostolul.

Urmărindu-se executarea Serviciului, după cum se vede în Evhologiu, se va arăta practica, numai în două părți ale slujbei, așa cum s'a executat sub Protia P. S. Episcop Silvestru (Bălănescu) al Hușilor, la înmormântarea P. S. Ghenadie Enăceanu — Ianuarie 1898.

1) După Evanghelia a 3-a și Rugăciunea a 3-a, urmează, Antifonul al 3-lea: stihuri din Psalmul 83. La acest Antifon s'a procedat astfel: Fiecare Preot, începând cu Protosul, întonează un stih. Primul: *Cât sunt de iubite lăcașurile...* Stihul se termină cu „Aliluia”, pe care cel ce va ceti îl pronunță odată; Diaconii sau, în lipsă, ceilalți Preoți îl cântă, irmologic, dar lin și dulce, pe glas al 2-lea, de 3 ori: Aliluia, Aliluia, Aliluia. Tot așa urmează, terminându-se Mărire... Aliluia 3. Și cum, Aliluia 3.

2) După Condac: *Cu Sfinții odihnește Christoase...* pe care îl cântă tot Soborul — Preoți și Diaconi, urmează 24 de Icoase. La acestea, practica este astfel:

¹ Cazul acesta s'a petrecut la înmormântarea Episcopului Ghenadie Enăceanu, când poporul nu ar fi încăput nici pe sferă, în marea Catedrală, și doreau să asiste la Serviciul, oficiat de 3 Arhieri, mulți Preoți și șase Diaconi la care au asistat și evreii din R. Valcea.

După cântarea Condacului. Preotul citește primul Icos, terminându-se cu „Aliluia“. Imediat Diaconii cântă pe glas al 2-lea Aliluia, odată. Al doilea Preot citește al doilea Icos, cu aceeași terminare, urmată de aceeași cântare. Tot astfel urmează rotația până se citește ultimul Icos. Ele trebuie cetite cu dicțiune și interpretativ. Altfel, în loc de efectul dorit, produc indiferență din partea asistenței, dacă nu mai mult.

Stihirile Sfântului Damaschin, dacă cel mai mare voește, se citește în loc de a se cânta.

De aci, urmează celelalte după rânduiala din Evhologiu.

§ 5. Serviciul înmormântării la Sfintele Paști și Săptămâna Luminașă.

Dându-se binecuvântarea, se cântă : *Christos a înviat...* cu stihurile cuvenite. După : *Și acum*, ectenia, cu vosglasurile știute. Imediat Canonul Invierii, cum este arătat în Evhologiu, până la Condac. Se cântă Condacul ; se citește Icosul, și iar se cântă Condacul.

Domnul să ne rugăm. Vosglasul : *Că Sfânt ești Dumnezeul nostru...* Se cântă : *Căși în Christos v'ați botezat...* de 3 ori, Apostolul zilei. Nefiind cartea cuvenită se citește al morților. Evanghelia : Vosrezna 1-a. După Evanghelia, „*Invierea lui Christos văzând*“, odată și : *Inviind Iisus din mormânt*“, de 3 ori ; apoi continuă Canonul.

După Cântarea a 9-a, Svetihna : *Cu Trupul adormit ca un muritor...* de 3 ori. Idată, Binecuvântările Invierii. După Aliluia, Stihirile Invierii : *Paștile cele sfinte...* Mărire... și *Acum : Ziua Invierii... Christos a înviat...* de 3 ori, Ectenia, cu Vosglasul : *Că tu ești învierca...* și Moliftetele de dezlegare. „Otpustul după obicei“.

Mergând la groapă, se cântă : *Christos au înviat din morți...* *Shujba înmormântării Preotului la Sfintele Paști și în Săptămâna Luminașă.* În Evhologiu nu se arată.

Prin deducție se poate stabili :

Până la Canon, se săvârșește ca la mireni.

După „*Invierea lui Christos văzând*“, se începe Antifonul, cu Apostolul, Evanghelia și Molifta, și celelalte pe rând, până după Evanghelia și Molifta a 5-a. De aci Canonul : *Ziua Invierii...*

După a 6-a Cântare, Condacul și cetirea Icoaselor, cum sa

arătat. La linele Icoaselor — 24 — se cântă iară Condacul : *Cu Sfinții odihnește Christoase...* și urmează Cântarea a 7-a a Canonului Invierii : *Cela ce au izbăvit din cuptor...* După cântarea a 9-a, ectenia, cu vosglasul : *Că pre Tine te laudă. Svetihna : Cu Trupul adormind ca un muritor...* Troparele Invierii : *Soborul Ingeresc...* Stihirile Invierii : *Paștile cele Sfinte — Mărire...* Și acum : *Zina Invierii...* Ectenia. Moliftle și Otpustul.

§ 6 Parastasul în zile obicinuite.

Se înțelege Parastasul cu Liturghie.

La Proscomidie. Prootul pomenește pe cel decedat, sau pomelnicul cu decedații, pentru care se săvârșește Parastasul.

La Liturghie : Când se face *Vohodul mic*, după ce Diaconul — dacă esto — întonează : *Înțelepciuno dreaptă, dacă este Sobor de Preoți, cântă în mijlocul bisericii : Veniți să ne închinăm și să cădem...* avându-se în vedere la partea a 2-a : *Mănuște-ne pre noi...* ș. c. l. caracterul sau însemnătatea zilei : de este de rând, ori Dumineca, ori Praznic.

Intrând în Altar, se cântă troparele și Condacele cuvenite¹. De este Sămbătă sau altă zi de rând, se cântă, după obiceiul locului în Altar întâi Troparul : *Cela ce prin adâncul înțelepciunii...* și se încheie tot în Altar cu Condacul : *Cu Sfinții odihnește Christoase...*

După prima ectenie, de după Evanghelie, se întonează ectenia pentru morți, cu vosglasurile : *Dumnezeul Duhurilor...* și : *Că Tu ești Invierea*²).

Pe unele locuri s'a luat obiceiul a se cânta după vosglas, în Altar și la strane, în acest moment : *Veșnică pomenire*. În nici un Liturgiar nu există învățătură în acest sens. Este o inovație, care înlăturându-se nu ar fi o pierdere.

¹) Se știe, că Dumineca, după cum și în zisa Sfintei Invierii și în Săptămâna Luminată, Parastas sau pomenire pentru morți nu se face, ne fiind acestea zile de plângere, ci de veselie. Numai în caz de mare forță, Dumineca se poate face, păstrând însă în Serviciu, precăderea Duminecei : De ex : După *Vohodul mic*, se va cânta Troparul Invierii și cele-ialte ; asemenea Condacele. Apostolul și *Evanghelia Invierii*. Asemenea în zi de Praznic. Se zic numai ecteniile pentru morți, după *Evanghelia*, cu vosglasurile.

²) Aici unii Preoți fac greșala : *Că Tu ești Invierea și viața și odihna sufletului robului Tui Dumnezeu* (?), în loc de *robului Tău...* Fără comentariu.

La Vohodul mare. După pomenirea citorilor repausași, se pomenesc morții pentru care se face Parastasul ; apoi eroii, ș. c. l.

Fiind zi de rând, în locul Kinonicului sau Sinaxarului, se cântă Canonul morților.

Fiind în zi de praznic, în timpul cetirei Cazaniei sau Sinaxarului, sau în care timp va crede Preotul, dispune a se ceti în taină Canonul pentru morți.

Tot în acest timp se așează în mijlocul bisericii masa cu coliva și c. l., cu două sfeșnice alături.

După Otpustul Liturghiei, iese Preotii în mijlocul bisericii, se așează în jurul mesei, în ordinea cuvenită unde se cântă Parastasul, precum este așezat în Evhologiu ; afară de Apostol și Evanghelie.

După cântarea irmosului Pesnei a 9-a, se face Otpustul dacă urmează a merge la Cimitir, unde se vor ceti Moliftele de dezlegare. Dacă nu se face procesiune la Cimitir, se citește în biserică, și se dă Otpustul.

Parastas nu se săvârșește sau pomeniri numite „Soroace“, pentru morți, dela 20 Decembrie — Postul Nașterii Mântuitorului — până la Sfântul Ioan Botezătorul ; dela Lăsatul Postului de carne până la Sâmbăta 1-a a Sfântului și Marelui Post — Sâmbăta Sfântului Teodor, când se pomeneste minunea cu coliva, și dela Sâmbăta Floriilor, până la Dumineca Tomei.

În timpul Sfântului și Marelui Post, nu se săvârșește în zilele de rând — Luni, Marți, Miercuri, Joi și Vineri — Parastas cu Liturghie, în aceste zile nesăvârșindu-se Dumnezeasca Liturghie, de oarece „ nu se proaduce pâine“...

Canonul 49 al Sinodului din Laodikia : „Nu se cuvine în Patruzecimi a proaduce pâine, decât numai Sâmbăta și Dumineca“. Se înțelege, afară de cazul când în acele zile va fi unul din Praznicele în care se săvârșește Dumnezeasca Liturghie a Sfântului Ioan sau Sfântului Vasilie, cum s'a arătat.

§ 7. Sărindar și Sorouace. (Unde e obiceiul).

Prin Sărindar se înțelege 40 de Liturghii.

Sărindarul se săvârșește de obștie și individual. Sărindarul de obștie este acela, când Preotul săvârșește Dumnezeasca Liturghie patruzeci de zile, neîntrerupt, pentru vreun eveniment oarecare ; de exemplu : după sfințirea bisericii sau a unei fân-

tâni, și alte evenimente. Preotul acelei biserici este dator a săvârși Sfânta Liturghie 40 de zile, neîntrerupt, spre a pomeni pe cei ce au jertfit la facerea ori restaurarea și sfințirea bisericii. La acest Sărindar se pomenește viii și morții, la Proscomidie.

După 40 de zile, dela Sfințire, credincioșii donatori vin la biserică cu ofrande sau jertfe. După săvârșirea Sfintei Liturghii, se pomenește în biserică, la Parastas, pomelnicele tuturor credincioșilor, pentru cei morți.

Terminat Parastasil pentru morți, Preotul săvârșește Aghiazma mică. Credincioșii întind jertfele, destinate pentru hrănirea săracilor, formând o masă mare în ordine, fie în curtea bisericii, fie afară la loc potrivit. Preotul vine, îmbrăcat cu Epitrahil și Felon; cu o regulă pe care o așează cum este mai practică și după obiceiul locului, pomenește toate pomelnicele pentru vii, cu ectenia: *Pentru mila, viața, pacea, sănătatea și ajutorul*. etc.

După terminarea acestei pomeniri, Preotul, ajutat de un coleg, sau chiar de Diacon (La astfel de Sărindare se obișnuiește a veni și Preoți vecini în ajutor), încungiură masa de obștie, unul stropind cu Aghiazmă, iar altul — cel mai în etate — merge în urma stropitorului, cădînd. Cel ce stropește ofrandele și pe credincioși, cântă troparul „*Măntuiește Doamne Poporul Tău*“... iar cel ce cădește, zice încetîșor rugăciunile preliminarei, Psalmii 142 și 50, până termină.

Ultima ectenie, Otpustul zilei cel mic, „*Pentru rugăciunile*“

Acest Serviciu Divin, la 40 de zile, se numește *Slobozirea Sărindarului* de obștie.

În unele localități — în deosebi județul Mehedinți — acest obicei al Slobozirei Sărindarului de obștie, după sfințirea bisericii, a dat naștere Praznicului de obștie al comunei, care se păstrează cu deosebită evlavie, de către toți locuitorii satului.

Sărindarul individual. Este acela, care se dă fie pentru sufletul unui decedat, fie pentru decedații familiei, fie pentru bună sporirea casei și binele familiei, punându-se în pomelnice și vii și morți.

Astfel de Sărindare nu obligă pe Preot a săvârși Sfânta Liturghie 40 de zile neîntrerupt; aceasta se poate face numai la monastirile ce au personalul necesar, acolo fiind vicața monahală așezată și cu această rânduială Liturgică. Preotul însă va

finc sacoteală ca acel pomelnic — numit pentru Sărindar — să se pomenească la 40 Liturghii.

Slobozirea acestui Sărindar se poate face și la 40 de zile, dela decesul celui pentru care s'a dat, când familia face pomenire cu jertfă, la 40 zile; se poate face însă și la alt timp favorabil: Toamna, ori la șase luni, când el se dă pentru casă sau pentru vii și morții familiei.

La împlinirea Sărindarului individual, familia, dacă voește roagă pe Preot a se face Parastas cu Liturghie, cum se arată mai sus. Aceasta se obișnuște mai mult de către familiile distinse, fie dela oraș fie dela sat; obiceiul păstrat dela adevărații boeri ai Neamului nostru.

Poporul de jos, orășeni sau săteni, obișnușese astfel: Se duc la mormânt cu colivă, colac și vin. Acolo Preotul citește ectenia pentru morți; cu vosglasurile cuvenite, Otpust și Veșnică pomenire. Stropește mormântul cu vin.

Această familie a pregătit jertfă, a cărei destinare este pentru săraci. Vine Preotul, cu cântărețul. Săvârșește Aghiazna mică, și când totul e pregătit, oficiază Parastasil pe scurt — fără catismă și fără Canon — iar de voește le pune și acestea. La început tămăiază peste toată jertfa. După Otpust stropește cu Aghiazna peste toată jertfa, apoi „*Întru fericila adormire*“... și „*Veșnică pomenire*“.

Dacă Sărindarul s'a dat și pentru cei vii — pentru casă — după ce s'a cântat: „*Veșnică Pomenire*“, Preotul nu încheie cu: Pentru rugăciunile“; ci dă binecuvântarea din nou. Se citește rugăciunile preliminarii: „*Sfinte Dumnezeu!*“ ș. c. l. După Că a Ta este împărăția, ectenia pentru vii, cum s'a arătat la Parastasil de obște. Preotul mai cântă troparele „*Miluște-ne pre noi Doamne miluște-ne pre noi*“ ș. c. l.; mai întonează ectenia: *Pentru mila, vieșia, pacea, sănătatea, ajutorul și bună sporirea robilor lui Dumnezeu (...)* pomeneste iară pe vii, „*ca să li se ierte toată greșala de voc și fără voc. Auzi-ne pre noi Dumnezeu!... Că miloștru... Otpustul mic. Domnului să ne rugăm.* Cântărețul: *Doamne miluște.* Preotul zice rugăciunea binecuvântăreș mesei. Preotul se duce la casa sa.

Aceasta se numește slobozirea Sărindarului.

Soroacele. Este tot o tradiție. Cel dintâi este de trei zile, imediat după înmormântare. Urmează apoi de 9 zile, și în fiecare Sâmbătă până la 6 săptămâni. Aceste soroace constau în aduce-

rea la mormânt cu colivă, colac și vin, unde Preotul zice ectenia și stropește mormântul, cum se arată mai sus.

Dela 6 săptămâni, Soroacele se rărese : la 3 luni, la 6 luni, la 9 luni și soroc de un an cu Parastas. Apoi la fiecare an, până la 7 ani, când, cine voște și poate, face Parastas cu Liturghie.

§ 8. *La Te Deum.*

Esirea din Altar se face pe ușile împărătești : Diaconii cu o cădelniță și lumânări, apoi Preoții câte doi, dela cei mai mici în rang sau tineri până la cei mai mari în rang sau bătrâni. Preotul ce va sta în dreapta Protosului va lua Evanghelia, iar Protosul Crucea, esind în urma tuturor. Totul se aranjează din Altar. În mijlocul bisericii își iau poziția cum s'a arătat la Voioduul Șerărei sau la Litie.

Înainte de a da binecuvântarea cădește Protosul — călirea mică — însoțit de Diaconi. Cădirea făcându-se în desăvârșită liniște și tăcere înainte de a se începe serviciul, este de un neînchipuit efect : o puternică și tainică smulgero sufletească a asistenței dela orice altă grijă și o încordare a minții asupra rugăciunii ce se săvârșește și a evenimentului ce se prăznuște. Cădirea trebuie făcută cu o măiestrie și un tact din care să transpire o simțire și o evlavie, sub a căror stăpânire executanșii să se ridice înșiși cu mintea și cu sufletul la înălțime ca să poată fi ridicată și asistența.

Reveniți la loc, înaintea mesei — Diaconul sau Diaconii dacă sunt doi își iau locul în urma Preoților, lângă Iconostas și Masă. chiar de ar fi Arhiereu, tot acolo își iau locul pentru intonarea ecteniilor și vin lângă Arhiereu numai la citirea Evangheliei și rugăciunii Te Deumului, ca să-i țină cartea.

Evanghelia se citește cu fața către popor. Rugăciunea se citește cu fața către Altar, întrucât Evanghelia fiind Cuvântul Domnului se adresează către popor, pe când rugăciunea fiind cereri ori mulțumire din partea Bisericii, adică Poporului, prin glasul celui ce o rostește, se îndreaptă către Altar, unde tainic tronează Domnul ¹⁰⁴.

¹⁰⁴ Preoții ce asistă în Biserică în timpul citirii Evangheliei, a rugăciunii Te Deumului și intonării Polihroniului, stau afară din strane, cu capetele descoperite. Toate rugăciunile la care învață că se citește de Arhiereu, se citește cu capul descoperit; iar Preoții asistenți, descopăr capul.

Când se întonează Polihroniu de către Diacon în mijlocul bisericii, Preoții se așează rând de la Iconostas spre strana stângă 1-ii Protosul cu Crucea, al 2-lea Preotul fost în dreapta, cu Evanghelia, apoi ceilalți în ordine, până la cel mai tânăr *).

În timp ce corul sau la strană cântă „Mulți ani trăiască“, Protosul însemnează crucea cu Crucea întâi spre Apus apoi spre M. Z., spre M. N.; aceasta la fiecare invocare. După terminarea Polihroniului, vin și Diaconii lângă ultimul Preot, unde stau până ce oficialitatea sărută Crucea și Evanghelia, având loc și obiectivele urări.

Unii Preoți oficiază la aniversarea marilor evenimente patriotice, ca: Unirea Principatelor. Întregirea Neamului, 10 Mai, și altele, Te Deumul de la Onomastica Domnitorului. Este greșeală: La acele evenimente se oficiază cel de Mulțumire lui Dumnezeu, cu Apostolul și Evanghelia caracteristice mulțumirii.

§ 9. *Procesiunile religioase.*

Afară de obișnuita procesiune, la înmormântări, descrisă la § 4, sunt și alte procesiuni religioase, cu caracter special. Astfel: la Botezul Domnului — de la biserică până la apa curgătoare sau fântână și înapoi; pentru ploaie în caz de secetă; purtarea Sfințelor Moaște; aducerea unei Icoane făcătoare de minuni, cum este în Basarabia — aducerea Icoanei Maicii Domnului de la Mănăstirea Gârbovăț la Chișinău și înapoi, — cea mai grandioasă procesiune ce are loc în țara noastră, și în fine altele pe care oarecare evenimente le impun.

Procesiunea fiind, ca fond, manifestarea evlaviei, credinței și speranței, nu a unui credincios, ci a obștei, care trebuie să o dorească, să o ceară, urmează să aibă și o formă impunătoare și cu caracter educativ. Acestea sunt condiționate de ordine și atitudine; aceste condițiuni nu se impun, ci trebuie să vină de la sine.

Oficialitatea, în caz de procesiuni religioase — vorbind de oficialitatea civilă — la noi depășește rolul convenit. Ea își însușește rol imperativ, care pierde foarte mult din caracterul și scopul procesiunii. Oficialitatea trebuie să stea în rândul credincio-

*) Este obiceiul: ca după fie-care invocare: Pentru Rege, pentru Episcop, etc., înainte de a cânta corul „Mulți ani trăiască“, această o întonează Protosul, făcând semnul Crucii spre Apus cu Crucea.

șilor, adică cu o blândă și smerită atitudine pe care să o pună în serviciul cauzei.

În țările creștine, din Apusul Europei, au loc procesiuni religioase, neînchipuit de grandioase; dar acestea nu sunt organizate nici de Cler, nici de Poliție, ci de credincioși. Așa zisa Poliție, care stabilește ordinea este formată ad-hoc dintre credincioși. Numai astfel de procesiuni, izvorite din credința poporului și rânduite de El, se învrednicesc de Darul așteptat dela Dumnezeu.

Ca formă sau practica procesiunii, voi descrie două feluri de procesiuni, care pot servi ca normă: una, la care a luat parte toată oficialitatea unei Capitale — Chișinău — cu poporul, iar alta — curat populară — la sat în Basarabia.

În vara anului 1919, la Chișinău se aștepta aducerea Icoanei Maicii Domnului, dela Monastirea Gârbovăț. Această aducere se face în fiecare an, și stă în Chișinău șase luni, după care se înapoiază tot cu ceremonial, la Monastire.

La marginea orașului, de partea din care se aducea Icoana, s'a construit o scenă, un fel de tribună mare, pe care sta, așteptând sosirea, Arhiepiscopul cu tot Clerul Chișinăului și oficialitățile orașului — militari și civili. Clerul, îmbrăcat în veșminte sacerdotale: Arhiepiscopul în Mantie și cu Mitră, Diaconii cu Slihar și Orar — Arhidiaconul și secundul cu Dicherotrichero și cădelnițe; doi anaghoști: unul pentru a ține Cârja și altul cartea. Preoții cu Epitrahil și Felon; pe cap, toți cu acoperământul de ceremonie — Culionul.

Pe tribună așteptau în ordine: Un semicerc, stând la mijloc Arhiepiscopul, iar la dreapta și la stânga Preoții, după rang și etate. În urma Preoților Diaconii, în ordine iarăși ierarhică. Anaghoștii înapoia Arhiepiscopului. Semicercul cu fața spre partea din care se aștepta sosirea Icoanei. Oficialitatea înapoia Clerului.

Când procesiunea ce însoțea Icoana, a ajuns la marginea orașului, s'a dat semnalul tragerii clopotelor la biserică, de bisericile din partea aceea. Într-o clipă s'a transmis sosirea, și în întreg marele oraș Chișinău o muzică de clopote, ce se înălța în văzduh și se revărsea în depărtări.

Când procesiunea și-a făcut apariția, chemată misterios de muzica clopotelor — în Basarabia sunarea clopotelor este o adevărată muzică — Oficialitatea, și Poporul se descoperă. Toți

cu Clerul, așteptau într-o atitudine, cum Armata așteaptă pe marele său șef; și sub stăpânirea unei emoții evlavioase atât de puternică, se vedeau ștergându-se lacrimi.

Procesiunea sosește la tribună. Se așează Icoana în partea de Răsărit, cu fața spre Apus. Doi Arhimandriți sau doi Preoți din cei ce o au adus, stau alături. Arhiepiscopul cu Clerul și Oficialitatea iau loc cu fața spre Icoană.

Arhiepiscopul dă binecuvântarea. Primul Preot citește rugăciunile preliminare, terminând cu Tatăl nostru. După Vosglas, se începe cetirea Acatistului Maicii Domnului¹⁾.

După ce s'a cetit Acatistul, se formează procesiunea pentru ducerea Icoanei la Catedrală. Aci, altă tribună. Aceeași așezare, și iarăși cetirea Acatistului.

Important este faptul formării procesiunii, dela locul sosirii, până la Catedrală. S'a format astfel: 1) Purtătorii Steagurilor dela bisericile din Chișinău, aranjați pe două rânduri; 2) Purtătorii sfeșnicilor cu lumânările aprinse; 3) Chorul Arhiepiscopiei; 4) Purtătorii Icoanei; 5) Preoții, după ierarhie — cei mai mari în grad lângă Arhiepiscop, unde rămâne și Arhidiaconul cu secundul, iar ceilalți înaintea Preoților — și în urmă Arhiepiscopul. Toți pe două rânduri în cea mai desăvârșită ordine.

La această procesiune se remarcă următorul fapt, păstrat prin tradiție: Dela locul unde a sosit procesiunea și până la Catedrală, Icoana este dusă de cei mai înalți demnitari ai orașului, câte doi, schimbându-se din când în când. Așa cei cari au dus-o până la un loc, au fost Generalul Guvernator al Basarabiei cu cel mai înalt Magistrat al Chișinăului. I-au înlocuit Șeful Statului Major al Corpului de Armată cu Primarul orașului, și așa mai departe. Procesiunea a parcurs calea, în sunetul clopotelor dela toate bisericile orașului.

După terminarea acatistului în curtea Catedralei, a început sărutarea Icoanei; Arhiepiscopul cu clerul și oficialitățile, care s'au retras, lăsând Preoții până ce poporul a terminat cu săru-

¹⁾ Primul Condac și primul Icos îl citește Arhiepiscopul, apoi însărcinează pe unul din preoți cu mai puternică voce. Când termină icosul cu „Bucură-te cea plină de Dar Născătoare de Dumnezeu Fecioara Bucuria tuturor scârbiților“, tot clerul repetă acest final cântându-l. Am văzut într'un sat — Fălești — unde finalul la icoase și conduce, le repeta cântând cu corul, întreg poporul.

tarea; apoi din curte Preoții cu Diaconii au transportat-o în biserica Arhiepiscopiei.

Această descriere, totuși nu poate reda caracterul înălțător și cultivator de credință și evlavie al unei astfel de procesiuni.

Tot astfel se procedează și la procesiunea pentru ploaie.

§ 10. *O procesiune la Bolezul Domnului, într'un sat.*

A avut loc tot în Basarabia, la o biserică filială, unde autorul acestor rânduri a oficiat, în lipsă de Preot.

Când se citea rugăciunea Amvonului, procesiunea pentru mergerea la apă, era și formată în biserică: 1) Purtătorii sfenicilor; 2) cântărețul cu chor improvizat ad-hoc (cântăreț adus din disponibili, al bisericii fiind la parohială; 3) Patru tineri îmbrăcați național, cu patru steaguri ale bisericii; 5) Un tânăr, asemenea, cu Crucea mare a bisericii; 6) Opt fete mari, purtând câte două, cele patru mari icoane împărătești¹.

Imediat după Rugăciunea Amvonului, clopotele sună. Procesiunea pornește, în ordinea arătată. Poporul? tot satul dela cel mai bătrân până la copiii ținuți în brațe. Numai cei greu bolnavi, vor fi rămas acasă. Curtea bisericii ticsită, neavând loc în marea biserică de zid, împrejmuită cu gard de zid și fier.

Ajunsă la o fântână, nefiind apă curgătoare, procesiunea se așează astfel: În fața mesei, frumos așternută, lângă care se aflau trei vase, speciale; cu apă curat și frumos împodobite, cea loc tânărul cu Crucea; în dreapta lui, tinerii cu Steagurile; în stânga lui, fecioarele cu icoanele, toți la distanță ca un metru depărtare de vasele cu apă. Astfel că icoanele vin la dreapta Preotului iar steagurile la stânga.

Inapoi a Preotului, la distanță ca un metru, un cordon de bărbați, având la un capăt pe episcopul bisericii, iar la celălalt capăt pe Primarul satului.

Se săvârșește Serviciul. Se ține predica. Se afundă Crucea din mâna Preotului — Cea mare și Steagurile stau neclintite.

Se stropește crucis. Apoi poporul începe a veni, pe dinaintea Cordonului de bărbați, într'o desăvârșită ordine, fără cel mai

¹) De notat că pentru toată această procesiune Preotul nu s'a ocupat de loc, ci numai Episcopul bisericii cu Primarul (Staroste). Personalul pentru toate serviciile, recrutat dintre credincioși.

mic zgomot, cu o evlavie vrednică de toată lauda; se botează, ier-
anafora; cei cu sticle pentru luarea Aghiazmei, trec pe la vasele
cu apă, punând în sticle cu niște ulcele noi anume pregătite;
nu se grămădesc doi la un loc; nu se aude cuvânt, afară de cân-
tarea cuvenită.

După ce, tot poporul, până la cel din urmă bătrân și cel din
urmă copil, au venit la botezare, începe șirul sau cordonul de
bărbați, întâi Primarul, apoi ceilalți, în ordine, terminând cu e-
pitropul. Preotul botează individual pe tânărul cu Crucea mare,
pe tinerii cu Steagurile, și pe fecioarele cu Icoanele, care și por-
nesc în aceeași ordine la biserică. Din popor nimine nu a plecat.
Tot poporul merge în procesiune la biserică, intrând înăuntru
cei ce au loc, rămânând în curte cei ce nu au loc.

În biserică: „*Fie numele Domnului binecuvântat*“... Otpustul
și ultima binecuvântare și urare. Preotul așa îmbrăcat, vine la
ușa bisericeii, de unde dă binecuvântarea și celor din curtea bi-
sericeii, și cuvânta urare de bine, după care poporul se acoperă
și se împrăștie într-o liniște și evlavie vrednică de numele primi-
lor creștini și ai strămoșilor noștri.

A se pierde această comoară sufletească a poporului nostru
român-creștin de bastină, care se relevă cu prilejul procesiunilor
religioase, se pot socoti cu precizie zilele până la distrugerea cu
totul a Neamului nostru curat românesc. Și, durere mare, că cei
chemați a-l apăra și conduce pe calea veșnicei trăinicii cu desă-
vârșită vicață, se arată nepăsători, dacă nu chiar mai mult, față
de războaiele uneltirilor de tot felul, ce se dau pentru distruge-
rea sufletului unui popor cu neîntrecute calități.

§ 11. Posturi, Dezlegări, Ingeuncheri (mălănii).

Posturile, după învățătura Sfintei noastre Biserici Creștină-
Ortodoxă — sunt patru: 1) Sfântul și Marele Post — Patruze-
cimi, ce so zico și al Paștilor; 2) Postul Nașterii Domnului; 3)
Postul Sfinților Apostoli și 4) Postul lui August, numit și al A-
dormirii Maicei Domnului.

Afară de aceste patru Posturi sunt Mercurile și Vinerile, pe
care Canonul 69 al Sfinților Apostoli, le socotesc a fi întocmai ca
Patruzecimea; Ajunurile.

, Ca zile osebite pentru postire, sunt: 20 August, Tăcerea Ca-

pului Sfântului Ioan Botezătorul și 14 Septembrie — Înălțarea Cinstitei Cruci.

În Sfintele Canoane și în Tipice, învățăturile pentru Post și Dezlegări sunt cu variate forme și rigori cari pot produce neadmeriri pe alocurea.

Pentru lămurirea sau înțelegerea felului de postire, arătat în Tipice și Sfintele Canoane, dau aici din Tălcuirea Canonului 64 al Sfinților Apostoli :

„Al lucru este Postul, altul dezlegarea Postului și altul stricarea Postului. Și Postul, este chiar desăvârșita nemăncare, sau și a mânca cineva odată în zi, într-o nouălea ceas, cu mâncare uscată, adică numai de pâine și de apă. Iară dezlegarea Postului este, a mânca cineva mai înainte de al nouălea ceas, ori smochine, ori stafide, sau altceva de acest fel. Sau și a mânca afară de pâine și de apă, și alle ouecare feluri de mâncare proaste : Precum de pildă : legumi, vin, sau uil de lemn, sau raci, scoici și alte de acest fel“.

„Iară stricarea Postului, este când mănâncă cineva din toate cele de mâncare, și carne adică și pește, și laple și brânză, și celelalte“.

Postirea, dezlegările și stricările, în Posturile și zilele mai sus arătate, sunt întărite prin Sfintele Canoane : 64 și 69 ale Sfinților Apostoli și de Sfinții Părinți : *Simeon al Tesalonicului așezământurile cele din început și de Tipice“*... (Notă ultimă a Tălcuirii Canonului 69 al Sfinților Apostoli); de Canonul 52 al Sinodului din Laodikia ; cu lămuriri ale Sfinților Părinți, ca Nichifor-Mărturisitorul, Dumnezeu-șcul Epifanie, Fericitul Benedict, și alții.

Porunca pentru Post : Pentru Sfântul și Marele post, clericul care nu-l va posti se caterisește, iar mireanul se aforisește. Asemenea Mercuria și Vinerea. (Can. 69 al Sfinților Apostoli).

„Sfântul și Marele Post îl postim după urmarea Domnului, carele au postit în munte 40 de zile (Tălc. Can. 69 S. A.), nu pentru Cruce și nici pentru Paști, ci pentru păcatele noastre. (Același Tălc).

Mercuria „pentru că în acea zi s'a făcut sfat pentru răzarea Domnului nostru“. Iară *Vinerea*, căci într-o zi au pălmit cu Trupul moartea“... (Același Tălc).

Pentru celelalte posturi, aceeași Tălcuire (Nota ultimă) zice : „Iară pentru ea să deplinim cuvântul cel pentru Posturi, adăo-

găm aicea și aceeași, că, cele trei Posturi, al Nașterii Mântuitorului, al Sfinților Apostoli și al lui August, le întărește încă și Simeon al Tesalonicului (în răspunsul 54), și așezământurile cele din început, și obșteștile Tipice ale... și în scurt toate osebitele Tipice ale Impărăteștilor Monastiri din Sfântul munte" 1).

Praznicele Nașterilor în Posturi.

Canonul 51 al Sinodului din Laodicia zice :

Nu se cade în Patruzecime a săvârși Praznicele nașterilor Mucenicilor, ci pomenirile Mucenicilor a le face Sâmbetele și Duminicile".

Acest Canon, combinat cu 52, care s'a citat la Paragraful Nunții, privește „sărbătorirea Mucenicilor cu Liturghie desăvârșită, care în Patruzecime numai Sâmbăta și Duminica se săvârșește. Iată ce zice Tălcuirea Canonului 51 :

„Următori, fiind și Canonul acesta celui mai de sus 49 zice, că nu se cuvine în celelalte zile ale Patruzecimei a se săvârși nașterile și pomenirile și Sărbătorile Mucenicilor, cu Liturghie desăvârșită... Căci făcătoare de bucurie și de mângăere Postului, fiind nașterile și Sărbătorile lor, necuviincios este a se săvârși în Patruzecime, care sunt zilele plângerei".

Iară Nota Tălcuirii zice :... „noi înțelegem ziua întru care a luat ei (Mucenicii) moartea cea pentru Mucenie. Fiindcă moartea se numește și zi a nașterii"...

§ 12. *Dezlegări în Sfințele Posturi.*

Pentru Sâmbăta și Duminica, Canonul 64 al Sfinților Apostoli zice : „*Dacă vreun Cleric s'ar afla postind în ziua Duminicii, sau Sâmbăta, afară de una numai, să se caterisească. Iară de vo fi mirean să se aforisască".*

Referindu-ne la tălcuirea dela începutul Paragrafului, se înțelege, a nu posti Duminica și Sâmbăta, nemăncând nimic sau mâncând după al nouălea ceas, pâne și apă. Obligă însă acest Post pentru o Sâmbătă—cea Mare în care Domnul a stătut în mormânt cu Trupul. (Tălc. Can. 64 S. A.).

1) Se înțelege dar, că aceste porunci aspre ale Posturilor privesc în primul rând vieța monahală, unde se impune riguros din motive de ordin spiritual superior. De aceea și Sfântul Sinod a acordat dispense pentru popor — cum a fost în marele războiu, și Kiriarihi acordă credincioșilor unde găsesc de cuviință.

Dezleagă iarăși : „Mercuria și Vinerea săptămânei Luminate și a săptămânei cei după Cincizecime”... „pentru bucuria Invierei Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu, și pentru bucuria Pogorârii Sfântului Duh”. (Nota Tâlc. Can. 69 S. A.). Mercurile și Vinerile în cele 12 zile după Nașterea Domnului și înainte de Lăsatul de carne (Harți) și în săptămâna mănărei de brânză. Pricina ce o aduce unii, pentru aceste dezlegări : ca în cele 12 zile postesc Armenii pentru cănele Arțivurie ; iar în săptămâna brânzei Tetradiții”, nu este adevărat. „Fiindcă noi drept slăvitori nu ne deosebim de cei eretici cu mănăcirile, ci cu dogmele credinței”. (Nota Tâlc. Can. 69 S. A.). După Valsamon (52) și Ioan al Critului (27), numai pentru creștinii cari vor petrece împreună cu acei eretici se înțelege acest motiv al Postului. (Nota aceluiași Canon).

Dezleagă în Sfântul și Marele Post, precum și Mercuria și Vinerea pentru muerea lehusă, și pentru cei bolnavi (Can. 8 al lui Timoteiu); iar cei slabi numai după rânduirea Doftorului”. (Tâlc. Can. 69 S. A.), (înțelegându-se credincioșii, mireni, cari zic că nu pot posti).

„Buna-Vestire de se va întâmpla Joia sau Vinerea cea Mare, nu păcătuiți de vom dezlega la vin și la pește”, (Can. 5 al lui Nichifor Mărturisitorul.)

În Posturile Nașterii Domnului și al Sfinților Apostoli, și al lui August, Marți și Joi dezleagă la unt de lemn și vin, nu și la pește. Luni, Mercuri și Vineri, dezleagă la unt de lemn și vin numai de va fi sfânt cu Dohologio mare. (Nota ultimă a Tâlc. Can. 69 S. A.).

Dezleagă deplin Mercuria și Vinerea, când se întâmplă Nașterea Domnului și Dumnezească Arătare — Botezul — , pentru că această dezlegare o vindecă Ajunsurile acestor Praznice.

§ 13. *Ingenunchierile (mătănile) în biserică.*

Mulți dintre creștinii ortodoși, mai cu seamă cei din poporul de jos — săteni și orășeni, ingenunche, adică fac mătănii (închinăciuni mari) în tot timpul, Duminica, la Praznicelor mari, chiar în timpul Sfintei Liturghii. De și o vor face din evlavie, este însă o greșeală față de învățătura Sfințelor Canoane. Astfel de ingenuncheri fără rost, ca și alte manifestări de credință și evlavie, tot fără rost, duc la bigotism, înecând fondul adevăratei credințe. Iată ce spun Sfințele Canoane :

„Fîndcă sunt unii cari Duminica pleacă genunchile și în zilele Cincizecimii. Pentru a se păzi toate întru toată parikia (parohia) sau socotit de Sfântul Sinod, stînd, Rugăciunile a se da lui Dumnezeu“.

Tălcuirea Canonului arată: Canonul acesta rînduiește, că, de vreme ce oarecari creștini pleacă genunchile în ziua Duminicii, și în zilele cele după Paști până la Duminica Pogorării Sf. Duh, este lucru afară de Canon și necuviincios...

Canonul 90 al Sinodului șaselea Iemenic, zice:

„În Duminică a nu pleca genunchile, canonicește am luat, de la purtătorii de Dumnezeu Părinții noștri, Iuierca lui Christos cinșîndu-O... facem cumoseul Credincioșilor, ca după intrarea Preoșilor, în Altar la recernia Sâmbetei, după obiceiul ce slăpănește, nămiea să plece genunchile până la recernia Duminicii viitoare.

Tălcuirea Canonului învașă, că „să o începă iară (ingenuncherea) după intrarea în Altar a Ierilor (adică după Vohodul) care se face la Recernia Duminicii“.

Sfântul Marele Vasilie, în „Scrisoarea către Amfilochie, Can. 91, zice: „Pentru aceasta loși cu adevărul primim către răsărituri, în vremea Rugăciunilor... Și, dreptși stînd facem Rugăciunile întru una a Sâmbetei (Duminica)...“

Destul de lămurit arată și Nichifor Mărturisitorul Patriarhul Constantinopolului, în Canonul 10, despre aceasta: „Se cuvine cineva a pleca genunchii pentru sărutare Duminica și în toată Cincizecimea. Inșă nu a face și obișnuitele metanii mari“.

Nota acestui Canon dă lămuriri depline: „Obicinunile metanii mari sunt acelea ce se face în biserică în Postul mare care, sunt oprite a se face Duminica (și Sâmbăta după Tipicele Bisericii. Precum ne învățăm din tipicul Postului mare, întru carele întocmai se opresc metaniile Sâmbăta și Duminica)... Iară cele ce se fac pentru sărutare, precum sunt metaniile acele ce le pun cîleții către cele, sau Preoșii și Diaconii ce le pun către Igonenul și Arhierul sărutînd mîinile lor, acelea ca unele ce sunt însemnătoare de o taină ca aceasta, se fac și Duminica și în Cinci zecime“.

De aci se înțelege, că în Duminica a 3-a a Sfântului și Marelui Post, când se face Inchinarea Cînstitei, Cruci, se fac ingenuncheri (metanii) trei pentru sărutarea Ei; aceasta însă nu-

mai până se începe Dumnezeasca Liturghie, în timp ce se cântă stihirile de după Doxologie.

Asemenea se pleacă genunchile la Vohodul cel mare.

§ 14. *Cum se face semnul Crucii. Privirea către Răsărit.*

„Obiceiul cel ce stăpânește, al Creștinilor, este, a uni acele două degete (arătătorul și mijlociul, cu care Apusenii se închină) cu cel mare împreună, și cu aceste trei, ce însemnează pe Sfânta Treime, să închipuiască Crucea, punând mâna întâi la frunte, al doilea la buric, prin care se arată dreapta parte în lung a Crucii: Al treilea punând mâna la umărul drept, și al patrulea la umărul stâng, prin care se arată și lăturașele părți ale Crucii“. Se obicinuește a zice: la frunte „În numele Tatălui; la buric și al Fiului; la umărul drept: și al Sfântului Duh; iar la cel stâng: „Amin“.

Apusenii fac Crucea cu cele două degete, susținând că „mâna dreaptă însemnează pre Ipostasul Unul al Hristos, iar cele două degete pe cele două firi“ ale Lui.

Învinovășese Apusenii pe Creștini, că nu duc mâna dela stânga spre dreapta, cum fac ei.

Noi facem Crucea dela dreapta spre stânga și căutăm spre Răsărit, pentru că „cu închipuirea Crucii căutăm să închipuim pe Hristos cel Răstignit pe trupul nostru. Carele s'au răstignit către Răsărit cu fața către Apus, și noi căutăm la Răsărit închinându-ne, se înțelege dar că umărul stâng al lui Hristos vine către cel drept al nostru (stând noi cu fața către Fața Lui), iar cel drept al lui Hristos către cel stâng al nostru. (Nota Tâlcuirii Can. 91 al Marelui Vasilie).

Sfântul Kiril al Ierusalimului, (în Catihizația 13) sfătuiește: „Se cuvino dar Creștinii nici un lucru să nu înceapă mai înainte fără a-și face Crucea lor, atât în casă cum și în cale și în tot locul, și noaptea și ziua. Acestea le zice și Dumnezeescul Hristos-tom în Cuvântul 5 împotriva Evreilor (Acceași Notă a Can. 41 al Sf. Vasilio cel Mare).

CAPITOLUL III.

Reguli de ordine și atenție

§ 1. Cântarea și Celirea, în biserică și afară.

Canonul 2 al Sinodului al 7-lea Icumenic, zice :

De vreme ce cântând ne împreunăăm cu Dumnezeu. Toți Creștinii (sunt datori) a păzi lucrul acest mântuitor. Iar mai ales cei îmbrăcați cu Ieraticasca vrednicie". Iar Canonul 75 al Sinodului al 6-lea Icumenic :

„Cei ce vin în Biserică spre a cânta, vom nici strigări necuvincioase a întrebuișa, și firea spre răcuire a o silii, nici a zice ceva din cele nepotrivite și neînsușite Bisericii : Ci cu multă luare aminte, și cu umilință a aduce lui Dumnezeu Privitorul celor ascunse acest fel de Psalmodie. Că sfințitul Curânt au învățat, Eclavisi (evlavioși) a fi fii lui Israel“.

Nota Tălcuirii Can. 2. Sin. 7-lea Icumenic, zice :

„Pentru că și Dumnezeiescul Iirisostom (în voroava „Am văzut pre Domnul șezând pe scaun), oprește mult pe cântările cele din horuri, și ne încuvințatele săltări și răcnelile cele neobiciuite, și strigările cele fără rânduială“.

Comentariile din Tălcuirea și Notele Tălcuirilor acestor Canoane, sunt multe și felprite, cu caracter educativ asupra modului cum trebuie executate cântările.

Ca regulă generală, întrebuițate pe practica urmată în diferite împrejurări, atât în biserică cât și afară, ar fi de luat aminte :

Cântarea : a) Să fie naturală : nici guturală — din gât, nici nazală sau a lene. Totdeauna să-și ia tonul de bază (tonică) în așa fel ca să facă lucrarea cerută în tonurile de octavă și în plus, fără să fie expuse la strigare ori accidente, care sunt de un vrăt efect. Această presupune și chiar impune, ca cel ce cântă să-și cunoască bine puterea tonalității.

b) Dacă are o voce puternică, fie de tenor fie de bariton, să nu piardă din vedere capacitatea sau volumul locașului unde se săvârșește Serviciul Religios — biserică ori casa credinciosului în ierurgii. A da o emisiune de voce puternică într'o biserică mică, devine neînchipuit de supărător, chiar stridentă. O voce de tenor liric este căutată pentru bisericile în stil bizantin, mai mici,

pe când o voce puternică — dramatică, pentru bisericile apusene mari. De aceea la acele biserici corurile au un rol important. pe când în bisericile orientale, este apreciată cântarea melodică unisonică.

c) *Cetirea Apostolului și Evangheliei*, o intonare care este tot un fel de cântare, trebuie executată cât se poate de natural, fără oșcilări prelungite, ăstrând accentul intonației ca și în vorbire, adică pe cuvintele care sunt părți principale în propoziție sau chiar pe un adverb, ca „*mi*”, dar care dă ideea principală a propoziției. Cadențele sau finalele cele mici la virgule, cele mari la punct sau punct și virgulă, cum cere înțelesul. Astfel cetirea are deplina interpretare, și devine bine ascultată. Finalul ultim să nu fie cu învălțuri prea lungi, exagerate. În fine totul depinde de școala dobândită.

Cetirea propriu zisă. Se execută în două feluri: *Unisonică*. În ton rugător, caracteristică monastirilor, și *Vorbitoare*, care se obișnuiește mai mult în bisericile de mir.

Și una și alta, sunt de efect, dacă se execută cu hure aminte și cu interpretare.

Cea unisonică este foarte potrivită în biserică, în săvârșirea celor șapte Laude, unde este multă cetire și se cere oarecare repezițiune. La Privegheri în timpul nopții, și mai cu seamă la monastiri, cetirea unisonică executată la lumina candelor, care prefacă totul într'un puternic misticism, este de un neînchipuit efect de înălțare sufletească. De aceea mulți credincioși cari vizitează monastirile, simt o dragoste mare de a asista la serviciul de noapte în monastiri, cu variațiile lui în cântări neforțate și cetiri dulci.

O cetire vorbitoare grăbită face impresia unei corle sau vorbiri supărată. Ea nu e potrivită în biserică decât la anumite cazuri ca Tedeumuri, etc., după cum o cetire unisonică nu este potrivită la ierurgii, afară din biserică, cum ar fi la procesiuni ori alte solemnități.

În orice împrejurări și în orice loc, cetirea vorbitoare trebuie executată rar și interpretativ. Iarăși trebuie a se avea în vedere localitatea, capacitatea sau volumul localului. Afară se face cât se poate să audă mulțimea.

§ 2. Sărutarea la *Vohodul mic, la cel mare și Crucea, la Liturghie.*

Unii credincioși au luat obiceiul ca la *Vohodul mic* să se grămădească a săruta Evanghelia. La *Vohodul mare* a săruta Sfintele ori a-i atinge Preotul pe cap cu Sfântul Potir; ba se șterg pe frunte, la ochi și la gură veșmintelo sau chiar cu acoperământul cel mare. Asemenea se grămădesc să sărute Evanghelia după ce Preotul o citește, fie la *Utrenie* în ușile *Impărătești*, fie la *Liturghie* și *Crucea*, când Preotul apare în ușile *Impărătești*, la „*Darul Domnului*“... de și atunci numai perdeaua urmează a fi deschisă.

Aceste obiceiuri, tolerate de Preoți, ba chiar cultivate de unii, sunt urâte din multe puncte de vedere.

Mai întâi nici unde nu se prevede practica aceasta chiar ca obicinuință. O practică numai anumiți credincioși dela oraș. La sate și mai cu seamă la satele de munte, unde se păstrează mai bine pura evlavie, fără forme deșarte, poporul ingenunche în timpul acestor acte — *Vohoduri* —; ba la *Eșirea* cu Sfintele *Daruri* nici ochii nu-și ridică, iar buzele li se mișcă-rostind lajnic: „*Doamne miluește!*“, fără să se audă șoapta.

Am zis că obiceiul este urât din multe puncte de vedere: a) Se turbură liniștea care trebuie să domnească în biserică, perzând și credincioșii de fond rostul meditației religioase în care s'ar fi cufundat, sub influența *Serviciului Divin*; b) După ce sărută, pornesc pe la icoane făcând la metanii și sărutându-le cu zgomotul caracteristic sărutărei, aceasta chiar în timpul *Sfintei Liturghii*, în momente solemne, *Duminea* și la *Praznicele mari*; c) Prin ștergerea cu acoperământul — *Aerul* — pe de o parte se murdăresc, iar pe de alta se pot contracta și răspândi atâtea boale; d) Pe când cei mai apropiați practică aceste obiceiuri iar Preotul adesea le înlesnește, intinzându-se cu Sfântul Potir după cei mai depărtați, alții, cari nu au putut ajunge rămân ostând. bălând cu pumnul în pept că nu au putut ajunge să-și fi atins și pe ei cu Sfântul Potir pe cap, ori să fi sărutat *Evanghelia* sau *Crucea*, fiind în credința greșită că trebuia s'o facă, și dacă nu au făcut, degeaba au venit la biserică.

Îată dar că din acest obicei, unii de și n'au folosit ceea ce trebuia, punând temel numai pe o formă greșită, alții chiar au păgubit din cauza celor dintâiu. Dacă acest obicei ar fi luat naz-

tere din credința unei atingeri, în spiritul atingerii de haina Mântuitorului — cum spune Evanghelia, — pentru vre-o vindecare, totuși este greșeală. În sprijinul acelei credințe există obiceiul: „căderii la Sfintele Daruri“, pentru cei bolnavi, care obiceiul se respectă. Dar cei sănătoși? Ei aleargă fie din obișnuință necațională, fie din motivul unei considerații ce cred că li se cuvine mai mult.

A lăsa loc inovațiilor și obiceiurilor, din ce în ce, se va ajunge, dacă nu s'a ajuns chiar, la părăsirea bisericii de către credincioșii de fond, care ar veni să asculte un frumos serviciu într-o liniște contemplativă și o predică edificatoare, educativă și instructivă chiar, pentru a nu rătăci pe căile acestei vieți.

Diaconul. Este ajutor Preotului, în săvârșirea celor șapte Laude, a Dumnezezeștei Liturghii și la ierurgii.

Diaconul nu trebuie să vină niciodată la Serviciu mai târziu decât Preotul, ci mai înainte, sau în orice caz odată cu Preotul.

În tot timpul serviciului ce se oficiază, Diaconul stă la dispoziția Preotului, la partea dreaptă, mai înapoi ca un pas în timp liber și alături când trebuința cere. Aceasta în Sfântul Altar, la cele 7 Laude și Dumnezezeasca Liturghie, în mijlocul bisericii, la actele arătate în Serviciul cu Diacon, iea locul cuvenit.

În Sfântul Altar, când se șade pe scaun, la anumite timpuri, cum este la Parimi, la celirea Canoanelor, la Psaltire, la ore, Diaconul nu șade, fără numai cu binecuvântarea Preotului. (Canonul 18 al Sinodului 1-*u* Ecumenic zice: „Dar nici a ședa între Presviteri să fie erlat Diaconilor“).

Cântăreții și Paracliserul

Știut este că serviciul divin fiind manifestarea cultului nostru către Dumnezeu, trebuie făcut cu evlavie ca să se poată înălța sufletul credincioșilor ca vin la Biserică; și pentru aceasta mai întâi clericul să-și înalțe pe al său.

Spre a putea ajunge la acest scop, trebuie să existe o deplină armonie în totalitatea actelor ce se săvârșesc în serviciul divin. Orice mișcare trebuie făcută cu finețe, cu atenție, negrăbit. Astfel:

1. Cântăreții să nu privească decât pe strană; să nu stea strâmb ori rezimați; să nu se uite la popor ori pe ușa la producerea oricărui șgomot; să nu se strâmbe ori să strige prea tare, sau să cânte alene, ceince face să iasă vorbele pe jumătate și cu

sunete false. Să nu scuipe pe jos, iar dacă necesitatea îl silește, să scuipe în batistă, fără șgomot, fără a fi observat chiar de cel mai apropiat. Să nu se arate mirat de altul dacă a greșit și să nu privească la el făcând pauză.

La timpurile convenite să se dea jos din strană, precum : la Vohodul de seară ; la binecuvântările Invierii ; la „Ceiace ești mai cinstită“, la Dohologia mare, la începutul Liturghiei, la Vohodul mic, în timpul Evangheliei, la ieșirea cu Sfintele Daruri, când Preotul intonează : „Darul Domnului... la Axion, la „Cu Darul și cu îndurările“ până după „Unul Sfânt“ „Unul Domn“, la „Cu frica lui Dumnezeu“ până la „Să se umple gurile noastre de lauda Ta“¹⁾.

b) Paracliserul, să pășească cu mare fineță — având încălțăminte specială — ca să nu tropăie ; să stea, în timpul liber, lângă ieșul din colțul sânelui stâng, despre ușa de M. N., a Altarului, cu fața spre mijlocul bisericii, ca astfel să poată observa frumos, fără să întoarcă capul, toate lumânările, și candelile cum ard. Când cineva ar face un șgomot în biserică să-l invite la liniște cu cea mai mare politeță. Să nu scuipe pe jos, etc. etc.

Astfel de reguli păzindu-se, serviciul se săvârșește cu o estetică care contribuie la înălțarea sufletelor ; pe când contrariu predispune la neplăcere sau plictiseală, oricât de scurt s'ar face serviciul. Căci nu lungimea serviciului aduce adesea plictiseală ci săvârșirea lui fiecum, și grăbit.

Aceste reguli sunt de observat la toate serviciile ca : cununii, botezuri, parastase, înmormântări și altele, în biserică ori în casă.

¹⁾ Această regulă trebuie observată de toți clericii ce asistă la Dumnezeiasca Slujbă, cum și de toți credincioșii.

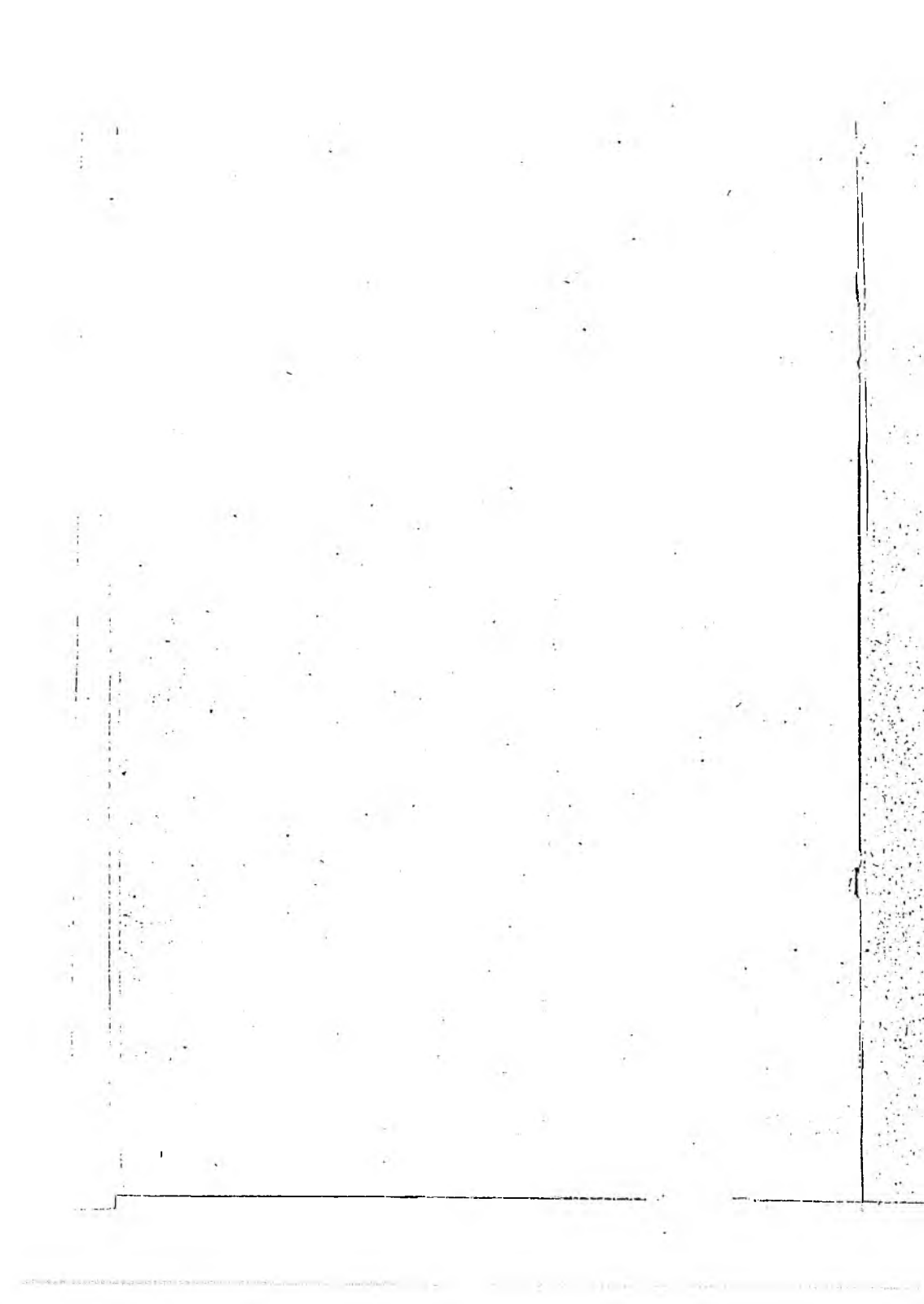
INCHIEIERE.

La alcătuirea acestui manual de practică Liturgică, s'a întâmpinat dificultate în precizarea cazurilor pe unele locuri, din cauza fie a contradicției în diferitele tipico, fie a tăcerii lor.

Nu s'ar putea atribui nepotrivirea în multe cazuri, care s'au arătat la locurile convenite, decât faptului — cred — că în Biserica Ortodoxă a Răsăritului, s'au alcătuit în timpul dezvoltării ei mai multe tipico, ca acela „al Studijilor“, „al Ierusalimului“ și al „Sfântului Sava“, mai principale. Și căutându-se a se da o uniformitate serviciilor divino în toată Biserica, s'a alcătuit un tipic mare, pe larg—acela al Sfântului Sava. S'a întâmpinat—se vede — și aci greutatea a se scrie hotărât împotriva unor practico existente în diferite părți al Bisericii Ortodoxe, care au creat așa numitul „obiceiu al locului“, și de aceea tipicul cel mare tace în anumite cazuri, cum de exemplu este citirea Evangheliei înainte Bisericii în noaptea Paștilor ; Scoaterea Crucii la cele 12 Evanghelii și altele. Faptul acestor nepotriviri nu împiedică însă, ca în Biserica noastră Ortodoxă — Autocefală — Română, serviciile divino să se săvârșesc să nu ajungă la o uniformitate, care se poate împărți în două : în serviciul divin pentru monastiri, care este chiar uniform, ținându-se de tipicul cel mare al Sfântului Sava, și serviciul divin pentru bisericile zise de poliție sau care sunt pentru popor.

Din cele expuse în încheierea de față se vede că multă logică sau rațiune are prerogativa să se dea celui mai mare al unei biserici, de a hotărâ cum va voi, în anumite cazuri ale serviciului, să intervină prea adesea ori, mai cu seamă la bisericile mironoști.

Sfârșit și lui Dumnezeu laudă.

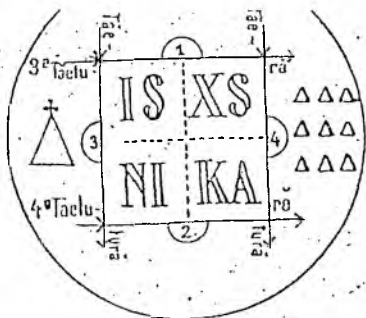

Fig. 2

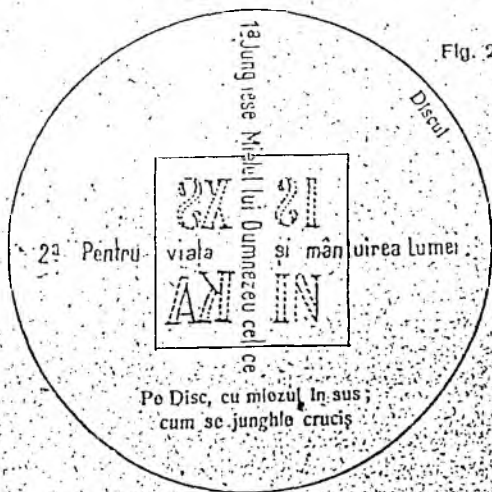
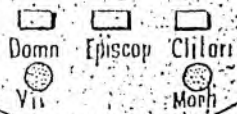

Fig. 3

• Iarăși cu fața în sus
pe Disc ▲ semnul împun-
gerii, sub IS⁴. Așezarea
Bogorodiciței, acelor 9 și c. l.

Proscumirea

Fig. 4

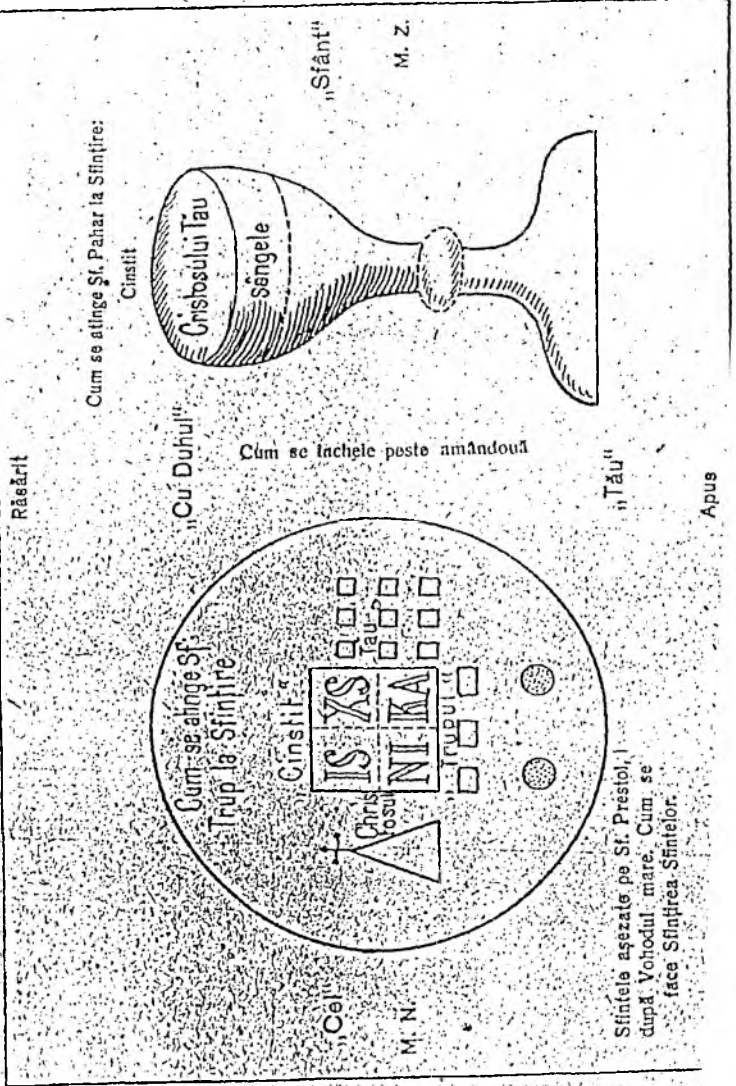
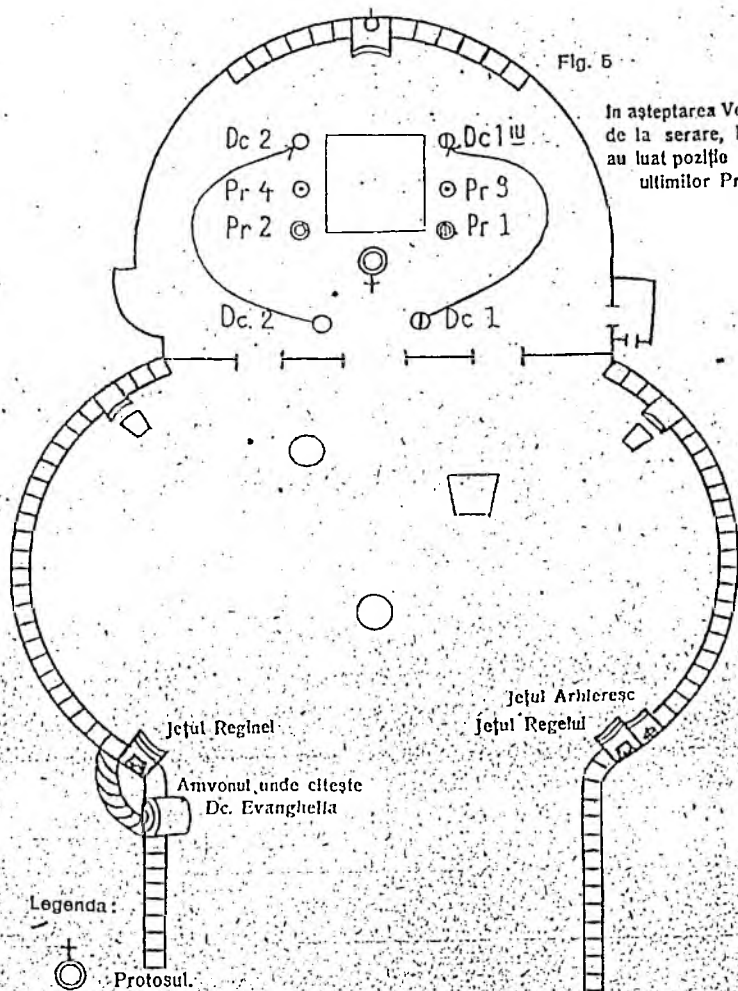

Fig. 5

In aşteptarea Vohodul de la serare, Dtaconi au luat poziţie în urn ultimilor Preoţi.

Legenda:

- ⊕
- ⊙ Protosul.
- ⊗ Preotul 1: din dreapta Protosului.
- ⊖ Preotul al 2-lea: din stânga Protosului.
- ⊕ Preoţii ce vor mai oficia: în dreapta şi în stânga.
- ⊙ Diaconul I-lea, eventual Arhidiaconul.
- Diaconul al 2-lea.
- ⚔ Purtătorii sfeşnicelor.
- ⊙ Semnele tăiate ⊙ Plecarea de la locul ocupat.

Fig. 6 Sobor
Plecarea din Altar,
la Volodul Sorărei.

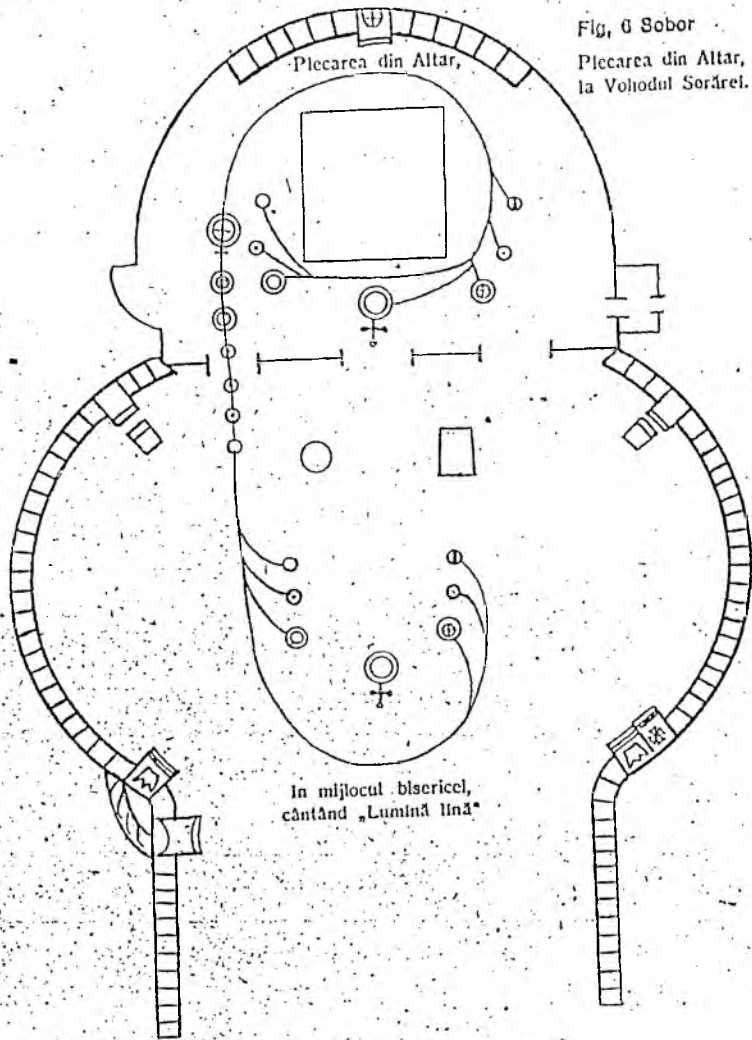

Fig. 7 Sobor

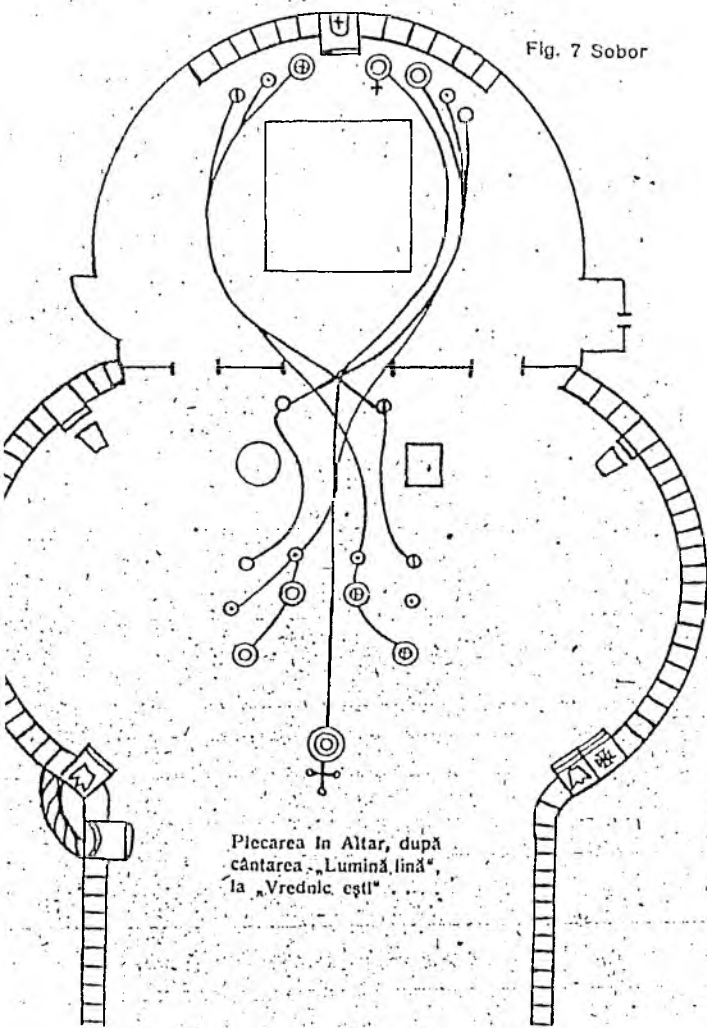

Fig. 12 Sobor

Vezi pag. ....

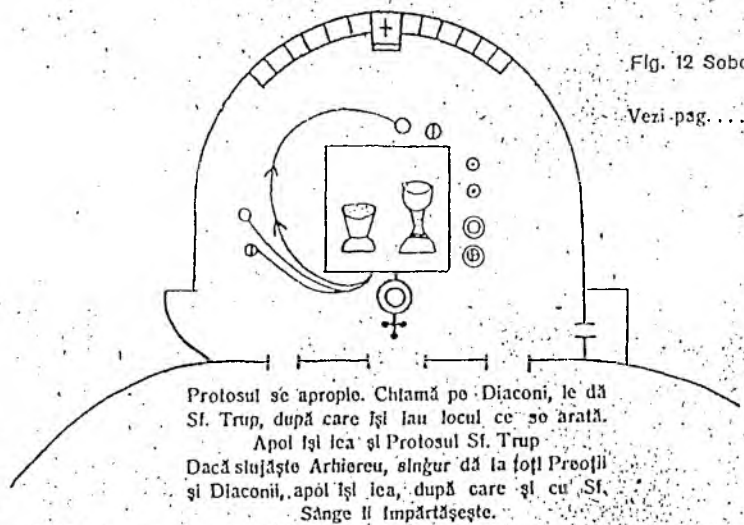
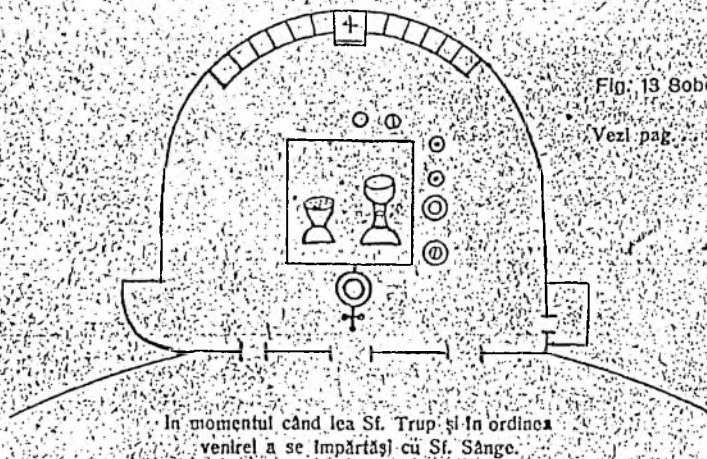

Fig. 13 Sobor

Vezi pag. ....

संस्कृत-शब्द-कोश

१२

